

การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยคำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร

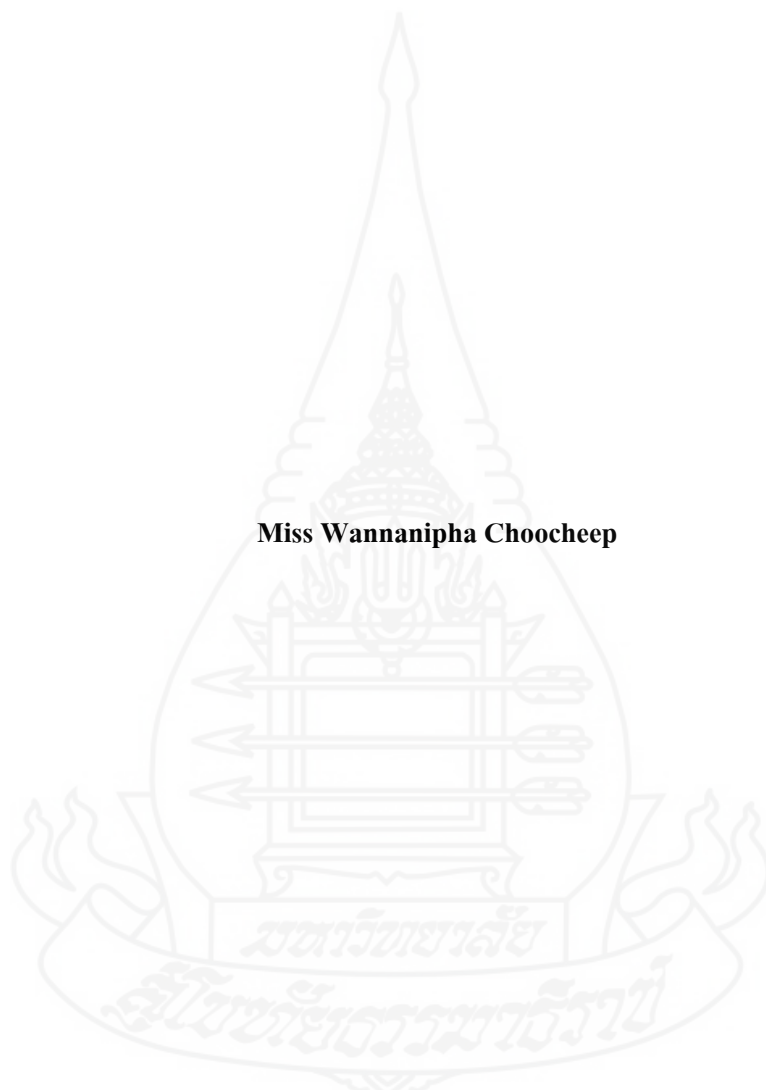
นางสาววรรณิภา ชูชีพ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis

Miss Wannanipha Choocheep

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Arts in Thai Studies

School of Liberal Arts

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุล นางสาววรรณนิภา ชูชีพ
แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์

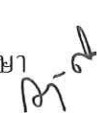
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ นาวาโท ดร. อนุชา ม่วงใหญ่)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย นางสาววรรณนิภา ชูชีพ รหัสนักศึกษา 2501000737

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) อาจารย์ ดร. สราวุธ ยะหะกร (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต (2) วิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ (3) ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง (4) ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 ราย ได้แก่ พ่อที่ต้องเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง จำนวน 13 ราย และบุตร จำนวน 14 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัญหาของพ่อเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังในระยะแรกมีปัญหาด้านจิตใจ เศร้าและทุกข์ใจ ขาดที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร และต้องการกำลังใจในการดำเนินชีวิต ส่วนการดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพังนั้น ต้องดูแลบุตรในวัยเด็กจนถึงวัยรุ่น คือตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ รับประทานอาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน สอนการบ้าน เป็นต้น เวลาส่วนใหญ่จะทุ่มเทให้บุตรเป็นหลัก เวลาส่วนตัวของพ่อเป็นช่วงที่บุตรเข้านอนและไปโรงเรียน (2) วิธีการเลี้ยงดูบุตร ใช้หลักเหตุผลร่วมกับการบังคับ ใช้หลักธรรมะในการขัดเกลาพฤติกรรม และใช้การกำหนดเวลาในการควบคุมความประพฤติ มีปู่ ย่า ป้า อา และญาติผู้ใหญ่ช่วยเลี้ยงดู และช่วยวางแผนด้านการศึกษาให้เรียนจบระดับปริญญาตรี ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรพ่อเป็นผู้รับผิดชอบ ค่าขนมของบุตรให้เป็นรายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของบุตร ด้านสวัสดิภาพ พ่อทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพไว้ให้บุตร ส่งเสริมการออกกำลังกาย และป้องกันการคุกคามจากแม่ (3) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดูบุตร ในช่วงวัยเด็กของบุตรทำให้พ่อมีเวลาพักผ่อนน้อย มีความกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายของบุตร ช่วงวัยรุ่นพ่อจะเครียดเวลาบุตรไม่เชื่อฟัง ชอบโกหก มีความลับ ติดเพื่อน ทำตัวห่างเหิน มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยพ่อประสบปัญหามากในช่วงปี พ.ศ. 2540 และปัญหาบุตรมีปฏิกิริยาต่อต้านหากพ่อจะมีครอบครัวใหม่ (4) ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ได้แก่ ผลกระทบด้านร่างกาย ในช่วงวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายและสรีระของบุตรสาว ด้านจิตใจในช่วงวัยเด็กบุตรมีอาการซึมเศร้า ไม่พูดจา บางครั้งอารมณ์ร้อน เกรี้ยวกราด ในช่วงวัยรุ่นจะเก็บกด ใจน้อย ส่วนในด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ ในวัยเด็กบุตรไม่กล้าแสดงออก เก็บตัว ในช่วงวัยรุ่น บุตรสาวมองว่าพ่อเป็นต้นแบบ และมีความเป็นผู้นำ ส่วนบุตรชายเริ่มห่างเหินพ่อ ติดเพื่อน และมีความคิดเป็นของตัวเอง

คำสำคัญ ครอบครัว พ่อเลี้ยงเดี่ยว การหย่าร้าง การเลี้ยงดูบุตร

Thesis title: A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis

Researcher: Miss Wannanipha Choocheep; **ID:** 2501000737;

Degree: Master of Arts (Thai Studies);

Thesis advisors: (1) Dr. Sarayuth Yahakorn; (2) Dr. Sudjit Janenoppakanjana, Assistant Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the conditions of life for single-father families; (2) the child-rearing practices of single fathers; (3) the problems of single fathers; (4) the impact on children of being raised by single fathers.

This was a qualitative research based on participatory observation and in-depth interviews with 27 key informants, consisting of 13 single fathers and 14 children of single fathers. Data were analyzed through descriptive analysis.

The findings showed that (1) in the initial period of being single fathers, the fathers had psychological problems such as feelings of grief and sadness; they lacked counselors to give advice on child-rearing; and they wanted encouragement. The single fathers had to take care of their children from a young age to adolescence, waking them up, making sure they bathed and ate meals, taking them to and from school, and helping them with homework. The fathers had to devote most of their time to their children and only had free time for themselves when the children were asleep or in school. (2) For child-rearing methods, they used both reason and force; they used the principles of Dharma to cultivate their children's behavior; and set time schedules to control their conduct. Grandparents, aunts and other relatives helped with child-rearing and planning the children's education up to university level. The fathers were responsible for all the child-rearing expenses. They gave the children allowances on a daily, weekly or monthly basis, depending on the children's needs. The fathers took out life insurance and health insurance policies for the children, encouraged them to exercise and protected them from threats from their mothers. (3) The problems were that when the children were young, the fathers had little time to rest. They were worried about their children's health. When the children were adolescents, the fathers were stressed when their children were disobedient, lied to them, kept secrets, spent too much time with friends, were distant, had financial problems (especially in 1997), or were opposed to the idea of their fathers having a new wife. (4) The impacts on children of being raised by a single father were physical problems (dressing and anatomy-related issues for adolescent daughters); emotional problems (depression, uncommunicativeness, or anger during childhood and repression of feelings and oversensitivity during adolescence); and social problems (shyness and introversion during childhood, and during adolescence female children looked on their fathers as models and became leaders while male children became estranged from their fathers, spent more time with friends and had independent ideas).

Keywords: Family, Single father, Divorce, Child care

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จจากอาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์ ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อคิดและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ รวมทั้งได้ติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมาและกราบขอบพระคุณ อาจารย์ นาวาโท ดร.อนุชา ม่วงใหญ่ เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบและพิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณศาสตราจารย์พิเศษ ประชิต วามานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุศล และอาจารย์ นาวาโท ดร.อนุชา ม่วงใหญ่ ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ของผู้วิจัย

ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.มาลี จิรวฒนานนท์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคุณฐาณิชา ลิ้มพานิชย์ ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และแนวทางการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณพ่อและบุตรผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเต็มใจให้ข้อมูลเพื่อการศึกษา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณ ครอบครัวที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยเสมอจนสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณประธานรุ่นและเพื่อนร่วมรุ่นไทยคดีศึกษารุ่น 2 ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเรื่องข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบให้เป็นอนุสรณ์แก่ คุณพ่อเลี้ยงเดี่ยว นายพรชัย ชูชีพ บิดาผู้ล่วงลับ ที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และเพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตของคุณพ่อและคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวทุกท่าน รวมไปถึงผู้สนใจในการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

วรรณนิภา ชูชีพ

มิถุนายน 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและปัญหา	1
วัตถุประสงค์	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดและทฤษฎี	10
แนวคิด	10
- แนวคิดโครงสร้าง-การหน้าที่	10
- แนวคิดสถาบัน	11
- แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์	12
- แนวคิดเศรษฐกิจ	13
- แนวคิดความเป็นหญิงชายและสตรีนิยม	14
ทฤษฎี	16
- ทฤษฎีครอบครัว	16
- ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์	18
- ทฤษฎีความผูกพัน	19
- ทฤษฎีความผูกพันระหว่างบุคคลและการสื่อสารระหว่างบุคคล	22
- ทฤษฎีความขัดแย้ง	22
- ทฤษฎีการเผชิญกับปัญหา	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- ทฤษฎีว่าด้วยความเหงาม.....	25
- ทฤษฎีจิตวิเคราะห์	26
ครอบครัวไทย	27
ความหมายและความสำคัญของครอบครัว	27
โครงสร้างและลักษณะครอบครัว.....	31
บทบาทหน้าที่ของครอบครัว.....	33
การเลี้ยงดูบุตร.....	42
บทบาทและความสำคัญของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร.....	51
ครอบครัวไทยในปัจจุบัน.....	57
ปัญหาของครอบครัวไทย.....	62
การหย่าร้าง.....	63
พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว.....	69
ผลกระทบต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว.....	70
นโยบายและแผนของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว.....	71
นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัว.....	71
การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในต่างประเทศ.....	73
การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย.....	74
องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว....	76
สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์.....	76
มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.....	77
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	84
รูปแบบการวิจัย	84
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	85
เครื่องมือวิจัย	85
การเก็บรวบรวมข้อมูล	86
การวิเคราะห์ข้อมูล	88
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	89
ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	90
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล	97
ตอนที่ 3 ข้อเสนอที่ได้จากการค้นพบ	148
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	155
สรุปการวิจัย	155
อภิปรายผล	163
ข้อเสนอแนะ	187
บรรณานุกรม	189
ภาคผนวก	197
ก. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเรื่องมือ	198
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	199
สำเนาหนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย	200
สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	203
สำเนาขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือการวิจัย	205
ข. แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต	206
ประวัติผู้วิจัย	220

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	จำนวนการจดทะเบียนสมรสและจดทะเบียนหย่า ปี พ.ศ. 2542-2552.....3
ตารางที่ 1.2	สถิติการอยู่อาศัยกับพ่อและแม่ของบุตร ตั้งแต่อายุ 0-14 ปี.....4
ตารางที่ 2.1	การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก.....45
ตารางที่ 2.2	การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์.....45
ตารางที่ 2.3	การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กพึ่งตนเองเร็ว.....46
ตารางที่ 2.4	แสดงลักษณะครอบครัวในสังคมชนบทและสังคมเมือง.....57

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย..... 6
ภาพที่ 2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งนำเข้า กระบวนการ และสิ่งนำออกของ ระบบครอบครัว 18
ภาพที่ 2.2	โครงสร้างของสถาบันครอบครัว..... 31
ภาพที่ 2.3	ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 มิติ คือแบบรักและแบบควบคุม..... 47

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกในสังคมมนุษยชาติ เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่ก่อกำเนิดให้แก่มนุษยชาติ ครอบครัวช่วยตกแต่งขัดเกลา เสริมสร้างพฤติกรรม และบุคลิกภาพของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น สถาบันครอบครัว กำเนิดจากการสมรสหรือการแต่งงาน เป็นบ่อเกิดของสังคม รัฐหรือชาติ เป็นสถาบันสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่ง อยู่ร่วมกันกับหญิงหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่ง โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศ พร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ (ประยงค์ สุวรรณบุบผา , 2537 : 73-74)

สถาบันครอบครัวสามารถแบ่งออกตามโครงสร้างได้ เป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ชายและหญิงอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยสังคมอนุญาตให้มีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันได้ และอาจมีลูกที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันหรือจากการรับมาเลี้ยงก็ได้ ดังนั้นครอบครัวแบบนี้มักประกอบด้วย พ่อ แม่และลูก และครอบครัวขยาย (Extended Family) ต้องประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อยสามรุ่นอายุ อาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดา และลูกๆ บางครอบครัวอาจมีสมาชิกคนอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น กล่าวคือ เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดียวกับเครือญาติอาศัยร่วมกัน (Leslie and Korman 1989 : 11, 32)

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2518) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไทย ไว้ดังนี้คือ เป็นครอบครัวขยาย และให้อำนาจผู้ชายหรือสามีเป็นผู้นำครอบครัว ภรรยาต้องใช้นามสกุลของสามี สามีต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูให้ความจุนเจือในทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจุบันฝ่ายภรรยาเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ลูกคือไข่ทองคลอใจพ่อแม่ และเครือญาติ จะเห็นได้ว่าเมื่อเวลามีเด็กเล็กในครอบครัว ผู้ใหญ่มักมุ่งความสนใจไปที่ตัวเด็ก ในครอบครัวจะมีความเคารพเชื่อฟังกันตามลำดับอาวุโสของสมาชิกในครอบครัว ลูกผู้ชายได้รับการยกย่องให้เป็นผู้สืบสกุล ต้องไม่ประพฤติตนเป็นการทำลาวยวงศ์สกุล ลูกๆ จะต้องแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา ต้องเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อชราภาพ ภรรยาต้องมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การใช้จ่ายในครอบครัวตลอดจนการดูแลบ้านเรือน ความรักความผูกพันภายในครอบครัว จะมีความรักความเคารพระหว่างสามีภรรยา บิดามารดาที่มีต่อบุตร ความรักความกตัญญูต่อผู้เคยอุปการะ และความรักในสายเลือด

ครอบครัวไทยในปัจจุบันกำลังมีปัญหาและอ่อนแอครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ สัมพันธภาพภายในครอบครัวเสื่อมถอย ที่น่าวิตกมากที่สุด คือ บุคคลขาดหลักคิด

คุณธรรม และจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งความหลากหลายและซับซ้อนของปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแค่บุคคลและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคม และการพัฒนาประเทศโดยรวมด้วยสาเหตุของปัญหาเกิดจากการที่ครอบครัวต้องเผชิญกับสภาวะเปลี่ยนแปลงหลากหลาย อันเป็นผลมาจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกครอบครัว สำหรับปัจจัยภายนอก ได้แก่ ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่

ปัจจุบันประชากรไทยมีประมาณ 63 ล้านคน (กรมการปกครอง, 2550) มีจำนวนครอบครัวอยู่ประมาณ 17.8 ล้านครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 53.2 ครอบครัวขยายร้อยละ 33.9 อยู่คนเดียวร้อยละ 12.3 อยู่กับคนที่ไม่ใช่ญาติร้อยละ 0.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) โดยมีแนวโน้มว่าครอบครัวเดี่ยวและคนที่อยู่คนเดียวมีจำนวนมากขึ้น ในขณะที่ครอบครัวขยายมีแนวโน้มลดลง สำหรับสถานการณ์ครอบครัวไทยในปัจจุบัน คือ โครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนแปลง ครอบครัวมีขนาดที่เล็กลง ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงเดียวมีแนวโน้มมากขึ้น ปัจจุบันมีประมาณ 1.3 ล้านครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548)

การล่มสลายของครอบครัวเป็นเรื่องที่ทุกคนไม่อยากจะเกิดขึ้นในชีวิต ครอบครัวต้องแตกแยกหย่าร้าง และพลัดพราก ทำให้คนสองคนไม่สามารถสร้างครอบครัวร่วมกันต่อไปได้อีก ทั้งโดยไม่ได้ตั้งใจและตั้งใจ โดยไม่ได้ตั้งใจอาจจะเกิดจากอุบัติเหตุ อุบัติภัยต่างๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน โดยตั้งใจคือการตกลงแยกทางกัน หย่าร้างกัน เป็นต้น

สถิติการหย่าร้าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2552 การจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้น ขณะที่การจดทะเบียนสมรสลดลง และในช่วงปี 2550-2552 อัตราส่วนการจดทะเบียนหย่าต่อการจดทะเบียนสมรสเท่ากับ 32.6, 34.2 และ 36.3 ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 1.1 จำนวนการจดทะเบียนสมรสและจดทะเบียนหย่า ปีพ.ศ. 2542 – 2552

ปี 2542 - 2552	จดทะเบียนสมรส (คู่)	จดทะเบียนหย่า (คู่)
2542	354,198	61,337
2543	377,140	70,882
2544	324,661	76,037
2545	291,732	77,735
2546	328,356	80,886
2547	356,724	86,982
2548	345,234	90,688
2549	347,913	91,155
2550	307,910	100,420
2551	318,496	109,084
2552	300,878	109,277

ที่มา : ประชากรและสังคม (2554: 30)

สำหรับครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด โดยในปี 2539 มีอัตราการหย่าร้างคิดเป็น 4.65 คู่ต่อ 1,000 ครอบครัว และในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 5.93 คู่ต่อ 1,000 ครอบครัว (นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ. 2547-2556, 2546)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยล่าสุดที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติของประเทศแคนาดาพบว่าผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 20 - 64 ปี ซึ่งหย่าร้างหรือแยกทางกับภรรยา มีแนวโน้มที่จะตกอยู่ภายใต้ภาวะซึมเศร้าเป็นเวลานานมากกว่าผู้ชายที่มีชีวิตแต่งงานราบรื่นถึง 6 เท่า ส่วนผู้หญิงที่หย่าร้างหรือแยกทางกับสามีนั้นมีแนวโน้มว่าจะเป็นโรคซึมเศร้ามากกว่าผู้หญิงที่ไม่หย่าร้างเพียง 3.5 เท่า ช่วงเวลาที่ทั้งผู้ชายและผู้หญิงที่ต้องหย่าร้างมีโอกาสตกอยู่ภายใต้ภาวะซึมเศร้ามากที่สุดคือในช่วงระยะเวลา 2 ปีหลังจากการหย่าร้าง (<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/>, 1 ต.ค. 2551)

เมื่อเกิดการหย่าร้างหรือต้องพลัดพรากกันด้วยสาเหตุใดก็ตาม เช่น คู่สมรสเสียชีวิต หายสาบสูญ ฯลฯ การใช้ชีวิตในสังคมต้องมีการปรับตัวจากการใช้ชีวิตคู่มาเป็นการใช้ชีวิตตามลำพัง และมีภาระหน้าที่ประกอบอาชีพและรับผิดชอบเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนลูกตามลำพัง ผลกระทบแรกที่ลูกได้รับ คือ ลูกรู้สึกสูญเสีย กลัวการถูกทอดทิ้ง ต้องการความรัก ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง สูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคม มีปัญหาทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม ทางจิตวิทยา เด็กในแต่ละช่วงอายุ

มักจะเกิดความรู้สึกต่างๆ เช่น เด็กในวัยเรียน อาจปรารถนาให้บิดา มารดามาคืนดีกัน มีผลกระทบต่อ การเรียนของเด็ก เด็กวัยก่อนวันรุ่ง จะมีความโกรธและต่อต้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จิตใจหวั่นไหว ขาด ความเป็นตัวของตัวเอง เด็กในวัยรุ่ง จะมีความวิตกกังวล ตกใจ เศร้าเสียใจและรู้สึกเป็นปมด้อยอย่าง รุนแรงในชีวิต (พิมพ์ราไพ สุทธารชุน, 2549 : 8-9)

จากสถิติการจดทะเบียนสมรสชี้ชัดว่า การแต่งงานของคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มลดลง คน ที่อยู่ในช่วงวัยทำงาน 25-41 ปี จะอยู่เป็นโสดมากกว่าคนรุ่นก่อนที่อายุราว 73 ปีขึ้นไป และถ้าแต่งงานก็ มีลูก น้อยกว่าคนรุ่นก่อนถึง 3 เท่าตัว ขณะที่ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ก็อยู่คนเดียวหรืออยู่เฉพาะพ่อแม่ ลูกมากขึ้น และพบร้อยละ 12 ของครัวเรือนไทย ยังยากจน มากที่สุดที่อีสาน สูงถึงร้อยละ 23 และยังมี 1.3 ล้านครอบครัวจากจำนวนทั้งหมด 20 ล้านครอบครัว เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว สาเหตุมาจากการ สิ้นสุดชีวิตคู่ใน 4 รูปแบบคือ การละทิ้ง การแยกทาง การหย่าร้าง และการเสียชีวิตของคู่สมรส ซึ่งการ หย่าร้างเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังสถิติการหย่าที่เพิ่มขึ้นถึง 2 เท่าจาก ประมาณเกือบ 50,000 คู่ในปี 2536 เพิ่มขึ้น 100,000 คู่ในปี 2550 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รวมถึง การไม่จดทะเบียนสมรสก็มีเพิ่มมากขึ้น ([http://www.sahavicha.com/?name= article&file=readarticle &id=626 : 2552](http://www.sahavicha.com/?name=article&file=readarticle&id=626:2552))

อีกทั้งจากการสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องการ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของบุตร กลุ่มอายุตั้งแต่ 0-14 ปี จากการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 1.2 สถิติการอยู่อาศัยกับพ่อแม่และแม่ของบุตร ตั้งแต่อายุ 0-14 ปี

การอาศัยอยู่กับ พ่อแม่	อาศัยอยู่กับพ่อ และแม่	อาศัยอยู่กับพ่อ ฝ่ายเดียว	อาศัยอยู่กับแม่ ฝ่ายเดียว	ไม่ได้อาศัยอยู่กับ พ่อและแม่	ไม่อยู่ใน เครือข่าย	รวม (คน)
กลุ่มอายุ	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	
1. 0 - 2 ปี	2,173,156	34,414	407,567	433,788	1,272	3,050,197
2. 3 - 5 ปี	2,095,913	61,657	416,142	529,911	5,574	3,109,197
3. 6 - 8 ปี	2,118,864	63,860	379,626	496,423	945	3,059,718
4. 9 - 11 ปี	2,293,355	83,988	417,357	510,138	838	3,305,676
5. 12 - 14 ปี	2,305,079	78,032	416,650	445,909	2,027	3,247,697
รวม (คน)	10,986,367	321,951	2,037,342	2,416,169	10,656	15,772,485

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2553) http://service.nso.go.th/sasweb/sdyweb/sdy_f03.html

ผลจากการสำรวจ ถ้าคุณธรรมที่บุตรอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือที่เรียกว่า พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent) ส่วนใหญ่บุตรจะอาศัยอยู่กับผู้เป็นแม่เพียงลำพัง (Single Mother) ตั้งแต่ช่วงอายุ 0-14 ปี จำนวน 2,037,342 คน แต่อาศัยอยู่กับพ่อเพียงลำพัง (Single Father) ตั้งแต่ช่วงอายุ 0-14 ปี จำนวน 321,951 คน ส่วนใหญ่บุตรจะอยู่กับผู้เป็นแม่

สำนักวิจัยเอแบคโพล ได้สำรวจพบว่า มุมมองของประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคม โดยให้เหตุผลว่า เพราะครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่ง ดูแลไม่ทั่วถึง ไม่มีเวลาให้ลูก ทำให้ลูกมีปมด้อย ลูกกลายเป็นเด็กมีปัญหา ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ของปัญหาสังคมกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จะเห็นได้ว่า ประชาชนได้ให้ความสำคัญและแสดงความเป็นห่วงต่อผู้ที่เป็นลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจที่ระบุว่า ผู้เป็นลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะได้รับผลกระทบมากกว่าพ่อหรือแม่ที่รับภาระเลี้ยงดูลูกตามลำพัง (<http://www.thairath.co.th/content/edu/18013>: 8 กรกฎาคม 2552)

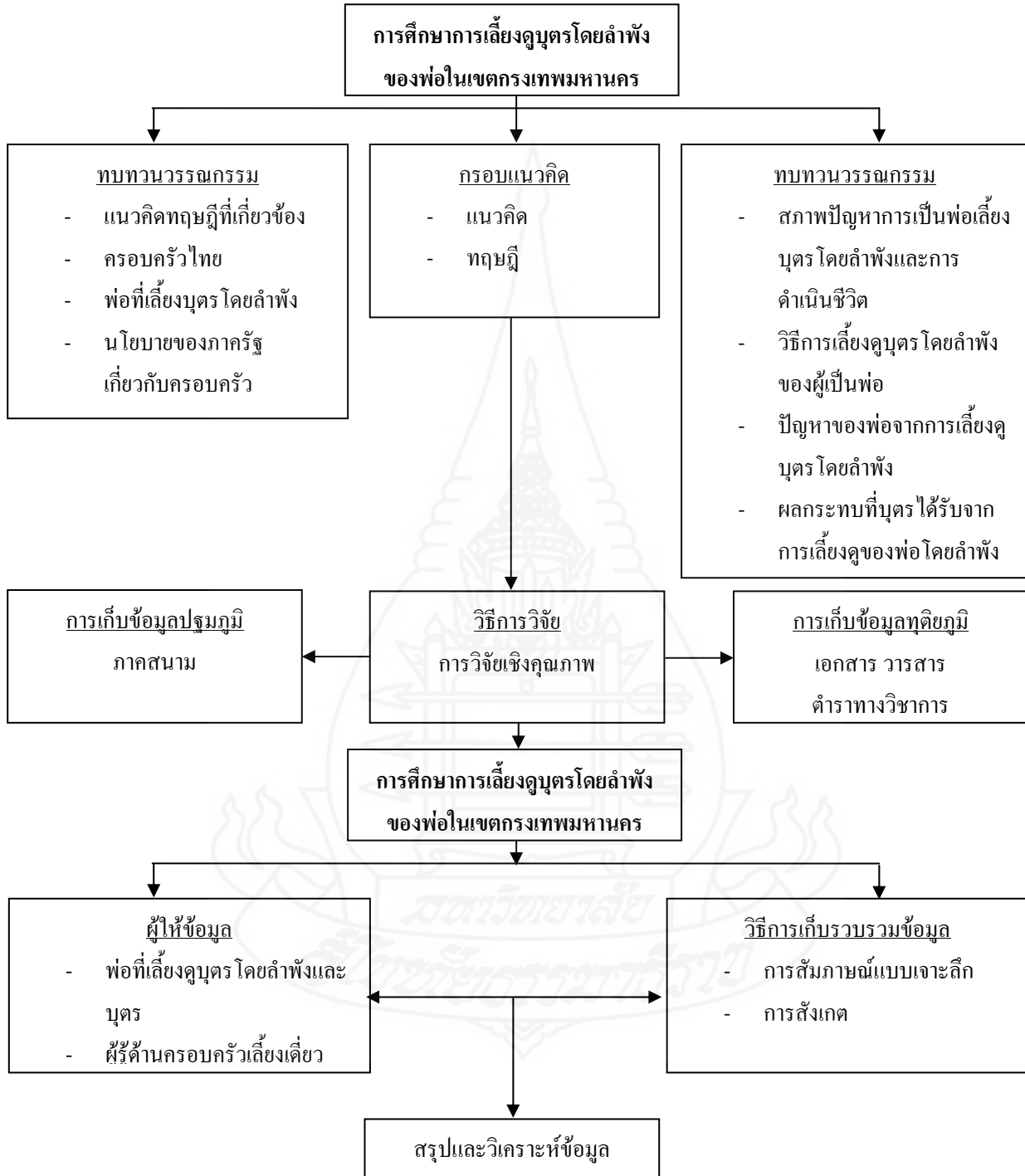
จากการสำรวจต่างๆ ทำให้ทราบถึงปัญหาครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้น ในเรื่องของครอบครัวล่มสลายและการหย่าร้าง ในขณะที่ครอบครัวในสังคมเมืองมีขนาดครอบครัวที่เล็กลง มีผลกระทบเกิดขึ้นกับบุตรโดยตรง ภาระหน้าที่ของผู้เป็นพ่อและแม่ที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังนั้นเพิ่มมากขึ้น โดยทั่วไปครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผู้ที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกคือผู้เป็นแม่ ปัจจุบันมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่จะศึกษาเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันสนใจบทบาทของแม่เลี้ยงเดี่ยว แต่ก็มีอีกไม่น้อยที่ผู้เป็นพ่อต้องมารับบทบาทพ่อเลี้ยงเดี่ยวเช่นกัน และในสังคมไทยสภาพปัญหาดังกล่าวนี้มีมากขึ้น

ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพ่อที่ต้องมารับบทบาทเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตของผู้เป็นพ่อที่ต้องมาเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีวิธีการในการอบรมสั่งสอนบุตรอย่างไร มีปัญหามากน้อยแค่ไหน และบุตรมีผลกระทบจากปัญหาครอบครัวอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ (Objectives)

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 2.2 เพื่อศึกษาวิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง
- 2.4 เพื่อศึกษาผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยการศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสำหรับการวิจัย ไว้ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำ การศึกษาพ่อแม่ที่เลี้ยงบุตร โดยลำพัง ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาและกำหนดขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พ่อที่เลี้ยงบุตร โดยลำพัง จำนวน 13 ราย และบุตร จำนวน 14 ราย รวมทั้งสิ้น 27 ราย

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาดังนี้

4.3.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต

4.3.2 วิธีการเลี้ยงบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

4.3.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงบุตร โดยลำพัง

4.3.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลา รวมทั้งสิ้น 3 ปี ตั้งแต่ พฤษภาคม 2553 ถึง พฤษภาคม 2556

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

5.1 การเลี้ยงบุตรโดยลำพังของพ่อ หมายถึง พ่อผู้ที่ไม่ให้กำเนิดบุตรและต้องเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน อุปการะบุตรเพียงคนเดียว จำนวนบุตรอาจจะมากกว่า 1 คน ภายหลังจากประสบปัญหาการหย่าร้าง การแยกทางกัน การสาบสูญ การเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุหรืออุบัติเหตุ ความเจ็บป่วย ของผู้เป็น “แม่ของบุตร” ที่ให้กำเนิด และผู้เป็นพ่อยังไม่มีการคบภรรยาใหม่ หรือสมรสใหม่ ซึ่งอาจจะมีญาติพี่น้อง คอยช่วยเหลือเลี้ยงดู แต่บุตรต้องอาศัยอยู่กับผู้เป็นพ่อ

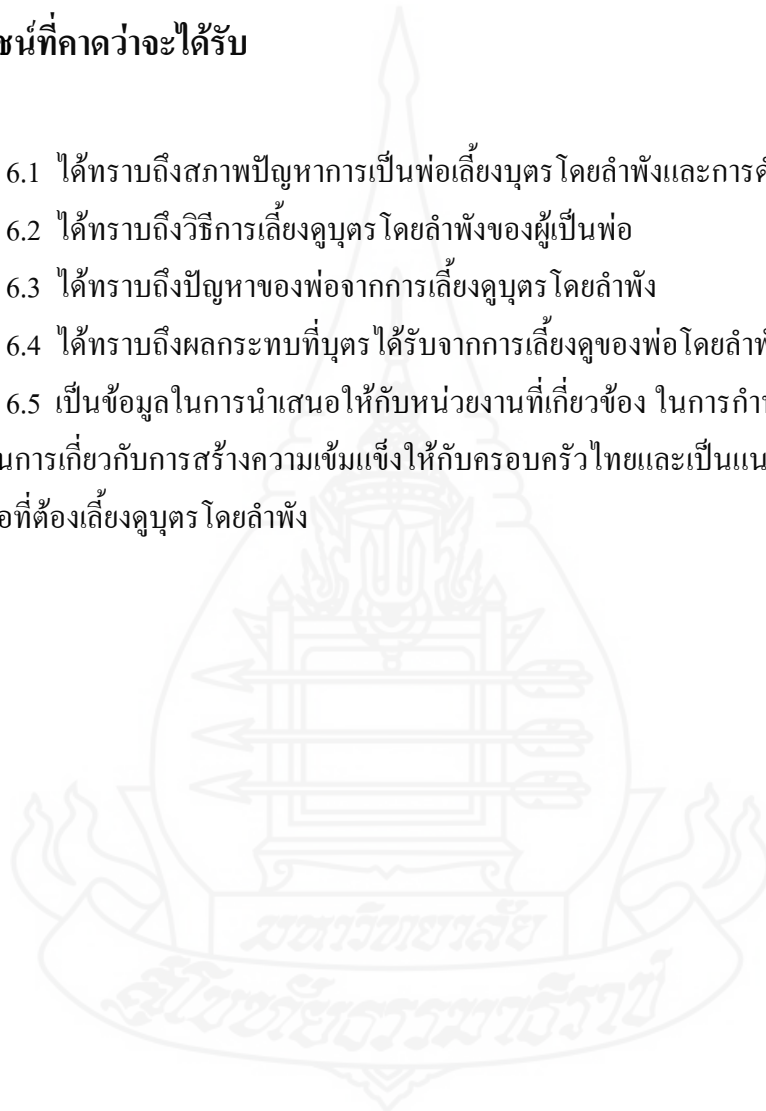
5.2 บุตร หมายถึง ลูกที่ผู้เป็นพ่อให้กำเนิดโดยสายเลือด หรือลูกตามกฎหมายที่เรียกว่า บุตรบุญธรรม ทั้งเพศหญิงและเพศชาย อายุตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ อายุ 20 ปีบริบูรณ์และได้อาศัยอยู่กับผู้เป็นพ่อ

5.3 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง พ่อที่ต้องเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังในครอบครัว จำนวนบุตรตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปโดยไม่มีแม่ช่วยเหลือเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนหรืออุปการะ

5.4 พ่อเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ชายผู้ที่ไม่ให้กำเนิดบุตรหรือชายตามกฎหมาย ที่ต้องเลี้ยงดูบุตรคนเดียว จำนวนบุตรอาจจะมากกว่า 1 คน ภายหลังจากประสบปัญหาการหย่าร้าง การแยกทางกัน การสาบสูญ การเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุหรืออุบัติเหตุ ความเจ็บป่วย ของผู้เป็น “แม่ของบุตร” ที่ให้กำเนิดหรือตามกฎหมาย และผู้เป็นพ่อยังไม่มีการอภิเษกใหม่ หรือสมรสใหม่

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยคำฟังและการดำเนินชีวิต
- 6.2 ได้ทราบถึงวิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยคำฟังของผู้เป็นพ่อ
- 6.3 ได้ทราบถึงปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยคำฟัง
- 6.4 ได้ทราบถึงผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยคำฟัง
- 6.5 เป็นข้อมูลในการนำเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายและแผนในการดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวไทยและเป็นแนวทางในการช่วยเหลือครอบครัวพ่อที่ต้องเลี้ยงดูบุตร โดยคำฟัง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสวงหาความรู้ที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางสำหรับการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 แนวคิด

- แนวคิด โครงสร้าง-การหน้าที่
- แนวคิดสถาบัน
- แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์
- แนวคิดเศรษฐกิจ
- แนวคิดความเป็นหญิงชายและสตรีนิยม

1.2 ทฤษฎี

- ทฤษฎีระบบครอบครัว
- ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์
- ทฤษฎีความผูกพัน
- ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อระหว่างบุคคล
- ทฤษฎีความขัดแย้ง
- ทฤษฎีการเผชิญกับปัญหา
- ทฤษฎีว่าด้วยความเหงา
- ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

2. ครอบครัวไทย

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของครอบครัว
- 2.2 โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว
- 2.3 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว
- 2.4 การเลี้ยงดูบุตร
- 2.5 บทบาทและความสำคัญของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร
- 2.6 ครอบครัวไทยในปัจจุบัน

3. ปัญหาของครอบครัวไทย
 - 3.1 การหย่าร้าง
 - 3.2 พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
 - 3.3 ผลกระทบต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
4. นโยบายและแผนของภาครัฐที่เกี่ยวกับครอบครัว
5. องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 แนวคิด

แนวคิดโครงสร้าง-การหน้าที่

แนวคิดโครงสร้าง-การหน้าที่ ศึกษาครอบครัวใน 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ

1. การหน้าที่ของครอบครัวต่อสังคม หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับหน่วยทางสังคมที่ใหญ่กว่า แบ่งย่อยอีก 2 ประการคือ (1) การขัดเกลาทางสังคม และ (2) การสร้างเสถียรภาพให้กับบุคลิกภาพของวัยผู้ใหญ่ บทบาทหน้าที่ทั้งสองประการเป็นการหน้าที่ที่ครอบครัวกระทำเพื่อสังคมวงกว้างและจะกระทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและเด็กเป็นพื้นฐาน หรือโดยมีการวางเงื่อนไขกำหนดสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา-เด็ก ในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสัมพันธภาพของครอบครัวต่อระบบสังคมภายนอก ได้แก่ ครอบครัวกับชุมชน ครอบครัวกับการเมือง ครอบครัวกับระบบเศรษฐกิจภายนอก

2. การหน้าที่ของระบบย่อยภายในครอบครัวต่อครอบครัวหรือต่อระบบย่อยๆ แต่ละระบบด้วยกัน หมายถึง การศึกษาสัมพันธภาพภายในครอบครัวเกี่ยวกับการแบ่งแรงงานระหว่างเพศ และการหน้าที่ ต่อการดำรงสภาพครอบครัวเอาไว้ การหน้าที่ของการแบ่งแรงงานต่อระบบอื่นๆ เช่น ระบบการงานอาชีพนั้น ได้มีการถกเถียงว่าเป็นการหน้าที่ของบทบาทความเป็นชายหญิงที่แตกต่างกันในครอบครัว นอกจากนั้นข้อห้ามทางเพศ (incest taboo) ก็เป็นจุดรวมในการวิเคราะห์บทบาททางเพศในครอบครัวเช่นกัน ข้อห้ามทางเพศนี้รวมไปถึงการหน้าที่ที่มีต่อการถ่วงดุลอำนาจภายในครอบครัวเดี่ยว และการหน้าที่ของข้อห้ามทางเพศที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัว

3. การหน้าที่ของครอบครัวต่อสมาชิกครอบครัวเป็นรายบุคคล ตลอดจนต่อพัฒนาการของบุคลิกภาพ หมายถึง การศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างครอบครัวและบุคลิกภาพของสมาชิกครอบครัวในเชิงปัจเจก อาทิ การที่ครอบครัวมีเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และผลของปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาคุณธรรมศาสตร์, 2545: 89)

แนวคิดสถาบัน

นักแนวคิดสถาบันมองครอบครัวในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งในหลายๆ สถาบันที่มีอยู่ในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม โดยตระหนักในข้อเท็จจริงที่ว่า สังคมนั้นประกอบได้ด้วยสถาบันมากมายที่จะดำเนินการให้บรรลุการหน้าที่ของทั้งสังคมและปัจเจกชนในฐานะเป็นสถาบันหนึ่ง ครอบครัวได้รับการมองไปที่การผลิตซ้ำ (reproduction) และการขัดเกลาทางสังคม ทุกสถาบันจะเกิดบูรณาการเข้าหากันในรูปของกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่ละสถาบันจะมีอิทธิพลต่อกันและกัน

การศึกษาครอบครัวจากกรอบแนวคิดสถาบันนี้เป็นการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบและพรรณนาอย่างกว้างขวาง แนวคิดสถาบันมักถูกใช้ไปในการศึกษาการหน้าที่ของครอบครัวโดยสนใจศึกษาการหน้าที่ของครอบครัวที่เคยมีแต่สูญหายไป การดำรงอยู่ของการหน้าที่ดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงไป การได้มาซึ่งการหน้าที่ใหม่ๆ ที่ครอบครัวไม่เคยได้กระทำมาก่อน และสาเหตุของการเปลี่ยนรูปแบบของสถาบันที่ทำการหน้าที่เหล่านี้

ในการวิเคราะห์ครอบครัวจะได้รับการพิจารณาเป็นสถาบันที่มีการหน้าที่ที่หลากหลายประการ เช่น การผลิตซ้ำ การให้ความรักใคร่ การปกป้อง การขัดเกลาทางสังคม การศาสนา การนันทนาการ และการให้สถานภาพอื่นๆ

แนวคิดนี้สนใจการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวหรือการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอิทธิพลต่อสถาบันครอบครัว เช่น การศึกษาเชิงพยากรณ์ถึงการค่อยๆ แตกสลายของสถาบันครอบครัว และค่านิยมที่ตามมา กระทั่งมีการพยากรณ์ถึงการที่ผู้ชายจะมีอำนาจหน้าที่ในครอบครัวน้อยลงและการที่ผู้หญิงจะมีอิทธิพลมากขึ้นในครอบครัว

แนวคิดสถาบันยังมองว่าครอบครัวเป็นระบบเปิดและเป็นตัวแปรตามที่สำคัญในระบบสังคม อย่างไรก็ตาม ครอบครัวควรได้รับการพิจารณาในฐานะเป็นตัวแปรอิสระด้วย ครอบครัวเป็นองค์กรที่มีเสถียรภาพอย่างยิ่งในระยะยาว แต่ทว่าในช่วงระยะสั้นๆ เช่น ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรุนแรง อย่างขนานใหญ่หรือเมื่อเกิดการปฏิวัติขึ้น ครอบครัวก็สามารถจะปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงได้อย่างน่าทึ่ง อย่างน้อยที่สุดก็ในภาพลักษณ์ภายนอกของครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจาก

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเงื่อนไขทางสังคม (social conditions) อย่างมาก ครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไปซ้ำๆ ในจังหวะเดียวกับเงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีข้อจำกัดหรือมีกฎเกณฑ์อยู่ในส่วนของครอบครัว ดังนั้นจึงมักมี “เงื่อนไขต่อต้าน” ที่สังคมกลับต้องปรับตัวเข้าหาครอบครัวบ้างในทางกลับกัน และในจุดนี้ครอบครัวจึงกลายเป็น “เหตุ” ขณะที่ในช่วงเวลาอื่นๆ ครอบครัวอาจจะดูเหมือนว่าเป็น “ผล” ของเงื่อนไขทางสังคมอยู่เสมอ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาเกษตรศาสตร์, 2545: 89-90)

แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์

หลักการสำคัญของแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ มี 3 ประการ ดังนี้

1. มนุษย์มีพฤติกรรมกระทำต่อสิ่งต่างๆ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของสิ่งนั้น
2. การให้ความหมายของวัตถุหรือสิ่งต่างๆ ของมนุษย์เป็นการกระทำผ่านสัญลักษณ์และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
3. การอธิบายให้ความหมายต่อสิ่งใดๆ นั้นเป็นผลผลิตอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาเกษตรศาสตร์, 2545: 101-102)

ในบริบทครอบครัวนั้น แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์คือ ระบบที่เรามองสัมพันธภาพของบุคคลระหว่างสามีภรรยา และระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ ครอบครัวนั้นถือเป็นหน่วยรวมแห่งบุคลิกภาพที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้น ครอบครัวและสมาชิกแต่ละคนจะได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องของการกระทำการโต้ตอบกันอย่างชัดเจน

ในด้านหนึ่ง ครอบครัวแต่ละครอบครัวได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากแบบแผนของการดำเนินชีวิตครอบครัว ทว่าในอีกด้านหนึ่ง แบบแผนการดำเนินชีวิตครอบครัว ก็สร้างข้อจำกัดและอุปสรรคให้กับครอบครัวได้เช่นกัน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ในแต่ละครอบครัวทั้งที่มีผลในการจำกัดขอบเขตและสนับสนุนส่งเสริมนี้ ได้ดำเนินไปตามท่วงทำนองและจังหวะจะโคนของการดำรงชีวิตในครอบครัว

แนวคิดปฏิสัมพันธ์ให้ความสนใจมากกับเรื่องการหล่อหลอมบุคลิกภาพของบิดามารดาในครอบครัว จุดที่เป็นเอกลักษณ์ของแนวคิดปฏิสัมพันธ์คือการศึกษาสัมพันธภาพที่เป็นพลวัตของสามีภรรยา การวิเคราะห์พลวัตในสัมพันธภาพระหว่างแบบแผนปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวในรูปของความต้องการจำเป็น กระสวยพฤติกรรม และกระบวนการปรับตัวครอบคลุมไปถึงเรื่องทัศนคติใน

เชิงโรแมนติก ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคล การเกิดความตระหนักรู้ ความคับข้องใจ มาตรฐานทางเศรษฐกิจ และความปรารถนาที่จะได้รับการตอบสนอง

ในชีวิตการแต่งงานของคนสองคนเป็นเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน คู่สมรสหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องต่างปรับตัวเข้าหากัน เช่นเดียวกับการปรับตัวกับคนอื่นๆ อีกหลายคนเข้ามาเกี่ยวข้องกันในการดำเนินชีวิตใหม่ และต้องปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์เห็นว่า การศึกษาครอบครัวและการแต่งงาน ควรจะได้ดำเนินการศึกษาในระดับของปรากฏการณ์ในครอบครัว ไม่ใช่การใช้ข้อสรุประดับมหภาคหรือจากห้องปฏิบัติการมา กำหนดตัดสินครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง

แนวคิดเศรษฐกิจ

แนวคิดเศรษฐกิจในการศึกษาครอบครัว มีผลมาจากการใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์สวัสดิการครอบครัว แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับเรื่องของความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว รากฐานหลักๆ ของแนวคิดเศรษฐกิจที่ใช้ศึกษาครอบครัวนี้ มาจากแนวคิดพื้นฐาน 4 ประการ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาเศรษฐศาสตร์, 2545: 107-109) คือ

1. มาตรฐานการดำรงชีวิต เน้นหนักไปในเรื่องของภาวะที่ประเพณี นิสัย การแข่งขันกัน การเอาแบบอย่างกัน รสนิยม และวิถีในการบริโภค การใช้จ่าย อาชีพ และรายได้ นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องมาตรฐานของสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาอัตราการเกิดและอัตราประชากรต่อมาตรฐานการดำรงชีวิต และศึกษาตรวจสอบผลกระทบของการที่ภรรยาทำงานนอกบ้านต่อปรากฏการณ์ในครอบครัว รายได้ครอบครัว การสร้างครอบครัว การบริโภค และพฤติกรรมการใช้แรงงาน ความมั่งคั่งที่สัมพันธ์กับการบริโภคและการออม

2. สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ เป็นการตรวจสอบตัวบ่งชี้ เรื่องการจัดลำดับในเรื่องของอาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ การศึกษา การเคหะ สิ้นค้าและบริการทางวัตถุ และแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้ชี้ความแตกต่างระหว่างครอบครัวหนึ่ง จากครอบครัวอื่นๆ ได้อย่างไร

3. สภาวะเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของสังคม เงื่อนไขทางเศรษฐกิจกับระบบครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวขยายหรือในระบบเครือญาติ มีการใช้แนวคิดเรื่องการที่บิดามารดาให้ความช่วยเหลือแก่บุตรที่แยกครอบครัวไป มาอธิบายการขยายตัวของครอบครัวเดียวในสังคมอุตสาหกรรมใหม่ มีการศึกษาวิจัยที่วิเคราะห์การช่วยเหลือของพ่อแม่ต่อนักศึกษาวิทยาลัยที่สมรสแล้ว ขณะเดียวกันก็มีการศึกษาวิจัยการขอรับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ของคู่สมรสหนุ่มสาวที่เรียนในระดับวิทยาลัย

4. พฤติกรรมผู้บริโภครวมและแรงจูงใจ จุดสนใจในด้านนี้ของแนวคิดเศรษฐกิจก็คือ การเชื่อมโยงครอบครัว และปรากฏการณ์ของบุคคล อาทิ ความต้องการจำเป็น ค่านิยม และการใช้ประโยชน์ ตลอดจนปัจจัยทางจิตวิทยาเข้าไว้ด้วยกันกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ในประเด็นจุดสนใจดังกล่าว ได้มีการสร้างเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) กำหนดค่าใช้จ่ายเฉพาะหรือทรัพย์สินสมบัติเฉพาะลงไป (2) อิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากรายได้ในการศึกษา (3) กระบวนการตัดสินใจ หรือ (4) ทฤษฎีที่อธิบายการใช้จ่าย หรือพฤติกรรมการออม

ภายในกรอบแนวคิดด้านเศรษฐกิจที่ใช้ศึกษาครอบครัวนี้ มองครอบครัวว่าเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจ อันประกอบด้วยปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละคนมีสิทธิทางเศรษฐกิจและความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน รวมทั้งสัมพันธ์ภาพต่อกันด้วย กรอบแนวคิดทางเศรษฐกิจประกอบด้วยข้อสันนิษฐานและข้อคิดทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการแสวงหา การชี้วัดและวิเคราะห์สวัสดิการครอบครัว การบริโภคเป็นกุญแจไขของแนวคิดนี้ ทั้งนี้การบริโภคยังเชื่อมโยงกับประเด็น 4 ประการ คือ (1) มาตรฐานการดำรงชีวิต (2) สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ (3) พฤติกรรมผู้บริโภค (4) สภาพทางเศรษฐกิจของสังคม

แนวคิดความเป็นหญิงชายและสตรีนิยม

ความเป็นหญิงชาย เป็นสิ่งที่เกิดจากสังคมหรือเกิดขึ้นในสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยาที่เชื่อมโยงมนุษย์ผู้ชายและมนุษย์ผู้หญิงผ่านทางบริบททางสังคมชุดเดียวกัน เป็นสิ่งที่สังคมใดสังคมหนึ่งกำหนดว่าอะไรคือความเป็นชายและอะไรคือความเป็นหญิง เพศนั้นเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ทว่าความเป็นหญิงชายเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากการหล่อหลอมทางสังคมหรือที่เรียกว่ากระบวนการสังคมประกิด

แนวคิดความเป็นหญิงชายในสภาวะการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยม เนื่องจากทั้งสองแนวคิด ต่างมองความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน และในขณะที่กระแสปิตาธิปไตย (patriarchy) เป็นกระแสหลักครอบงำวิถีคิดของคนในสังคม หญิงจึงเป็นฝ่ายที่ถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม

การกล่าวถึงแนวคิดความเป็นหญิงชายบ่อยครั้งที่เป็นการกล่าวถึงทฤษฎีสตรีนิยมไปพร้อมๆ กัน อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านเห็นว่า แนวคิดสตรีนิยมกับแนวคิดความเป็นหญิง ความเป็นชายเป็นคนละแนวคิด กระนั้น นักสังคมวิทยาบางท่าน ก็เริ่มต้นจากการเขียนงานด้านแนวคิดความเป็นหญิงชาย ซึ่งมีความสำคัญต่อแนวคิดสตรีนิยมอย่างใกล้ชิด (สุเทพ สุนทรเกศ 2540: 289)

แนวคิดความเป็นหญิงชายและแนวคิดสตรีนิยม กำเนิดจากความพยายามในการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศต่อผู้หญิง ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยมีการเรียกร้องสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการถือครองที่ดิน สิทธิในการฟ้องและถูกฟ้องร้องทางศาล ซึ่งแต่เดิมผู้ชายฝ่ายเดียวที่มี

สิทธิเหล่านี้ ในช่วงทศวรรษที่ 1950 และทศวรรษที่ 1960 ประเด็นเรื่องผู้หญิงได้รับความสนใจมากขึ้น แต่งานเขียนต่างๆ มีผลกระทบต่อวงการสังคมศาสตร์น้อยมาก จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1970 จึงมีการนำเอาทฤษฎีสตรีนิยมมาเป็นแกนกลางสำคัญแกนหนึ่งของการสร้างศาสตร์ในการศึกษาครอบครัว ในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา นักทฤษฎีสตรีนิยมได้พบแนวทางในการผนวกวิธีคิดแบบสตรีนิยมเข้าไปในการปฏิบัติงานและทฤษฎีในสาขาวิชาต่างๆ อย่างกว้างขวาง (Burr, 1995: 87)

แนวความคิดความเป็นหญิงชายและแนวคิดสตรีนิยม ยังมีความแตกต่างกันในกลุ่มนักวิชาการแต่ละกลุ่ม โดยทั่วไป แนวคิดทั้งสอง ต้องการชี้ให้เห็นอคติทางเพศที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบที่ปรากฏในบรรดาทฤษฎีต่างๆ ผลงานการวิจัยต่างๆ ตลอดจนวิธีปฏิบัติงานของนักวิชาชีพต่างๆ ที่นำเอาทฤษฎีและการวิจัยที่มีอคติทางเพศไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เป้าหมายของแนวคิดต้องการให้นักทฤษฎี นักวิจัย นักบำบัด นักการศึกษาและนักเรียนนักศึกษาจัดอคติแห่งความเป็นหญิง ความเป็นชาย ทั้งในชีวิตส่วนบุคคล ในกรงานวิชาชีพ และในชีวิตทางสังคมโดยกว้างขวาง สำหรับแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าวนี้อาจจะแตกต่างกันไปในสำนักคิดย่อยๆ ของกลุ่มนักสตรีนิยม บางกลุ่มต้องการการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและลึกซึ้ง บางกลุ่มต้องการการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตามไม่ว่าในแนวทางใด นักสตรีนิยมส่วนใหญ่ ผลักดันแนวทางของตนในเชิงรุกทั้งสิ้น

ในบริบทของครอบครัว ผู้ชายและผู้หญิงมีประสบการณ์ในชีวิตสมรสที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็นคู่สมรสคู่เดียวกันก็ตาม หญิงและชายมีความคาดหวังต่อบทบาทของครอบครัวและบทบาทการแต่งงานที่แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะต้องเป็นฝ่ายทำงานบ้านอย่างหนัก ทว่าได้รับผลตอบแทนจากรอบครัวน้อยและไม่เท่าเทียมกับผู้ชายในครอบครัว ถูกลดอำนาจและครอบงำโดยความคิด ชายเป็นใหญ่หรือ ปิตาธิปไตย

จรรยา สุวรรณทัต (2533: 3-7) ได้จำแนกบทบาทของพ่อในครอบครัวไว้ 3 แนวคิด

1. แนวคิดแบบดั้งเดิม ได้แก่ การถือว่าพ่อมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูกๆ มีการรับรู้ที่พ่อต้องเห็นห่างจากลูก เพราะต้องเป็นผู้นำครอบครัว ต้องทำงานหารายได้ ขณะที่แม่เป็นแม่บ้านเต็มที่มีหน้าที่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด หรืออย่างน้อยก็ใกล้ชิดมากกว่าพ่อ

2. แนวคิดแบบสมัยใหม่ ที่เห็นว่า พ่อมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก 3 ประการ คือ พัฒนาการให้มีเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม พัฒนาการเรียนของเด็ก และพัฒนาจริยธรรมของเด็ก แนวคิดนี้ พ่อยังไม่ใกล้ชิดกับลูกเท่าแม่ ลูกโดยเฉพาะเด็กชายจึงหันไปคบเพื่อนร่วมวัย และมีการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนมากกว่าจากพ่อของตน

3. แนวคิดที่พึงประสงค์ คือการเห็นว่าพ่อและแม่ควรมีบทบาทร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างใกล้ชิด พ่อควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการดูแลเลี้ยงดู โดยไม่ถือว่าภาระดังกล่าวเป็นของแม่แต่ผู้เดียว

นอกจากนี้ การค้นคว้าวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกว่า ผู้เป็นแม่มีความตระหนักในความสำคัญของพ่อมากขึ้นและต้องการให้พ่อมีส่วนร่วมในการดูแล เลี้ยงดูลูกมากขึ้น แนวคิดที่ปรารถนาให้พ่อและแม่มีบทบาทร่วมกันอย่างใกล้ชิดในการเลี้ยงดูลูก เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสังคมที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย

1.2 ทฤษฎี

ทฤษฎีระบบครอบครัว

จิตตินันท์ เศษะคุปต์ (2544: 50-53) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นระบบย่อยที่สำคัญของสังคม และมีอยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน ระบบครอบครัวเป็นระบบที่ซับซ้อนและประกอบขึ้นด้วยระบบย่อยภายในครอบครัวอีกหลายระบบ ซึ่งต่างปฏิสัมพันธ์กันในการดำเนินชีวิตครอบครัว

ระบบครอบครัว (Family System) คือการรวมตัวของระบบย่อยของบุคคล ครอบครัวเกิดเป็นระบบใหญ่ที่มีขอบเขตและการจัดระบบภายในแตกต่างกันไปจากลักษณะของแต่ละบุคคล

ลักษณะของระบบครอบครัว จะแตกต่างจากระบบอื่นในสังคม ดังนี้

1. สมาชิกครอบครัวที่มีส่วนอยู่ในระบบครอบครัว จะมีความต้องการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ระดับใดระดับหนึ่ง

2. ครอบครัวมีขอบเขตของครอบครัว ที่แยกครอบครัวออกมาเป็นหน่วยเฉพาะ ขอบเขตนี้ จะทำหน้าที่ในการกั้นหรือปล่อยสิ่งที่อยู่ภายนอกครอบครัว ให้ผ่านเข้าไปสู่สมาชิกในครอบครัวได้หรือไม่

3. ครอบครัวเป็นกลุ่มสมาชิกที่มีภารกิจร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก และสังคมภายนอก

4. ครอบครัวมีความสามารถที่จะ “เปลี่ยนแปลง” ได้

ระบบย่อยของครอบครัว สามารถจำแนกตามบทบาทที่สังคมกำหนด และแต่ละระบบย่อยทำหน้าที่เฉพาะ ได้แก่

1. ระบบย่อยคู่สามีภรรยา เป็นระบบย่อยที่บุคคล 2 คน มีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะของคู่สมรส และในลักษณะที่ร่วมกันเป็นบิดามารดา

2. ระบบย่อยบิดามารดาและบุตร เป็นระบบที่มีการแสดงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาที่พึ่งแสดงต่อบุตร และที่บุตรพึ่งแสดงต่อบิดามารดา

3. ระบบย่อยพี่น้อง เป็นระบบย่อยที่ลูกๆ สัมพันธ์กันเอง โดยการแสดงบทบาทหน้าที่ของพี่น้องน้อง

4. ระบบย่อยอื่นๆ เป็นระบบย่อยที่มีลักษณะความสัมพันธ์เฉพาะ เช่น ข่ายกับหลาน สะใภ้กับมารดาของสามี ลูกกับหลาน เป็นต้น

องค์ประกอบของระบบครอบครัว มีองค์ประกอบของส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ขอบเขตของครอบครัว หมายถึง กรอบของระบบครอบครัวที่แยกครอบครัวออกจากระบบอื่นๆ ในสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งเป็นขอบเขตแบบปิดและแบบเปิด ขึ้นอยู่กับการยอมรับการเข้า การออก ของข้อมูลจากสภาพแวดล้อมมากหรือน้อย ครอบครัวมีขอบเขตระหว่างบุคคลภายในครอบครัว และระหว่างครอบครัวกับระบบภายนอกอื่นๆ

2. ภาวะสมดุลของครอบครัว หมายถึง ความคงที่ของสภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบย่อยต่างๆ ภายในครอบครัว โดยทั่วไปครอบครัวจะอยู่ในระบบสมดุล อันเกิดจากความยืดหยุ่นของการปรับตัวของสถานการณ์ต่างๆ

3. การปรับตัวของครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครอบครัวในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในสถานการณ์ที่จำเป็น เพื่อให้ครอบครัวอยู่ในภาวะสมดุลได้

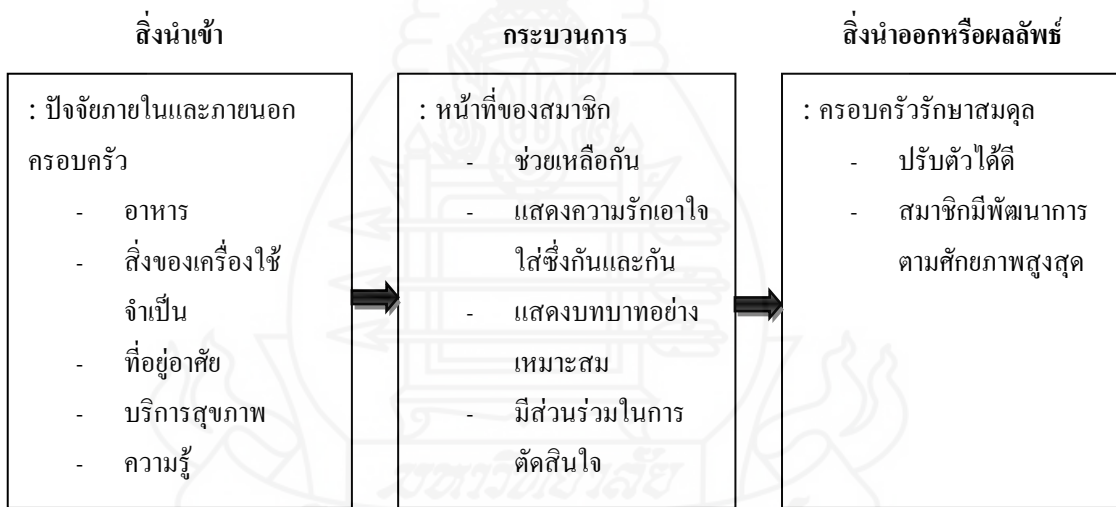
ทฤษฎีระบบครอบครัวเป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในการทำความเข้าใจกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับระบบย่อยภายในครอบครัวและครอบครัวกับระบบอื่นภายนอกครอบครัว เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีระบบ (General System Theory) ในปี ค.ศ. 1990 โดยลึทวิก วอน เบอ์ทาแลนฟี (Lugwig Von Bertalanffy) สำหรับทฤษฎีระบบครอบครัวพัฒนาขึ้นด้วยนักครอบครัวบำบัด โดยประยุกต์ทฤษฎีระบบและมีการสร้างกรอบแนวคิดอื่นๆ ในการศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัว จากทฤษฎีระบบครอบครัวด้วย

กฎแห่งระบบครอบครัว ระบบจะดำรงอยู่ได้ต้องมีวิถีปฏิบัติที่เป็นรูปแบบแน่นอนหรือที่เรียกว่า “กฎ” โดยเฉพาะกฎแห่งโครงสร้างและกฎแห่งหน้าที่ ครอบครัวก็เช่นกัน เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกัน ก็ต้องมีการกำหนดกฎขึ้นมา อาจเป็นการกำหนดโดยชัดเจน (explicit rule) มีการปรึกษากัน แต่กฎส่วนใหญ่ในครอบครัวไม่มีการกำหนดชัดเจน (implicit rule) คือไม่มีการพูดคุยตกลงกัน แต่เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยปริยาย เช่น กฎที่ว่า ลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ หรือความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างพ่อกับลูก เป็นสิ่งที่ต้องห้าม เป็นต้น

การวิเคราะห์ครอบครัวด้วยทฤษฎีระบบ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของครอบครัว จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการศึกษาโครงสร้างของระบบครอบครัวว่า ประกอบด้วยระบบย่อยอะไรบ้าง รวมทั้งการพิจารณาระบบครอบครัวที่ศึกษาภายใต้โครงสร้างของระบบใหญ่ก็จะเห็นว่าครอบครัวเกี่ยวข้องกับระบบอื่นๆ เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม วัฒนธรรม และระบบอื่นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว

จำเป็นต้องศึกษาขอบเขตของครอบครัวว่าแยกจากระบบอื่นค่อนข้างชัดเจนในลักษณะของระบบปิดหรือระบบเปิด จากการสังเกตปฏิสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องของครอบครัวในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสิ่งแวดล้อมภายนอก หากเป็นระบบปิดจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกให้เห็นชัดเจน แต่ถ้าเป็นระบบเปิดจะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสิ่งแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา โดยทั่วไประบบเปิดจะไม่อยู่นิ่งและมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ มากกว่าระบบปิด

เมื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นถึงคุณลักษณะของระบบครอบครัวจะทำให้ได้ภาพของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวทางกายภาพ แต่จะยังไม่ทราบว่าความสัมพันธ์ที่เห็นเกิดจากสาเหตุใด จนกระทั่งได้ศึกษาครอบครัวทั้งระบบ โดยการศึกษาปัจจัยนำเข้าที่เป็นทรัพยากรของครอบครัว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต รวมทั้งกระบวนการดำเนินชีวิตครอบครัวในลักษณะของบทบาทหน้าที่และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน เพื่อศึกษาถึงผลที่ได้รับหรือคุณภาพของครอบครัว ซึ่งสามารถมองในแง่ของความสมดุลของครอบครัวในลักษณะของการปรับตัวได้ดี หรือความผาสุกของครอบครัว

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งนำเข้า กระบวนการ และสิ่งนำออกของระบบครอบครัว
ที่มา : จิตตินันท์ เตะทะคุปต์ (2544: 53)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

ครอบครัวเป็นหน่วยของบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กัน โดยที่แต่ละคนมีหน้าที่และบทบาทของตนเองตามสถานภาพในครอบครัว บุคคลจะรับรู้บรรทัดฐานและมีความคาดหวังต่อบทบาทของสมาชิกแต่ละคน และมีความคาดหวังต่อบทบาทที่พึงมีร่วมกันในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ความคาดหวังนี้เป็นผลจากกลุ่มอ้างอิง หรือบุคคลที่ใช้ตัวแบบหลักในการปฏิบัติ และความคิดที่เกี่ยวข้องกับตนเองของบุคคลนั้น จากนั้นจึงนำมาแสดงออกเป็นบทบาท

เบอร์เกสส์ (Burgess 1962 : 3 อ้างใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541: 27) ได้กล่าวถึงครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยของบุคคลที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกัน มีการเปลี่ยนแปลง และมีการเจริญเติบโต ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวิตครอบครัว ได้รับประสบการณ์จากการที่สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กันนี้ และการที่ครอบครัวดำรงอยู่ได้หรือไม่ อยู่ที่ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันของสมาชิก ซึ่งครอบครัวจะดำรงอยู่ได้หากมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น และจะอ่อนแอหรือคลอนแคลนลงเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ลดลง ข้อเท็จจริงในการศึกษาปฏิสัมพันธ์อยู่ที่ความคาดหวังทางบทบาทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา นั้น ทั้งสองฝ่ายต่างมีความรู้สึกหรือความคิดร่วมกัน สามีภรรยาจึงมีความคาดหวัง และเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สามีภรรยาจึงต้องมีการปรับบทบาทการปฏิสัมพันธ์ใหม่ อย่างไรก็ตาม กระบวนการปฏิสัมพันธ์นี้ไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากบุคคลส่วนใหญ่ได้รับบทบาทมาและเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นประจำ และการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวจะดีหรือไม่ดี มีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ทั้งที่เป็นคำพูดและการแสดงกิริยาท่าทางหรือความรู้สึก

แมนกัส (Mangus 1957: 206-208 อ้างใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541: 28-29) กล่าวว่าคุณภาพของความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของสามีภรรยา เป็นผลจากระดับความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันระหว่างคู่สมรส และเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อคู่สมรส เช่น พ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น คู่สมรสหรือสามีภรรยา ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความแตกต่างในความคิดของบุคคล และความคาดหวังต่อบทบาทของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งถ้าแต่ละฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตสมรสและสามารถปรับตัวเข้ากันได้ดี ในทางตรงกันข้าม ถ้าสามีภรรยาไม่มีการรับรู้ มีความคาดหวังในบทบาทที่เบี่ยงเบนไปจากกันและกันมาก การแสดงบทบาทระหว่างกันก็จะบกพร่อง เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมของสามีภรรยาไม่ปรองดองกัน

ทฤษฎีความผูกพัน

ความผูกพันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่มั่นคงยาวนานจนตลอดชีวิต ให้ความรู้สึกปลอดภัย ลดการเสี่ยงภัยอันตราย และเป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และมีความต้องการที่จะผูกพันระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ความผูกพันที่สำคัญที่สุดได้แก่ ความผูกพันระหว่างมารดากับทารก ซึ่งเป็นพื้นฐานการรู้จักสร้างความผูกพันของบุคคลไปตลอดชีวิต ความผูกพันมีผลต่อการสนับสนุนทางสังคมโดยตรง (พูนพร ศรีสะอาด 2534: 50)

ทฤษฎีความผูกพัน มีพื้นฐานมาจากหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พัฒนาการเด็กประสาทชีววิทยา Evolutionary biology Ethology และ Cognitive science เพื่ออธิบายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และพัฒนาการของความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเรื่องนี้คือ John Bowlby (1907-1990) และ Mary Ainsworth (1913 - 1999)

กรมสุขภาพจิต (กระทรวงสาธารณสุข 2548: 7-8) ได้อธิบายทฤษฎีความผูกพันไว้ว่า เป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงซึ่งมนุษย์แสวงหาและต้องการไปตลอดชีวิต และจะเป็นที่ต้องการมากขึ้นเมื่อได้รับความเครียดหรือความกดดัน

ความผูกพันแตกต่างจากการพึ่งพา เนื่องจากผู้ที่มีความผูกพันยังคงความเป็นตัวของตัวเอง หัวใจสำคัญของทฤษฎีความผูกพันคือการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนอื่นๆ ในสังคมต่อไป ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างแม่กับลูกเช่น การคลอเคลียอยู่ใกล้แม่ ร้องไห้หรือแฉ่งขึ้นเมื่อต้องจากแม่ วิ่งไปหาแม่ เป็นต้น

เด็กทุกคนสามารถจะสร้างความผูกพันได้ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กมีกลไกด้านประสาทวิทยาและชีววิทยา มีโปรแกรมในสมองสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ และสื่อสารความรู้สึก ความต้องการภายในได้

ช่วงแรกเกิด - 1 ปี เด็กเรียนรู้ว่าใครคือพ่อแม่ของเขา และ พัฒนาความผูกพันกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

ช่วงวัย 1-3 ปี เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ภาษาพูด ความเป็นตัวของตัวเอง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึก จากผู้เลี้ยงดูเป็นหลัก ระยะนี้มีการพัฒนาความผูกพันอย่างสมบูรณ์ขึ้น และมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น สามารถรู้ได้ว่าเด็ก คนใดมีความมั่นคงทางอารมณ์หรือขาดความมั่นคงทางอารมณ์ เช่น ถ้าเด็กมั่นใจว่าคนที่เขารักและผูกพันไม่หายไปไหน เขาก็จะกล้าออกสู่โลกกว้างเพื่อสำรวจสิ่งต่างๆ และเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้

ช่วงวัย 3 ปีขึ้นไป ความผูกพันมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากผูกพันกับพ่อแม่แล้ว เด็กจะมีความผูกพันกับเพื่อน เริ่มวางเงื่อนไขกับพ่อแม่ พยายามมีอิทธิพลต่อพ่อแม่และแสดงความต้องการให้พ่อแม่รับรู้

ความผูกพันที่มั่นคงเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านสังคมจิตใจและการปรับตัวของเด็ก ความผูกพันที่มั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีความมั่นคงทางจิตใจ ปฏิบัติตัวสม่ำเสมอ ในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก และการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย

และจิตใจเด็กอย่างเหมาะสม ในช่วง 2 ขวบปีแรกเป็นช่วงวิกฤต หากเด็กได้รับความทุกข์ทรมานทางใจ เนื่องจากต้องแยกจาก หรือสูญเสียแม่ หรือขาดแม่ อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และจิตใจได้

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูกคือ Sensitivity คือความสามารถที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะเข้าใจสัญญาณหรือการแสดงออก ท่าทีของเด็กอย่างถูกต้องและตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสมซึ่งเด็กจะแสดงออกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ทฤษฎีความผูกพัน กล่าวถึงรูปแบบพฤติกรรมของเด็ก 4 ประเภทอันเป็นผลจากการตอบสนองของพ่อแม่ผู้ดูแลเด็ก (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2548: 9) คือ

1. Avoidance เด็กจะหลีกเลี่ยงแยกตัวจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ปฏิเสธลูก เมื่อเด็กโตขึ้นจะเป็นพวก Dismissing ที่ไม่เห็นคุณค่าของความผูกพัน

2. Secure เด็กที่ผูกพันใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ จะไม่มีความกังวลใจ แม้ว่าพ่อแม่จะห่างไปชั่วคราว เพราะมั่นใจและไว้วางใจว่าพ่อแม่จะกลับมาเมื่อโตขึ้น เด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองหรือ Autonomous

3. Ambivalent เด็กมีความรู้สึกสับสน อยากเข้าใกล้พ่อแม่ แต่ก็ยังมีความรู้สึกโกรธอยู่ในใจเนื่องจากได้รับการตอบสนองไม่สม่ำเสมอ พ่อแม่อ่านความต้องการของลูกไม่ได้ เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมแบบ Preoccupied คือเป็นพวกชอบหมกมุ่นกับตัวเอง แต่กังวลกับความใส่ใจของคนรอบข้าง และไม่ยืดหยุ่น

4. Disorganized เด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์อย่างมากเนื่องจากถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย 90 เปอร์เซ็นต์ เป็นเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่ก็มักจะมีประวัติถูกทารุณกรรมมาก่อนเช่นกัน เด็กจะมีความสับสนระหว่างการอยากเข้าใกล้และออกห่างจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ตอบสนองไม่สม่ำเสมอหรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจของลูก เมื่อโตขึ้นจะเป็นพวก Unresolved คือไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ และไม่สามารถเป็นพ่อแม่ที่ดีได้ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์ภายในของตนเอง

เด็กจะรับรู้และเรียนรู้สัญญาณด้านอารมณ์ ความรู้สึก และวิธีการตอบสนองของพ่อแม่ได้ตั้งแต่เกิดและไวต่อการตอบสนองที่ไม่ดีของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู มีงานวิจัยที่พบว่าเด็กที่ขาดความผูกพันจะสับสนในเรื่องความสัมพันธ์ สร้างความผูกพันกับใครไม่ได้ ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยเรียน ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง

พ่อแม่ควรสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของลูก จะทำให้ลูกรู้สึกว่าเขาได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่และเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

ทฤษฎีความผูกพันระหว่างบุคคลและการสื่อสารระหว่างบุคคล

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและสามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้ ในขณะที่เดียวกัน การติดต่อสื่อสารใดๆ ก็ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่อไปยังเพื่อนบ้าน หรือบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิด ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลก็นับว่าเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง (พูนพร ศรีสะอาด 2534: 44 และสุภัศตรา เก้าประดิษฐ์ 2535: 16)

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลยังมีการสนับสนุนทั้งในด้านบวกและลบ อาจนำมาซึ่งความวิตกกังวล หรืออาจจะเป็นการทำให้บุคคลรู้ทันสถานการณ์ เรียนรู้แบบแผนการแก้ไขปัญหา หรือรู้แหล่งทรัพยากรทางสังคมที่จะช่วยเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม นักสังคมสงเคราะห์จึงควรพิจารณาทฤษฎีความผูกพันและการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างระมัดระวัง โดยการวิเคราะห์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา จากข้อมูลข่าวสารหรือจากกระบวนการสื่อสารในเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้งเชื่อว่าอำนาจเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับมาจากการที่บุคคลเป็นเจ้าของทรัพยากร ทรัพยากร ดังกล่าวได้แก่ รายได้ การศึกษา และสถานภาพการประกอบอาชีพ และเชื่อว่า “คู่สมรสผู้มีทรัพยากรอยู่ในครอบครองมากที่สุด เป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด” (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2544: 9-11)

การนำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้มักเป็นรูปแบบของผู้มีอำนาจ-ผู้ใต้อำนาจ (Dominance Subordination Model) คือคู่สมรสฝ่ายที่เป็นผู้มีอำนาจ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นสามี จะพยายามรักษาสถานภาพของตนให้คงไว้ โดยพยายามขัดขวางการใช้อำนาจของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจ ซึ่งเป็นสมาชิกคนอื่นในครอบครัว เช่น ภรรยา และลูก สำหรับผู้ที่อยู่ใต้อำนาจ เช่น ในฐานะภรรยาก็พยายามรักษาสถานภาพให้คงเดิม เมื่อภรรยาขอให้สามีช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านบ้าง ขอให้เปลี่ยนพฤติกรรมบ้าง หรืออะไรก็ตามที่ต่างไปจากที่เคยคิดหรือเคยปฏิบัติ หากสามีปฏิเสธ ภรรยาก็ต้องเป็นฝ่ายยอมรับ ซึ่งอาจจะรับผิดชอบงานเองดั้งเดิม หรืออดทนรับสภาพ ความขัดแย้งก็จะสะสมขึ้นระหว่างสองฝ่าย

ความขัดแย้งระหว่างคู่สมรสเป็นความขัดแย้งในครอบครัวอย่างหนึ่งที่เป็นทั้งสาเหตุและผลกระทบ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักเกิดจากการมีความต้องการ เป้าหมาย และความคาดหวังที่แตกต่างกันของคู่สมรส ซึ่งในทีนี้จะอธิบายรวมถึงความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวด้วย

ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. ความขัดแย้งที่มีเหตุผลและขาดเหตุผล (rational and irrational conflict) ความขัดแย้งที่มีเหตุผลอาจเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีความคิดเห็นแตกต่างกันในบางเรื่อง เช่น การใช้จ่ายในครอบครัว การลดความขัดแย้งสามารถทำได้ หากมีการพูดคุยกันอย่างมีเหตุผล การประนีประนอม การชักจูงให้คล้อยตาม ในทางตรงกันข้าม ความขัดแย้งที่ไม่มีเหตุผล มักเกิดจากลักษณะเฉพาะบุคคลของแต่ละคน เช่น การเป็นคนอารมณ์อ่อนไหว ใจร้อน มักกล่าวโทษผู้อื่น ชอบโต้เถียง ชอบจับผิด มีความอิจฉาริษยา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ทำความเข้าใจได้ยาก เนื่องจากมีความละเอียดอ่อน แต่หากผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของกันและกัน เปิดใจกว้าง ก็อาจไม่เป็นที่ปัญหาสำคัญของครอบครัว

2. ความขัดแย้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้น (overt and covert conflict) การมีความขัดแย้งที่เปิดเผย เช่น การแสดงความไม่เห็นด้วย อาจเป็นการพยายามที่จะแก้ปัญหาลักษณะใดอย่างหนึ่ง แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องยังไม่เห็นด้วย ความขัดแย้งจากความไม่เห็นด้วยนี้อาจไม่ก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวต่อไป หากมีการทำความเข้าใจกัน ซึ่งในบางกรณีก็ไม่สามารถตกลงกันได้ สำหรับความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นนั้น เป็นสิ่งที่ซ่อนหรือปกปิดไว้ เลสลีย์ (Leslie 1979 อ้างใน Coleman 1988: 339) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งชนิดนี้ มีนัยสำคัญและเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหา เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงได้ ทั้งนี้อาจมีผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น การขาดการแบ่งปันหรือการมีส่วนร่วมในครอบครัว การขาดการปฏิสัมพันธ์ และเป็นผลจากพัฒนาการของปัญหาทางจิตใจ เช่น การเกิดความเครียดอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นเป็นเรื่องยากที่จะควบคุม และเป็นเหตุสำคัญนำไปสู่ปัญหาครอบครัว

3. ความขัดแย้งที่เฉียบพลันและความขัดแย้งที่เรื้อรัง (acute and chronic conflict) ความขัดแย้งแบบเฉียบพลัน เป็นความขัดแย้งที่มักเกิดกับครอบครัวช่วงเริ่มต้น เป็นการทะเลาะเบาะแว้งที่แต่ละฝ่ายพยายามจะปรับตัวเข้าหากัน แม้จะมีความแตกต่างในด้านต่างๆ เช่น ด้านความคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ความขัดแย้งที่เฉียบพลันสามารถแก้ไขและจะหายไปได้เมื่อสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีในระยะต่อไป ส่วนความขัดแย้งที่เรื้อรัง จะเป็นลักษณะตรงข้าม คือ เป็นผลจากความไม่พอใจ มีสิ่งที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และเป็นภาวะที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาวะค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจใช้จ่ายมากเกินไป ความขัดแย้งนี้เกิดจากความคาดหวังที่จะได้รับจากอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น พ่อแม่คาดหวังให้ลูกเรียนเก่ง แข่งขันกับคนอื่นได้ หรือเลือกเรียนในสาขาวิชาที่พ่อแม่ตั้งใจให้เรียน เมื่อลูกไม่เป็นเช่นนั้น พ่อแม่ก็มักผิดหวัง ไม่ชอบสิ่งที่เกิดขึ้นและอาจไม่ชอบลูกคนนั้นไปด้วย และสำหรับคู่สามีภรรยา ความขัดแย้งที่เรื้อรัง นำไปสู่การหย่าร้างได้ในที่สุด

4. ความขัดแย้งส่วนบุคคลและระหว่างบุคคล (personal and interpersonal conflict) ในชีวิตครอบครัวความปกติจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างน้อยสองฝ่าย เช่น คู่สมรส แต่ความขัดแย้ง

ระหว่างคู่สมรส หรือระหว่างสมาชิกของครอบครัวสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับส่วนบุคคลได้ เช่น สามีต้องการมีลูก แต่ฝ่ายภรรยาไม่สามารถมีได้ เมื่อมีโอกาสพูดคุยกัน ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า แม้จะไม่มีลูก ก็ไม่เป็นปัญหา แต่ฝ่ายภรรยาอาจคิดว่าเป็นความบกพร่องของตนเอง และเกรงว่าสามีจะใช้เป็นเหตุผลในการมีภรรยาใหม่ที่จะสามารถมีลูกได้ ภาวะดังกล่าวเป็นผลให้ภรรยาเกิดความหวาดระแวง หรือฝ่ายสามี ก็อาจคิดว่าภรรยาไม่สามารถทำหน้าที่ที่ตนต้องการได้ ความรู้ที่ขัดแย้งกันนี้เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ทฤษฎีการเผชิญกับปัญหา

การเผชิญหน้า เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่การจัดการกับสิ่งแวดล้อม และ/หรือความต้องการภายในของบุคคล ที่กระทบต่อทรัพยากรของผู้ใช้บริการ พฤติกรรมการเผชิญหน้าถูกกำหนดโดยสัมพันธภาพของบุคคลกับสภาพแวดล้อม ทฤษฎีการเผชิญหน้าเห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการควบคุมสภาวะตึงเครียดของบุคคล การสนับสนุนทางสังคมเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ปัญหาได้ เครือข่ายทางสังคมมีอิทธิพลต่อบุคคลทั้งโดยเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในการสนับสนุนความสามารถในการเผชิญปัญหา เช่นเดียวกัน เครือข่ายทั้งที่เป็นเครือข่ายตามธรรมชาติและเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้น มีส่วนช่วยสนับสนุนบุคคลให้เผชิญปัญหา (วันทนีย์ วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล 2537: 105-106)

กระบวนการเผชิญหน้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคม อาจจำแนกได้ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (Stewart 1989:1276)

1. การประเมินขั้นต้น (primary appraisal) ขั้นตอนนี้ ผู้ใช้บริการได้รับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่นในเครือข่ายสังคม ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และสิ่งที่ทำให้เกิดความตึงเครียด ข้อมูลนี้มีผลโดยตรงต่อผู้ใช้บริการ ทำให้เขาประเมินในขั้นต้นว่า เหตุการณ์นั้นมีผลกระทบต่อเขาอย่างไร ขณะเดียวกัน ผู้ใช้บริการก็จะเกิดการเปรียบเทียบข้อมูลเหล่านี้ ซึ่งผลจากการเปรียบเทียบนำไปสู่การกำหนดสัมพันธภาพที่เขามีต่อผู้อื่น และที่ประการสำคัญ มีผลต่อรูปแบบพฤติกรรมที่ใช้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ตึงเครียดนั้น

2. การประเมินขั้นที่สอง (secondary appraisal) ขั้นตอนนี้ ผู้ใช้บริการสามารถประเมินทรัพยากรที่จะช่วยให้เผชิญกับปัญหาได้ ดังนี้

- เขาจะสามารถขยายขอบข่ายของทรัพยากรออกไปได้กว้างขวางขึ้น ตัวอย่างเช่น การได้รู้จักใช้รูปแบบการเผชิญด้านอารมณ์ ความรู้สึก การรู้จักระบบส่งต่อผู้ใช้บริการไปยังหน่วยงานหรือองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องต่างๆ การรู้วิธีให้ได้มาซึ่งข้อมูลและเทคนิคที่จะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

- เขาจะได้เรียนรู้บรรทัดฐานที่กำหนดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง รับรู้และเข้าใจข้อจำกัดของกิจกรรมที่เขาจะนำไปเผชิญกับปัญหา

- ในขั้นนี้ ผู้ใช้บริการจะเกิดความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง (self-esteem) มากขึ้น ผู้ใช้บริการจะประสบความสำเร็จตามขั้นตอนนี้ได้ โดยการสนับสนุนทางสังคมอย่างสำคัญ

3. การประเมินซ้ำ (reappraisal) ผู้ใช้บริการเมื่อแสดงพฤติกรรมในการเผชิญกับปัญหาหรือความตึงเครียดไปแล้ว จะมีการประเมินซ้ำเกิดขึ้น การประเมินซ้ำจะมีผลเป็นการยับยั้งพฤติกรรมที่ตอบสนองแล้วไม่ได้ผล หรือเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ตรงกันข้าม พฤติกรรมที่ตอบสนองแล้วเป็นการเผชิญกับปัญหาและความตึงเครียดอย่างได้ผลดี การประเมินซ้ำก็จะช่วยให้ผู้ใช้บริการพัฒนาวิธีเผชิญปัญหาให้คงอยู่ หรือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. การกำหนดกลยุทธ์ในการเผชิญความตึงเครียด (coping strategy) การสนับสนุนทางสังคม มีส่วนช่วยผู้ใช้บริการในขั้นนี้โดยตรง โดยเฉพาะเป็นการให้ทรัพยากรที่เหมาะสมที่จะใช้เผชิญกับปัญหาและความตึงเครียด การช่วยให้ทบทวนกลวิธีที่ใช้แก้ไขปัญหา การช่วยเหลือในวัสดุอุปกรณ์ที่ขาดแคลน การเสนอความช่วยเหลือ ทางด้านอารมณ์จิตใจ และการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมหรือกลไกในการเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ตึงเครียด

การที่บุคคลจะเลือกใช้วิธีใดในการเผชิญความเครียดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น ความรู้สึกไม่แน่ใจ หรือคลุมเครือ ความรุนแรงของความรู้สึกเดือดร้อน การมีข้อขัดแย้ง ความรู้สึกหมกหมองทางช่วยเหลือ ภาวะทางสุขภาพอนามัย และพลังความเข้มแข็งของบุคคล ความเชื่อในทางที่ดี ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะทางสังคม แรงสนับสนุนทางสังคม และแหล่งทรัพยากรการช่วยเหลือทางวัตถุ เป็นต้น (ดวงกมล วัตราคูล 2536: 90)

ทฤษฎีว่าด้วยความเหงา

ความเหงา หมายถึง ประสบการณ์เชิงอัตวิสัย ที่ไม่พึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากความบกพร่องในความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ไม่สบาย ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลรู้สึกเป็นคนแปลกหน้าของคนอื่น รู้สึกว่าถูกเข้าใจผิด ถูกปฏิเสธจากผู้อื่น หรือเป็นการขาดเพื่อนหรือคู่ทางสังคม สำหรับกิจกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่เป็นการนำไปสู่ความใกล้ชิดทางอารมณ์ และการเชื่อมโยงกับสังคม (Stewart 1989: 1278)

ไวสส์ (Weiss 1973 as quoted in Stewart 1989: 1278) ได้จำแนกความแตกต่างชัดเจนระหว่างความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางอารมณ์ (emotional isolation) และ ความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางสังคม (social isolation) โดยความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางอารมณ์เป็นการบ่งชี้ความหยาบใจของความผูกพันทางอารมณ์ ขณะที่ ความเหงาจากความโดดเดี่ยวทางสังคมเป็นการไม่สามารถเข้าร่วมในเครือข่ายสังคม และสัมพันธ์เชิงบูรณาการกับสังคม หรือขาดความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

นักสังคมวิทยา อธิบายความเหงาว่าเป็นบรรทัดฐานปกติและเป็นผลผลิตของปัญหาสังคมที่ตกกระทบต่อบุคคล นักทฤษฎีปฏิบัติสัมพันธ์นิยมมองว่าความเหงาเป็นปฏิกิริยาปกติอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับปัจจัยที่เป็นสถานการณ์ จากการมองความเหงาดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นการสอดคล้องกับเรื่องของการสนับสนุนทางสังคมโดยตรง สาเหตุของความเหงาส่วนใหญ่มักจะมาจากการขาดโอกาสในการติดต่อกับสังคม (Stewart 1989: 1279) ดังนั้น การให้แรงสนับสนุนทางสังคม จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยลดความรู้สึกเหงาและป้องกันปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความเหงา

ทฤษฎีว่าด้วยความเหงา เป็นทฤษฎีที่ย้ำความสำคัญของสัมพันธ์ทางสังคม ที่บุคคลจะมีต่อเครือข่าย และเน้นความสำคัญของการสนับสนุนทางอารมณ์ (วันทนี วาลิกะลิน, สุรางค์รัตน์ วัณนารมณ, กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุณ 2537: 107-108)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud อ้างถึงในปรานงสุทิพย์ ทรงวุฒิสิต, 2544 : 108) เน้นถึงความสำคัญของกระบวนการกระทำตนตามอย่างบิดามารดาเพศเดียวกับเด็ก โดยกล่าวว่า การที่เด็กถอดแบบบิดามารดานั้นเกิดจากสาเหตุร่วมกันระหว่างความรักความกลัว เมื่อเด็กอายุ 3 – 5 ปี ซึ่งเป็นระยะออดิปัส (Oedipal compiler) เด็กผู้ชายจะรักและต้องการมารดามาก ในขณะที่เดียวกันเขาก็รู้ว่าบิดารักและต้องการมารดามากด้วยเช่นกันทำให้เกิดความอิจฉาบิดา โดยมองว่าบิดาเป็นคู่แข่งที่สำคัญของเขา และเกิดความวิตกกังวลว่าบิดาจะไม่พอใจและทำโทษด้วยการตัดอวัยวะของตนเอง เด็กผู้ชายจะตระหนักว่าเขาไม่สามารถเอาชนะบิดาได้ จึงเก็บความปรารถนาในตัวเองไว้ และหันมาลอกเลียนและถอดแบบให้เหมือนบิดามากที่สุดเพื่อให้บิดารักและในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เขามีคุณสมบัติเหมือนบิดาที่ทำให้มารดาพอใจ ส่วนเด็กผู้หญิงเข้าใจว่ามารดาทำให้ตนเกิดมาไม่สมบูรณ์ เพราะทำให้ตนไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กผู้ชายจึงคลายความรักที่มีต่อมารดาและหันมารักบิดาแทน ด้วยความรักที่มีต่อบิดานี้ทำให้เด็กผู้หญิงพยายามที่จะพัฒนาคุณลักษณะของความเป็นหญิงเพื่อให้บิดาพอใจ ด้วยการถอดแบบมารดาซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและเป็นที่รักของบิดามากที่สุด

สรุปได้ว่า เด็กจะเริ่มสนใจบทบาทของตนเอง และบทบาทของบิดามารดาที่มีต่อกัน เปรียบเทียบบทบาทของตนกับบิดาและมารดา ดังนั้น บทบาทการเป็นบิดาจึงมีความสำคัญต่อ พัฒนาการของบุตรเป็นอย่างยิ่ง

2. ครอบครัวไทย

2.1 ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว (family) มีความหมายหลากหลายแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประสพการณ์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แม้นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวเอง ก็ยังให้ความหมายที่ต่างกันไปตามความเข้าใจของแต่ละคน (ชัชณะ รุ่งปัจฉิม, 2544: 5-7)

ลิเบอร์แมน (Lieberman) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือการสมรส ก่อให้เกิดเป็นเครือญาติบนพื้นฐานวัฒนธรรมของตนเอง (Morgan 1985: 45)

จอห์น ซี มาซิโอนิส (John C. Macionis) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคม สถาบันหนึ่งที่ดำรงอยู่ในทุกสังคม และเป็นสถานที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่งมารวมกันเป็นกลุ่ม ร่วมมือกันในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กๆ ซึ่งสถาบันทางสังคมที่มานี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติ ที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต โดยการแต่งงาน หรือโดยการรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว (Macionis 1995: 460)

เดวิด เอ ชูลซ์ (David A. Schulz 1982: 16) ให้ความหมายครอบครัวว่า สถาบันทางสังคม สถาบันหนึ่ง ที่มีหน้าที่สำคัญในการเลี้ยงดูให้ความรัก เอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่สมาชิก รวมทั้งมีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ทดแทนให้สังคม

แคโรล สแต็ก (Carol Stack) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง เครือข่ายขนาดเล็กที่มีการจัดระเบียบทางสังคมของคนที่เป็นเครือญาติและไม่ได้เป็นเครือญาติ ที่มีการกระทำระหว่างกันเป็นประจำทุกวัน มีการตอบสนองความต้องการของเด็กและสร้างหลักประกันให้กับสมาชิกในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด (Auletta 1994: 140)

Hanson, Shirley & Boyd (1996) ครอบครัวหมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีความเกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวจะบอกได้ว่าตนเองเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือไม่

Friedman (1992) ครอบครัวยุคใหม่หมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีความผูกพันกัน มีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์ และถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

Johnson (1992) ครอบครัวยุคใหม่หมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คน อาจเป็นเครือญาติหรือต่างเครือญาติกันก็ได้ มีความเกี่ยวพันในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยปกติจะอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน มีความผูกพันกันทางอารมณ์ มีข้อผูกมัดระหว่างกันในครอบครัว

Ross & Cobb (1990) ครอบครัวยุคใหม่หมายถึง คนหรือสมาชิกที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันกันทางอารมณ์ กฎหมาย และดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมและกฎระเบียบของครอบครัวร่วมกัน มีการถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อสืบต่อกันมา

จอร์จ ปีเตอร์ เมอร์ด็อก (George Peter Murdock) ให้คำนิยามว่า ครอบครัวคือ กลุ่มสังคมกลุ่มหนึ่งที่อยู่อาศัยร่วมกัน มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการผลิตสมาชิกใหม่ ครอบครัวประกอบด้วยผู้ใหญ่ทั้งเพศชายและหญิง โดยที่อย่างน้อยสองคนในนั้นได้รับการยอมรับจากสังคมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันได้ และมีเด็กหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นเป็นลูกของคนทั้งสองหรือเป็นลูกที่รับมาเลี้ยง (Schulz 1982: 10)

เจมส์ เอ็ม เฮนสลิน (James M. Henslin 1997: 429) ให้คำนิยามว่า ครอบครัวคือกลุ่มคนที่ประกอบด้วยคนสองคนหรือมากกว่า โดยคนเหล่านั้นอาจมีความสัมพันธ์กันโดยสายโลหิต โดยการสมรสหรือโดยการรับเข้ามาเลี้ยงดูอยู่ด้วยกัน

สำนักงานสำมะโนประชากรแห่งสหรัฐอเมริกาให้นิยามคำว่า ครอบครัว ว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต ทางการสมรส และ/หรือโดยการรับมาเลี้ยงดู (Jorgensen 1990: 213)

ในสังคมไทย ก็มีการให้ความหมายของครอบครัวไว้หลากหลายเช่นกัน

นิพนธ์ วรรณศิริ (2540) ครอบครัวยุคใหม่คือ กลุ่มทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะคือสมาชิกอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศและทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีลักษณะของการร่วมมือกันเสมอ ในครอบครัวจะต้องมีผู้ใหญ่ 2 เพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน และเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมีลูก 1 คนหรือมากกว่า 1 คนไม่ว่าจะเป็นลูกที่แท้จริงหรือเป็นบุตรบุญธรรมก็ตาม

ภัสสร ลิมานนท์ และคณะ (2538: 10) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่พักอาศัยอยู่ร่วมกัน อาจอาศัยอยู่ประจำ หรืออาศัยชั่วคราว ภายในบ้าน และกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต เช่น พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย หรือโดยการสมรส เช่น สามี ภรรยา ลูกเขย สะใภ้

ราชบัณฑิตยสถาน (2524: 142) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึงสถาบันทางสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกันกับหญิงหนึ่งหรือ

มากกว่า โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติพร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ โดยทั่วไปแล้ว ครอบครัวแบ่งออกเป็น 4 ประเภทโดยลำดับจากจำนวนที่ปฏิบัติกันมากไปสู่ที่ปฏิบัติกันน้อย ดังนี้คือการมีคู่สมรสคนเดียว การมีภรรยาหลายคนคราวเดียวกัน การมีสามีหลายคนคราวเดียวกัน และการแต่งงานกลุ่ม

คณะกรรมการด้านครอบครัว (2537) ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้คำนิยามของคำว่า ครอบครัว ไว้ว่า ครอบครัว หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางสายโลหิต

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลชายและหญิง ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความผูกพันโดยตรงทางสายโลหิต หรือ/และ โดยการสมรส เป็นที่ยอมรับในสังคมและกฎหมาย ได้ดำเนินชีวิตร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ รวมถึงด้านเศรษฐกิจ และสังคมด้วย

ความสำคัญของครอบครัว

ครอบครัวมีความสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ความสำคัญที่มีต่อบุคคลและความสำคัญที่มีต่อสังคมซึ่งความสำคัญดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของบทบาทหน้าที่ของครอบครัวด้วย ดังนี้ (ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม 2545 : 69-70)

1. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อบุคคล ครอบครัวมีความสำคัญต่อบุคคลในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอย่างใกล้ชิดและยั่งยืน มีฐานะที่เชื่อมบุคคลเข้ากับกลุ่ม นับกระทั่งเกิดจนกระทั่งตาย และทำหน้าที่ถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรมให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ ครอบครัวเป็นสถาบันที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านอารมณ์ และความต้องการการยอมรับและผูกพันซึ่งกันและกัน

ครอบครัวมีความสำคัญต่อบุคคล 3 ประการ คือ

1.1 ความสำคัญทางด้านชีวภาพ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ตามลำพังได้ โดยไม่ติดต่อกับสัมพันธ์กับผู้อื่น มนุษย์จึงต้องได้รับการเลี้ยงดูจากผู้อื่น จึงจะมีชีวิตอยู่รอด ดังนั้นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร หรือน้ำ ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเสียชีวิตในที่สุด ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมแรกที่ตอบสนองความต้องการทางชีวภาพของมนุษย์

1.2 ความสำคัญทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากบุคคลไม่ได้ดำรงอยู่แต่เฉพาะในครอบครัวของตนเท่านั้น แต่ยังดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น ความรู้และทักษะต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ ความรู้และทักษะเหล่านี้บุคคลย่อมได้รับจากครอบครัว ในแต่ละช่วงชีวิต บุคคลสามารถเรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้จากครอบครัว จากความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ในทางสังคม บุคคลสามารถเรียนรู้แบบแผนความสัมพันธ์ในสังคม และในทางวัฒนธรรม บุคคลได้เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตในสังคมนั้น

1.3 ความสำคัญทางด้านบุคลิกภาพ กล่าวได้ว่าบุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคล ได้รับการหล่อหลอมมาจากครอบครัว ผ่านช่วงวัยต่างๆ มาเป็นลำดับ มนุษย์สามารถพัฒนาความเป็นตัวตนได้จากครอบครัว ผ่านทางกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม

2. ความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อสังคม ในฐานะตัวกลางที่เชื่อมสังคมเข้ากับบุคคล ครอบครัวจะสนับสนุนให้บุคคลสนองตอบความต้องการของสังคม โดยสังคมจะทำหน้าที่กำหนดแบบแผนการกระทำระหว่างกันของบุคคลไว้ ซึ่งแบบแผนดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่ต้องปฏิบัติ สังคมในที่นี้หมายถึง 3 ระดับคือ ชุมชน สังคมและประเทศ ดังนั้น ครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อสังคมใน 3 ประการ ดังนี้

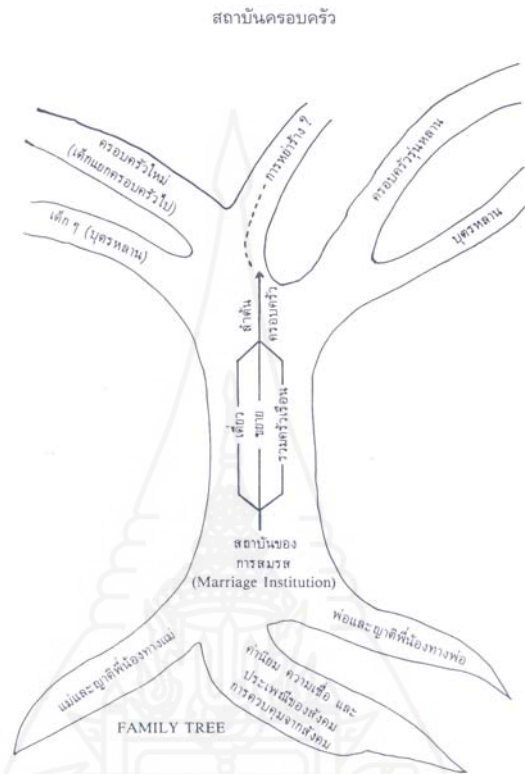
2.1 ความสำคัญต่อชุมชน ครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ครอบครัวอยู่รวมกันในชุมชนหนึ่ง นั้น ย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการติดต่อระหว่างกัน ให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในสังคมชนบท ความสัมพันธ์ของครอบครัวในลักษณะนี้ นับเป็นเครือข่ายครอบครัวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ

2.2 ความสำคัญต่อสังคม ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากถือว่าสังคมย่อมประกอบไปด้วยสถาบันสังคมต่างๆ จำนวนหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสังคม เช่น สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการศึกษา รวมทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันเหล่านี้ล้วนมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อความอยู่รอดของสังคมทั้งสิ้น หากสถาบันใดสถาบันหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ก็ย่อมมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของสังคมในที่สุด

2.3 ความสำคัญต่อประเทศ ในด้านความมั่นคงและในด้านการเมืองการปกครอง กล่าวคือ สมาชิกของครอบครัวแต่ละครอบครัวนั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และความมั่นคงของรัฐ สิทธิและหน้าที่ต่างๆ ในทางการเมืองการปกครองของสมาชิกในครอบครัว เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง หน้าที่ในการเสียภาษี รวมทั้งหน้าที่ในการเข้ารับการศึกษาคัดเลือกเป็นทหาร ถือเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่ของชีวิต ทุกคนเริ่มผูกพันกับกิจกรรมของครอบครัวตั้งแต่ก่อนเกิดซึ่งหมายถึง ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิและถึงแม้จะตายไปแล้วความผูกพันกับครอบครัวก็ยังคงมีอยู่ ความสัมพันธ์เหล่านี้หมายถึง การดูแลครรภ์แม่ การเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ และมีกิจกรรมต่าง ๆ

มากมายตั้งแต่เด็กจนโต จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต กิจกรรมที่ทำกันในชีวิตประจำวันล้วนมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัวทั้งสิ้น (สุรพล พยอมแย้ม 2548: 199)

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างของสถาบันครอบครัว

ที่มา : พรทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2550: 4)

2.2 โครงสร้างและลักษณะของครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัว

ชูษณะ รุ่งปัจฉิม (2544: 13-14) กล่าวว่า ในทางสังคมวิทยา โครงสร้างครอบครัวประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือสมาชิกในครอบครัวและระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ

1. สมาชิกครอบครัว โดยทั่วไปประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก บางครอบครัวอาจมีสมาชิกอื่น อาศัยอยู่ด้วย เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หลาน ฯลฯ ซึ่งการที่แต่ละครอบครัวประกอบไปด้วยสมาชิกผู้ใดบ้างที่ร่วมอาศัยอยู่ด้วยกันนั้น ขึ้นอยู่กับแบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรม และความหมายของครอบครัวที่แต่ละสังคมยึดถือ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสมาชิกที่อยู่อาศัยในครอบครัวค่อนข้างมีความหลากหลาย โครงสร้างครอบครัวจึงมีความแตกต่างกันไปด้วย

ในสังคมไทย หากถือเอาตามกฎหมายครอบครัวไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า โดยเนื้อหาสาระของกฎหมายถือหลักโครงสร้างครอบครัวประกอบไปด้วย สามี ภรรยา และบุตรเท่านั้น ญาติคนอื่นๆ ไม่มีบทบาทญาติที่เกี่ยวข้องระบุไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด

2. ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ระบบความสัมพันธ์นี้ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว แต่ละครอบครัวไม่ว่าจะประกอบไปด้วยสมาชิกอาศัยอยู่รวมกันอย่างไร ทุกคนล้วนมีบทบาทหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว สามีย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อภรรยา ภรรยาก็ย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อสามี บิดามารคามีบทบาทหน้าที่ต่อบุตร ในทำนองเดียวกัน บุตรก็ย่อมมีบทบาทหน้าที่ต่อบิดามารดา เช่นกัน ในครอบครัวที่มีสมาชิกหรือญาติคนอื่นอาศัยอยู่ร่วมด้วย สมาชิกหรือญาติคนนั้น ก็ย่อมจะต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัว เช่นกัน

ระบบความสัมพันธ์นี้มุ่งก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทั้งในด้านจิตใจ อารมณ์ และในด้านเศรษฐกิจและสังคม ยิ่งกว่านั้นการที่ทุกคนในครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ต่อกันและกัน ย่อมแสดงว่า สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวย่อมมีแนวทางในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามที่สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวรวมทั้งสังคมคาดหวัง ทั้งนี้ เนื่องจากระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวที่กล่าวถึงนี้ มักเป็นระบบสัมพันธ์ที่ผ่านกระบวนการให้คุณค่าของสังคมมาแล้วว่าเป็นระบบที่เหมาะสม หากทุกคนในครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตไปตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ได้เป็นอย่างดี ก็ย่อมจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขและครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ตลอดไป

สังคมไทยแต่เดิมนั้น ก็มีการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไว้มาก ทั้งที่เป็นคติความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ซึ่งปรากฏเป็นวาทะกรรม (discourse) ต่างๆ ที่น่าสนใจ เช่น ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เดินตามผู้ใหญ่มาไม่กัด รักวัวให้ผูกกรักลูกให้ดี และที่เป็นวรรณคดีและบทประพันธ์ต่างๆ เช่น กฤษณาสมันต์ คำฉันท์ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาที่ดี เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบกฎหมายของไทยก็ได้มีการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเอาไว้เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อชายหญิงได้จดทะเบียนสมรสเป็นสามีภรรยา ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เกิดสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ในสมัยโบราณ กฎหมายกำหนดให้สามี มีอำนาจเหนือภรรยา คือ มีอำนาจทำโทษ ว่ากล่าวสั่งสอนเมื่อภรรยากระทำผิด ปัจจุบัน สามีภรรยา มีสิทธิเท่าเทียมกัน การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ต้องปรึกษาหารือกัน

ลักษณะครอบครัวตามโครงสร้าง

ครอบครัว สามารถแบ่งออกตามโครงสร้างได้ 2 ลักษณะใหญ่ คือ ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย (ชุมชน รุ่งปัจฉิม 2544: 15-17)

1. ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยชายและหญิง อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยสังคมอนุญาตให้มีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันได้ และอาจมีลูกที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกันหรือจากการรับมาเลี้ยงก็ได้ ดังนั้น ครอบครัวแบบนี้มักประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก (Leslie and Korman 1989: 11)

2. ครอบครัวขยาย (extended family) ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกอย่างน้อย สามรุ่นอายุ อาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดา มารดา และลูกๆ บางครอบครัวอาจมีสมาชิกคนอื่นอยู่ร่วมด้วย เช่น ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวกับเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกัน (Leslie 1989: 32)

2.3 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัวจะดำรงหรือพัฒนาการได้อย่างเหมาะสมและปกติสุขมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติหน้าที่ประจำวันว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด แนวคิดที่อธิบายการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่นิยมใช้กันแพร่หลาย ที่จะกล่าวถึงในนี้คือ แนวคิดแบบ Mc Master Model ของ แอพเสตน และคณะ (Epstein, et at, 1982 อ้างถึงในกรมสุขภาพจิต 2542 : 19) การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว Mc Master Model of Family Functioning (MMFF) ตาม MMFF ครอบครัวเป็นระบบเปิด (Open System) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยอันได้แก่ สมาชิกแต่ละคน (Individual Subsystem) คู่สมรส (Spousal Subsystem) และพี่น้อง (Sibling Subsystem) ที่ไม่เหมาะสมก็จะเกิดปัญหา MMFF แบ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

2.3.1 การแก้ปัญหา (Problem Solving) หมายถึง ความสามารถของครอบครัวในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ทำให้ครอบครัว ดำเนินไปได้และปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีทักษะการแก้ปัญหาแตกต่างกัน บางครอบครัวจะแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับวัตถุได้หมด แต่อาจแก้ปัญหาทางอารมณ์ ได้ลำบากครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ จะแก้ปัญหาอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ ปัญหาที่มีมักเป็นปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ไม่ใช่ปัญหาเรื้อรังที่แก้ไม่ได้เสียที ในทางตรงข้าม ครอบครัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ มักแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นระบบ ไม่เสร็จสิ้นไปเป็นเรื่องๆ และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในที่สุด

2.3.2 การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงข้อมูลระหว่างกันและกัน การสื่อสารมีสองแบบคือ การสื่อสารโดยใช้คำพูด (Verbal Communication) และการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด (Nonverbal Communication) MMFF จะเน้นการสื่อสารแบบแรกเนื่องจากสามารถวัดได้ชัดเจนกว่า อย่างไรก็ตามการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูดนั้น แม้เนื้อหาจะไม่เด่นชัด แต่เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญ โดยจะแสดงออกมาทางระดับเสียง คำพูดที่เลือกใช้สีหน้าแววตา การประสานสายตาและท่าทาง เป็นต้น เนื้อหาของการสื่อสารแบ่งเป็น 2 ประเภท คือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุและการดำเนินชีวิตประจำวัน และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกครอบครัวที่สื่อสารด้านวัตถุไม่ดีก็มักจะมีปัญหาการสื่อสารด้านอารมณ์ร่วมด้วยเสมอครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะสื่อสาร ได้ชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ถ้าการสื่อสารมีความคลุมเครือและอ้อมค้อมมากเกินไป ครอบครัวก็จะทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้ที่สื่อสารอย่างคลุมเครือและอ้อมค้อม จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสื่อกลับมาแบบเดียวกันในครอบครัวปกติความสามารถในการสื่อสารแต่ละด้านจะแตกต่างกันไป บางครอบครัวการสื่อสารเกี่ยวกับปัญหาที่ขัดแย้งกันอาจไม่ชัดเจนและไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมายแต่ก็จะเป็นอยู่ช่วงสั้นๆและไม่ทำให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด

2.3.3 บทบาท (Role) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกประพฤติต่อกันและกันซ้ำๆ เป็นประจำ บทบาทแบ่งได้เป็น 2 ด้านเช่นเดียวกับการสื่อสาร คือบทบาทพื้นฐานและบทบาทอื่นๆ

1) บทบาทพื้นฐาน หมายถึง บทบาทที่จำเป็นต้องกระทำให้ครบถ้วนเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข นั่นคือ การจัดหาปัจจัยสี่ให้แก่สมาชิก การพุ่มพักเลี้ยงดูและให้การประคับประคองสนับสนุนแก่สมาชิก การตอบสนองความต้องการทางเพศในระหว่างคู่สมรสการช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ให้สมาชิก

2) บทบาทอื่นๆ หมายถึง บทบาทเฉพาะของแต่ละครอบครัว จึงอาจเป็นได้ทั้งบทบาทที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม เช่น ลูกชายที่เรียนเก่งและได้รับทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ บทบาทของลูกชายก็น่าเชื่อถือเกียรติยศมาสู่ครอบครัวการประเมินว่าบทบาทในครอบครัวเป็นไปได้ดีหรือไม่จะต้องพิจารณา 2 ด้าน คือ

(1) การมอบหมายหน้าที่ตามบทบาท (Role Allocation) หมายถึง การมอบหมายความรับผิดชอบในหน้าที่บางประการให้สมาชิก การมอบหมายนี้อาจทำโดยเปิดเผยหรือไม่ก็ได้ ครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะมีการมอบหมายหน้าที่ที่จำเป็นทุกด้านอย่างชัดเจนให้กับบุคคลที่เหมาะสม แต่ครอบครัวที่มีปัญหาจะมีการมอบหมายหน้าที่อย่างไม่เหมาะสม

(2) การดูแลให้สมาชิกรับผิดชอบในบทบาท (Role Accountability) หมายถึง วิธีการที่ครอบครัวดูแลให้สมาชิก รับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ที่ครบถ้วนหรือของตนนั้น คือครอบครัวต้องมีวิธีตรวจสอบว่าสมาชิกแต่ละคนทำหน้าที่ที่ครบถ้วนหรือไม่ เช่น พ่อตรวจสอบว่าลูกทำงานตามที่มอบหมายหรือไม่และถ้าไม่ทำจะมีบทลงโทษอย่างไรบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกคน

หนึ่ง จะต้องสอดคล้องกับของคนอื่นด้วย การกิจในครอบครัวจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อมีการมอบหมายหน้าที่อย่างเหมาะสม และมีระบบควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน

2.3.4 การตอบสนองต่ออารมณ์ (Affective Responsiveness) หมายถึง ความสามารถที่จะตอบสนองทางอารมณ์ต่อกันและกันอย่างเหมาะสม ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีทั้งอารมณ์ในภาวะปกติ เช่น อารมณ์รัก เป็นสุข และอารมณ์ในภาวะวิกฤติ เช่น กลัว โกรธ เป็นต้น ครอบครัวที่ทำหน้าที่ปกติจะแสดงอารมณ์ เช่น แสดงออกมาน้อยเกินไป บางครอบครัวแสดงออกเฉพาะอารมณ์เชิงบวกแต่ไม่สามารถแสดงอารมณ์เชิงลบได้ เช่น ภรรยาไม่สามารถแสดงอารมณ์โกรธต่อสามีได้ เพราะกลัวสามีจะไม่พอใจ หรือลูกไม่สามารถเล่าความรู้สึกเศร้าและคิดถึงพ่อที่เสียชีวิตไปเพราะเกรงจะสะเทือนใจแม่สมาชิกที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้จะแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างจำกัดและมีปัญหาบุคลิกภาพ

2.3.5 ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective Involvement) หมายถึง ระดับความผูกพันห่วงใยที่สมาชิกแต่ละคนมีต่อกันรวมทั้งการแสดงออกซึ่งความสนใจและการเห็นคุณค่าซึ่งของกันและกัน ความผูกพันทางอารมณ์มีหลายระดับ คือ

- 1) ปราศจากความผูกพัน สมาชิกในครอบครัวไม่สนใจใยดีกันเลย การเป็นครอบครัวมีความหมายเพียงการมาอยู่ร่วมชายคาเดียวกันเท่านั้น
- 2) ผูกพันแบบไม่มีความรู้สึก สมาชิกมีความสนใจต่อกันเพียงเล็กน้อย โดยปราศจากความลึกซึ้งทางอารมณ์และความห่วงใยด้วยน้ำใจจริง ความสนใจในความเป็นอยู่ของอีกฝ่ายหนึ่งแทบไม่มีเลย หรือถ้ามีก็เป็นไปเพราะความอยากรู้อยากเห็น อยากควบคุมอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นไปทางหน้าที่ เช่น ต้องการแสดงความห่วงใยยามที่น้องเจ็บป่วย เป็นต้น
- 3) ผูกพันเพื่อตนเองความสนใจอีกฝ่ายหนึ่งเป็นไปเพื่อตนเอง เพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้ตนเองไม่ใช่ความสนใจที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างจริงจัง
- 4) ผูกพันอย่างมีความเข้าอกเข้าใจความสนใจผูกพันมีต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริง โดยมีพื้นฐานอยู่บนความเข้าใจในความต้องการอีกฝ่ายหนึ่งความผูกพันแบบนี้มีความเหมาะสมที่สุดเพราะจะสามารถตอบสนองความต้องการทางอารมณ์อีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเหมาะสม
- 5) ผูกพันมากเกินไป ความผูกพันเป็นไปอย่างป้องกันหรือจู้จี้จ้านเกินไปจนอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีความเป็นส่วนตัว
- 6) ผูกพันจนเหมือนเป็นบุคคลเดียวกันเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้นจนกระทั่งเหมือนกับทั้งคู่เป็นบุคคลเดียวกัน และขอบเขตส่วนตัวของแต่ละคน (Personal Boundary) นั้นไม่ชัดเจนหรือแทบไม่มีเลย

2.3.6 การควบคุมพฤติกรรม (Behavior Control) หมายถึง วิธีการที่ครอบครัวควบคุมหรือจัดการกับพฤติกรรมของสมาชิก การควบคุมพฤติกรรมเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในขอบเขตอันเหมาะสมไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นพฤติกรรมที่จำเป็นต้องมีการควบคุมแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและชีวภาพ เช่น การกิน นอน ขับถ่าย ความต้องการทางเพศและความก้าวร้าว เป็นต้น
- 2) พฤติกรรมทางสังคม เช่น การคบเพื่อนฝูงหรือเป็นสมาชิกในชมรม เป็นต้น
- 3) พฤติกรรมที่อาจเป็นอันตรายต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน
- 4) การรักษาระเบียบวินัยภายในครอบครัว

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2553) ครอบครัวมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัว คือ

1. หน้าที่ของความรักความเอาใจใส่ (Affective function) หมายถึง ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของสมาชิก แสดงออกโดยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่แก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกมีความสุขจิตใจดี มีบุคลิกภาพมั่นคง
2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู (Socialization function) หมายถึง หน้าที่ในการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตของสมาชิก เพื่อเป็นการปลูกฝังส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม การวางตนตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม การเรียนรู้ระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เด็กพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพในอนาคต ถือได้ว่าเป็นกระบวนการปรับพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องที่ทำให้บุคคลตอบสนองสถานการณ์ในสังคมตามต้องการ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้บทบาทในสังคม และได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งกระบวนการทางสังคมนี้ไม่ได้หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่เกิดกับคนทุกวัย ตั้งแต่เกิดจนถึงวัยสูงอายุ ในการปรับบรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยมของตนอย่างต่อเนื่อง
3. หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ (Reproductive function) หมายถึง หน้าที่ในการสร้างหรือในการผลิตสมาชิกใหม่ให้กับครอบครัว ทำให้สังคมมีจำนวนสมาชิกในสังคมเพิ่มขึ้น เป็นหน้าที่ในการสืบเผ่าพันธุ์เชื้อสายของมนุษย์ สำหรับครอบครัวหน้าที่นี้เป็นการสืบสกุลให้ครอบครัวดำรงต่อไป
4. หน้าที่ในการเผชิญปัญหาของครอบครัว (family coping function) หมายถึง หน้าที่ในการจัดการและคลี่คลายวิกฤติต่างๆ ในครอบครัวในทางสร้างสรรค์ เพื่อคงไว้ซึ่งสมดุลภายในครอบครัว ทั้งนี้ เนื่องจากตลอดการดำเนินชีวิตครอบครัว ครอบครัวจะถูกกระทบจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งอาจเป็น บุคคล สิ่งของ สถานการณ์ หรือ เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะเครียดในครอบครัว สิ่ง

ที่อาจรบกวนความสุขของครอบครัว เช่น การเสียชีวิตของคู่ครอง การหย่าร้าง การตายของญาติสนิท การเจ็บป่วยของสมาชิก การมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ครอบครัวจึงทำหน้าที่ในการเผชิญปัญหาเพื่อให้ครอบครัวสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างต่อเนื่องตามพัฒนาการของครอบครัว

5. หน้าที่ในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Economic function) หมายถึง หน้าที่ในการแสวงหารายได้ที่ได้มาเพื่อนำมาใช้จ่ายอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดหาเสื้อผ้า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

6. หน้าที่ในการจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางกายภาพสำหรับสมาชิก (Provision of physical necessities) หมายถึง หน้าที่ในการจัดหาสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตสำหรับสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย) และบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย นันทนาการ และงานอดิเรก

Goldenberg & Golderberg (1980) ได้จำแนกระดับความมีประสิทธิภาพของครอบครัว (Family Functioning) ออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ครอบครัว หน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพ ระดับสูงมาก (Optimally Functional Families) บางครั้งอาจจะเรียกให้อีกอย่างหนึ่งว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ (Healthy Family) จะมีลักษณะเด่น ๆ หลายประการ การแสดงออกถึงความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน เปิดเผย เห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวแต่ละคนจะรู้สึกว่าคุณค่าความคิดเห็นของตัวเองมีความสำคัญและในทำนองเดียวกันก็เห็นคุณค่าและความสำคัญของสมาชิกของคนอื่น ๆ ดังนั้นจึงไม่มีลักษณะที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในครอบครัวมีอำนาจทางความคิดเห็นผู้อื่น หรือเผด็จการ สมาชิกครอบครัวมีความเป็นอิสระที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของคนอื่น ๆ แม้กระทั่งบางครั้งอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งก็ตามทุกคนในครอบครัวสามารถ ที่จะริเริ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ บทบาทของพ่อแม่ในครอบครัวแบบนี้จะไม่เป็นแบบเผด็จการ การแสดงความคิดเห็นและการต่อรองของลูก ๆ ถือเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น จึงไม่เกิดบรรยากาศในลักษณะของการเอาชนะกันระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ ในครอบครัวแบบนี้สมาชิกในครอบครัวจะมีความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) เคารพในความแตกต่างของผู้อื่นและขอบเขต (Boundary) ของความเป็นเอกลักษณ์มีความชัดเจนหากมีการสูญเสียหรือต้องแยกย้ายจากกัน สมาชิกในครอบครัวก็สามารถปรับตัวได้อย่างสมเหตุสมผล สามารถยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่าง ๆ ในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม เช่น การแก่ชรา การตายที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าครอบครัวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง จะมีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผย มีอารมณ์ขัน มีบรรยากาศที่อ่อนโยน อบอุ่น และเต็มไปด้วยความหวัง และครอบครัวที่มีลักษณะเช่นนี้จะพัฒนาหล่อหลอมเด็กให้เป็นคนมีความสามารถ และ

ปรับตัวได้ดี นอกจากนั้น เมื่อเขาเหล่านั้นโตขึ้นและมีสัมพันธภาพกับบุคคลภายนอกกว้างขวางขึ้นเขาก็สามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

กลุ่มที่ 2 ครอบครัว ที่หน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพ ระดับปานกลาง (Moderately Dysfunctional Families) ครอบครัวลักษณะที่ 2 นี้ หน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำกว่าครอบครัวแบบแรก ครอบครัวแบบนี้มักจะพบกับปัญหาและความลำบากในการทำหน้าที่โดยปกติของครอบครัว เด็กที่มาจากครอบครัวแบบนี้มีปัญหาไม่รุนแรงมากนัก เมื่อเทียบกับเด็กที่มาจากครอบครัวแบบที่ 3 ซึ่งบีเวอร์ส์ กล่าวว่า มักจะพบครอบครัวลักษณะนี้จำนวนมากที่สุดในสังคมเมื่อเทียบกับครอบครัวที่มีหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดกับต่ำสุด บีเวอร์ส์อธิบายถึงครอบครัวที่มีหน้าที่ของครอบครัวในระดับปานกลางว่าส่วนใหญ่มีลักษณะที่บทบาทและขอบข่ายของพ่อแม่และลูกไม่ชัดเจน ไม่คงที่ การปกครองและการปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัวคลุมเครือ ซึ่งเกิดจากการใช้คำว่า ควรจะ (should) และน่าจะ (ought) จึงทำให้เป็นการยากที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัวได้อย่างถูกต้องทุกประการ การปกครองมักใช้การขู่ให้กลัวแทนที่จะเป็นการต่อรองกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว แต่ละคนพยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อความรู้สึกความคิดและการกระทำ ตลอดจนไม่ยอมรับกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว ตัวอย่างเช่น แม่ทำตัวแข่งกับลูกสาววัยรุ่นเพื่อจะดูว่าใครมีเสน่ห์มากกว่ากัน การแข่งขันและความขัดแย้งที่มีอยู่เป็นนัย ๆ และความขัดข้องใจถือเป็นเรื่องปกติเกิดขึ้นประจำในการเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว เด็กที่เจริญเติบโตมาจากครอบครัวแบบนี้ มักจะมีทัศนคติและความคิดเห็นแคบและจำกัด ตัวอย่างเช่น จะมีทัศนคติว่าผู้ชายต้องเข้มแข็ง แข็งแรง เป็นฝ่ายรุกเป็นฝ่ายกระทำ เป็นที่พึ่งและประสบความสำเร็จในเรื่องการหาเงิน ไม่ต้องสนใจเรื่องความรู้สึกและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันผู้หญิง คือ เพศที่อ่อนแอ มีอารมณ์อ่อนไหวเอื้ออาทรผู้อื่น และเป็นฝ่ายที่พึ่งพาบุคคลอื่น ทัศนคติเกี่ยวกับบทบาท ของเพศลักษณะนี้ผนวกกับความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัวที่ผิด ๆ ไม่ช่วยให้สมาชิกของครอบครัวพัฒนาและปรับตัวที่จะเกี่ยวข้องกันกับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เมธินินท์ ภิญโญ 2539 : 10 อ้างอิงจาก Beavers 1977) เมื่อถึงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวลักษณะที่ 2 นี้เข้าสู่วัยรุ่น และจะต้องแยกออกจากครอบครัวไปเพื่อการศึกษาหรือการทำงาน จะเกิดปัญหาใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเรียกว่า การยึดติดกับครอบครัวมากเกินไป (Centripetal Style) วัยรุ่นจะประสบความสำเร็จที่จำเป็นต้องแยกจากครอบครัวที่เรียนรู้ที่จะเป็นตัวของตัวเองเพราะความคุ้นเคยที่ตนเองได้รับจากครอบครัว ครอบครัวเคยเป็นแหล่งที่ให้ทุกอย่างที่ตนเองต้องการ การแยกออกมาเป็นอิสระมาติดต่อกับโลกภายนอกลำพังตัวเองเป็นความน่ากลัวและยากลำบาก ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอาการทางประสาท (Neurotic) ในบุคลิกภาพของวัยรุ่นที่อยู่ในสภาพอย่างนี้ได้ ลักษณะที่ 2 เรียกว่าการยึดติดกับสังคมภายนอกมากเกินไป (Centrifugal Style) วัยรุ่นที่อยู่ในสภาพการณ์นี้จะพบว่าแหล่งที่มาชดเชยสิ่งที่ตนเองไม่ได้รับในครอบครัว คือ สังคมภายนอก ดังนั้น

สมาชิกครอบครัวลักษณะนี้ก็จะห่างเหินจากครอบครัว ไม่รับรู้ความขัดแย้งของครอบครัว มองหาเพื่อน เป็นแหล่งบรรเทาทุกข์แทนที่จะเป็นการหนียวรั้ง ผู้กรัดเด็กเอาไว้กับครอบครัวแบบครอบครัวลักษณะแรกครอบครัวลักษณะที่ 2 นี้จะดูเหมือนกับขับไล่เด็กให้ออกจากบ้านไปก่อนที่จะถึงวัยอันสมควรหรือมีวุฒิภาวะพอที่จะดูแลตัวเอง ได้สัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้นกับคนภายนอกก็อาจมีลักษณะผิวเผินและนำไปซึ่งการมีปัญหาทางพฤติกรรมได้

กลุ่มที่ 3 ครอบครัว ที่มีหน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพ ระดับต่ำมาก (Severely Dysfunctional Families) ในทฤษฎีระบบครอบครัวที่มีหน้าที่บกพร่องมากที่สุดหรือประสิทธิภาพต่ำที่สุดว่าเป็นระบบปิด (Closed Systems) เพราะมีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยมาก ขอบข่ายและบทบาทของสมาชิกในครอบครัวก็ยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ บรรยากาศของครอบครัวก็ขาดความยืดหยุ่น ครอบครัวประเภทนี้ผนวกกับสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว 2 ลักษณะที่กล่าวแล้วคือลักษณะการยึดติดกับครอบครัวมากเกินไป (Centripetal Style) และลักษณะการยึดติดเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมากเกินไป (Centrifugal Style) จะส่งผลทางลบของสมาชิกในครอบครัวอย่างมากดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวที่หน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพระดับต่ำที่สุด (Severely Dysfunctional Families) และลักษณะการยึดติดกับครอบครัวมากเกินไป (Centripetal Style) จะทำให้เด็กที่เติบโตมาในสภาพเช่นนี้ มีแนวโน้มที่จะเป็นจิตเภทแบบ Process Schizophrenia สูงมากซึ่งจะมีอาการแยกตัวจากสังคม ขาดการรับรู้และตอบสนองทางอารมณ์กับผู้อื่นตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการติดต่อกับสังคม ขอบข่ายและบทบาทของพ่อแม่มีน้อยมาก การเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้นำจึงขาดหายไป ไม่รู้ว่าใครปกครองใคร ไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อแม่ใครเป็นลูก บรรยากาศภายในครอบครัวเช่นนี้ไม่ช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous) ครอบครัวลักษณะนี้ นิยามความใกล้ชิดภายในครอบครัว (Family Closeness) ว่าเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวคิดเหมือนกันและรู้สึกเหมือนกัน จึงไม่มีการส่งเสริมให้แต่ละคนมีความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น เด็กจึงไม่สามารถพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะตัว และไม่สามารถเข้าใจว่า บทบาทและขอบข่ายของตนเองแตกต่างไปจากสมาชิกครอบครัวอื่นๆ อย่างไรในขณะที่เดียวกันการที่ครอบครัวมีลักษณะที่เป็นระบบที่ปิด (Closed Systems) ก็ยิ่งทำให้ครอบครัวไม่มีสัมพันธ์ภาพกับสังคมภายนอก การสื่อสารภายในครอบครัวก็ไม่ดี สับสน การต่อรองระหว่างสมาชิกในครอบครัวก็ไม่ดี ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ไม่มีการยอมรับว่าครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างและทุกคนในครอบครัวคงที่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

2. ครอบครัวที่หน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพระดับต่ำที่สุด (Severely Dysfunctional Families) และมีลักษณะการยึดติดกับสังคมภายนอกมากเกินไป (Centrifugal Style) จะทำหน้าที่ เติบโตมาจากการเลี้ยงดูแบบนี้มีแนวโน้มที่จะพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม ใจดำขาดความรับผิดชอบ เข้าข้างตัวเอง หุนหันพลันแล่น ถึงจะได้รับการลงโทษก็มักไม่ดีขึ้น โหดเหี้ยมและไม่ละอายอาชญากรส่วนใหญ่

มาจากครอบครัวที่มีลักษณะนี้ บรรยากาศในครอบครัวประเภทนี้มักจะมีการไม่ลงรอยกัน บาดหมางใจกันอย่างเปิดเผยและทำร้ายกัน เพราะความไม่มั่นคงของครอบครัว ไม่มีใครในครอบครัว รับผิดชอบ ขอบข่าย และหน้าที่ของตัวเองอย่างชัดเจนแม้กระทั่ง พ่อแม่ การเป็นผู้นำเปลี่ยนได้ทุกหน้าที่ การทะเลาะวิวาท การตำหนิติเตียน การชู้ ทำให้เกิดความสับสน ยุ่งเหยิงและความไม่เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ในการสื่อสาร มักพูดจากันคนละเรื่อง เด็กในครอบครัวแบบนี้มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม ทำผิดกฎหมาย

ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม (2544: 15-17) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง จึงมุ่งตอบสนองการดำรงอยู่ของสังคมเป็นสำคัญ หน้าที่พื้นฐานของครอบครัว มีดังต่อไปนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่สังคมนั้นๆ ก็อาจต้องสูญหายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศคือ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ถ้ามีมากเกินไปจนทรัพยากรภายในประเทศไม่อาจจะอำนวยได้ สังคมก็ยากลำบากและเกิดปัญหาต่างๆ เช่น ขาดงาน อาชญากรรม เป็นต้น แต่ถ้ามีสมาชิกน้อยเกินไป สังคมนั้นก็อาจจะประสบปัญหาขาดแคลนกำลังคน

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ข่มขืน การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสคือวิธีหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ให้อยู่ในขอบเขต แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศแต่อย่างเดียว จะต้องทำให้มนุษย์มีครอบครัวเสมอไป เพราะมนุษย์มีทางเลือกออกทางอื่นๆ ได้โดยไม่ต้องมีครอบครัว เพราะการสมรสให้มากกว่าความพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) จะเห็นได้ว่าไม่มีสถาบันใด ทำหน้าที่ได้ดีกว่าสถาบันนี้ เพราะความรัก และความอบอุ่นเด็กจะหาที่อื่นใดเสมือนครอบครัวนั้นยากมาก พ่อแม่ส่วนใหญ่มีความรักลูก ย่อมจะประคับประคองเลี้ยงดูลูกของตนเป็นอย่างดี แม้จะยากดมีเงินก็ตาม ครอบครัวจึงเลี้ยงดูบุตร ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต การเลี้ยงดูจากที่อื่นแม้จะทำได้ เช่น สถานสงเคราะห์ โรงพยาบาล ตามบ้านรับเลี้ยงเด็ก ฯลฯ ก็ทำไม่ได้ดีเท่า เพราะอาจให้เด็กได้แต่การเลี้ยงดูทางด้านร่างกาย แต่ทางด้านจิตใจนั้นทำได้ยากมาก เพราะมีเด็กเป็นจำนวนมาก การจะให้ความอบอุ่นแก่เด็กทุกคนเสมือนพ่อแม่ให้แก่ลูกนั้นทำไม่ได้อย่าได้ ฉะนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นสถานที่ส่วน

ใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่มีเจริญเติบโตที่สมบูรณ์ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม ถ้าปราศจากครอบครัว การคงอยู่ของมนุษย์อาจไม่สมบูรณ์

4. ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ ค่านิยม แบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมก็อาจทำได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดูดำ หรือว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำให้เป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมนี้มีอยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย

5. กำหนดสถานภาพ (social placement) บุคคลได้ชื่อสกุลจากครอบครัว ซึ่งส่วนมากก็เปลี่ยนได้ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้หญิง เมื่อแต่งงานแล้วก็เปลี่ยนตามชื่อสกุลสามี สถานภาพตำแหน่งที่ครอบครัวให้ทำให้รู้ว่าบุคคลเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่มไหน เช่น ชื่อสกุลเป็นไทย ก็จัดเป็นคนไทย ชื่อสกุลเป็นแซ่ก็จัดเป็นคนจีน เป็นต้น นอกจากนี้สถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน ลูกคนรวย เป็นเชื้อพระวงศ์ เป็นลูกรัฐมนตรี เป็นลูกพ่อค้า เป็นลูกชวานา และสถานภาพดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เช่น เป็นสังคมปิดหรือสังคมเปิด เช่น เกิดเป็นลูกชวานาก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นชวานาตลอดไป อาจจะไปเปลี่ยนสถานภาพเป็นพ่อค้า เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ก็ได้ถ้าสังคมนั้นเปิดโอกาส

6. ให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ให้ประกันว่าจะมีคนที่จะรักเราและคนที่เรารักเสมอ เช่น ความรักของสามีภรรยา หรือความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก นอกจากนั้น ถ้าสมาชิกคนใดประสบความผิดหวัง ไม่ว่าจะในด้านการงาน หรือด้านอื่นๆ ครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลุกปลอบใจเพื่อให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ สรุปแล้วครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่ให้ความรัก ความคุ้มครอง และความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่สมาชิก ทำให้สมาชิกมีพลังใจในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ (สุพัตรา สุภาพ 2518: 60-62)

7. รักษาแรงจูงใจในการดำรงชีวิตสืบไป (maintaining motivation for survival) ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ก็คือ การแสวงหาความหมายของชีวิตและสร้างแรงจูงใจที่จะมีชีวิตต่อไป ครอบครัวจึงเป็นแบบให้กับสมาชิกในการค้นหาสิ่งเหล่านั้นจากศาสนา ความเชื่อ คำสอนต่างๆ หรือการกำหนดวันสำคัญที่เป็นการให้คุณค่ากับชีวิต เช่น วันเกิด วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ (วันครอบครัว) เป็นต้น (Leslie and Korman 1989: 9-11)

2.4 การเลี้ยงดูบุตร

ความหมายและความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528: 3) ได้ให้ความหมาย การอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือ การที่ผู้ใหญ่ผู้ใกล้ชิด ติดต่อดูแลความหมายกับเด็กด้วยการให้รางวัล ลงโทษ หรือควบคุมเด็กทางวาจา เช่น พูดชมเชย ตักเตือนหรือติเตียนทางการกระทำ อาทิ ให้รางวัลเป็นวัตถุสิ่งของ การสัมผัสอย่างอ่อนโยน หรือการเมียนดี และการติดต่อสัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิด ซึ่งเด็กจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่โดยตรง ตลอดจนได้รับแบบอย่างจากการสังเกตการกระทำของผู้ใหญ่ด้วย

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบใดที่จะให้ผลในทางเสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่น่าปรารถนา คงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันกับเด็ก เช่น การสอนแปรงฟัน อาบน้ำ จัดหาอาหาร การสอนการบ้านหรือการพาเด็กไปโรงเรียน แต่ต้องเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งถ้าบิดามารดาสามารถปฏิบัติต่อเด็กได้มากทั้งปริมาณและคุณภาพ ก็ย่อมเอื้อต่อการพัฒนาลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ดีงามของเด็กอย่างมาก

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่มีความเกี่ยวข้องกันด้านจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ หรือสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่ กับลูก ซึ่งบาร์มรินด์ (Baumrind Cited in Mussen 1990: 147-152 อ้างถึงใน ศุภาศิริ การิกาญจน์ 2541: 47-48) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก ออกเป็น 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบอิตตาธิปไตย (Authoritarian) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่ใช้เหตุผลกับลูกน้อย มักใช้อำนาจในการอบรมลูก (Power Assertive Discipline) รวมทั้งให้ความรักความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจกับลูกน้อย และมักไม่กระตุ้นให้ลูกได้พูดคุยเกี่ยวกับการตัดสินใจ หรือกฎเกณฑ์ใดๆ ของตนเอง พ่อแม่กลุ่มนี้มักใช้อำนาจอย่างอิสระ พยายามให้ลูกเชื่อฟังตนเสมอ มักวางกฎเกณฑ์ให้ลูก และคาดหวังว่าลูกจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ลูกจะต้องเชื่อฟัง และให้ความเคารพนับถือพ่อแม่

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Authoritative) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่มีการควบคุมลูกและเรียกร้องให้ลูกมีวุฒิภาวะ เช่นเดียวกับแบบแรกแต่การควบคุมจะมีความยุติธรรมมากกว่า โดยที่พ่อแม่จะมีการสื่อสารที่ดี และมีการสื่อสารที่ชัดเจนกับลูก พ่อแม่จะมีการกระตุ้นให้ลูกได้พูดคุยอย่างยุติธรรมในการตัดสินใจใด ๆ ของตนเองรวมทั้งให้เหตุผล ให้คำอธิบาย

เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้วางไว้ และเปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยพ่อแม่พยายามตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของลูกเท่าที่จะเป็นไปได้และอย่างเหมาะสม เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของลูก ทำให้ลูกมีความมั่นคงในความคิดของตนเอง

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ (Indulgent - Permissive) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่ให้อิสระกับลูก และมักไม่เรียกร้องให้ลูกมีวุฒิภาวะ หรือควบคุมลูก พ่อแม่จะให้ความรัก ความอบอุ่นและตามใจลูกมาก รวมทั้งการไม่ใช้การควบคุมลูก พ่อแม่จะขาดการอบรมลูก ขอมให้ลูกควบคุมตนเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พ่อแม่จะมีความอดทนต่อพฤติกรรมของลูกอย่างมาก และไม่ค่อยลงโทษลูก

Rogers, 1972 อ้างใน จิราภรณ์ เมนะพันธ์ (2538: 32-33) แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูกออกเป็น 3 แบบดังนี้

1. แบบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าคุณได้รับการยอมรับจากผู้เลี้ยงดู ผู้เลี้ยงดูให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักยอมรับนับถือความสามารถความคิดเห็นของลูก ให้ความร่วมมือแก่ลูกตามโอกาสอันควร

2. แบบเข้มงวดกวดขัน หรือให้ความคุ้มครองมากเกินไป (Overprotection) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร พ่อแม่จะเข้มงวดทั้งการกระทำ ความคิดและความเชื่อ ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่พ่อแม่กำหนดไว้ หรือควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนเองต้องการ คอยคุ้มครองป้องกัน และให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา

3. แบบปล่อยปละละเลย หรือแบบทอดทิ้ง (Rejection) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือคำแนะนำ มักถูกปล่อยให้อะไรก็ตามใจปรารถนา ไม่ได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก จะมีหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีผลโดยตรงกับบุคลิกภาพ และมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่กับลูก ทำให้เกิดบรรยากาศในครอบครัวมีความแตกต่างกันไป ดังนี้ (วันทนีย์ วะสิกะสินและคณะ 2540: 20)

1. บรรยากาศแบบอิตาเลียน คือ ครอบครัวให้สิทธิขาดแก่พ่อ พ่อมีอำนาจสิทธิขาดทุกอย่างภายในบ้าน แม้กระทั่งการตัดสินใจแทนสมาชิกในครอบครัว พ่อจะสร้างกฎเกณฑ์ให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตาม แม่มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน แต่อาจมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจอยู่กับพ่ออยู่บ้าง ลูกถูกปิดกั้นความคิดเห็น พ่อแม่เท่านั้นที่มีสิทธิขาดทุกอย่างในบ้านซึ่งอยู่ในรูปแบบผู้ปกครอง การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ การห้ามปราม การออกคำสั่งแบบเผด็จการ ไม่ชี้แจงเหตุผลส่วนใหญ่พบในครอบครัวแถบเอเชียที่มีบรรยากาศเช่นนี้

ผลก็คือ เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ ลูกจะเกิดความรู้สึกว่าเหว่ เป็นความอ่อนแอทางความคิด ขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง บางคนถูกค่านิยมของครอบครัวครอบงำ จนไม่กล้าทำสิ่งใดๆที่คิดว่าพ่อแม่จะไม่พอใจ ลูกจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกมากกว่า

2. บรรยากาศแบบให้เสรีภาพสุดขีด คือ พ่อแม่ต่างก็มีภาระหน้าที่จนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกห่างเหิน บางทีพ่อแม่คิดว่า เด็กมีเชื้อสายดีก็จะได้ดีเองทำให้เด็กอ่อนการอบรม เด็กประเภทนี้หากพ่อแม่มีฐานะดี จะได้รับการปรนเปรอด้วยเงินทองโดยพ่อแม่มีความคิดว่าเงินทองทดแทนความรัก ความเอาใจใส่ของตนที่มีต่อลูกได้ การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ ลูกจะมีความห่างเหินกัน การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการรับฟังปัญหาภายในครอบครัว มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก

ผลก็คือ ลูกขาดความอบอุ่น ไม่เข้าใจว่าสิ่งใดควร หรือไม่ควรกระทำ ขาดความเข้าใจขาดการรู้จักความรัก หรือการให้อภัยผู้อื่น บางทีจะรักและหลงตัวเอง มีกลไกการป้องกันตนเองสูง หากถูกสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายชักจูงก็สามารถประพฤติผิดนอกรอบได้ เช่นเดียวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวแบบอัตตาธิปไตย

3. บรรยากาศแบบประชาธิปไตย คือ บรรยากาศของครอบครัวจะเป็นบรรยากาศที่ดี สร้างสรรค์ชีวิตแก่เด็ก พ่อแม่รวมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการอบรมเลี้ยงดู เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการวางแผนชีวิตครอบครัวตามสมควร ซึ่งพ่อแม่ยังต้องแสดงบทบาทความเป็นพ่อแม่ที่มีความปรองดองต่อกัน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ร่วมกันรับผิดชอบภารกิจต่างๆ ในครอบครัว ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การแสดงออกของพ่อแม่เช่นนี้ จะสร้างความประทับใจ และเป็นแบบแม่พิมพ์ของลูก

ผลก็คือ ลูกจะรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เชื่อมมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าเผชิญความจริง กล้ารับผิดชอบ มีความเสียสละ รู้จักการให้อภัยคนอื่น

การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสมต่อการสร้างคุณภาพคน

ผลการวิจัยการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2533) ได้ข้อสรุปว่า เด็กและเยาวชนไทยที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูใน 3 มิติ คือ (1) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก (2) แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และ (3) แบบให้เด็กพึ่งตนเองเร็ว โดยมีหลักการและวิธีปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูสรุปได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก

ตารางที่ 2.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก

หลักการ	วิธีปฏิบัติ
1. แสดงให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่รักและหวังดีต่อเด็ก	อบรมให้เด็กดี เพื่อตัวของเด็กเอง มิใช่เพื่อผู้ใหญ่หรือครอบครัว
2. ทำตนใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก	ให้เวลาอยู่กับเด็ก ชมรายการ TV ที่มีประโยชน์ด้วยกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน
3. ให้ความเอาใจใส่เด็ก เข้าใจจิตใจเด็ก	สอบถามทุกข์สุข ถามถึงเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นกับเด็ก รู้เกี่ยวกับเพื่อนของเด็ก กิจกรรมของเด็ก
4. เป็นที่ปรึกษาที่ดีของเด็ก ไม่เผด็จการ	ให้คำแนะนำปรึกษา ปลอดภัยเมื่อเด็กมีทุกข์ ให้เด็กได้คิดตัดสินใจเองอย่างมีเหตุผล ไม่บังคับฝืนใจ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มากกว่าอารมณ์

ตารางที่ 2.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

หลักการ	วิธีปฏิบัติ
1. ใช้พระคุณมากกว่าพระเดช กับเด็ก	เน้นการให้รางวัล สนับสนุน แสดงความพอใจเมื่อเด็กทำความดี (เจตนาดี) มากกว่าการลงโทษเมื่อเด็กทำผิด โดยลงโทษเท่าที่จำเป็นและทำให้น้อย
2. ให้รางวัลอย่างเหมาะสม	เมื่อเด็กทำดี มีเจตนาดี ก็ให้รางวัล ชมเชยอย่างเหมาะสมกับปริมาณความดี เหมาะสมกับเวลา และเป็นรางวัลที่ตรงกับระดับพัฒนาการของเด็ก
3. ไม่ลงโทษเด็กตามอารมณ์ของตน	ปรับอารมณ์ให้สงบและปกติเมื่อเข้าใจเด็ก ไม่ใช้เด็กเป็นที่รองรับอารมณ์เสียของตน
4. ปฏิบัติเช่นนี้เป็นระบบและสม่ำเสมอ	ยึดการกระทำและเจตนาของเด็กเป็นหลักในการให้รางวัลหรือลงโทษ เมื่อให้รางวัลก็บอกเด็กด้วยว่าให้เพราะเด็กได้ทำดี (มีเจตนาดี) ถ่าลงโทษก็ต้องบอกว่าถูกลงโทษเพราะอะไร

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กพึ่งตนเองเร็ว

ตารางที่ 2.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กพึ่งตนเองเร็ว

หลักการ	วิธีปฏิบัติ
1. แนะนำ ฝึกฝนให้เด็กพึ่งตนเอง ตั้งแต่ยังเล็กด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การกำกับของผู้เลี้ยงดู	เปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมบางประเภทที่เหมาะสมกับวัย ด้วยตนเอง เช่น 2-3 ขวบ ให้แปรงฟัน ล้างมือ อาบน้ำ สวมเสื้อผ้าเอง รับประทานอาหารเอง ช่วยงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ช่วยหยิบของ และรู้จักผูกมิตรเพื่อนรุ่นเดียวกันด้วยตนเอง
2. ให้รางวัลเมื่อเด็กทำงานสำเร็จ ให้กำลังใจเมื่อประสบความสำเร็จ และสนับสนุนให้ลองทำอีกครั้งจนสำเร็จ	ผู้ใหญ่ควรให้รางวัล เช่น คำชมเชย เมื่อเด็กทำกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง ถ้าประสบความสำเร็จแล้ว ควรให้กำลังใจและสนับสนุนให้เด็กเริ่มต้นทำใหม่ อาจช่วยเหลือ แนะนำบ้างตามสมควร จนเด็กประสบความสำเร็จในที่สุด

ที่มา : งามตา วนิทนานนท์, นพวรรณ โชติบัณฑิต, วัลภา สบายยิ่ง “จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา”
หน่วยที่ 6 การอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544: 35-36)

นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาโดยให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ ให้การสนับสนุน มีเหตุผล ยอมรับความสามารถ และความคิดเห็นของบุตร มีความเสมอต้นเสมอปลาย และมีความชัดเจนในการให้รางวัลต่อพฤติกรรมที่ต้องการส่งเสริมและการลงโทษต่อพฤติกรรมที่ต้องการระงับ เป็นวิธีการสำคัญที่ส่งผลทางบวกต่อการส่งเสริมลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมอันดีงามให้แก่เด็กและเยาวชนไทย (คุชฎี โยเหลา 2535)

การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างคุณภาพคน

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยและควบคุมมากหรือน้อยกับลักษณะของเด็ก ดวงเดือน พันธมนาวิน (2528: 3 อ้างจาก Bronfenbrenner 1958) ได้สรุปว่าการอบรมเลี้ยงดูหลายแบบดังกล่าว แท้จริงแล้วคือ ลักษณะผสมของวิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 มิติ คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก และแบบควบคุม ซึ่งอาจพิจารณาจากปริมาณมากถึงน้อยในแต่ละมิติได้

		มิตการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก	
		มาก	น้อย
มิตการอบรมเลี้ยงดู แบบควบคุม	มาก	1	3
	น้อย	2	4

ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 มิติ คือแบบรักและแบบควบคุม
ที่มา : งามตา วนินทานนท์, นพวรรณ โชติบัณฑิต, วัลภา สบายยิ่ง “จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา”
หน่วยที่ 6 การอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544: 41)

กล่าวคือ ถ้าให้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ไม่ว่าจะบิดามารดาจะควบคุมมาก (1) หรือน้อย (2) ก็ตาม พบว่า ก่อให้เกิดผลดีต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก คือ ถ้าเด็กถูกรักมากและควบคุมมาก จะเป็นเด็กที่เชื่อฟัง มีความรับผิดชอบสูง อยู่ในระเบียบวินัยมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากแต่ควบคุม น้อย คือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย ไม่ว่าจะบิดาหรือมารดาจะควบคุมมาก (3) หรือน้อย (4) ก็ตาม พบว่า ก่อให้เกิดผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรม ของเด็ก เด็กที่ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยแต่ควบคุมมาก จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อต้าน สำหรับเด็กที่ ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบ รักน้อยและควบคุมน้อย จะขาดความรับผิดชอบ เด็กที่ถูกอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่ (3) และ (4) มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่ายและอาจกลายเป็นซูอาชญากรในที่สุด

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยและและใช้เหตุผลน้อยกับลักษณะของเด็ก ดวงเดือน พันธุมนาวิน งามตา วนินทานนท์ และคนอื่นๆ (2536) ได้ศึกษา พบว่า

2.1 ครอบครัวแตกแยกมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กหลายด้านเมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวปกติที่มีบิดามารดา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน **ครอบครัวแตกแยก** โดยเฉพาะครอบครัวที่ขาดมารดา โดยเหตุผลที่ขาดเป็นเหตุผลที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น ทอดทิ้งหรือแต่งงานใหม่ ครอบครัวแตกแยก ดังกล่าว ส่งผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กหลายด้าน กล่าวคือ เด็กจากครอบครัวแตกแยกจะมีสุขภาพจิตด้อยกว่า มีความเชื่ออำนาจภายในตนด้อยกว่า มุ่งอนาคตด้อยกว่า ก้าวร้าวมากกว่าและคบเพื่อนอย่างเหมาะสมน้อยกว่าเด็กในครอบครัวแตกแยกที่ขาดมารดาเพราะเสียชีวิต หรือไปทำงานในที่ห่างไกล

2.2 เด็กในครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่พร้อมกัน แต่บิดามารดาขาดความปรองดองกัน ทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ เรียกว่า **ครอบครัวเครียด** เมื่อเปรียบเทียบลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก จากครอบครัวเครียดกับครอบครัวแตกแยกและครอบครัวปกติ ปรากฏผลชัดเจนว่า ครอบครัวเครียด มีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กในทุกด้าน คือ สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจภายในตน การมุ่งอนาคต การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พฤติกรรมก้าวร้าวและผลการเรียนไม่ดี และเด็กในครอบครัวเครียด มีจิตใจและพฤติกรรมด้อยกว่าเด็กในครอบครัวแตกแยกทุกกรณี ด้วย

2.3 ในครอบครัวเครียดและครอบครัวแตกแยกนั้น ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กไม่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวปกติ เด็กจากครอบครัวเครียดและครอบครัวแตกแยก รายงานว่า ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรับสนับสนุนและใช้เหตุผลน้อย นอกจากนั้น ในครอบครัวเครียด เด็กยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบิดามารดาและกับพี่น้อง น้อยกว่า เด็กในครอบครัวปกติ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการกับลักษณะของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับ ลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็ก กล่าวคือ การปลูกฝังลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ในบุตร โดยเฉพาะบุตรชายนั้น บิดามีบทบาทอันสำคัญยิ่ง บิดาอยู่ใกล้ชิดกับบุตร ปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดีกับบุตร ให้คำแนะนำกับบุตร มากกว่าการออกคำสั่งกับบุตร เลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตยมากกว่าจะเป็นบิดาแบบเผด็จการ จะให้ผลดีต่อการสร้างเสริมลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ในเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ในเด็ก การให้ความคุ้มครองแก่เด็กมากจนเด็กรู้สึกคับข้องใจ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2523: 32-33 อ้างจาก Bradburn 1963)

สรุปได้ว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาลักษณะทางจิตใจที่พึงปรารถนา เช่น สุขภาพจิต ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจภายในตน ลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ หรือเอื้อต่อพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนา เช่น ก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบ ได้แก่วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย และควบคุมมากหรือน้อย แบบใช้เหตุผลน้อยและแบบเผด็จการหรือเข้มงวดมาก

ศักยภาพในการเป็นพ่อแม่

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2548: 10-11) ได้อธิบายถึง หน้าที่สำคัญของพ่อแม่ ในการเลี้ยงดูลูกมี 5 ประการ คือ (1) ให้การเลี้ยงดูลูกทั้งร่างกายและการปกป้องคุ้มครอง (2) ให้ความรัก ความอบอุ่นและการยอมรับ (3) สั่งสอนอบรมและให้การกระตุ้นที่เหมาะสม (4) ฝึกให้ลูกควบคุมตัวเอง รับผิดชอบตัวเองได้และมีวินัย และ (5) สนับสนุนให้ลูกเป็นตัวของตัวเองทีละน้อย

พ่อแม่จะมีศักยภาพในการเลี้ยงดูลูกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวของพ่อแม่ ได้แก่

1. การรับรู้ (perceptiveness) พ่อแม่ไวต่อการรับรู้และตระหนักถึงสิ่งที่ลูกต้องการสื่อสาร ถ้าพ่อแม่เข้าใจสิ่งที่ลูกร้องขอ และตอบสนองได้ไว เด็กก็จะพัฒนาได้ดี เช่น การเข้าใจในความต้องการของลูก อารมณ์ลูก มีความเชื่อมั่นในตัวลูก ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการรับรู้ของพ่อแม่คือ ปัจจัยด้านจิตใจ เช่น พ่อแม่อยู่ในภาวะซึมเศร้า กังวล หดหู่ สับสน เครียด พ่อแม่ขัดแย้งกัน พ่อแม่ยุ่งเรื่องทำมาหากิน ไม่มีเวลาให้ลูก เป็นต้น

2. การตอบสนอง (responsiveness) พ่อแม่ตอบสนองด้วยความรักและความรู้สึกที่ดี ปรับตัวเองให้เข้ากับความต้องการของลูก ส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพเพื่อให้ลูกเติบโตและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ด้วยเชื่อมั่นและมีคุณภาพ อุปสรรคของพ่อแม่ต่อการตอบสนองความต้องการของลูก คือความเครียดส่วนตัว ความเครียดที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม ความคิด ความเชื่อที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ ความคาดหวังสูงหรือต่ำเกินไป และคาดหวังว่าลูกต้องแสดงความสัมพันธ์ทางบวกต่อตนเอง

3. ความยืดหยุ่น (flexibility) พ่อแม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้เหมาะสม เช่น มีความอดทน ให้โอกาสลูกแสดงความคิดเห็น มองโลกแง่ดี ใจดีมีเมตตา อุปสรรคที่ส่งผลให้พ่อแม่ยืดหยุ่นกับลูกได้ยากคือ พ่อแม่ขาดทักษะในการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ขาดทักษะการแก้ไขปัญหาที่ดี และสื่อสารหรือต่อรองไม่เป็น

ปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการเลี้ยงดูบุตร

กล่าวว่า ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกรอบเลี้ยงดูบุตร มีดังนี้ (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2548: 11-15)

ปัจจัยด้านพ่อแม่

1. ประสบการณ์ที่พ่อแม่ได้รับจากการเลี้ยงดูในวัยเด็ก จะทำให้พ่อแม่รู้ว่าควรหรือไม่ควรนำวิธีการใดมาเลี้ยงดู แต่ก็ยังมีพ่อแม่บางคนใช้วิธีการทางลบกับลูกต่างๆ ที่เคยได้รับการเลี้ยงดูด้วยวิธีการนั้นมาก่อน เช่น การใช้ความรุนแรง

2. ความรู้ของพ่อแม่ พ่อแม่ที่เข้าใจพัฒนาการเด็ก จะตอบสนองความต้องการของลูกได้อย่างเหมาะสม

3. ประสบการณ์ในการเลี้ยงดู พ่อแม่มือใหม่จะมีความกังวลมากกว่าพ่อแม่ที่ผ่านการเลี้ยงดูมาแล้วหลายคน

4. อายุและความพร้อมของพ่อแม่ มีงานวิจัยพบว่า พ่อแม่อายุ 30 ปีขึ้นไป ที่มีการศึกษาและรายได้เลี้ยงครอบครัว จะมีความสัมพันธ์กับลูกทางบวก มากกว่าพ่อแม่วัยรุ่นซึ่งมีรายได้ต่ำ และเผชิญกับปัญหาสุขภาพและการใช้ยาเสพติด

5. กระบวนการคิด (cognitive process) ได้แก่

- ความเชื่อ ถ้าพ่อแม่เชื่อว่าสามารถเป็นพ่อแม่ที่ดีได้ ก็จะเลี้ยงลูกได้ดี
- ทักษะคิด ถ้าพ่อแม่ มีทักษะคิดที่ดีต่อการเป็นพ่อแม่ ก็จะสามารถทำหน้าที่เลี้ยงลูกได้ดี
- ความสามารถในการระบุเหตุ (attribution) คือความสามารถของพ่อแม่ในการเข้าใจ และทำนายอารมณ์และพฤติกรรมลูก ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ความสามารถนี้มีความสำคัญเมื่อ พฤติกรรมของลูกไม่ชัดเจน

- ความมั่นใจในความสามารถเป็นพ่อแม่ (self efficacy) หากพ่อแม่มั่นใจก็จะสามารถ จัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีงานวิจัยพบว่า พ่อแม่ที่มีความมั่นใจสูงจะเลี้ยงลูกได้ดีกว่าพ่อแม่ที่มี เชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองต่ำ พ่อแม่ที่มีความมั่นใจต่ำ มีแนวโน้มที่จะแปลพฤติกรรมของลูกไป ในทางลบ มองว่าเป็นความผิดของลูกที่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้

ปัจจัยด้านครอบครัว

1. โครงสร้างครอบครัว เช่น ครอบครัวหย่าร้าง ครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยง – แม่เลี้ยง หรือเลี้ยง บุตรบุญธรรม มักมีความยากลำบากในการเลี้ยงดูลูก

2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงดูลูกคือ ความไม่ลงรอยกัน ภายในครอบครัว พ่อแม่มีรูปแบบการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน จะทำให้ลูกสับสนแต่เด็กบางคนก็เรียนรู้ที่จะ ปรับตัวได้

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม

อิทธิพลทางสังคมไทยที่มีต่อการเลี้ยงดูลูกคือ เรื่องศาสนา ความเชื่อ ทักษะคิด เช่น ค่านิยม ของครอบครัวไทยลูกต้องกตัญญูพ่อแม่ พ่อแม่จึงมักคาดหวังว่าลูกต้องเลี้ยงดู ซึ่งอาจมีผลต่อการมี ครอบครัวเมื่อลูกโตเป็นหนุ่มสาวแล้ว นอกจากนี้ ค่านิยมทางสังคมไทยยังสอนให้เคารพผู้ใหญ่ ต้องเชื่อ ฟังผู้ใหญ่ไม่แสดงอารมณ์ออกมา หรือ ให้ความสำคัญกับลูกชาย เพราะเป็นผู้สืบสกุล เป็นต้น

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1. ความยากจน อาจทำให้เด็กมีปัญหา เรื่องสุขภาพ ขาดโอกาสในการได้รับประสบการณ์ ที่ดี เช่น การท่องเที่ยว การพัฒนาทักษะทางกีฬา ดนตรี เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แออัด มีปัญหาหยาเสพติด และอาชญากรรม ก็อาจ ส่งผลให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่ดีต่างๆ ได้

ปัจจัยด้านตัวเด็ก

1. อายุ พัฒนาการของเด็ก
2. เพศ และทัศนคติของพ่อแม่ต่อเพศของเด็ก
3. ลำดับการเกิดพ่อแม่จะเลี้ยงลูกคนที่สองและสามด้วยความมั่นใจกว่าการเลี้ยงลูกคนแรก
4. พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก
5. เด็กที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่มีปัญหาสุขภาพ ปัญญา การเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งทำให้พ่อแม่ต้องทุ่มเทเวลาให้การดูแล
6. พฤติกรรมเด็ก

2.5 บทบาทและความสำคัญของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร

บทบาทการเป็นบิดา

ในชีวิตครอบครัวนั้น นอกจากมารดาซึ่งมีความสำคัญต่อครอบครัวและบุตรแล้วบิดาก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะทั้งบิดาและมารดาต่างก็ทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเอง โดยมีจุดหมายเพื่อสร้างความสุขให้กับครอบครัว (สมหมาย เลหาะจินดา 2540: 4)

ในอดีตบิดามักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำครอบครัว เป็นช้างเท้าหน้า มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ส่วนมารดามีหน้าที่เป็นแม่บ้าน ดูแลความเรียบร้อยในบ้าน เตรียมอาหาร และอบรมเลี้ยงดูบุตร จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้รูปแบบครอบครัวของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกันและสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น มารดาส่วนใหญ่จึงต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ประกอบกับมารดามีกิจกรรมในสังคมมากขึ้น บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงเปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งสังคมไทยจะให้ความสำคัญกับบทบาทของบิดามากขึ้น บิดาจึงต้องปรับบทบาทตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ บิดาจะต้องรู้จักการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม กล้าพูด กล้าแสดงออกตามกาลเทศะ ซึ่งการสอนบุตรให้มีน้ำใจ รู้จักพึ่งพาตนเองได้ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคม

บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ บิดาควรเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร บิดาจึงควรประพฤติตนเป็นคนดี ไม่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด หรืออบายมุขอื่น ซึ่งจะทำให้บุตรมีความศรัทธาชื่นชม และเลียนแบบในสิ่งที่ดีของบิดา (ศักดิ์พิสุทธิ์ อัครสิริธีรกุล 2544: 29)

คำว่า “บทบาทการเป็นบิดา” นั้นประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร บทบาทด้านการแก้ปัญหา บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างทางสังคม และบทบาทด้านนันทนาการ (Eversoll 1979: 503) ซึ่งสอดคล้องแลมบี (Lamb 1986: 6) ได้กล่าวถึงบทบาทการเป็นบิดาไว้ว่า เป็นบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอันได้แก่ การหาเลี้ยงบุตร การดูแลบุตร การอบรมสั่งสอนบุตร การเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร และการเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบบทบาททางเพศให้แก่บุตร

อุไรวรรณ คະนิงสุขเกษม, กุศล สุนทรธาดา และศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต (2541: 5-8) กล่าวถึงแนวคิดบทบาทบิดาว่า เป็นการปฏิบัติ ตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่ง หรือเป็นการกระทำที่มีแบบแผน โดยผ่านการเรียนรู้มาก่อนว่าสถานการณ์ใดควรจะปฏิบัติอย่างไร เช่น บทบาทของคนที่มีความเป็นบิดา หรือต้องเลี้ยงดูบุตร ซึ่งบทบาทดังกล่าว เป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมคาดหวังให้บิดากระทำ บุคคลในวัฒนธรรมต่างๆ มีความเห็นตรงกันว่าบทบาทหลักของบิดา คือการเป็นหัวหน้าครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้บิดาเป็นแม่บทแห่งเพศที่แตกต่างกัน โดยบิดาควรแสดงบทบาทอันเป็นเอกลักษณ์ของบุรุษเพศที่มีความแข็งแรง อดทน แต่อบอุ่นและมีเมตตา และบิดาควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมกล่อมเกล่าให้บุตรรู้จัก สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม เรียนรู้คุณค่า ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมทั้งในวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังออกไปสู่สังคมภายนอก

บทบาทของบิดา

บทบาทของบิดาตามทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ดูวอลล์ (Duvall 1977: 16) ได้กล่าวถึงบทบาทของบิดา ซึ่งบิดาจะต้องปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของบิดา
2. หาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขความกดดันในขณะที่เริ่มเป็นบิดา
3. เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งจำเป็นในการดูแลบุตร
4. กำหนดหลักการเพื่อที่จะทำ ให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพอนามัยที่ดี
5. ส่งเสริมให้บุตรมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ
6. ดำรงไว้ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยา
7. มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว
8. ดำรงไว้ซึ่งความรู้ภาคภูมิใจในความเป็นชายของตน
9. เป็นตัวแทนของครอบครัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน
10. เป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างของครอบครัวอย่างเต็มภาคภูมิ

Anderson (1982: 150–159) ได้ทำการศึกษาและสรุปว่า บทบาทการเป็นบิดา แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ คือ

1. บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรให้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

- 1.1 ดูแลสุขภาพร่างกายของบุตร
- 1.2 อบรมดูแลบุตรเมื่อบุตรเป็นวัยรุ่น
- 1.3 ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย
- 1.4 รับฟังความคิดเห็นของบุตร
- 1.5 สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร
- 1.6 เข้าใจรับสภาพอารมณ์ของบุตร

2. บทบาทด้านการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

- 2.1 ช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่าง ๆ
- 2.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
- 2.3 ตัดสินปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตร
- 2.4 ตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
- 2.5 ตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
- 2.6 ตัดสินใจเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบุตร

3. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการหารายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 3.1 ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว
- 3.2 หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
- 3.3 เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- 3.4 สนใจโปรแกรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางการเงิน
- 3.5 วางแผนด้านการเงินของครอบครัว
- 3.6 ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นอันดับแรก

4. บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของบิดาในอันที่จะพัฒนาความรู้สึกรักของบุตรต่อสังคม ได้แก่

- 4.1 กำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับบุตร
- 4.2 ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 4.3 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 4.4 อาสาในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
- 4.5 เป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย
- 4.6 สั่งสอนบุตรแสดงบทบาทที่สังคมยอมรับ

5. บทบาทด้านนันทนาการ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมยามว่างแก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่

- 5.1 ส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในยามว่าง
- 5.2 หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว
- 5.3 หาเวลาว่างในแต่ละวันเพื่อจัดนันทนาการ
- 5.4 จัดทำกิจกรรมในยามว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัว
- 5.5 รักษาสมรรถภาพของร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในยามว่าง

กับบุตร

- 5.6 สนใจกิจกรรมยามว่างของบุตร

สุชา จันทรเอม (2538: 163-164 อ้างใน อัจฉรา ภูระชีระ 2546: 34) กล่าวถึงบทบาทของบิดาในครอบครัวไทยปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. ดูแลครอบครัวให้ได้รับความรัก ความอบอุ่น
2. เป็นกำลังสำคัญทางเศรษฐกิจของครอบครัว
3. ดูแลบุตรให้ได้รับการศึกษา
4. เป็นผู้นำของครอบครัว

จากบทบาทของบิดาที่ได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า บิดาเป็นบุคคลที่สำคัญมากคนหนึ่ง ในครอบครัว นอกจากมีหน้าที่ที่จะต้องทำงานนอกบ้าน หาเลี้ยงครอบครัว และปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวแล้ว ยังต้องมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและช่วยทำงานภายในบ้าน บิดาถือว่าเป็นเสาหลักให้กับครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตร ซึ่งบุตรในระยะวัยเด็กจะเลียนแบบหรือเรียนรู้ความเป็นผู้ชายจากบิดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กผู้ชายจะนำแบบอย่างที่ได้รับจากบิดาของตนไปปฏิบัติเมื่อเขาเติบโตขึ้น แต่ถ้าครอบครัวขาดบิดาหรือบิดาไม่ใส่ใจไม่รับผิดชอบและไม่ปฏิบัติในบทบาทของตน ก็อาจทำให้ครอบครัวได้รับความกระทบกระเทือนไม่มีแบบอย่าง ว้าเหว่ เจ็บเหงา ขาดความอบอุ่น ขาด

ความรักที่สมบูรณ์และอาจเกิดปัญหาครอบครัวได้ สำหรับบิดาที่รับผิดชอบและปฏิบัติในบทบาทของตนเป็นอย่างดี ก็จะทำให้ครอบครัวอบอุ่นและเป็นสุข

ความสำคัญของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร

บิดานั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อครอบครัว โดยเฉพาะในการอบรมเลี้ยงดูซึ่ง Cating Oversoll ได้สรุปความสำคัญของบทบาทพ่อในการอบรมเลี้ยงดูลูกไว้ 5 ด้าน คือ (อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์ 2544:35-40)

1. ความสำคัญในบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก

จากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของครอบครัว คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง พ่อและแม่จำเป็นต้องช่วยกันเลี้ยงดู ไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่งถ้าครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ไม่สนใจลูกเท่าที่ควร จะทำให้ลูกขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่น ในตนเองกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมผิดปกติและเป็นปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกที่เป็นปัญหา พ่อต้องตระหนักในบทบาทของตน เด็กควรได้รับการส่งเสริมทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ ให้ความสนใจรับฟังความคิดเห็นของลูกและยอมรับสภาพอารมณ์และเป็นที่ยึดทางด้านจิตใจของลูก

2. ความสำคัญในบทบาทด้านการเป็นตัวแบบให้ลูก

พ่อมีความสำคัญเพราะเป็นตัวแบบที่น่าศรัทธาของลูก บุคลิกลักษณะของคนเราส่วนมากไม่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่โดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เมื่อเด็กเจริญเติบโตเด็กเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบด้าน การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดจากการเลียนแบบตัวแบบที่มีความหมายและความสำคัญนั่นคือ พ่อแม่นั่นเอง เด็กที่มีอายุ 2-6 ปี เรียนรู้ที่จะเลียนแบบตามเพศของตน ส่วนลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิง ชาย เช่น ความใจร้อน มัธยัสถ์ เด็กอาจเลียนแบบจากพ่อหรือแม่ก็ได้ เพื่อประโยชน์ของลูก ในครอบครัวที่ขาดพ่อลูกจะมีความวิตกกังวลสูง ว้าวุ่น และขาดกำลังใจ เพราะเมื่อลูกเติบโตขึ้นจะพบปัญหาหาคำปรึกษา ทั้งความเปลี่ยนแปลงใหม่ของความเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และความแปลกใหม่ของประสบการณ์รอบตัว ข้อสงสัยหลายอย่างที่ไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่ลูกได้ดีเท่าพ่อ โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย การขาดพ่อจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญามากกว่าเด็กผู้หญิง

3. ความสำคัญในบทบาทด้านการแก้ปัญหา

พ่อเป็นบุคคลภายในครอบครัวซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว เช่น การแก้ปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดู การช่วยเหลือลูกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้จากการศึกษาของแฮส (Hass,1981 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์ 2544:35-40) เกี่ยวกับพ่อชาวสวีเดนและแคนาดา พบว่า พ่อมีบทบาทในการแก้ปัญหาเด่นกว่าแม่

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านระเบียบวินัย ส่วนแม่เด่นกว่าพ่อในด้านการแก้ปัญหาทั่ว ๆ ไป ในชีวิตประจำวันของลูก สำหรับเด็กวัยรุ่นการเกิดปัญหาส่วนใหญ่มักจะมาจากตัวเอง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนทำให้เกิดความวิตกกังวล เนื่องจากความไม่เข้าใจ ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจเด็กจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวในสังคมและอาจเกิดโรคประสาทหรือโรคจิตได้ ฉะนั้น พ่อแม่ต้องช่วยแก้ปัญหา แนะนำให้เด็กวันนี้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่กำลังประสบอยู่โดยเฉพาะพ่อ ต้องส่งเสริมให้ลูกแก้ปัญหาด้วยตัวเอง แต่ไม่ช่วยเหลือโดยตรง เช่น ให้กำลังใจแก่ลูกและช่วยเหลือลูกในจังหวะที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผลเพื่อช่วยลดปัญหาและทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้ต่อไป

4. ความสำคัญในบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

พ่อเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดและเป็นบุคคลแรกที่จะช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่พ่อเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว พ่อเป็นผู้สนองความต้องการของแม่และลูกในด้านวัตถุสิ่งของกำลังทรัพย์ พ่อจะมีความคับข้องใจมากเพื่อพบว่ารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับลูก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่ภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนไปโดยที่แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อต่อครอบครัวก็มีได้ลดลง พ่อยังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงเช่นเดิม

5. ความสำคัญในบทบาทด้านสันตนาการหรือนันทนาการ

พ่อมีบทบาทมากกว่าแม่ในการจัดกิจกรรมให้แก่ลูก จากการศึกษาของวันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (2528 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ 2544:35-40) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง พบว่า พ่อเป็นผู้พาลูกไปรู้จักสังคมภายนอกโดยพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ชนบท เป็นต้น พ่อแม่จึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมในยามว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกัน ส่งเสริมให้ลูกใช้เวลาว่างของลูกพร้อมทั้งแนะนำให้ลูกรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตนเอง นอกจากนี้ถ้าเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือ แนะนำให้โอกาสในการตัดสินใจให้เป็นผู้รับผิดชอบ จะช่วยสร้างวัยรุ่นให้รู้จักมองการณ์ไกล และมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี

ความสำคัญของบิดาที่มีต่อบุตรประกอบด้วย (สุวาทิน มิตรพัฒน์ 2542:15)

1. บิดาจะช่วยสร้างวินัยได้ดีมาก ด้วยความที่มีความรักแบบมีเงื่อนไข นั่นคือเด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้ความรักจากบิดา โดยเฉพาะการให้เด็กได้ถูกฝึกหัดในด้านการเรียนรู้ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับการอยู่ในสังคม

2. บิดาให้ความรู้สึกมั่นคงในครอบครัว เพราะบิดามีลักษณะเข้มแข็งและช่วยจุนเจือครอบครัวได้ แต่ถ้าบิดาอ่อนแอหรือช่วยตัวเองไม่ได้ จะเป็นภาพไม่ดีต่อคนในครอบครัว ทำให้คนในครอบครัวขาดความรู้สึกมั่นคง

3. เมื่อบุตรเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น บุตรชายจะต้องการเลียนแบบอย่างบิดา และบุตรสาวก็จะเลียนแบบมารดา ถ้าขาดบิดาหรือบิดาทำตัวไม่เหมาะสม บุตรชายก็จะไม่มีแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน ทำให้เกิดภาวะแปรปรวนทางบุคลิกภาพหรือทางเพศได้มาก

2.6 ครอบครัวไทยในปัจจุบัน

ครอบครัวในสังคมสมัยใหม่

จุมพล หนิมพานิช (2548: 117) กล่าวว่า ลักษณะครอบครัวในสังคมเมืองไทย มีลักษณะที่แตกต่างไปจากครอบครัวในชนบท โดยเฉพาะในเรื่องของขนาดครอบครัวที่มีขนาดเล็กกว่า ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากมีปัจจัยหลายด้านที่ผลักดันให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง โดยมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวที่สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ทำการศึกษาไว้ พบว่า ลักษณะครอบครัวในสังคมชนบทและสังคมเมืองมีลักษณะ ดังนี้

ตารางที่ 2.4 แสดงลักษณะครอบครัวในสังคมชนบทและสังคมเมือง

ลักษณะของสังคม	ครอบครัวขยาย (ร้อยละ)	ครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ)	รวม
ชนบท	79.6	21.4	100.0
เมือง	50.6	49.4	100.0
เฉลี่ย	74.3	25.7	100.0

ที่มา : จุมพล หนิมพานิช อ้างจาก ศรีสว่าง พ่วงศ์แพทย์ “ครอบครัวไทยในปัจจุบันและความช่วยเหลือและการแทรกแซง” ใน สถาบันครอบครัวของนักสวัสดิการสังคม 2540: 11

ในอดีต ครอบครัวจะสมบูรณ์เมื่อมีคนอยู่ร่วมกันสี่รุ่น คือ ทวด ปู่ย่า หรือตายาย พ่อแม่ และลูก การให้ผู้สูงอายุอยู่กับเด็ก ๆ ทำให้เด็กอ่อนโยนมากขึ้น และรู้จักการมอบน้อมถ่อมตน ในขณะที่ผู้สูงอายุก็สดชื่น เพราะได้สัมผัสความไร้เดียงสา อ่อนโยนของเด็กๆ ในขณะที่เดียวกัน พ่อแม่ก็ได้รับการแนะนำผ่านการปฏิบัติของผู้ที่กำลังเป็นแม่ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (learning by doing) ย่อมช่วยให้เกิดความชำนาญในการทำบทบาทของแม่ได้อย่างสมบูรณ์ สังคมในอดีตจึงเป็นสังคมที่มีการเรียนรู้บทบาทความเป็นพ่อแม่ได้ดีที่สุด การมีทวด ปู่ย่าตายาย อยู่ร่วมกัน จึงทำให้ปัญหา ของเด็ก ๆ ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้รับการขัดเกลาจนสมบูรณ์ขึ้น

ปัจจุบัน เรามักจะพบครอบครัวอยู่กันเพียงสองรุ่น และสองรุ่นที่ขาดแห่วง เช่น ครอบครัวที่มีแม่และลูก หรือพ่อและลูก ที่เรียกกันสมัยนี้ว่า แม่เลี้ยงเดี่ยว (single mom) หรือพ่อเลี้ยงเดี่ยว (single dad) เป็นต้น นอกจากนั้น สองรุ่นที่แห่วงกลาง คือยายกับหลาน หรือย่า กับหลาน โดยไม่มีพ่อหรือแม่ ซึ่งหากปู่ ย่า ตา หรือยาย ไม่สามารถเข้าใจวิถีของโลกสมัยใหม่ เด็กก็จะได้รับการเลี้ยงดูในวิถีของคนต่างยุคไปด้วย ซึ่งก็ไม่ทราบว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อไปสำหรับเด็กที่เติบโตเช่นนี้ งานวิจัยพบว่า ในภาคอีสานของไทยพบสภาพครอบครัวสองรุ่นที่แห่วงกลางจำนวนมากขึ้น

ครอบครัวสมัยใหม่ ยังมีอีกลักษณะหนึ่งคือ แม่กับลูก แต่งงานกับพ่อคนใหม่พร้อมลูกที่ติดมากับพ่อ กลายเป็นครอบครัวใหม่ ที่ต่างก็แปลกหน้าต่อกันไม่ว่าพ่อหรือแม่ หรือลูกของพ่อ หรือลูกของแม่ที่ติดมา การปรับให้เข้ากันเพื่อให้หลังตัวในครอบครัวยุคใหม่

ปัญหาที่พบคือ ต่างเป็นคนแปลกหน้าของคนในครอบครัว เพราะสภาพของเด็กที่เติบโตมาในขณะที่มีพ่อใหม่ หรือแม่ใหม่ เมื่อถูกหล่อหลอมในครอบครัวแบบนี้ จะรู้สึกแปลกแยก แตกต่าง ไม่สามารถเข้ากันได้ และหากปล่อยไป สิ่งที่จะสะท้อนสู่สังคมคือ เด็กและเยาวชนก็จะมีสภาพแปลก ๆ จนคนจำนวนมากมักชอบถามว่า เด็กสมัยนี้ทำไมเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ซึ่งก็หาคำตอบไม่ได้ พฤติกรรมของเด็กเหล่านี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับ การปรับบทบาทของครอบครัวสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แม้นักวิชาการจำนวนมากจะพยายามหาเหตุปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากครอบครัว

สังคมสมัยใหม่ ครอบครัวสองรุ่น หรือครอบครัวเดี่ยว สามี ภรรยา มักจะอยู่แยกจาก พ่อและแม่ของตนเอง เป็นสภาพครอบครัวที่พบจำนวนมากในเมืองใหญ่ การรับมือกับครอบครัวสมัยใหม่ที่อยู่กันเพียงสองรุ่น จึงต้องใช้ชีวิตให้รอด การทำบทบาทของความเป็นแม่ หรือพ่อให้สมบูรณ์เป็นเรื่องที่หนักหนาสาหัสพอสมควร เพราะต้องทำงานนอกบ้านและในบ้าน โดยเฉพาะงานในบ้าน แม้จำเป็นน้อยลง เพราะสามารถทานอาหารนอกบ้านได้

โลกไซเบอร์เป็นเครื่องมือที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งในยุคสมัยใหม่ ซึ่งบรรดาพ่อแม่ยุคไอทีได้ใช้พึ่งพาอาศัยกันและกัน เนื่องจากสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ กล่าวคือ ไม่ว่าบรรดาพ่อแม่มีคำถามหรือข้อสงสัยเมื่อใด ที่ใด เมื่อถามไปแล้ว ชุมชน พ่อแม่ในโลกไซเบอร์ก็จะช่วยกันนำ

ประสบการณ์ของตนมาตอบ กลายเป็นชุมชนพ่อแม่ในรูปแบบใหม่ โลกไซเบอร์เหล่านี้จึงเปรียบเหมือนศาลากลางบ้านที่ทุกคนสามารถ เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กันได้

ครอบครัวยุคใหม่ จำเป็นต้องปรับบทบาทความเป็นพ่อแม่ในหลาย ๆ เรื่อง เพราะเครือข่ายไม่ได้มีบทบาทเหมือนสมัยอดีต เนื่องจากพ่อแม่ยุคใหม่ ถูกแยกพรากจากระบบครอบครัวในอดีต ให้นำใช้ชีวิตแบบสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม การค้าและบริการ อันเป็นผลของการพัฒนาประเทศในแต่ละยุคแต่ละสมัย จนมาถึงปัจจุบัน (<http://suwidatham.exteen.com/20110328/entry-2>: พ.ศ. 2554)

ปัญหาของครอบครัวในสังคมเมือง

กาญจนา แก้วเทพ (2530: 161-167 ใน มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมาธิราช “จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา” หน่วยที่ 2, 2544: 121-123) กล่าวไว้ว่า ปัญหาของคนในเมืองนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีฐานะความเป็นอยู่อย่างไร ก็มีปัญหาไปหมดเสียทุกด้าน เพราะวัฒนธรรมของคนในเมืองเป็นวัฒนธรรมที่ทำให้คน ไร้ความสุข หากแต่ว่าเป็นคนที่มีฐานะยากจนด้วยแล้ว ปัญหาที่จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น...การเคลื่อนขบวนของคนในชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่นั้น นอกจากจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีวิตแล้ว ก็ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณค่าวัฒนธรรม แม้แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย ตัวอย่างแรกที่เห็นได้ง่ายที่สุดก็คือ ความเป็นชุมชน ลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันแบบชุมชนนั้น หดไปอย่างสิ้นเชิง ในหมู่บ้านเวลาพูดถึงชาวบ้านหรือชานานันั้น หมายถึงทั้งหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านทุกคนคือชานานา มีกลุ่มผลประโยชน์เพียงกลุ่มเดียว แต่เมื่อมาอยู่ในสลัมความรู้สึกที่เป็นชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านเดียวกันนั้น ไม่มีแล้ว...ในสลัมความเป็นชุมชนได้หมดไปแล้ว และได้รับเอาวัฒนธรรมของสังคมเมืองเข้ามาแทน ผลลัพธ์ก็คือ ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขาเปลี่ยนไปจากวัฒนธรรมที่เรียบง่าย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาสู่สังคมที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อน จากวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าแก่คนเป็นศูนย์กลาง กลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าแก่เงินเป็นศูนย์กลาง ต้องมีเงินจึงจะมีกิน มีที่อยู่ มียารักษาโรค มีเพื่อน มีชีวิตและมีทุกอย่าง อย่าง ดั่งนั้น ทุกคนจึงตะเกียกตะกายหาเงินมาใช้ให้เพียงพอ แต่แม้จะหามาได้มากสักเท่าใดก็จะไม่เพียงพอ เพราะคุณค่าแห่งความสมถะมัธยัสถ์ก็ได้พลอยสิ้นสูญไปด้วยในสังคมเมือง กลับมีค่านิยมฟุ้งเฟ้อ ได้เท่าไรก็ไม่พอเข้ามาแทนที่...และเมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองที่ไม่มีสภาพธรรมชาติแล้ว คุณค่าระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติก็หมดไป ที่เคยพึ่งฟ้าพึ่งฝนก็เปลี่ยนไปเป็นชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด ความสัมพันธ์ที่เคยมีอย่างแนบแน่นระหว่างชาวบ้านกับวัด ก็สูญหายไปเช่นกัน หรือหากจะหลงเหลืออยู่ก็เบี่ยงเบนไปหรือเหลือแต่รูปแบบพิธีกรรมที่ขาดเนื้อหาศาสนาธรรม

การสูญเสียด้านวัฒนธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง เมื่อเทียบกับชาวชนบทแล้วชาวสลัมไม่สามารถจะพึ่งตนเองได้เลย ไม่ว่าจะเป็ น ข้าว ยา อาหาร เสื้อผ้า...ปัจจัยที่จะบันดาลสิ่งต่างๆ ที่เขาต้องการได้นั้นคือเงิน เงินได้กลายมาเป็ นสิ่งสูงสุดในชีวิต

สถาบันที่เป็ นหัวใจที่สุดและเป็ นสถาบันเริ่มแรกสุดของมนุษย์ทุกคน คือ สถาบันครอบครัว ดังเช่นที่ได้เห็นมาในวัฒนธรรมดั้งเดิมว่า ได้ให้ความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถาบันแห่งนี้...สถานภาพครอบครัวของชาวสลัมนั้นเป็ นสภาพที่แตกร้างถูกทำลายไป เมื่อย้อนกลับไปดูมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมในชนบทเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกนั้น มีความสุขมาก...เด็กๆ มีความรู้สึกรักเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสภาพครอบครัวในสลัม ที่ทุกคนมุ่งมั่นแต่เรื่องทำมาหากิน เด็กบางคนหาเลี้ยงชีพตัวเอง เด็กจะเกิดความกระด้างกระเดื่องต่อพ่อแม่ เพราะไม่ต้องพึ่งพาเขาอีกต่อไปแล้ว เป็ นปฏิปักษ์ขาดความรักและความเคารพต่อพ่อแม่...นอกจากการสูญเสียของสถาบันครอบครัวแล้ว ความสัมพันธ์แบบญาติมิตรก็หายไปด้วยเช่นกัน เมื่อครั้งที่เขาอยู่ในหมู่บ้านชนบทนั้นมีบรรยากาศของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใครเจ็บป่วยก็ไปเยี่ยมเยียนกัน ผู้ป่วยก็หาใช้ไว เพราะกำลังใจนี้เอง แต่ชาวสลัมบางที่คนข้างบ้านตายยังไม่ทราบเลย ปัญหาที่เป็ นมากที่สุดคือ ตายแล้วไม่มีเงินเผา ไม่มีเงินทำศพ ...

จากความจำเป็นของชีวิตที่ต้องดิ้นรนแข่งขันกันในการยังชีพอันเป็ นลักษณะของสังคมเมือง ทำให้เกิดการก่อตัวของวัฒนธรรมแบบใหม่ขึ้นมา คือ วัฒนธรรมแห่งการเอารอดเอาเปรียบกันระหว่างคนต่อคนด้วยกัน...และเมื่อความสัมพันธ์แบบครอบครัวญาติหมดไป จะเกิดความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นคือ ความสัมพันธ์เชิงอาชีพ กล่าวคือ คนที่ทำงานแบบเดียวกัน ก็จะรวมกลุ่มกัน กู้นเคยกันชอบพอกัน พวกเขาจะมีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ถ้าขัดกันในเรื่องผลประโยชน์เมื่อใด ความสัมพันธ์นี้ก็จะหมดไปหรือมีจะนั้น ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมชนบทแบบเครือญาติช่วยเหลือกันมาเป็ นระบบเพื่อนฝูงพรรคพวก วัฒนธรรมคนจนในเมืองกับระบบเพื่อนฝูงจะเติบโตต่อไปได้ ระบบเครือญาติจะลดลง ทุกวันนี้จะเห็นว่าการจ้างงานจะใช้ระบบเพื่อน คนไหนมีเพื่อนมากคนนั้นได้ประโยชน์

วัฒนธรรมอีกอันหนึ่งที่เกิดใหม่ก็คือว่า ชาวบ้านหรือคนจน ต้องพึ่งพิงผู้มีอำนาจกับผู้มีเงิน...ชาวสลัมรู้จักการต่อรองกับพรรคการเมืองกับหน่วยงานราชการท้องถิ่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ลักษณะวัฒนธรรมใหม่ในเมืองนี้ ไม่ว่าจะเป็ นความสัมพันธ์เชิงอาชีพ พรรคพวกเพื่อนฝูง การรวมกลุ่ม การติดต่อกับพรรคการเมือง ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ทั้งสิ้น ดังนั้น หากวันใดที่ผลประโยชน์หมดไปหรือผลประโยชน์ขัดกัน ความสัมพันธ์นั้นก็แตกสลายกลายเป็ นความแตกแยกขัดแย้ง...

จุมพล หนิมพานิช (2548: 133-134) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไปมีผลต่อครอบครัว ชุมชนในสังคมเมือง ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อครอบครัว ต่อชุมชนในสังคม ดังนี้

1. ปัญหาด้านวัฒนธรรม ค่านิยมของสมาชิกในครอบครัว ของชุมชนในสังคมเมือง อาทิ การให้ความสำคัญกับเรื่อง เงิน เป็นใหญ่ หรือเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้คนในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ต่างตะเกียกตะกายออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหาเงินที่ในบางครอบครัวแม้จะหามาได้มากสักเท่าใดก็ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ครอบครัวในสังคมเมือง ยังมีค่านิยมในการยอมรับการหย่าร้าง ระหว่างสามีภรรยาในกรณีชีวิตสมรสมีปัญหา โดยถือเป็นเรื่องธรรมดา ค่านิยมเหล่านี้มีผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัว และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะครอบครัวที่มีรายได้น้อยและปานกลาง

2. ปัญหาการขาดความรัก ความอบอุ่นของเด็ก ในสังคมเมือง ทั้งบิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และที่สำคัญในชุมชนเมืองใหญ่การทำงาน และกิจการต่างๆ ต้องขึ้นอยู่กับเวลาคือ มักมีเวลากำหนดตายตัว ทำให้ครอบครัว อันได้แก่ บิดามารดา นอกจากต้องใช้เวลาในการเดินทางแล้ว ยังเป็นทาสของเวลาที่ต้องรีบตื่นนอน รีบไปทำงาน ทำธุระ ในขณะที่ลูกๆ ต้องไปเรียนหนังสือ ผลก็คือ ทำให้บิดามารดา ไม่มีเวลาให้กับบุตร ทำให้บุตร ต้องแสวงหาเพื่อนที่นำไปสู่การติดยาเสพติด การลักขโมย รวมทั้งการประกอบอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น

3. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวโดยเฉพาะระหว่างพ่อแม่และลูก การที่บิดามารดาหรือพ่อแม่ในชุมชนในสังคมเมืองต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว และสภาพของชุมชนในสังคมบังคับ ขณะที่เด็กๆ ต้องไปโรงเรียนหรือกลับมาแล้วก็ต้องอยู่กับพี่เลี้ยงหรือดูโทรทัศน์ตามลำพัง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา มีความสัมพันธ์กันน้อยลง ผลก็คือ ก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างบิดามารดา ที่ปัญหาเหล่านี้ นำหรือเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมา อาทิ ปัญหาความสับสน ปัญหาความว้าวุ่น โดยเฉพาะในกรณีของเด็กที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ ทำให้เด็กมีบุคลิกภาพแบบก้าวร้าวได้ เพราะไม่มีพ่อแม่มาคอยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

4. ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งและปัญหาเด็กเร่ร่อน การที่ครอบครัวในชุมชนในสังคมเมืองต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาอยู่กับลูกๆ ทำให้เด็กขาดความรัก ความสนใจจากบิดามารดา ผลก็คือส่วนหนึ่งทำให้เด็กเร่ร่อนออกจากบ้าน มีจำนวนเพิ่มขึ้น กลายเป็นปัญหาของสังคมที่จะต้องมีการหาทางแก้ไขต่อไป

3. ปัญหาของครอบครัวไทย

ปัญหาของครอบครัว ชุมชน ในสังคมเมืองของไทย ส่วนมากเป็นการขยายตัวในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาล ทำให้ในกรณีของกรุงเทพมหานคร นอกจากจะเป็นแหล่งที่คนของชุมชนในสังคมชนบทย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อหางานทำแล้ว ยังเป็นศูนย์ความเจริญในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา แหล่งท่องเที่ยว ส่วนในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคมของคนจากที่เคยเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มาเป็นความสัมพันธ์ที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตัวเอง ของกลุ่มมากขึ้น ชีวิตของผู้คนให้ความสำคัญกับเวลากับวัตถุ ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต การให้ความสำคัญกับหลักการ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว ได้ไปมีผลทำให้ครอบครัวของชุมชนในสังคมเมือง เป็นดังนี้ (จุมพล หนิมพานิช 2548: 133)

ประการแรก ก่อให้เกิดผลที่มีการยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณีเดิมน้อยลง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประการที่สอง มีการหันมาใช้ชีวิตแบบเมืองที่เน้นความสะดวกสบายทางวัตถุและใช้เครื่องทุ่นแรงต่างๆ มากขึ้น

ประการที่สาม ทำให้มีความสนใจและมีความเคร่งครัดต่อความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาน้อยลง

ประการที่สี่ หน้าที่ที่ครอบครัว ที่เคยทำ กลายเป็นหน้าที่ของหน่วยสังคมอื่นๆ

ประการที่ห้า มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างครอบครัว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ สามี (บิดา) มีอำนาจปกครองภรรยาและสมาชิกน้อยลง บุตรและภรรยามีเสรีภาพที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

ประการที่หก ทำให้ขาดความมั่นคงทางจิตใจ อัตราการหย่าร้างมีสูงขึ้น

3.1 การหย่าร้าง

ความหมายของการหย่าร้าง

ธัญญารัตน์ แสงสว่าง (2545) ได้ให้ความหมายของการหย่าร้างว่า เป็นสภาพของครอบครัวที่มีการสิ้นสุดของสภาพชีวิตสมรส หรือการแยกทางกันของกลุ่มสมรสไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใด

นันทิกา ทวิชาชาติ (2548) ให้ความหมายของการหย่าร้างว่า การเลิกเป็นสามีภรรยากันหรือเลิกร้างกัน และผู้ชายที่เลิกกับภรรยาได้ชื่อว่า “พ่อร้าง” ส่วนผู้หญิงที่เลิกกับสามีได้ชื่อว่า “แม่ร้าง” หรือ “แม่ม้าย ฝักร้าง”

สุพัตรา สุภาพ (อ้างใน โสภนา ชปิลมันน์ และคณะ 2534: 76) ให้ความหมายว่า การหย่าร้างคือการยอมรับความล้มเหลวของชีวิตคู่ ที่ไม่อาจจะทนอยู่ร่วมกันได้ต่อไป

ศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์ (2553: <http://www.school.net.th/library/create-web/10000/generality/10000-4322.html>) ให้ความหมายว่า การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดของชีวิตคู่ เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ หรือมีเหตุผลทางสังคมอย่างอื่น

พิเศษวิชา มหาคุณ (2553: <http://www.jarataccountingandlaw.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=502809&Ntype=4>) คำว่า หย่า ตามกฎหมาย หมายถึง การขาดการเป็นสามีภรรยา ตามวิธีการที่กฎหมายได้บัญญัติไว้

สรุปได้ว่า การหย่าร้าง (divorcement) หมายถึง สภาพของกลุ่มสามีภรรยาที่ต้องสิ้นสุดลง โดยไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อีกไปต่อ มีผลสิ้นสุดทางกฎหมายและทางพฤตินัย

สาเหตุและปัจจัยของการหย่าร้าง

สาเหตุและปัจจัยของการหย่าร้างนั้นเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุและหลายปัจจัย ทั้งที่เกิดจากภายในครอบครัวของกลุ่มสมรสและจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อุมพร ตรังคสมบัติ (2545: 177-266) ได้ศึกษาถึงปัญหาที่ส่งผลให้เกิดการหย่าร้าง ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารในชีวิตคู่ ปัญหาการสื่อสารระหว่างคู่สมรสไม่ได้อยู่ที่การขาดทักษะ แต่อยู่ที่การไม่ยอมสื่อสารอย่างเหมาะสม อุมพร ตรังคสมบัติ (2545: 177-266) ได้ศึกษาพบว่า สามีและภรรยาแต่ละคนสามารถสื่อสารอย่างเหมาะสมได้ในสถานการณ์อื่น ๆ เช่น เมื่ออยู่กับบุคคลอื่น คู่สมรสที่หย่าร้างมักมีการสื่อสารแบบไม่สร้างสรรค์บ่อยกว่าคู่สมรสที่อยู่ด้วยกัน การสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ได้แก่

1.1 พูดไม่ตรงเรื่องหรือพูดกำกวม เนื้อความไม่ชัดเจน

1.2 เมื่อไม่ต้องการสานต่อบทสนทนา ก็จะเปลี่ยนเรื่องพูด โดยไม่ได้ตอบสนองอีกฝ่าย หนึ่งอย่างเหมาะสม

1.3 พูดแบบทนายใจ ยืนยันว่าตนรู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งคิดอะไร

1.4 พูดแบบเขาะเขี้ยหรือถากถาง

1.5 พยายามทำให้คำพูดของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเรื่องตลกหรือไร้สาระ

1.6 พูดสวนกลับทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกถูกโจมตี

1.7 แปลความหมายสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดในเชิงลบ

2. การเงิน การงาน

2.1 การเงิน ปัญหาเรื่องเงินอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคู่สมรสได้ง่าย เงินมีความหมายต่อคู่สมรสแต่ละคู่แตกต่างกันไป แม้ระหว่างสามีภรรยาเองก็จะให้คุณค่าและความหมายกับเงินแตกต่างกัน ภรรยา มักมองว่าเงิน หมายถึง ความมั่นคง ดังนั้นภรรยา มักจะมีความวิตกกังวลหากมี ปัญหาเรื่องเงิน ในเรื่องการใช้เงินนั้น ฝ่ายที่หาได้มากกว่ามักเป็นผู้ที่ตัดสินใจว่าจะใช้เงินอย่างไร ในยุคที่สตรีทำงานนอกบ้านและได้รับเงินเดือนมากขึ้นก็อาจเกิดความขัดแย้งกันได้ ในกรณีที่ภรรยาอยากซื้อของบางอย่าง แต่สามีไม่อนุญาตและภรรยาก็จะดึงดันซื้อเพราะถือว่าตนก็ทำงานหาเงินได้เช่นกัน

2.2 การงาน การมีงานอาชีพที่มั่นคงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตคู่และชีวิตครอบครัว ในสมัยก่อนสามีเป็นผู้หาเลี้ยงฝ่ายเดียว ส่วนภรรยา มักทำหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงลูก แต่ในปัจจุบันผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้นและมีส่วนในการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว อย่างไรก็ตามงานอาชีพของสามียังถือเป็นอาชีพหลักและเป็นรายได้หลักของครอบครัว งานอาชีพอาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ เช่น คู่สมรสทุ่มเทเวลาให้กับงานมากเกินไปจนไม่มีเวลาให้กันและกัน บางครั้งสามีอาจรู้สึกที่ถูกภรรยาทอดทิ้งจะไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร นอกจากนี้ภรรยาที่ทำงานนอกบ้านมากอาจเกิดความรู้สึกผิดที่ตนเองเป็นแม่บ้านไม่ดีพอ

3. การใช้เวลาร่วมกัน การใช้เวลาร่วมกันระหว่างสามีภรรยาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชีวิตคู่มีความผูกพันใกล้ชิดอย่างเพียงพอ ปัญหาที่พบบ่อยในปัจจุบัน คือ คู่สมรสมีภารกิจมากมายทั้งในด้านอาชีพการงานและการดูแลลูก จนทำให้ไม่มีเวลาสำหรับกันและกันเหมือนในช่วงก่อนแต่งงานหรือแต่งงานใหม่ๆ การจัดเวลาทำกิจวัตรประจำวันให้เหมาะสมเพื่อจะได้ใช้เวลาร่วมกันได้บ้างเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสและครอบครัวดำเนินไปได้ด้วยดี และไม่เกิดปัญหาการหย่าร้างระหว่างคู่สมรสขึ้น

4. **ครอบครัวเดิม** สามีและภรรยาจะปฏิบัติต่อกันเหมือนที่พ่อแม่เคยปฏิบัติต่อกันมา ซึ่งเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมจากครอบครัวเดิม แต่ในหลายคู่ชีวิตในครอบครัวใหม่แตกต่างไปจากครอบครัวเดิมอย่างสิ้นเชิง เช่น ผู้ชายที่มีพ่อซึ่งชอบใช้อำนาจเผด็จการเมื่อแต่งงานมีครอบครัวของตนเองก็อาจกลายเป็นสามีที่นุ่มนวลสุภาพต่อภรรยาและเป็นพ่อที่ไม่ออกคำสั่งลูกเลย ความแตกต่างนี้อาจเป็นไปได้โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

5. **ปัญหาเพศสัมพันธ์** เป็นปัญหาที่พบบ่อยในคู่สมรสและอาจเกิดเนื่องจากสาเหตุหลายประการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีอาจทำให้เกิดปัญหาเพศสัมพันธ์และในทางกลับกัน ปัญหาเพศสัมพันธ์อาจทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสเสื่อมถอยลงได้

ผลกระทบจากการหย่าร้าง

นิตินญาณ์ ปีทมลสิริวัฒน์ (2548) ได้สรุปถึงบทบาทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งเน้นผลกระทบที่เกิดกับตัวเด็ก และด้านผู้หย่าร้าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านตัวเด็ก ซึ่งการหย่าร้างจะมีผลต่อเด็กหรือบุตรดังนี้

1.1 ปัญหาพัฒนาการ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการหย่าร้างมีผลกระทบโดยตรงต่อพัฒนาการในเด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม เนื่องจากเด็กต้องการมากกว่าพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวคนหนึ่ง แม้จะมีตัวแทนของพ่อหรือแม่อยู่ในครอบครัวเดียวกันก็ตาม

1.2 ปัญหาทางอารมณ์และสุขภาพจิต พบว่า เด็กที่เกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียวคือ บิดา หรือ มารดา ไม่ว่าครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวที่พึ่งตนเองได้หรือเป็นครอบครัวที่พึ่งตนเองไม่ได้ต้องรับบริการ AFDC (Aid to Family with Dependence Children) ก็ตาม เด็กในครอบครัวเหล่านี้จะเติบโตเป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางจิตใจ จนถึงขั้นที่ต้องไปรับการบำบัดรักษาทางจิตเป็นจำนวนมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่เลี้ยงตนเองได้และมีทั้งบิดา มารดา เป็นจำนวน 2-4 เท่า

1.3 ปัญหาพฤติกรรม เนื่องจากสภาพปัญหาภายในครอบครัวส่งผลกระทบต่อตัวเด็กทั้งทางจิตใจ ร่างกายและสังคม จึงอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การเก็บตัว เนื่องจากความรู้สึกอายที่ไม่มีพ่อแม่เหมือนเพื่อนๆ เกรง โทษเพื่อชิงความสนใจ ต้องการความรักความเอาใจใส่ โดยผลการศึกษาจากนักวิชาการต่างประเทศพบว่า อัตราการเกเรอาจสูงขึ้นจากเด็กผู้ชายซึ่งขาดพ่อและเด็กผู้หญิงซึ่งขาดแม่เพราะรูปแบบที่เหมือนกันของเพศ และการควบคุมกิจกรรมและการเกเรของเด็กชายอาจจะรุนแรงในกรณีที่เกิดการแตกแยกหย่าร้างของพ่อแม่มากกว่า เนื่องจากการตายจากกันไปของพ่อไปจากครอบครัว (Ian Gregory 1965 : 99-109) เด็กหนุ่มสาวในบ้านที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูถูกเพียงลำพัง เด็ก ๆ เหล่านี้มักมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเองโดยไม่ฟังพ่อหรือแม่ ในการเข้าร่วมกิจกรรม

เบี่ยงเบนมากกว่าเด็กหนุ่มสาวที่อยู่กับพ่อและแม่ในครอบครัว นอกจากนี้การมีผู้ใหญ่คนอื่นในครัวเรือน ทำให้มีความเป็นพ่อแม่สมบูรณ์ขึ้นและเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของวัยรุ่นและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนน้อยลง โดยเฉพาะลูกชาย (Stephen, 1989 : 372-373)

สุพัตรา สุภาพ (2545: 50) กล่าวว่าปัญหาของเด็กในครอบครัวที่หย่าร้างจึงมีความเสี่ยงทั้งบุคคลและมีผลกระทบต่อสภาพปัญหาสังคมและประเทศชาติด้วย นับเนื่องจากสภาพปัญหาทางพฤติกรรม อารมณ์ จิตใจ พัฒนาการ โดยผลกระทบของการหย่าร้างที่ส่งผลต่อตัวเด็กดังนี้

1. **ขาดความรักความอบอุ่น** ลูกเคยชินต่อสภาพพ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นและมั่นคงแก่เขา แต่ความสัมพันธ์แบบนี้ต้องถูกทำลายไป เป็นการทำลายความสัมพันธ์แบบกลุ่มปฐมนิคม ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี แต่เมื่อหน่วยของครอบครัวถูกทำลายลง ลูก ๆ บางครั้งก็ไม่ทราบว่าทำไมหันหน้าไปพึ่งใคร ซึ่งอาจจะทำให้เขาผิดหวังและมีเรื่องที่ทำให้สะเทือนใจ มีเหมือนกันที่เด็กอาจจะเกิดความรู้สึกปลอดภัยเมื่อพ่อหรือแม่แต่งงานใหม่แต่บ้านใหม่ก็ไม่อาจจะแทนบ้านเก่าได้ดีนัก ความรู้สึกไม่มั่นคงไม่มีความอบอุ่น จะเห็นได้ชัดในเด็กที่บ้านแตก เด็กที่ประพฤติดูเหลวไหล เด็กกระทำผิดการประพฤติดูทางเพศ และการเป็นเด็กจรจัด เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากเพราะเป็นปัญหาที่เด็กพยายามต่อสู้กับความดีและความชั่ว ซึ่งในที่สุดเด็กอาจจะไม่พยายามต่อสู้ต่อไปหรือเผชิญต่อไป อย่างไรก็ตามการที่เด็กประพฤติดูผิดกฎเกณฑ์ของสังคมอาจจะไม่ใช่เป็นผลของการหย่าร้างเสมอไป เพราะอาจจะเป็นผลจากการที่ครอบครัวไม่มีความสุขมากกว่าและการหย่าร้างเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทีหลัง แต่การหย่าร้างก็มีผลทำให้เด็กขาดความมั่นคงและความปลอดภัย

2. **การปรับตัวของเด็ก** หลังการหย่าร้างลูกมักจะอยู่กับแม่ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพของเด็ก เพราะปกติทั้งพ่อและแม่จะเป็นคนอบรมเด็กและเด็กก็เรียนรู้บทบาทจากพ่อและแม่ ซึ่งเป็นแบบฉบับสำหรับชีวิตของผู้ใหญ่ แต่ถ้าเหลือแต่แม่ซึ่งแม่เองก็ทำตัวแทนพ่อไม่ได้ บทบาทหรือแนวความประพฤติของพ่อจึงมีขึ้นได้ยากถ้าเด็กขาดพ่อ

3. **ความจงรักภักดี** โดยทั่วไปลูกชายมักจะมีความ โน้มเอียงจะเป็นฝ่ายแม่และแม่ส่วนมากก็พยายามพูดให้ลูกเห็นใจซึ่งจะทำให้ไม่ชอบพ่อกว่าแม่ ส่วนลูกสาวมักจะเห็นอกเห็นใจพ่อ และอาจจะเห็นว่าแม่ไม่ถูก แต่โดยทั่วไปเด็กทั้งสองจะมีความใกล้ชิดกับแม่มากกว่าพ่อ แม่จึงมีอิทธิพลโน้มน้าวจิตใจเด็กได้มากกว่า และในกรณีที่ครอบครัวไม่มีความสุข ลูกสาวและลูกชายมักจะเข้าข้างแม่มากกว่าพ่อ

และสุพัตรา สุภาพ (2543: 49) ยังได้กล่าวถึงผลกระทบของการหย่าร้างที่ส่งผลต่อคู่สมรสไว้ดังนี้

1. **ด้านสังคม** คนที่หย่าร้างมักจะถูกชุมชนนิทาในแง่ร้ายต่างๆ โดยเฉพาะในสังคมเล็ก ๆ เช่น ชนบท การชุมชนนิทาที่มีมาก ส่วนเพื่อน ๆ มีความโน้มเอียงจะเข้าข้างเพื่อนของตน คนที่ไม่ใช่เพื่อนก็จะถูกตัดออกไป สภาพการณ์เช่นนี้แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มสังคมเดิมถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ และกลุ่มอื่นจะขึ้นมาแทนก็ตามความต้องการที่แตกต่างกันไป ส่วนมากผู้ที่หย่าร้างมักจะคิดว่าตนเป็นคนไม่ดีและรู้สึกที่ไม่สามารถมองหน้าใครได้

2. **ด้านเศรษฐกิจ** ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดและผู้หญิงเป็นจำนวนไม่น้อยที่เมื่อถูกหย่าร้างก็ต้องการเลี้ยงตนเอง เงินเป็นปัญหาสำคัญของคู่สมรส เพราะเงินทำให้อารมณ์แปรปรวนได้ง่ายและเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง และส่วนใหญ่ลูกมักจะอยู่กับแม่

3. **การปรับตัวในเรื่องเพศ** ปัญหาเรื่องความต้องการทางเพศเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งที่คนหย่าร้างต้องเผชิญ ถ้ามีความรู้สึกเครียดทางอารมณ์ก็อาจจะลดความรู้สึกได้ด้วยการหันไปสนใจในบางสิ่งไม่ว่าจะเป็นงานด้านกีฬา คณิต การงานหรืออื่น ๆ การหาสิ่งทดแทนจะสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดได้มาก

4. **การเปลี่ยนอุปนิสัย** คู่สมรสที่มีการหย่าร้างจะต้องทิ้งนิสัยที่เคยทำมาจนชินและสร้างนิสัยใหม่ๆ บางคนก็ไม่อาจจะทิ้งนิสัยที่เขาเคยทำมาจนจำใจในช่วงระยะเวลาอันสั้น เช่น เคยมีภรรยาทำให้เคยมีภรรยาเป็นคู่คิด ก็ต้องคิดเอง ทำเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อต้องมีสถานภาพใหม่ มีวิถีชีวิตบางอย่างที่ไม่เหมือนเดิมจึงจำต้องมีการสร้างนิสัยใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งในที่สุดบุคลิกภาพของบุคคลนั้นจะเปลี่ยน โดยจะรับเอานิสัยใหม่ ๆ เข้าไปแทนที่นิสัยเก่า ๆ เช่น อาจจะชอบอยู่เป็นโสด รู้สึกมีอิสระเสรีภาพ ไม่ต้องรับผิดชอบอะไร เป็นต้น

5. **สถานภาพและบทบาทเปลี่ยนแปลง** การหย่าร้างก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท เช่น ภรรยาต้องไปใช้สกุลเดิมของตน ความสัมพันธ์ระหว่างญาติก็อาจจะไม่เหมือนเดิมหรือในบางกรณีพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะทำตัวไม่ถูก เมื่อลูกสาวของตนเกิดไปได้สามีใหม่ เป็นต้น

การปรับตัวหลังการหย่าร้าง

การหย่าร้างนั้น เป็นสิ่งที่คู่สมรสทุกคนต้องการหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเกิดขึ้น ก็จะต้องปรับตัวทำใจให้รับสภาพการหย่าร้างได้อย่างดีที่สุด การปรับตัวการหย่าร้างที่ดีนั้น มีขั้นตอน ดังนี้ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2550: 75)

1. ต้องไม่พยายามหาผู้ผิด เพราะจะไม่มีใครยอมรับเป็นคนผิด การหาคนผิด ซึ่งมีแต่จะสร้างปัญหาให้เพิ่มพูนขึ้นโดยมิได้ประโยชน์ใดๆ

2. ทำตัวเป็นทั้งพ่อและแม่ของลูกให้ดีที่สุด ให้เกิดผลกระทบกับลูกน้อยที่สุด แน่แน่นอนว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่นย่อมมีสุขภาพจิตที่ดีกว่าเด็กที่ครอบครัวแตกแยก แต่เด็กที่มีครอบครัว

แตกแยกที่มีพ่อหรือแม่รับผิดชอบ จะมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ทะเลาะกันตลอดเวลา

3. อย่ากีดกันความสัมพันธ์ของลูกกับอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะลูกมิใช่สมบัติของเรา แต่เขาเป็น สิ่งมีชีวิต มีความรู้สึก และเด็กรักทั้งพ่อและแม่ของตน

4. พยายามอย่าให้กันถ้ากลับมาคืนดีกันไม่ได้ ก็ควรทรงไว้ซึ่งมิตรภาพที่ดี ถ้าคำนึงถึงความสัมพันธ์ในอดีตที่เคยมีความสุขด้วยกัน โทษต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็อาจมองข้ามไปได้ คนที่เคยเป็นสามี ภรรยา กัน อาจเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดได้ถ้าต้องการ

การหลีกเลี่ยงการหย่าร้าง

เพื่อให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปอย่างราบรื่น คู่สมรสพึงปฏิบัติ(โศภา ซปีลมันน์ และคณะ 2534: 78) ดังต่อไปนี้

1. รู้จักถนอมน้ำใจกัน การที่คู่สมรส ต้องมีการรับผิดชอบมากกว่าเดิม เช่น การหาเลี้ยงชีพ การเลี้ยงลูก อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้คู่สมรสห่างกันไปได้ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง ทั้งสองฝ่ายพึง ถนอมน้ำใจกัน หันหน้าเข้าหากันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ควรมีการตกลงกันในเรื่องการใช้จ่ายภายในครอบครัว และมีการเก็บออมไว้เพื่อเป็นการสร้างอนาคต

3. ควรให้การสงเคราะห์ญาติของคู่สมรสตามสมควร โดยพึงระลึกว่าญาติของแต่ละฝ่าย ก็ เหมือนญาติของตน

4. การให้อิสระกันตามสมควร ตัวอย่างการคบเพื่อนต่างเพศ หรือเพื่อนฝูงเก่าๆ ในอดีต โดยทั้งคู่ ควรมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว และปฏิบัติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม

5. การให้อภัยกัน ในการดำเนินชีวิตสมรส บางครั้งอาจก่อให้เกิดความผิดพลาด ทั้งสองฝ่ายควรให้อภัยต่อกัน ทั้งนี้ เพราะ การหย่าร้างมิใช่ทางออกที่ถูกต้องของคู่สมรสเสมอไป เนื่องจากทั้งสองฝ่ายจะต้องออกไปเผชิญปัญหาใหม่ เช่น การปรับตัว สภาพเศรษฐกิจในครอบครัว เป็นต้น

3.2 พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

ความหมายของพ่อแม่และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวตามความหมายของ Cambridge Advance Learner' Dictionary (2003) หมายถึง พ่อหรือแม่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง

ในขณะที่ Firth (1998) ได้ให้ความหมายพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวว่า หมายถึงพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกโดยลำพัง เนื่องจากการหย่าร้างหรือเป็นหม้าย ซึ่งพ่อหรือแม่นั้นอาจผ่านการสมรสมาแล้ว หรือไม่ก็ได้

Linda Hantrais & Tablien (1996) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง พ่อหรือแม่ที่ไม่ได้ใช้ชีวิตคู่อยู่กับอีกฝ่ายหนึ่ง อาจอาศัยอยู่กับเพื่อนหรือครอบครัวเดิมของตนหรือไม่ก็ได้ และมีลูกอยู่ด้วยอย่างน้อย 1 คน ซึ่งลูกอายุต่ำกว่า 18 ปี เนื่องจากการหย่าร้าง แยกทาง สามีหรือภรรยาตาย หรือการเป็นสามีหรือภรรยานอกสมรส

วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล (2554: 15) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย พ่อหรือแม่และลูกที่กำลังศึกษาไม่เกินระดับอุดมศึกษาหรือมีอายุไม่เกิน 25 ปี สาเหตุมาจากการเสียชีวิตของกลุ่มสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือการหย่าร้าง หรือแยกทางกัน ทั้งที่จดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ได้ โดยอาจแยกอยู่ต่างหาก หรืออยู่ร่วมกับญาติพี่น้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อน ที่มีได้ด้วยกันแบบสามีหรือภรรยา

ณัฐธยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2550: 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีพ่อ-ลูก หรือแม่-ลูก เป็นสมาชิกในครอบครัว โดยอาจมีเครือญาติอื่นอาศัยอยู่ร่วมในครอบครัวด้วยก็ตาม

ประชากรและสังคม (2552) ได้ศึกษาและให้ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่สมาชิกหลัก คือ มารดาหรือบิดาและบุตร เนื่องากลุ่มสมรสหย่าร้าง เสียชีวิต ละทิ้ง แยกทาง การเป็นมารดาหรือบิดานอกสมรส โดยครอบครัวมารดาหรือบิดาคนเดียวอาจอาศัยอยู่แยกต่างหาก หรืออยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เป็นลักษณะครัวเรือนขยายได้ แต่ไม่มีการอยู่กินฉันท์สามีภรรยา หรือฐานะคู่รักของหญิงหรือชายระหว่างผู้เป็นมารดาและบิดา ส่วนบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ลูกที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี หรือยกเว้นอายุไม่เกิน 25 ปี หากกำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหมายถึง ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดา ทำหน้าที่ในการดูแลบุตรเพียงลำพัง เนื่องมาจากการหย่าร้าง แยกทาง เสียชีวิต ในกลุ่มสมรส

สภาพปัญหาของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

จากรายงานการวิจัยที่มีการทำขึ้นในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า การเกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีที่มาจากหลายสาเหตุ เช่น การสูญเสียคู่สมรส กล่าวคือ คู่สมรสเสียชีวิต หย่าร้าง แยกทางกัน สูญหาย หรือการรับเด็กอื่นมาเลี้ยง การเลี้ยงบุตรที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้กำเนิด การเลี้ยงบุตรของมารดานอกสมรสหรือจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และสาเหตุอื่นๆ เช่น หนีจากคู่สมรสเนื่องจากความรุนแรงในครอบครัว แม่เป็นภรรยาน้อย เป็นต้น (Rowlingson and McKay 2002; นิศา ชูโตและคณะ 2545)

3.3 ผลกระทบต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

จากการศึกษา นิศา ชูโต และคณะ (2545 อ้างถึงใน จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ 2550: 14-15) กล่าวถึงครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เกิดจากสาเหตุการหย่าร้าง คู่สมรสฝ่ายที่เหลือและบุตรต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน ได้แก่

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้ของครอบครัวลดลง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะไม่ค่อยดีนัก ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี แม้จะไม่มีปัญหาเท่ากับครอบครัวฐานะปานกลางหรือยากจน แต่ก็ต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กับบุตรในอนาคต ปัญหาจะรุนแรงมากขึ้นสำหรับครอบครัวที่มีหนี้สิน และ/หรือ คู่สมรสที่เป็นฝ่ายเลี้ยงดูบุตร ไม่ได้ประกอบอาชีพมาก่อนหรือไม่มีรายได้ประจำ
2. ปัญหาด้านจิตใจโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม แม่เลี้ยงเดี่ยวมักได้รับผลกระทบด้านจิตใจทั้งสิ้น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เกิดจากสาเหตุของหย่าร้างหรือถูกทอดทิ้งมักมีสภาพจิตใจที่บอบช้ำจากการกระทำของคู่สมรส เนื่องจากความขัดแย้ง ความคับข้องใจ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการถูกทำร้ายร่างกายจากคู่สมรสเป็นระยะเวลาอันก่อนเกิดการหย่าร้างหรือถูกทอดทิ้ง ตนเองอาจรู้สึกเสียใจ อับอายต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว
3. ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ช่วงอายุของบุตรในขณะที่ครอบครัวประสบปัญหา และวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีดังนี้

3.1 ช่วงอายุบุตรในขณะที่ประสบปัญหา ครอบครัวที่มีบุตรในวัยเด็กและวัยรุ่นอาจพบปัญหาที่คล้ายกันหรือแตกต่างกันได้ สำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรวัยเด็กจะรับรู้ถึงภาวะที่มีมากขึ้นเพราะบุตรยังเล็กอยู่และไม่สามารถดูแลตนเองได้ ถ้าบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่สามารถดูแลตนเองได้แล้ว พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวยังมีความคล่องตัวมากขึ้นเนื่องจากบุตรพอช่วยตัวเองได้ พ่อ/แม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้มากขึ้น สำหรับบุตรที่เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว จะได้รับความ

กระทบกระเทือนจิตใจ เมื่อพ่อแม่ใช้คำพูดรุนแรงต่อกัน การทะเลาะกัน หรือทำร้ายร่างกายกัน รวมทั้งเด็กอาจถูกทำร้ายด้วย เด็กเล็กอาจไม่เข้าใจปัญหาแต่รู้สึกได้ถึงบรรยากาศที่ผิดปกติ ส่วนบุตรวัยรุ่นเข้าใจได้บ้างแต่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือช่วยเหลืออะไรได้

3.2 วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร พ่อ/แม่ที่เลี้ยงดูบุตรต้องปรับตัวรับมือกับเด็ก โดยเป็นทั้งพ่อและแม่ในเวลาเดียวกัน ซึ่งบางครั้งอาจเกิดปัญหาในการเป็นตัวแทนให้กับบุตรได้หากเป็นบุตรที่มีเพศตรงข้าม พ่อ/แม่ที่อยู่ในภาวะสูญเสีย ต้องพยายามลดความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง ไม่ควรแสดงความเจ็บแค้น เศร้าโศก หรือแสดงกิริยาและคำพูดในทางลบให้บุตรเห็นและได้ยิน และไม่ควรชดเชยความรักมากเกินไปต่อบุตร

4. นโยบายและแผนของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัว

สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) ได้จัดทำ “นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัว พ.ศ. 2547-2556” ไว้ในการส่งเสริมและเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็ง มีการจัดทำแผนการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ปรัชญา

สมาชิกในครอบครัวมีคุณธรรม และจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปฏิบัติหน้าที่ของตน และมีบทบาทสำคัญในการสร้างคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัวมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนและสังคมให้มีความสุขและมีคุณภาพ

วิสัยทัศน์

1. ครอบครัวมีความมั่นคง เข้มแข็ง เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและสันติสุข เป็นแหล่งสร้างและปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพ และเป็นพลังของสังคม
2. ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตให้เจริญเติบโต การคุ้มครองช่วยเหลือ และการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนให้สามารถมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชนได้อย่างเต็มที่
3. ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ สมาชิกเคารพในสิทธิของกันและกัน อยู่กันด้วยความรัก ความเข้าใจ การให้อภัย และมีความเอื้ออาทร มีความหนักแน่นอดทน มีความรับผิดชอบและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน

4. ครอบครัวรู้จักรักษาและสืบต่อวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย สามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก

พันธกิจ รัฐและองค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ให้ความสำคัญและสร้างจิตสำนึกร่วมกันพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่บั่นทอนครอบครัวและคุ้มครองช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา

2. สนับสนุนทรัพยากรและพัฒนากลไกองค์กรและบุคลากรเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัว

3. พัฒนาและเผยแพร่กฎหมาย และองค์ความรู้ด้านครอบครัว

วัตถุประสงค์ นโยบายและยุทธศาสตร์ฯ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้

1. ครอบครัวมีชีวิตที่เป็นสุข และปราศจากความรุนแรง

2. ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ โดยมีอาชีพที่สุจริต และอาศัยหลักการของความพอเพียง

3. ครอบครัวสามารถเลี้ยงลูกให้มีความสุขและมีพัฒนาการรอบด้านที่เหมาะสมตามวัย

4. ครอบครัวเป็นพลังสร้างสังคมที่มีคุณภาพ

5. ลดปัจจัยเสี่ยงและสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายและบั่นทอนครอบครัว พร้อมทั้งเพิ่มปัจจัยเกื้อหนุน และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว

6. ครอบครัวที่มีปัญหาได้รับบริการช่วยเหลือที่เหมาะสม จนสามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติ

7. สร้าง พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัวให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง

8. บุคลากรที่ทำงานด้านครอบครัวได้รับความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ถูกต้องในการพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่ครอบครัว

9. องค์กรทุกภาคส่วนมีการประสานและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

10. สื่อมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทั้งในรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อพัฒนาครอบครัว

ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

1. ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวแบบองค์รวม

2. ยุทธศาสตร์หลักการสร้างหลักประกันคุ้มครองทางสังคมของครอบครัว

3. ยุทธศาสตร์หลักการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการให้เกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัว

4. ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัว

การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในต่างประเทศ

รัฐบาลในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ได้จัดระบบสวัสดิการสังคมเพื่อตอบสนองกับความต้องการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยมีลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การจัดสิทธิประโยชน์สำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใน 3 ลักษณะ คือ (1) สิทธิประโยชน์ที่ต้องมีการจ่ายเงินสมทบ (2) สิทธิประโยชน์ที่ต้องผ่านการทดสอบ และ (3) สิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้ที่มีความต้องการเฉพาะ โดยไม่ต้องมีการทดสอบหรือวัดคุณสมบัติใดๆ (ประชากรและสังคม 2552)

การจัดบริการสวัสดิการสังคมที่ระบุเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีอยู่ในหมวดสวัสดิการ 4 หมวด (กมลพรรณ พันพิ่ง และคณะ อ้างใน ประชากรและสังคม 2552: 142-143) ได้แก่

1. สวัสดิการครอบครัว – สวัสดิการเด็ก (family benefits – child benefits) ซึ่งครอบคลุมบริการในด้านต่อไปนี้

1.1 บริการด้านส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น การให้คำปรึกษาครอบครัว การไกล่เกลี่ย การให้คำปรึกษาเด็ก การให้คำปรึกษาแก่ผู้เป็นบิดา

1.2 ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

1.3 บริการดูแลเด็กรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก ศูนย์บริการดูแลเด็กตอนกลางวันในวันหยุด โปรแกรม Sure Start ของอังกฤษ และโปรแกรม Head Start ของสหรัฐอเมริกา มุ่งพัฒนาเด็กด้อยโอกาสในวัย 3-5 ปี ให้มีพัฒนาการที่ดี การจัดห้องเรียนสำหรับบิดามารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก การให้บิดามารดาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลี้ยงดูเด็กหรือกิจกรรมในชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในชุมชน

1.4 ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูและการศึกษาสำหรับบุตร

1.5 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สิทธิประโยชน์ด้านภาษีสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น Parenting Payment, Family Tax Benefit Part B ของออสเตรเลีย

1.6 บริการดำเนินการในด้านกฎหมายสำหรับครอบครัว

1.7 บริการช่วยเหลือสำหรับผู้ที่มีประสบความรุนแรงในครอบครัว

1.8 ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการหย่า การรับบุตรบุญธรรม เป็นต้น

1.9 ค่าเลี้ยงดูบุตรจากบิดาหรือมารดาที่ไม่ได้อาศัยกับบุตร (Child maintenance หรือเรียก Child Support Payment ของอังกฤษ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น)

2. สวัสดิการสำหรับผู้สูญเสีย (survivor benefits)

2.1 เงินประกันสำหรับผู้หย่าร้าง

2.2 เงินสำหรับผู้คู่สมรสเสียชีวิต

3. สวัสดิการด้านการจ้างงาน (employment benefits) ได้แก่ โปรแกรมการฝึกอาชีพและจัดหางานสำหรับผู้อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

4. สวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีรายได้น้อย

4.1 กองทุนสวัสดิการสำหรับมารดาคนเดียว (Single-Mother Family Welfare Fund – ญี่ปุ่น)

4.2 โปรแกรมสงเคราะห์ทางการเงินแก่ครอบครัวยากลำบากเป็นการชั่วคราว (Temporary Assistance for Needy Families – สหรัฐอเมริกา)

นอกจากนี้ ผู้ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถรับสิทธิประโยชน์อื่นๆ ในหมวดสวัสดิการครอบครัว สวัสดิการเด็ก และสวัสดิการด้านการจ้างงานได้อีก แม้ไม่ได้ระบุว่าจัดให้ผู้ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะก็ตาม เนื่องจากบริการถูกจัดไว้สำหรับประชาชนทุกคนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เช่น บริการเลี้ยงดูเด็ก การลาคลอด การลาเพื่อดูแลครอบครัว และการจ่ายเงินค่าจ้างระหว่างการลา เงินสนับสนุนสำหรับผู้กำลังหางาน โปรแกรมอาหารเสริมพิเศษสำหรับสตรีมีครรภ์ เด็ก และทารก การจัดหลักสูตรเกี่ยวกับความรู้เรื่องครอบครัว เป็นต้น

การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย

นโยบายสังคมโดยรวมของประเทศไทยถูกกำหนดโดยอุดมการณ์เศรษฐกิจการเมืองแบบเสรีนิยม สิ่งที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนคือ ภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมส่วนใหญ่ ยกเว้นการศึกษาภาคบังคับ ภาคประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบเอง นอกจากนี้ ขอบเขตการให้ความคุ้มครองค่อนข้างแคบ และเน้นไปที่กลุ่มลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นประชากรส่วนน้อยของประเทศ ขณะที่ประชากรในภาคเกษตรกรรมและผู้ประกอบอาชีพอิสระต้องรับผิดชอบด้วยตัวเอง รัฐพยายามเปลี่ยนแปลงโดยมีบทบาทให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขึ้นมาเพื่อดูแลเรื่องสวัสดิการสังคมอย่างเป็นเอกเทศ และการจัดทำระบบประกันสุขภาพที่ให้ครอบคลุมประชากรจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ขณะที่ประเทศใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสุดขีด การจะก้าวกระโดดสู่ นโยบายสังคมไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดได้ง่าย ยังนับว่าต้องการการพัฒนาอีกมาก (สุรพล ปธานวนิช 2547 อ้างใน ประชากรและสังคม 2552: 144) หากพิจารณาถึงการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย อาจจะสะท้อนสภาพของการจัดสวัสดิการสังคมของรัฐดังที่กล่าว

มาได้ชัดเจน ดังปรากฏประเด็นสำคัญ (กมลพรรณ พันพิ่ง และคณะ อ่างใน ประชากรและสังคม 2552: 144) ดังนี้

1. ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการระบุถึงกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในการรับสวัสดิการสังคมเหมือนกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น กลุ่มเด็ก กลุ่มสตรี กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ส่วนหนึ่งจะเป็นกลุ่มที่รับบริการสวัสดิการแฝงอยู่กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย หากประเทศไทยยังไม่ได้มีการจัดประเภทตามผู้ได้รับสวัสดิการตามรูปแบบครอบครัวที่ชัดเจน รัฐไม่สามารถคำนวณงบประมาณ และสวัสดิการที่จำเป็นสำหรับกลุ่มผู้อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น สวัสดิการเกี่ยวกับเงินสงเคราะห์ครอบครัว เงินกู้ยืมการทำงาน การศึกษา สาธารณสุข บ้านพักครอบครัว บ้านพักฉุกเฉินสำหรับสตรีและเด็กที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว นมหรือสิ่งของสำหรับการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งสวัสดิการเหล่านี้ แตกต่างจากสิ่งที่ให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยธรรมดา

2. บริการสวัสดิการสังคมของรัฐ ยังตอบสนองต่อความต้องการของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้น้อย เนื่องจากในปัจจุบันกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางถึงสูง จะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านการเงินซึ่งมักจะแฝงอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ตามที่กล่าวในข้อ 1 ในขณะเดียวกัน กลุ่มนี้อาจไม่มีความต้องการที่จะรับสิทธิที่จัดให้สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากได้รับสวัสดิการจากระบบอื่นอยู่แล้ว เช่น ระบบสวัสดิการข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ระบบการประกันเอกชน เครือข่ายสนับสนุนทางสังคมจากระบบครอบครัวขนาดใหญ่-เครือญาติ เป็นต้น แต่กลุ่มครอบครัวเหล่านี้ยังมีความต้องการบริการที่เกี่ยวข้องกับด้านอื่นๆ เช่น การให้คำปรึกษาด้านจิตใจและการปรับตัว การแก้ไขความขัดแย้งในครอบครัว ข้อมูลและคำปรึกษาด้านกฎหมาย การจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร บริการเลี้ยงดูเด็กระหว่างเวลาที่บิดาหรือมารดาทำงาน ความรู้เรื่องการเลี้ยงดูเด็ก การเผชิญกับการถูกประณามจากสังคมว่าเป็นผู้ที่ประพฤติไม่ดี ทำให้มีชีวิตครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น

ในปัจจุบันบริการเหล่านี้ยังคงมีจำนวนน้อย ส่วนมากเป็นบริการภายในหน่วยงานของโรงพยาบาลรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มช่วยเหลือกันเองของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพียงไม่กี่แห่ง

3. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่อาศัยความช่วยเหลือจากเครือญาติ เพื่อน ผู้นำชุมชน ในการแก้ปัญหาภาวะวิกฤตและการปรับตัวของครอบครัว ในสังคมไทยพบว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจำนวนมากยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้ดี ส่วนใหญ่ต้องไปขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ บางครอบครัวทิ้งบุตรให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดู หรือไปอาศัยอยู่กับบิดามารดาหรือสมาชิกครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมารวมตัวเป็นกลุ่มช่วยเหลือกันเองเพื่อช่วยเพื่อน ที่มีความต้องการคล้ายคลึงกัน

อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในไทยกับต่างประเทศมีประเด็นปัญหาคล้ายคลึงกัน ส่วนรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมยังมีความแตกต่างอยู่มาก ในต่างประเทศ รัฐเข้ามามีบทบาทหลักในการจัดระบบสวัสดิการ สังคมเป็นระยะเวลายาวนาน โดยคำนึงถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม ยกเว้นประเทศ เกาหลีใต้ซึ่งปัจจุบันรัฐยังคงสนใจด้านเศรษฐกิจเป็นลำดับต้นๆ แต่มีเป้าหมายพัฒนานโยบายด้านสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากการพิจารณารูปแบบการจัดสวัสดิการในประเทศไทยจะเห็นได้ว่า มีความเหมือนกับต่างประเทศอยู่หลายอย่าง หากแต่ในประเทศไทยมีบริการน้อย ครอบคลุมกลุ่มผู้รับประโยชน์ไม่กว้างขวาง รูปแบบบริการยังไม่หลากหลาย พอที่จะตอบสนองความต้องการ รัฐให้ความช่วยเหลือในรูปแบบตัวเงินน้อยกว่าต่างประเทศ รวมทั้งบุคลากรที่ปฏิบัติ งานยังขาดความเข้าใจในปรัชญาของการให้บริการ โดยเฉพาะบริการที่ประยุกต์มาจากต่างประเทศ เช่น กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์งานด้านครอบครัว และผู้กำหนดนโยบายยังไม่เห็นความสำคัญของปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ไม่มีการกำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในระบบสวัสดิการสังคม

5. องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และความเป็นธรรมในสังคม และสถาบันครอบครัว เป็นกลไกสำคัญ ในการสร้างความเข้มแข็งของสังคม จึงให้มีสำนักงาน กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี การส่งเสริมความเสมอภาค ของหญิงและชาย การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว โดยกำหนดแนวนโยบาย มาตรการ กลไก การส่งเสริม สนับสนุนภาครัฐ และเอกชน ในการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนด เพื่อให้สตรีได้รับ การพัฒนา ศักยภาพ การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ มีความเสมอภาค และเป็นธรรมทางสังคม และมุ่งสร้างสถาบัน ครอบครัวยุคใหม่ที่มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่น เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมศักยภาพของหญิงและชาย ให้เป็น กำลังสำคัญ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม ในการดำเนินการตามภารกิจให้มีอำนาจหน้าที่ (<http://www.m-society.go.th/aboutmso.php?pageid=32:2555>) ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาและเสนอแนะนโยบายในการส่งเสริมศักยภาพความเสมอภาคของหญิงและชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต
2. เสริมสร้างและพัฒนามาตรการ กลไกในการส่งเสริมศักยภาพ ความเสมอภาคของหญิง และชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

3. ส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการ และทรัพยากรในการดำเนินการของเครือข่าย เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมของหญิงชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

4. ส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้มีการดำเนินการตามพันธกรณี ข้อตกลง และความร่วมมือ ระหว่างประเทศ

5. ส่งเสริม และประสานการดำเนินการเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี ตามกฎหมาย

6. วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพ ความเสมอภาคและความเป็นธรรมของหญิงและชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

7. กำหนดมาตรฐาน กำกับดูแล และติดตามประเมินผลการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย และมาตรการที่กำหนด

8. ประสานข้อมูลด้านการส่งเสริมศักยภาพ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมของหญิงชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบัน ครอบครัว หรือตามที่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ที่ตั้งสำนักงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เลขที่ 1034 ถนนกรุงเกษม แขวงมหานาค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร 10100

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2542 เกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อแม่กลุ่มหนึ่ง ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งใช้ชื่อว่า “ชมรมพ่อแม่” จากนั้น จึงพัฒนาเติบโตมาเป็น องค์กรสาธารณกุศลที่มีเป้าหมายชัดเจนคือ “เพื่อความเข้มแข็งของครอบครัวไทย” (<http://www.familynetwork.or.th/>: 2555)

มูลนิธิฯ มีบทบาทในการประสานและสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เกิดขึ้นทั้งในบุคคล ชุมชน และสังคม ด้วยการนำเสนอกระบวนการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและเรียกร้องต่อรองสิทธิอันพึงมีของครอบครัว

พันธกิจที่สำคัญคือ ส่งเสริมให้พ่อแม่ชั้นกลางใช้โอกาสเป็นพ่อแม่ของตนอย่างมีคุณค่าเพื่อทำหน้าที่ยิ่งใหญ่ให้ประสบผลสำเร็จนั่นคือหน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ตนเอง

วัตถุประสงค์

1. สนับสนุนส่งเสริมบทบาทของพ่อแม่และครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนร่วมจัดการศึกษาให้แก่ลูกและเด็ก
2. ร่วมมือกันป้องกันคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมของเด็กและครอบครัวจากการล่วงละเมิดหรืออิทธิพลอิทธิพลเสรีภาพในทุกๆ ด้าน
3. ดำเนินการให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์กรของพ่อแม่ และครอบครัวในรูปแบบต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกัน
4. ระดมความร่วมมือสนับสนุนจากบุคคล องค์กรทั่วไป ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนในทุกๆ ด้าน เพื่อฟื้นฟูสถาบันครอบครัวไทยให้เข้มแข็งมีพลัง
5. ส่งเสริมงานวัฒนธรรม ส่งเสริมสัมพันธภาพความเป็นครอบครัวไทยที่อบอุ่นและเข้มแข็งให้กลับมามีบทบาททางสังคม สืบทอดวัฒนธรรมการเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และระหว่างครอบครัว วัฒนธรรมเมตตาผู้ไม่มีสัมมาคารวะผู้อาวุโสของบรรพชนไทย
6. เพื่อใช้สื่อโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา พัฒนาเด็กและเครือข่ายครอบครัวในปัจจุบัน

การรวมตัวของกลุ่มเครือข่ายครอบครัว

1. เครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (Single parent) ส่งเสริมให้ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพังได้มีโอกาสรวมกลุ่มช่วยเหลือกันและกัน ทั้งทางด้านจิตใจและการดูแลเด็ก
2. เครือข่ายผู้ปกครองในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวและโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
3. เครือข่ายครอบครัวทั่วไป ครอบครัวทั่วไปที่สนใจในการเรียนรู้เพื่อสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งและเคลื่อนไหวประเด็นประโยชน์สาธารณะเพื่อครอบครัว
4. ครอบครัวอาสา รวมกลุ่มครอบครัวที่สนใจในการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคม โดยร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในประเด็นต่างๆ อาทิ เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ เครือข่ายครอบครัวจิตอาสา เพื่อนครอบครัว (Buddy Family) เป็นต้น

ที่ตั้งมูลนิธิ มูลนิธิ เครือข่ายครอบครัว เลขที่ 192 ซอย 8 ถนนเทศบาลนิมิตเหนือ ประชา
นิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 02-954-2346-7 โทรสาร 02-954-2348 E-
mail: famnet@familynetwork.or.th

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทียนทิพย์ โขยฉัตรเชาวกุล (2544) ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่นโดยภาพรวมมีคะแนนค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากที่สุด รองลงมาการเป็นแบบอย่างทางสังคม ด้านการเลี้ยงดู ด้านการนันทนาการและด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ บทบาทบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุตรวัยรุ่นด้านความรู้สึกที่บุตรวัยรุ่นมีต่อตนเอง การพึ่งพาอาศัย การใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ ปัญหา เนื่องจากหากบิดาตระหนักในบทบาทของตนเอง จะมีผลทำให้บุตรวัยรุ่นมีความตระหนักในคุณค่าของตนเอง พฤติกรรมในด้านลบ เช่น การพึ่งพาอาศัย การใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ ก็จะลดน้อยลง

ความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นที่มีต่อการแสดงบทบาทของบิดา บุตรวัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการให้บิดาแสดงความรักโดยการเอาใจใส่ดูแล รักครอบครัว ไม่ทำหน้าบึ้ง ซื่อสิ่งของให้ พุดจาไพละด้วย ให้รางวัลเมื่อ ได้รับความสำเร็จ การโอบกอด ลูบหัว การให้ความรักมากกว่าเงิน ต้องการให้บิดาให้เกียรติโดยการยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผล ให้อิสระในการตัดสินใจ ให้ความยุติธรรมกับลูกทุกคน ทำตามสัญญา ไม่คาดหวังกับลูกมากเกินไป ไว้ใจในความสามารถ ไม่ยุ่งเรื่องส่วนตัวมากเกินไป ให้แยกมาอยู่ตามลำพัง ต้องการให้บิดาให้ความเข้าใจโดยการ เข้าใจลูก เข้าใจวัยรุ่น การให้คบเพื่อนและเพื่อนต่างเพศ ให้อภัยเมื่อทำผิด มองลูกในแง่ดี ต้องการให้บิดามีเวลาให้โดยการ ให้คำปรึกษา พาไปเที่ยวพักผ่อน ทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่หักโหมงานมากเกินไป มาเยี่ยมบ่อยๆ ต้องการให้บิดาชี้ผิด ชี้ถูก ด้วยเหตุผลโดยการ มีเหตุผลมากกว่าอารมณ์ เข้มงวดน้อยลง บ่นน้อยลง ให้เหตุผลก่อนลงโทษ ต้องการให้บิดาเป็นแบบอย่างโดยการ เลิกดื่มสุรา เลิกสูบบุหรี่ เลิกเล่นการพนัน ดูแลสุขภาพ ซื่อสัตย์ต่อมารดา เอาใจใส่การทำงาน ใจเย็น รับผิดชอบครอบครัว กลับบ้านตรงเวลา มีความเป็นผู้นำ ต้องการให้บิดาให้ความช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครอง โดยการ ให้คำปรึกษาในทุกเรื่อง ช่วยเหลือรายจ่ายในครอบครัว ถ่ายทอดประสบการณ์ ให้ความสำคัญต่อการเรียน

สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ (2546) บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นผลการศึกษาพบว่า บิดาส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40-50 ปี ร้อยละ 64.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.4 ทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 72.7 มีรายได้เฉลี่ย 7,819.61 บาท/เดือน บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นโดยภาพรวม บิดามีบทบาทในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บิดามีบทบาทระดับปานกลาง 5 ด้าน คือ การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ/อารมณ์ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา การเป็นแบบอย่างที่ดี และมีบทบาทในระดับน้อยในการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว บิดามีความคิดเห็น

เกี่ยวกับบทบาทของบิดาที่ควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น โดยมีการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด แต่ละด้านคือ ร้อยละ 63.3 เห็นว่าควรดูแลให้บุตรรับประทานอาหารตรงเวลาและถูกหลักโภชนาการ ร้อยละ 36.6 เห็นว่า ควรสอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะและรู้จักใช้เหตุผล ในการตัดสินใจ ร้อยละ 28.6 เห็นว่าควรแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน ร้อยละ 36.6 เห็นว่า “ควรสอนให้บุตรรู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติ รอบคอบ มีกาลเทศะและรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ” ร้อยละ 28.6 เห็นว่า “ควรแนะนำบุตรเกี่ยวกับการคบเพื่อน” ร้อยละ 44.2 เห็นว่า “ควรให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่บุตร สอนให้ตั้งใจเรียน และติดตามผลการเรียนของบุตร” ร้อยละ 74.0 เห็นว่า “ควรปฏิบัติตัวเป็นคนดี เป็นผู้นำที่ดีรักครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และร้อยละ 83.8 เห็นว่า “ควรพูดคุยกับบุตรด้วยความเข้าใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตร ทำตัวเป็นทั้งพ่อและเพื่อน ให้คำปรึกษา และแนะนำวิธีแก้ไขปัญหา”

สุมาลา แก้วขำ (2546) บทบาทของบิดาที่เป็นข้าราชการตำรวจในทัศนะของบุตรวัยรุ่นการวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลว่า (1) ทัศนะของบุตรวัยรุ่นต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของบิดาที่เป็นข้าราชการตำรวจอยู่ในระดับปฏิบัติมากทุกด้าน (2) ความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นต่อการแสดงบทบาทของบิดาที่เป็นข้าราชการตำรวจอยู่ในระดับปฏิบัติมากทุกด้าน และ (3) บุตรวัยรุ่นมีความคาดหวังต่อบทบาทของบิดาที่เป็นข้าราชการตำรวจสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้าน

รมยาณี บุรุษภักดี (2550) ศึกษาบทบาทของบิดามารดาตามความคาดหวังและการปฏิบัติจริงในมุมมองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของบิดามารดาตามความคาดหวังในมุมมองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 คือ ต้องการให้บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ อบรมดูแลอย่างใกล้ชิด มีเวลาที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เข้าใจบุตร รักบุตรเท่ากัน ไม่ลำเอียง ให้คำปรึกษาบุตรได้ทุกอย่าง เมื่อมีปัญหาต้องไม่ทอดทิ้งหรือหนีปัญหา คอยปลอบใจให้กำลังใจบุตร ต้องการให้บิดามารดาเป็นคนดีประกอบอาชีพสุจริตและตั้งใจในการทำงานตามอาชีพของตน เป็นแบบอย่างแก่คนอื่นได้ 2) สำหรับบทบาทของบิดามารดาตามการปฏิบัติจริงในมุมมองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับการปฏิบัติสอดคล้องกับบทบาทที่คาดหวัง แต่ว่ามีนักเรียนบางส่วนเห็นว่าบิดาไม่ค่อยแสดงความรักต่อบุตร นิ่งเฉย จนไม่อาจรับรู้ว่ารักบุตรหรือไม่ ส่วนมารดารักเป็นห่วงมากจนเกิดความรู้สึกอึดอัด บิดามารดารักบุตรไม่เท่ากัน ไม่ให้คำปรึกษา บิดาไม่รับผิดชอบครอบครัว เจ้าชู้ สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ส่วนมารดาใช้เงินฟุ่มเฟือย ค่าเก่ง

ฐิติกาญจน์ อินทาบัจ (2553) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤติการณ์ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างความเข้มแข็งทางใจให้ตนเอง คือ กระบวนการและผลลัพธ์ของความสำเร็จในการปรับตัวต่อความยากลำบากและ

ประสบการณ์ที่ทำลายในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดสูง หรือเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง ซึ่งในที่นี่สิ่งนั้นคือ วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ครอบครัวอันส่งผลให้บุคคลกลายเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว จากทั้ง 4 กรณีศึกษาพบว่ามีการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจด้วยตนเองดังนี้ 1) การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจให้ตนเองด้วยสติ 2) การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจให้ตนเองด้วยการปรับมุมมองทัศนคติความเศร้า 3) การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจให้ตนเองโดยมีศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ 4) การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจให้ตนเองด้วยการยอมรับการเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริง

การปรับตัวและก้าวผ่านวิกฤตการณ์ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า พ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวต่างมีการปรับตัวก่อนและหลังในการเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว กล่าวคือ เมื่อแต่งงานแล้วก็มีการปรับตัวครั้งแรกเพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่ให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างเป็นปกติสุข แต่เมื่อเกิดปัญหาระหว่างกันในฐานะสามีและภรรยาจนนำไปสู่ความแตกต่างเรื่องชีวิตคู่ นำไปสู่การหย่าร้างและแยกทางหรือการเสียชีวิตของคู่ชีวิต ทำให้ไม่สามารถอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวพร้อมหน้าอย่างถาวร พ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวอีกครั้งหนึ่ง วิถีชีวิตจึงผิดแผกแตกต่างจากช่วงของการใช้ชีวิตคู่ การวิเคราะห์การปรับตัวและการก้าวผ่านวิกฤตการณ์การของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวนี้ ต้องประเมินให้เห็นว่า มีการปรับตัวด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) การปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านการเลี้ยงดูบุตร 2) การปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านเศรษฐกิจ 3) การปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านสังคม 4) การปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านการมีคู่ชีวิตใหม่

ชาลินี สุริยนเปล่งแสง (2547) ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม และลักษณะการเป็นพ่อแม่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) การสนับสนุนทางสังคมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าการสนับสนุนทางสังคมทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำการได้รับความช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนทางสังคม และการสนับสนุนทางอารมณ์มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ลักษณะการเป็นพ่อแม่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร การมีสังคม ความผูกพันต่อบุตร สุขภาพกาย ความยืดหยุ่นในบทบาทของพ่อแม่ สถานภาพทางอารมณ์ และความสัมพันธ์กับคู่ครองมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง 3) การสนับสนุนทางสังคมและลักษณะการเป็นพ่อแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาการสนับสนุนทางสังคมในแต่ละองค์ประกอบพบว่า การสนับสนุนทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะการเป็นพ่อแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการแลกเปลี่ยนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะ

การเป็นพ่อแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำ และการได้รับความช่วยเหลือไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการเป็นพ่อแม่

ริชเตอร์และคณะ (1992: 49-55) พบว่า พ่อที่มีระดับการศึกษาสูง มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่าพ่อที่มีการศึกษาน้อย อย่างไรก็ตามหากจำแนกประเภทของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วจะเห็นการมีส่วนร่วมในสาระที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พ่อที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จะเล่นสนุกกับลูกคิดเป็นร้อยละ 80 ขณะที่พ่อที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 58 เท่านั้นที่จะเล่นกับลูก สำหรับการตื่นเมื่อลูกร้องกลางคืน พ่อที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 53 ตื่นขึ้นมาดูแลลูกล้มลุก ขณะที่พ่อที่มีการศึกษาระดับประถม ร้อยละ 39 ปฏิบัติตัวเช่นนั้น ส่วนในการดูแลลูกแทนแม่เมื่อแม่ไม่ว่างก่อนข้างใดก็เคียงกันคือ พ่อที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 51 และพ่อระดับประถมศึกษา ร้อยละ 57 รับภาระดูแลลูกแทนแม่ และสัดส่วนนี้ยังคงใกล้เคียงกันเช่นเดิม เมื่อเป็นกิจกรรม การอาบน้ำ ป้อนข้าวลูก และล้างซักผ้าอ้อมลูก กล่าวคือ พ่อระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 39 ขณะที่พ่อระดับประถม ร้อยละ 45 อาบน้ำป้อนข้าวลูก และพ่อระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 30 ขณะที่พ่อประถม ร้อยละ 38 ล้างซักผ้าอ้อมลูก การวิจัยดังกล่าว ยังพบว่าพ่อมีบทบาทมากขึ้นกว่าเดิมในการเล่นกับลูกส่วนในการอาบน้ำ ป้อนข้าวลูกพ่อมีบทบาทเพิ่มขึ้นแต่น้อยกว่าการเล่นเป็นอย่างมาก

กล่าวได้ว่าบทบาทของพ่อในการดูแลลูกอยู่ในกลุ่มแนวคิดสมัยใหม่มากขึ้น แต่ก็เป็นไปในกิจกรรมด้านการเล่นสนุก มากกว่าการเลี้ยงดูจริงๆ ซึ่งหมายถึง การป้อนข้าว อาบน้ำ ล้างซักผ้าอ้อม เป็นไปได้ว่าพ่อเหล่านี้ ยังคงให้คุณค่ากับกิจกรรมกลุ่มหลังว่าเป็นภาระบทบาทและความรับผิดชอบของแม่บ้านมากกว่าของพ่อบ้าน (สวัสดิการครอบครัวและสังคม 2545: 115-116)

เจลิชว บุรีภักดี และคณะ (2526: 39) ได้ศึกษา พ่อในสังคมไทย โดยการสัมภาษณ์บุคคล 8 กลุ่ม คือ พ่อตัวอย่าง ภรรยาของพ่อตัวอย่าง พ่อทั่วไป ภรรยาของพ่อทั่วไป กลุ่มลูก บุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ บุคลากรทางศาสนา และกลุ่มสื่อมวลชน รวม 626 คน ในเรื่อง ความสำคัญของพ่อ สรุปได้ว่า พ่อ ภรรยาของพ่อ และลูกๆ เห็นว่าพ่อมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อครอบครัว ถ้าขาดพ่อ ครอบครัวจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการดูแลให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูกและภรรยา การเป็นกำลังสำคัญทางเศรษฐกิจของครอบครัว การดูแลให้ลูกได้รับการศึกษาสูง การอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี การเป็นผู้นำแก่ครอบครัว การเป็นหลักของความสามัคคีกลมเกลียวในครอบครัว การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก การเป็นที่ปรึกษา และที่พึ่งทางใจให้แก่ครอบครัว และการให้ทรัพย์สินเงินทองหรือช่วงส่งเสริมฐานะของลูก การวิจัยดังกล่าวยัง พบว่า มีความคาดหวังว่า พ่อที่ดีควรประพฤติตนอยู่ในกรอบ 5 ประการ คือ เป็นพ่อที่ดีของลูก เป็นสามีที่ดีของภรรยา เป็นหัวหน้าที่ดีของครอบครัว เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกครอบครัว และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม แต่ละครอบครัวยังมีแนวปฏิบัติเป็นรายละเอียด เช่น สามีที่ดีต้องไม่มีภรรยาน้อย ต้องรักและให้เกียรติภรรยา เป็นต้น นอกจากนี้

ยังพบว่า ข้อผิดพลาดบกพร่องของพ่อ ได้แก่ การมีภรรยาหลายคน การทะเลาะดบตีภรรยา การแสดง ความเกรี้ยวกราดโกรธากับลูก การขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ที่เที่ยวเตร่ ทิ้งบ้าน ไม่เอาใจใส่ทุกข์ สุขของครอบครัว เล่นการพนัน ดื่มสุราเมาเมื่อนิจ ใช้เงินมากจนเป็นหนี้สิน ทำโทษลูกด้วยอารมณ์และ เอาแต่ใจตนเองเป็นใหญ่ ส่วนปัญหาหนักใจของพ่อ การวิจัยพบว่า พ่อมีความกังวลใจสูงในช่วงอายุ 30 -35 ปี เพราะเป็นช่วงสร้างฐานะให้ครอบครัวมั่นคง ความกังวลใจที่สำคัญ ได้แก่ การใช้จ่ายเพื่อ การศึกษาของลูก เรื่องฐานะเศรษฐกิจทั่วไปของครอบครัว เรื่องความประพฤติของลูก เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อ แม่ เกร ไม่ขยันเรียน ลูกๆ ทะเลาะเบาะแว้งกัน ลูกสาวคบเพื่อนชาย ลูกชายติดอบายมุข เป็นต้น (สวัสดิการครอบครัวและสังคม 2545: 116)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขต กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต ศึกษาวิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ ศึกษาปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง และศึกษาผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และกำหนดรูปแบบของการวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลและการค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่

- เอกสารทางวิชาการ ได้แก่ ตำรา บทความ วารสาร หรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว การดำเนินชีวิต จิตวิทยาครอบครัว บทบาทของชายและหญิง และการเลี้ยงดูบุตรในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง (Single Parent)

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว การเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่ การเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง (Single Parent) เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานที่จะช่วยในการกำหนดแนวคิดในการศึกษา และใช้ประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบโครงสร้าง (Structure Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้เป็นพ่อที่ต้องเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง (Single Father) จำนวน 13 ราย และบุตรที่อยู่ภายใต้การดูแล อบรมเลี้ยงดูของพ่อ จำนวน 14 ราย และแบบไม่มีโครงสร้าง (Un-structure Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จำนวน 1 ราย และนักวิชาการด้านครอบครัว จำนวน 1 ราย

1.3 การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย บรรยากาศและลักษณะความเป็นอยู่ การพูดจา ปฏิกริยาระหว่างพ่อกับบุตร ในช่วงก่อนสัมภาษณ์ ขณะสัมภาษณ์ และภายหลังการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้สังเกตได้สัมผัสกับสิ่งที่ต้องการรวบรวม จะทำให้มีโอกาสได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น โดยใช้ประสบการณ์ของผู้สังเกตเข้าช่วยในการเก็บข้อมูล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedures)

เพื่อให้การวิจัยได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ พ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้รู้ด้านครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และนักวิชาการด้านครอบครัว โดยเป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

2.1 พ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 ราย ซึ่งแต่ละรายอาจจะมีบุตรมากกว่า 1 คนก็ได้ ต้องเลี้ยงบุตรโดยลำพัง ในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันมีสาเหตุมาจากการหย่าร้าง การแยกทางกัน และการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายของภรรยาซึ่งต้องเป็นแม่ของบุตร โดยปัจจุบันผู้เป็นพ่อยังไม่ได้ผ่านการสมรสหรืออยู่กินกับครอบครัวใหม่ พักอาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างพ่อและบุตร หรืออาศัยอยู่รวมกันในรูปแบบครอบครัวขยาย โดยมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ด้วย

2.2 บุตร จำนวน 14 ราย ซึ่งอยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของผู้เป็นพ่อเป็นหลัก และอาจจะได้รับการช่วยเหลือจากญาติ พี่น้องร่วมด้วย

รวมทั้งสิ้น 27 ราย

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้
 1. แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)
 2. แบบไม่มีโครงสร้าง (Un-structure Interview)
- แบบสังเกต (Observation)

การดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

- ศึกษาจากวารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- กำหนดขอบข่ายการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- สัมภาษณ์ ปรึกษานักคิดที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มาประกอบเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
- สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยจะต้องมีประเด็นโครงสร้างคำถามให้ครอบคลุมประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ

1. ข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ อาชีพ อายุ รายได้ จำนวนบุตรทั้งหมด จำนวนบุตรที่รับผิดชอบเลี้ยงดู

2. ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ สภาพและวิธีการดำเนินชีวิตของผู้เป็นพ่อที่ต้องเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง วิธีการเลี้ยงดูบุตรของพ่อ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูบุตร และผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูโดยพ่อเพียงฝ่ายเดียว

- นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และสำนวนภาษาในแบบสัมภาษณ์

- นำร่างแบบสัมภาษณ์ มาแก้ไขปรับปรุงตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือพ่อที่เลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง นักวิชาการ และผู้รู้

- เรียบเรียง และจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการปฏิบัติการภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยดำเนินการ ดังนี้

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อนำมาศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหา

- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากภาคสนามทั้งหมดจากการสัมภาษณ์ โดยบันทึกคำสัมภาษณ์ลงในเครื่องบันทึกเสียง หรือการจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึก หรือพูดสิ่งที่เห็นลงในเครื่องบันทึกเสียง

4.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช ไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และกลุ่มเป้าหมายที่เราจะขอสัมภาษณ์

4.1.2 นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสังเกตที่ตรวจสอบ และแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ลงเก็บข้อมูลภาคสนาม

4.1.3 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต

4.1.4 นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2 การจัดทำข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมไว้ไปจัดระบบตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

4.2.1 ถอดความจากการสัมภาษณ์ ที่ได้บันทึกไว้ในเครื่องบันทึกเสียง โดยสรุปสาระสำคัญแยกตามประเด็นต่างๆ แต่ละด้านตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตและวัตถุประสงค์

4.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกมาสรุปสาระสำคัญ ตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตและวัตถุประสงค์

4.2.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา และจำแนกตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4.2.4 นำข้อมูลที่ตรวจสอบและจัดหมวดหมู่แล้วทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ โดยจำแนกประเด็นตามขอบเขตเนื้อหา และวัตถุประสงค์

4.3 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลและตรวจสอบความครบถ้วนของคุณภาพข้อมูล ตลอดจนผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 2 วิธี ดังนี้

4.3.1 **วิธีการสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิจัย (Methodological Triangulation)** โดยใช้เทคนิคต่างๆ หลายอย่าง พร้อมกันในการทำวิจัย เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกต เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร จะต้องทำหลายๆ ครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ในช่วงแรก หลังจากนั้นจะเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารหลักฐาน งานวิจัยในเรื่องเดียวกัน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าที่ดี จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

4.3.2 **วิธีการสามเส้าด้านเวลา (Time Triangulation)** เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์บุคคล ในเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันความถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดระบบข้อมูล แยกประเภทข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย และทำความเข้าใจข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาโดยการวิเคราะห์จากเนื้อหาซึ่งศึกษาโดยละเอียด คือนำข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต จะใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยการจำแนกประเภทข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนั้นผู้วิจัยจะตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งหมดมาอย่างถูกต้องครบถ้วน หลากหลาย และเพียงพอสำหรับเรื่องที่วิจัย และนำไปวิเคราะห์ต่อไป

5.2 พิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล เช่นพิจารณาความสม่ำเสมอของข้อมูลที่ได้มา ใช้ในเวลาต่างกันแต่เรื่องเดียวกัน ซึ่งมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญ คือจากนักวิชาการด้านครอบครัว ผู้รู้จากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว พ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพัง (Single Fathers) และแหล่งรวบรวมข้อมูลอื่นๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่สำคัญๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา เอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 27 ราย โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- 1.1 พ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร 13 ราย
- 1.2 บุตร 14 ราย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

- 1.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 1.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 1.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง
- 1.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

ตอนที่ 3 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ เกี่ยวกับ

- 1.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 1.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 1.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง
- 1.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

โดยมีรายละเอียดของแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. พ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งแต่ละรายอาจจะมีบุตรมากกว่า 1 คนก็ได้ ต้องเลี้ยงบุตรโดยลำพัง ในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันมีสาเหตุมาจากการหย่าร้าง การแยกทางกัน และการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายของภรรยาซึ่งต้องเป็นแม่ของบุตร โดยปัจจุบันผู้เป็นพ่อยังไม่ได้ผ่านการสมรสหรืออยู่กับครอบครัวใหม่ พักอาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างพ่อและบุตร หรืออาศัยอยู่รวมกันในรูปแบบครอบครัวขยาย โดยมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ด้วย 13 ราย ดังนี้

1.1 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2553

คุณวัฒน์ (นามสมมติ) อายุ 49 ปี ศาสนาพุทธ
ที่อยู่ กม.4 จังหวัดสมุทรปราการ (อาคารพาณิชย์ 3 ชั้น)
การศึกษา ปริญญาโท อาชีพ ตัวแทนธุรกิจเครือข่ายประกันภัย
รายได้ต่อเดือน 50,000-60,000 บาท
สถานภาพ หม้าย (ภรรยาเสียชีวิต)
ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน
จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 2 คน

1.2 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2553

คุณเมธา (นามสมมติ) อายุ 52 ปี ศาสนาพุทธ
ที่อยู่ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
การศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ธุรกิจตัวแทนส่งออกสินค้าด้านเกษตร
รายได้ต่อเดือน 30,000-50,000 บาท
สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน
จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 2 คน

1.3 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2553

คุณกิตติ (นามสมมติ) อายุ 50 ปี ศาสนาคริสต์

ที่อยู่ ถ.รัตนธิเบศร์ อ.เมืองนนทบุรี (แฟลต)

การศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ว่างาน

รายได้ต่อเดือน 7,500 บาท (เงินช่วยเหลือจากสวัสดิการประกันสังคม)

สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย

ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว 2 คน

จำนวนบุตร 1 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.4 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2553

คุณม้อ (นามสมมติ) อายุ 39 ปี ศาสนาพุทธ

ที่อยู่ ซ.เจริญสนิทวงศ์ 37 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพ ค้าขาย

รายได้ต่อเดือน 10,000-15,000 บาท

สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย

ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวขยาย

จำนวนสมาชิกในครอบครัว 5 คน

จำนวนบุตร 1 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.5 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2553

คุณกรีน (นามสมมติ) อายุ 45 ปี ศาสนาพุทธ

ที่อยู่ หมู่บ้านประชานิเวศน์ 2 อ.เมืองนนทบุรี (บ้านเดี่ยว)

การศึกษา ปริญญาโท อาชีพ ผู้จัดการบริษัทอสังหาริมทรัพย์

รายได้ต่อเดือน 40,000 บาท

สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย

ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวขยาย

จำนวนสมาชิกในครอบครัว 5 คน

จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.6 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2554

คุณดำรง (นามสมมติ) อายุ 48 ปี ศาสนาพุทธ
ที่อยู่ บางบอน 4 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร (บ้านเช่า)
การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ พนักงานขับรถให้ผู้บริหาร
รายได้ต่อเดือน 18,000 บาท
สถานภาพ แยกกันอยู่
ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 2 คน
จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.7 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 9 พฤษภาคม 2554

คุณสิษฐ์ (นามสมมติ) อายุ 49 ปี ศาสนาพุทธ
ที่อยู่ บางบอน 4 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
การศึกษา ปริญญาโท อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว (กรรมการผู้จัดการ)
รายได้ต่อเดือน 150,000 บาท
สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวขยาย
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 8 คน
จำนวนบุตร 4 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 4 คน

1.8 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2554

คุณอ้อย (นามสมมติ) อายุ 54 ปี ศาสนาพุทธ
ที่อยู่ ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
การศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ธุรกิจท่องเที่ยว ดำน้ำ (กรรมการผู้จัดการ)
รายได้ต่อเดือน 100,000-150,000 บาท
สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน
จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 2 คน

1.9 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2554

คุณกอล์ฟ (นามสมมติ) อายุ 43 ปี ศาสนาพุทธ
 ที่อยู่ ซ.สามัคคี 58 ต.ท่าทราย อ.เมืองนนทบุรี (บ้านเดี่ยว)
 การศึกษาปริญญาตรี (ประเทศอังกฤษ) อาชีพ ผู้จัดการบริษัทส่งออก
 รายได้ต่อเดือน 50,000 บาท
 สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
 ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 2 คน
 จำนวนบุตร 1 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.10 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 22 เมษายน 2555

คุณอ๊อค (นามสมมติ) อายุ 56 ปี ศาสนาพุทธ
 ที่อยู่ ถ.เพชรเกษม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
 การศึกษาปริญญาโท อาชีพ ระดับผู้บริหารบริษัทเครือข่าย
 โทรศัพท์เคลื่อนที่
 รายได้ต่อเดือน 100,000 บาท
 สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
 ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน
 จำนวนบุตร 2 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 2 คน

1.11 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2555

คุณชัย (นามสมมติ) อายุ 40 ปี ศาสนาพุทธ
 ที่อยู่ ถ.นวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร (ทาวเฮ้าส์)
 การศึกษาปริญญาตรี อาชีพ เพาะพันธุ์ไม้ขายตามตลาดนัด
 รายได้ต่อเดือน 8,000-10,000 บาท
 สถานภาพ หย่าร้างตามกฎหมาย
 ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวขยาย
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน
 จำนวนบุตร 1 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

1.12 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 5 กรกฎาคม 2555

คุณเกียรติ (นามสมมติ) อายุ 47 ปี ศาสนาพุทธ
 ที่อยู่ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร (ทาวเฮ้าส์)
 การศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ธุรกิจน้ำมัน
 รายได้ต่อเดือน 80,000-100,000 บาท
 สถานภาพ แยกทางกัน
 ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน
 จำนวนบุตร 3 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 3 คน

1.13 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 21 กรกฎาคม 2555

คุณเพชร (นามสมมติ) อายุ 43 ปี ศาสนาพุทธ
 ที่อยู่ แขวง/เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
 การศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ประชาสัมพันธ์สถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่ง
 รายได้ต่อเดือน 20,000 บาท
 สถานภาพ หม้าย (ภรรยาเสียชีวิต)
 ลักษณะครอบครัวเป็น ครอบครัวขยาย
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน
 จำนวนบุตร 1 คน บุตรที่ต้องรับผิดชอบดูแล 1 คน

สรุป สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็น เพศชาย อายุระหว่าง 39-56 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 50,000-150,000 บาท รองลงมา 7,500-20,000 บาท อาชีพส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการหรือตำแหน่งระดับผู้บริหาร สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่ หย่าร้าง รองลงมา เป็น แยกกันอยู่ และหม้าย(ภรรยาเสียชีวิต) ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวเดี่ยว จำนวนบุตรที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูอยู่ระหว่าง 1-4 คน

2. บุตร ซึ่งอยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของพ่อเป็นหลัก และได้รับการช่วยเหลือจากญาติ พี่น้องร่วมด้วย 14 ราย ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2553

น้องตุตุ (นามสมมติ) อายุ 17 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ กม.4 จังหวัดสมุทรปราการ (อาคารพาณิชย์ 3 ชั้น)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.)
ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.85)

2.2 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2553

น้องเมย์ (นามสมมติ) อายุ 17 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.80)

2.3 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2553

น้องมาร์ค (นามสมมติ) อายุ 16 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย
ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.50)

2.4 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2553

น้องมด (นามสมมติ) อายุ 15 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่ ถ.รัตนวิเบศร์ อ.เมืองนนทบุรี (แฟลต)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.30)

2.5 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2553

น้องแอน (นามสมมติ) อายุ 18 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ ซ.จรัญสนิทวงศ์ 37 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.85)

- 2.6 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2553
น้องจูน (นามสมมติ) อายุ 12 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ หมู่บ้านประชาณีเวศน์ 2 อ.เมืองนนทบุรี (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมตอนต้น
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.98)
- 2.7 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2554
น้องฝน (นามสมมติ) อายุ 17 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ บางบอน 4 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร (บ้านเช่า)
ศึกษาอยู่ในระดับ ปวช.
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.40)
- 2.8 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 9 พฤษภาคม 2554
น้องเนย (นามสมมติ) อายุ 19 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ บางบอน 4 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ อุดมศึกษา
ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.65)
- 2.9 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2554
น้องอาร์ท (นามสมมติ) อายุ 20 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่ ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ อุดมศึกษา
ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.98)
- 2.10 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2554
น้องจูน (นามสมมติ) อายุ 8 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่ ซ.สามัคคี 58 ต.ท่าทราย อ.เมืองนนทบุรี (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษา
ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.65)
- 2.11 สัมภาษณ์ ณ วันที่ 22 เมษายน 2555
น้องครีม (นามสมมติ) อายุ 17 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่ ถ.เพชรเกษม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)
ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมตอนปลาย
ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 4.00)

2.12 สัมภาษณ์ วันที่ 18 มิถุนายน 2555

น้องนิว (นามสมมติ) อายุ 10 ปี เพศ ชาย

ที่อยู่ ถ.นวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร (ทาวเฮ้าส์)

ศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษา

ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.45)

2.13 สัมภาษณ์ วันที่ 5 กรกฎาคม 2555

น้องหลิน (นามสมมติ) อายุ 14 ปี เพศ หญิง

ที่อยู่ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร (ทาวเฮ้าส์)

ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมตอนต้น

ผลการเรียน ปานกลาง (เกรดเฉลี่ยสะสม 2.64)

2.14 สัมภาษณ์ วันที่ 21 กรกฎาคม 2555

น้องนุ่น (นามสมมติ) อายุ 16 ปี เพศ หญิง

ที่อยู่ แขวง/เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร (บ้านเดี่ยว)

ศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมตอนปลาย

ผลการเรียน ดี (เกรดเฉลี่ยสะสม 3.75)

สรุป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 8-20 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมากำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เกี่ยวกับ

1.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต

1.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

1.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

1.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

โดยมีรายละเอียดแต่ละหัวข้อ ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต

2.1.1 สภาพปัญหา

1) คุณวัฒน์

ชีวิตก่อนแต่งงาน เจ้าชู้ มีแฟนหลายคน แต่พอมาเจอแม่ของบุตร ก็เริ่มจริงจัง สิ้นสุดชีวิตคู่ มีสาเหตุมาจาก ภรรยาฆ่าตัวตาย สาเหตุเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ ครอบครัวยุคใหม่และภาระหนี้สิน ช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ตอนปี พ.ศ. 2540 เจอปัญหาทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2545 ฝ่ายภรรยาเลยคิดหาทางออกโดยการฆ่าตัวตาย

การรับรู้ของบุตร ทราบสาเหตุการจากไปของผู้เป็นแม่เป็นอย่างดี ซึ่งช่วงที่ ภรรยาเสียชีวิต บุตร อายุประมาณ 7-8 ปี

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 3 เดือน หลังจากภรรยาเสียชีวิต

ปัญหาในระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือปัญหาด้านจิตใจ ซึมเศร้า เหงา เศร้า

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือขาดคู่ชีวิต ที่คอยให้กำลังใจ และการให้คำปรึกษาในเรื่องบุตร เพราะไม่สามารถปรึกษากับใครได้

2) คุณเมธา

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นคนทำงานเก่ง ไฟแรง รายได้ดีมาก ชีวิตมีความมั่นคง มีฐานะร่ำรวย

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทำให้มีทัศนคติไม่ตรงกัน ไม่เข้าใจกัน ช่องว่างระหว่างวัยค่อนข้างเยอะ อายุห่างกัน 15 ปี หลังจากแต่งงานเข้าปีที่ 10 ชีวิตคู่เริ่มมีปัญหา ภรรยาหนีออกจากบ้าน โดยทิ้งจดหมายลาไว้เพียง 1 ฉบับ

การรับรู้ของบุตร ช่วงแรก ไม่ได้บอกบุตรตามความเป็นจริง แยกทางกันตอน บุตร อายุ ได้ 7-8 ปี บอกว่าผู้เป็นแม่ไปทำงาน ปัจจุบันบุตร ก็ทราบสาเหตุที่แท้จริง เพราะโตพอที่จะรับรู้ และเข้าใจ

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 3 เดือน

ปัญหาในระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือปัญหาด้านจิตใจ เศร้าใจ อ่อนแอและอ่อนไหวง่าย

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือ ต้องรับผิดชอบทุกเรื่อง ภายในบ้านเพียงคนเดียว เช่น ทำอาหาร ซักผ้า ล้างจาน งานบ้านที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง และขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

3) คุณกิตติ

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นนักอนุรักษ์ ทำงานเพื่อสังคม สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชุมชน ต้องเดินทางไปทั่วไม่ได้อยู่กับที่เป็นหลักแหล่ง จนไปพบกับภรรยา

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ภรรยาคบหากับชายอื่นถึงขั้นลี้กซึ่ง (มีชู)

การรับรู้ของบุตร ช่วงแรก ไม่ได้บอกเหตุผลกับบุตร เพราะอายุได้เพียง 3 ปี พอโตขึ้นก็รับรู้ความจริง เนื่องจากไม่ได้ปิดบัง

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 6 เดือน และต้องไปพบจิตแพทย์ ประมาณ 1 ปี

ปัญหาหวั่นแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือมีปัญหาทางอารมณ์และจิตใจ อ่อนแอ ซึมเศร้า คิดทำร้ายตัวเอง ต้องพบจิตแพทย์

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือขาดที่ปรึกษาและไม่รู้วิธีการในการอบรมสั่งสอนบุตรที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวัย

4) คุณม้อ

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นวัยรุ่น หน้าตาดี ที่ยังรักสนุกกับเพื่อนๆ การศึกษาจบเพียงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะอยากออกมาค้าขาย มีครอบครัวตอนอายุยังน้อย ประมาณ 18-19 ปี

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ภาวะเศรษฐกิจในครอบครัว เรื่องเงินเป็นหลัก

การรับรู้ของบุตร หย่าร้างกันตอนบุตรอายุได้ 2 ปีกว่า พอโตขึ้นบุตรก็ทราบ เพราะไม่ได้ปิดบัง

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 2-3 เดือน

ปัญหาหวั่นแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือปัญหาด้านจิตใจ เศร้าใจ และทุกข์ใจ เคยคิดฆ่าตัวตาย

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

5) คุณภรณ์

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นนักกิน เที่ยว ดื่ม สังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนฝูง

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก มีทัศนคติ ความคิดต่างกัน ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในการดำเนินชีวิตรวมถึงพื้นเพ การศึกษาที่ต่างกัน และฝ่ายหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม ชอบสังสรรค์

การรับรู้ของบุตร คุณภรณ์ ไม่ได้ปิดบังบุตรเรื่องการหย่าร้าง และเลือกที่จะบอกให้เข้าใจความจริงที่เกิดขึ้น

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 1 ปี

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือด้านจิตใจ เศร้าใจ ตระมใจ ต้องอาศัยหลักธรรมะเข้าช่วยเยียวยา

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือไม่มีเวลาเป็นของตนเอง ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เพราะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพียงลำพัง

6) คุณดำรง

ชีวิตก่อนแต่งงาน ทำแต่งงานเพื่อหาเงินเลี้ยงครอบครัว ทำทุกอย่างที่ได้เงิน ตอนอยู่ต่างจังหวัดก็มีอาชีพทำนา พอเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มารับจ้างทั่วไป ปัจจุบันเป็นพนักงานขับรถ

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ไม่มีเวลาให้ครอบครัว ทำแต่งงาน กลับบ้านดึก ก่อให้เกิดการเข้าใจผิด ภรรยาคิดว่าแอบไปมีภรรยาอื่น โดยคิดว่านำเรื่องงานมาอ้าง

การรับรู้ของบุตร บอกบุตรตามความเป็นจริงว่าพ่อแม่เลิกกัน ไม่ได้ปิดบัง

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 6 เดือน

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือเศร้าใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และไม่มีเวลาให้กับบุตรได้อย่างเต็มที่

7) คุณสิษฐ์

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นคนขยันทำงาน ในชีวิตมีแต่เรื่องงานเท่านั้น เป็นคนเก่ง ทำงานเก่ง ไม่กิน ไม่ดื่ม ไม่เที่ยว เป็นคนรักครอบครัว เป็นลูกกตัญญู

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก การแต่งงานมาแล้ว 2 ครั้ง และทั้ง 2 ครั้งก็จบลงด้วยการหย่าร้าง ด้วยเหตุผลเดียวกัน คือ ความไม่เข้าใจกันในเรื่องเวลาการทำงาน และการมีเวลาให้กับครอบครัวที่ค่อนข้างน้อย มีปากเสียงทะเลาะกัน ทำร้ายร่างกายกันบ่อยครั้ง บางครั้งต่อหน้าบุตร

การรับรู้ของบุตร บุตร ทั้ง 4 คน (ภรรยาคนแรก มีบุตรด้วยกัน 2 คน และคนที่สอง 2 คน) รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างพ่อและแม่ ไม่ได้ปิดบัง อธิบายให้เข้าใจอยู่ตลอด

ใช้เวลาในการปรับตัว ภรรยาคนแรก ไม่ต้องปรับตัว ส่วนคนที่สอง ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือด้านความรู้สึก รู้สึกผิดหวังและเสียใจในการเลือกคู่ครอง กินไม่ได้นอนไม่หลับ

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือขาดกำลังใจในการเผชิญกับปัญหาเรื่องงานและขาดที่ปรึกษาเรื่องบุตรสาว ในช่วงวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ

8) คุณอ้อย

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นนักเที่ยวกลางคืน ชอบสังสรรค์ เที่ยวผู้หญิงบ้าง
หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก มีผู้ชายเข้ามาเกี่ยวข้องกับแบบเป็นตัวเป็นตน (มีซู้)
การรับรู้ของบุตร ไม่ให้บุตรได้รับรู้ว่าสาเหตุที่แยกทางกันเกิดจากอะไร เพราะไม่
ต้องการให้บุตรมองแม่เป็นคนไม่ดี ปัจจุบันก็ยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริง

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 6 เดือน

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือด้านจิตใจ มีความโกรธ
แค้น ทั้งภรรยาและชายซู้ คิดฆ่าเสียให้ตายทั้งคู่

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ปัญหาคือ เรื่องการให้คำปรึกษากับ
บุตรสาว เช่นเรื่องส่วนตัว เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น

9) คุณกอล์ฟ

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นหนุ่มนักเรียนนอก เป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง ดูแล
รับผิดชอบตัวเองมาตลอดตั้งแต่สมัยเรียน มีความคิดเป็นของตนเอง ก่อนแต่งงานก็ชอบสังสรรค์ ดื่ม กิน
เที่ยวเป็นประจำ

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ฝ่ายภรรยานอกใจ มีแฟนใหม่ (มีซู้)

การรับรู้ของบุตร ให้บุตรรับรู้มาตลอดตามความเป็นจริง ไม่ได้ปิดบัง

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 3 เดือน

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือเกิดความผิดหวัง ทุกข์ใจ
และเศร้าใจในพฤติกรรมของภรรยา จนเคยคิดฆ่าตัวตาย

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือขาดกำลังใจและที่ปรึกษา
เรื่องส่วนตัว และเรื่องบุตร

10) คุณอีด

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นคนรักสนุก ชอบความท้าทาย ชอบสังสรรค์ มีเพื่อนฝูง
มากมาย

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก ภรรยาไปมีสามีใหม่ (มีซู้)

การรับรู้ของบุตร ไม่เคยปิดบังความจริง ให้บุตรรับรู้อยู่ตลอด

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 6 เดือน

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือด้านจิตใจมีแต่ความโกรธ
แค้น ชิงชัง

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ไม่มีปัญหา

11) คุณชัย

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นคนต่างจังหวัด มีระเบียบวินัยเคร่งครัด ไม่ค่อยสูงส่งถึงกับใคร ขยันทำงาน ประหยัด และเก็บเงินเก่ง ชอบเล่นกีฬา

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก สภาพเศรษฐกิจ มีหนี้สินที่ต้องนำมาดูแลบุตรที่ป่วย เป็นโรคหัวใจจนเกิดภาวะเครียด ทำให้ทะเลกันบ่อยจนต้องเลิกกรากัน

การรับรู้ของบุตร ให้เหตุผลกับบุตรตามความเป็นจริงที่พ่อกับแม่ต้องแยกทางกัน และไม่เกลียดกันบุตรไม่ให้เจอแม่

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 1 ปี

ปัญหาหระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือด้านเศรษฐกิจ เพราะบุตรป่วยเป็นโรคหัวใจ มีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง และด้านสภาพจิตใจ มีอาการเครียดและทุกข์ใจ

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือต้องทำงานมากขึ้น เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

12) คุณเกียรติ

ชีวิตก่อนแต่งงาน เป็นคนทำงานเก่งและชีวิตมีแต่เรื่องงาน ขยันทำงาน ทำให้มีฐานะดีมากขึ้นเรื่อยๆ และก้าวหน้าในเรื่องงานอย่างรวดเร็ว

หย่าร้างกัน สาเหตุเกิดจาก พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของภรรยา เป็นผู้หญิงที่ชอบเที่ยวนอกบ้าน ชอบสังสรรค์ ทั้งดื่มแอลกอฮอล์ และสูบบุหรี่ เล่นการพนัน ซึ่งมีชีวิตที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

การรับรู้ของบุตร บุตรรับรู้ความจริงและพฤติกรรมที่ไม่ดีของแม่มาโดยตลอด

ใช้เวลาในการปรับตัว ไม่มีการปรับตัว

ปัญหาหระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือสิทธิในการดูแลและครอบครองบุตรเพียงคนเดียว เพราะต้องการปกป้องบุตรจากผู้เป็นแม่ที่ทำตัวไม่เหมาะสม

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือไม่มีเวลาเป็นของตนเอง และขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

13) คุณเพชร

ชีวิตก่อนแต่งงาน พอใจในวิถีชีวิตที่พอเพียงเสมอ ชอบเข้าวัดทำบุญ

สิ้นสุดชีวิตคู่ มีสาเหตุมาจาก การเสียชีวิตอย่างกะทันหันของภรรยาจากการเจ็บป่วย

การรับรู้ของบุตร บุตรรับรู้มาโดยตลอด

ใช้เวลาในการปรับตัว ประมาณ 1 ปี

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง คือปัญหาด้านสภาพจิตใจ เศร้าใจและทุกข์ใจอย่างมาก เพราะภรรยาจากไปอย่างกะทันหัน

ปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ปัญหาคือขาดกำลังใจและที่ปรึกษาเรื่องบุตรสาวในช่วงวัยรุ่น

สรุป สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง

ชีวิตก่อนแต่งงาน พ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังส่วนใหญ่ชอบสังสรรค์ เที่ยว กิน ดื่ม ติดเพื่อน ในขณะที่เดียวกัน เป็นคนทำงานเก่ง เข้าสังคมเก่ง ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

สาเหตุปัญหาในการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกัน มีวิธีคิดและมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน รองลงมาคือ การนอกใจของฝ่ายภรรยา (มีชู้) นอกจากนี้ มีปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว และสาเหตุการเสียชีวิตของภรรยา

การรับรู้ของบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรจะรับรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงเรื่อง การหย่าร้าง แยกทางกับผู้เป็นแม่ เนื่องจากพ่อ ไม่ได้ปิดบัง โดยต้องพยายามอธิบายเหตุผลที่แท้จริงให้บุตร แต่มีบางกรณีที่ไม่ต้องการให้บุตรทราบเพราะไม่อยากให้บุตรรู้สึกอคติกับแม่ จากสาเหตุการนอกใจของฝ่ายภรรยา

การปรับตัว หลังการหย่าร้าง แยกทาง และการเสียชีวิตของภรรยา ส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน เพราะต้องปรับตัวและฟื้นฟูจิตใจให้เร็วที่สุด เพื่อกลับมาดูแลบุตร

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ส่วนใหญ่รู้สึกเศร้าใจ ทุกข์ใจ อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายเคยคิดฆ่าตัวตาย รองลงมา มีความโกรธแค้น ชิงชัง และคิดทำร้ายภรรยา นอกจากนี้ มีความรู้สึกผิดหวังในการเลือกคู่ครอง มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสิทธิการปกครองดูแลบุตร

สภาพปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ส่วนใหญ่ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรสาว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของบุตรสาว เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น รองลงมาปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเวลาให้บุตรน้อยลง

2.1.2 การดำเนินชีวิต

1) คุณวัฒน์

ต้องดูแลบุตรสาว 2 คนตั้งแต่อายุ 8 ปี และ 9 ปี ที่พักเป็นทาวเฮ้าส์ อยู่ด้วยกัน 3 คน พ่อและบุตร

กิจวัตรประจำวัน ภายในบ้าน ทำทุกอย่าง จัดบ้าน ดูแลบ้าน ซักผ้า ยกเว้น ทำกับข้าว จะจ้างหรือบางครั้งซื้อมารับประทาน น้อยครั้งจะมีการทำกับข้าวทานเอง ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะอยู่บ้านไม่ค่อยได้ไปไหน เพราะไม่มีรถ

เวลาสำหรับส่วนตัว ไปเรียนหนังสือ สัมผัสกับเพื่อนฝูงบ้าง

2) คุณเมธา

ต้องดูแลบุตรสาวและบุตรชาย ตั้งแต่อายุ 7 ปี และ 8 ปี อยู่ด้วยกัน 3 คน พ่อและบุตร มีบ้านญาติพี่น้อง อยู่ใกล้ๆ

กิจวัตรประจำวัน ปลูกบุตร จากที่นอน ทำงานบ้านทุกอย่าง ทำอาหาร ขับรถส่งบุตรที่โรงเรียน และต้องให้เข้านอนไม่เกิน 4 ทุ่ม ในวันหยุดหรือเสาร์อาทิตย์ ให้บุตรไปเรียนพิเศษ ออกไปทานข้าวนอกบ้านหรือซื้ออาหารมาทำทานกัน

เวลาสำหรับส่วนตัว อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังข่าว ดูทีวี

3) คุณกิตติ

ต้องดูแลบุตรชายตั้งแต่อายุ 3 ปี อาศัยอยู่ในแฟลตเอื้ออาทร ซึ่งอยู่ใกล้พี่สาวและคอยช่วยเรื่องงานบ้านและความเรียบร้อยภายในบ้าน

กิจวัตรประจำวัน ในวันธรรมดา วันจันทร์-วันเสาร์ ตื่นเช้ามาก็ทำความสะอาดบ้าน จัดบ้าน ไปหาบุตรที่โรงเรียนวันเสาร์-อาทิตย์ บุตรไม่ได้อยู่ด้วยเพราะต้องไปอยู่โรงเรียนประจำ วันอาทิตย์ไปโบสถ์กับบุตร

เวลาสำหรับส่วนตัว ไปเรียนเพิ่มเติม ไปออกกำลังกาย ปั่นจักรยาน ว่ายน้ำ

4) คุณมือ

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรสาว ตั้งแต่อายุ 2 ปี โดยมีคุณย่าคอยช่วยดูแล ไม่ได้ย้ายไปไหนภายหลังการแยกทางกับภรรยา และยังคงทำอาชีพค้าขายเหมือนเดิม

กิจวัตรประจำวัน ตอนบุตรยังเล็กทำตั้งแต่บดข้าว ป้อนข้าว อาบน้ำ แต่งตัว ผลัดกันเลี้ยงกับคุณย่า ซึ่งคอยช่วยเรื่องส่วนตัวเกี่ยวกับผู้หญิง ช่วงที่เข้าโรงเรียนไปรับไปส่งที่โรงเรียนจนจบม. 3 ปัจจุบันเรียนอยู่โรงเรียนประจำ โทรคุยกันบ่อย คุยกันได้ทุกเรื่อง ได้เจอกันช่วงปิดเทอม ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

เวลาสำหรับส่วนตัว ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง

5) คุณภริน

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรสาวคนโต ตั้งแต่อายุ 4 ปี (ส่วนบุตรชายคนเล็กฝ่ายภรรยาดูแล) มีคุณ ปู่และคุณย่า ช่วยดูแลหลานให้บ้าง เวลาพอม้งานเร่งด่วน

กิจวัตรประจำวัน ทำทุกอย่างให้บุตร ตั้งแต่อาบน้ำ แต่งตัวให้ ไปส่งโรงเรียน เป็นเพื่อนเล่น วันเสาร์-อาทิตย์พาไปดูหนัง ไปดูงานศิลปะ

เวลาความเป็นส่วนตัว นั่งสมาธิ สวดมนต์ อ่านหนังสือ

6) คุณคำรง

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรสาว ตั้งแต่อายุ 12 ปี มีคุณยาย (แม่ของภรรยา) ค่อยช่วยดูแลบ้าง เนื่องจากต้องทำงาน 6-7 วันต่อสัปดาห์

กิจวัตรประจำวัน ถ้าไม่ได้ไปทำงาน เวลาทั้งหมดให้กับบุตร พุดคุยกัน กินข้าวด้วยกัน เรื่องภายในบ้านบุตรสาวดูแลช่วยเหลือ รวมถึงเรื่องส่วนตัว เพราะเข้าช่วงวัยรุ่นแล้ว

เวลาความเป็นส่วนตัว ไม่มี เพราะถ้ามีเวลาว่างก็จะอยู่กับบุตร

7) คุณสิษฐ์

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรทั้ง 4 คน (กับภรรยาคนแรก 2 คน และภรรยาคนที่ 2 อีก 2 คน) ตั้งแต่ช่วงอายุ 3-15 ปี อยู่รวมกันในบ้านที่เป็นครอบครัวขยาย มีคุณปู่และคุณย่า ป้า และอา จึงมีคนคอยช่วยดูแลบุตร

กิจวัตรประจำวัน ตอนบุตรยังเล็กหรือแม่แต่คนเล็กในตอนนี้อยู่เข้ามาจัดการอาบน้ำ แต่งตัว พาไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน แล้วจึงไปทำงาน กลับจากทำงาน บุตรจะเข้านอนไปแล้ว ถ้าวันเสาร์-วันอาทิตย์พาเด็กๆ ไปเที่ยว ไปซื้อของ พาไปสวนสนุก ไปห้างสรรพสินค้า ส่วนเรื่องความเรียบร้อยภายในบ้าน อาหารการกิน จะมีแม่บ้านและพี่เลี้ยงคอยทำให้

เวลาความเป็นส่วนตัว สังสรรค์กับเพื่อนบ้าง แต่ไม่บ่อย

8) คุณอ้อย

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรชายและบุตรสาว ทั้ง 2 คน คนโตเป็นผู้ชาย และคนเล็กเป็นผู้หญิง ตั้งแต่อายุ 8 ปีและ 5 ปี ตามลำดับ

กิจวัตรประจำวัน ทุกวันต้องไปส่งบุตรที่โรงเรียนตั้งแต่ยังเด็กจนโตแล้วก็ยังไปส่ง ส่วนเรื่องภายในบ้านที่เลี้ยงของบุตรเป็นคนทำให้ทั้งหมด กลับมาจากที่ทำงานก็ให้เวลากับบุตร พุดคุยช่วยทำการบ้าน วันเสาร์-อาทิตย์ หรือถ้าว่างตรงกันกับเด็กๆ จะพาไปเที่ยว ไปห้างสรรพสินค้า ไปต่างจังหวัดขับรถเล่น วันเวลาที่ทำงานไม่แน่นอนเพราะต้องทำทัวร์ท่องเที่ยว ฉะนั้น แทบทุกวันเป็นวันทำงาน วันหยุดถ้าหยุดตรงกับบุตร จึงจะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

เวลาความเป็นส่วนตัว ไปสังสรรค์กับเพื่อนบ้าง

9) คุณกอล์ฟ

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรชาย ตั้งแต่อายุ 2 ปี (ก่อนหย่าร้างพ่อเป็นผู้เลี้ยงดูเองทั้งหมด)

กิจวัตรประจำวัน ตื่นมาตั้งแต่เช้าเตรียมอาหารเช้าให้บุตรทาน แล้วไปส่งที่โรงเรียน กลับมาอาบน้ำแต่งตัวไปทำงาน ตอนเย็นไปรับบุตรที่โรงเรียน กลับมาทำงานบ้าน เตรียมอาหาร ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์ ก็มีไปเที่ยวบ้าง เช่น พาไปเดินห้างสรรพสินค้า ทานอาหารนอกบ้าน ไปเที่ยวทะเล เพราะบุตรชอบว่ายน้ำ

เวลาความเป็นส่วนตัว คือเวลาที่บุตรนอนแล้ว จะดูทีวี เล่นอินเทอร์เน็ต อ่านหนังสือ

10) คุณอีด

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตร 2 คนเป็นฝาแฝดหญิง-ชาย ตั้งแต่อายุ 6 ปี มีพี่เลี้ยงคอยช่วยดูแลความเรียบร้อย กฎระเบียบภายในบ้าน และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ

กิจวัตรประจำวัน วันธรรมดาเจอกับบุตร ก่อนและหลังเลิกงาน ไปรับไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน คอยดูแลความรู้สึก จิตใจให้ความรักและคำปรึกษา ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันหยุด จะพาไปเที่ยว เดินห้างสรรพสินค้า ไปต่างจังหวัดบ้าง อยู่ด้วยกันตลอดเมื่อมีเวลา

เวลาความเป็นส่วนตัว ไม่มี เพราะถ้ามีเวลาว่างนอกเหนือจากการทำงาน จะให้เวลากับบุตรทั้งหมด

11) คุณชัย

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรชาย ตั้งแต่อายุ 4 ปี มีคุณปู่และคุณย่าคอยช่วยดูแลบ้าง
กิจวัตรประจำวัน ในวันธรรมดา ก็ดูแลทุกอย่าง เช่น อาหารการกิน เสื้อผ้า ให้ทำการบ้าน ไปรับ-ไปส่งที่โรงเรียน ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์หรือช่วงปิดเทอม ไปออกกำลังกาย ซ้อมกีฬาเทควันโด พาบุตรไปช่วยขายต้นไม้ที่ตลาดนัด

เวลาความเป็นส่วนตัว ไม่มีเพราะส่วนใหญ่ให้เวลากับบุตรและอยู่ด้วยกันทุกวัน

12) คุณเกียรติ

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตร 3 คน ตั้งแต่คนโตอายุ 6 ปี คนกลางอายุ 4 ปี และคนเล็กอายุ 11 เดือน เพียงลำพัง

กิจวัตรประจำวัน ตอนบุตร ยังเล็กก็ต้องตื่นแต่เช้า อาบน้ำ ชงนมให้ลูกคนเล็ก เตรียมความพร้อมให้อีก 2 คนไปโรงเรียน ขับรถไปรับไปส่งที่โรงเรียน ทำกับข้าว ทำงานบ้าน พาบุตรเข้านอน กลางดึกก็ต้องตื่นขึ้นมาชงนมให้บุตรคนเล็ก พอโตขึ้น งานเริ่มเบาลง แต่ก็ยังทำเหมือนเดิมแทบทุก

อย่าง ทุกตอนเย็นก็พาบุตรมาทำการบ้านที่ป้อม (ที่ทำงาน) จนป้อมน้ำมันปิดจึงกลับบ้านพร้อมกัน วันเสาร์และวันอาทิตย์ ไปเที่ยวต่างจังหวัดบ้าง

เวลาความเป็นส่วนตัว คือหลังจากส่งบุตรเข้านอน มีเวลาหนึ่ง คู่ที่วี

13) คุณเพชร

ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรสาว ตั้งแต่อายุ 6 ปี และมีพี่สาวคอยช่วยดูแลถ้าต้องไปทำงานต่างจังหวัด

กิจวัตรประจำวัน ตอนบุตรยังเล็ก เข้าขึ้นมาก็อาบน้ำ แต่งตัว เกล้าผมให้บุตร แล้วก็ส่งขึ้นรถโรงเรียนไป จากนั้นทำงานบ้าน ซักผ้ารีดผ้า ทำกับข้าว ดูแลบุตรให้ทำการบ้าน สอนการบ้าน จนกว่าจะเข้านอน วันพระไหนที่ตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ ก็จะชวนบุตรและครอบครัวไปวัดทำบุญ ตักบาตร

เวลาความเป็นส่วนตัว ไปวัด ฟังธรรมะ นั่งสมาธิบ้าง

สรุป การดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพัง

หลังจากหย่าร้าง แยกทางกับภรรยา ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเลี้ยงบุตร 1-2 คน โดยบุตรมีอายุระหว่าง 2 - 15 ปี

กิจวัตรประจำวัน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะใช้ชีวิตร่วมกับบุตรเป็นหลัก

- วันจันทร์-ศุกร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะดูแลบุตรตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ ทานอาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน ทำการบ้าน รองลงมาจะมอบหน้าที่ดังกล่าวให้แม่บ้านหรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล
- วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด จะพาบุตรไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ส่วนใหญ่เที่ยวห้างสรรพสินค้า ชมภาพยนตร์ รองลงมา พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปทะเล ไปออกกำลังกาย เช่น เทควันโด บาสเกตบอล ฟุตบอล เป็นต้น

เวลาส่วนตัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยว จะมีเวลาหลังจากบุตรเข้านอน และหลังจากไปส่งที่โรงเรียน และใช้เวลาส่วนตัวส่วนใหญ่ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รองลงมา จะอยู่บ้านอ่านหนังสือ ดูทีวี สวดมนต์ และนั่งสมาธิ

2.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

2.2.1 การดูแลบุตร

1) คุณวัฒน์

เลี้ยงดูบุตรสาว 2 คน โดยลำพัง ตั้งแต่คนโตอายุ 9 ปี และคนเล็ก 8 ปี จนปัจจุบัน
เข้าช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรกช่วงวัยเด็ก โดยมีน้องสาว(อา)และพี่สาว(ป้า) ช่วย
เลี้ยงดู

2) คุณเมธา

เลี้ยงดูบุตร 2 คน บุตรสาวคนโต และบุตรชายคนเล็ก ตั้งแต่อายุ 8 ปีและ 7 ปี
ตามลำดับ จนปัจจุบันเข้าช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ไม่มี ดูแลและจัดการเรื่องบุตรเพียงคนเดียวตั้งแต่ต้น

3) คุณกิตติ

เลี้ยงดูบุตรชาย 1 คน (ลูกคนเดียว) ตั้งแต่อายุ 3 ปี จนถึงปัจจุบันเข้าช่วงวัยรุ่น
บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรกช่วงวัยเด็ก พี่สาว(ป้า)คอยช่วยเลี้ยงดู ปัจจุบัน ช่วง
เข้าวัยรุ่น คุณครูคอยช่วยดูแล เพราะไปอยู่โรงเรียนประจำ

4) คุณม้อ

เลี้ยงดูบุตรสาว 1 คน (ลูกคนเดียว) ตั้งแต่อายุ 2 ปี จนถึงปัจจุบันเข้าช่วงวัยรุ่น
บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรกช่วงวัยเด็ก คุณแม่(ย่า) และพี่สาว(ป้า) คอยช่วย
ดูแล ปัจจุบันอยู่ช่วงวัยรุ่น คุณครูช่วยดูแล เพราะไปอยู่โรงเรียนประจำ

5) คุณภรณ์

เลี้ยงดูบุตรสาว 1 คน (บุตรชายคนเล็ก ฝ่ายภรรยาเป็นผู้ดูแล) ตั้งแต่อายุ 5 ปี จน
ปัจจุบันกำลังจะเข้าช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ไม่มี เลี้ยงดูด้วยตนเองเสียส่วนใหญ่

6) คุณดำรง

เลี้ยงดูบุตรสาว 1 คน (คนโตเป็นผู้ชายและบรรลุนิติภาวะแล้ว) ตั้งแต่อายุ 12 ปี
จนปัจจุบันอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรก คุณตากับคุณยายของบุตรช่วยดูแลบ้าง แต่ส่วน
ใหญ่จะดูแลเอง

7) คุณศิษฐ์

เลี้ยงดูบุตร ทั้งหมด 4 คน บุตรกับภรรยาคนแรกมีด้วยกัน 2 คน บุตรชายคนโต และบุตรสาวคนเล็ก และภรรยาคนที่สอง มีบุตรด้วยกัน 2 คน บุตรสาวคนโต และบุตรชายคนเล็ก ตั้งแต่ บุตรชายคนโตอายุ 15 ปี (มาอยู่ภายหลัง ก่อนหน้านี้อยู่กับฝ่ายภรรยา) คนที่ 2 อายุ 3 ปี คนที่ 3 อายุ 8 ปี และ คนสุดท้อง อายุ 4 ปี ปัจจุบันบุตรจากภรรยาคนแรกทั้งสองคนอยู่ในช่วงวัยรุ่น และจากภรรยาคนที่สอง อยู่ในช่วงวัยเด็ก

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ไม่มีเลี้ยงดูเองและมีพี่สาว(ป้า)และน้องสาว(อา) ช่วยเลี้ยงดู

8) คุณอ้อย

เลี้ยงดูบุตร 2 คน บุตรชายคนโต และบุตรสาวคนเล็ก ตั้งแต่บุตรชายอายุ 8 ปี และบุตรสาวอายุ 5 ปี จนปัจจุบันคนโตกำลังจะเข้าวัยทำงาน และคนเล็กอยู่ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรกช่วงวัยเด็ก จ้างพี่เลี้ยงมาคอยช่วยเลี้ยงดู ปัจจุบัน ดูแลเอง

9) คุณกอล์ฟ

เลี้ยงดูบุตร 1 คน (ลูกคนเดียว) ตั้งแต่อายุ 2 ปี จนปัจจุบันอยู่ในช่วงวัยเด็ก

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ในช่วงแรกวัยเด็ก ประมาณ 2-4 ปี จ้างพี่เลี้ยงคอยเป็นผู้ช่วยดูแล ปัจจุบัน ไม่มี เพราะเลี้ยงดูด้วยตนเองทั้งหมด

10) คุณอีด

เลี้ยงดูบุตร 2 คน ฝ่ายแฝดชายและหญิง ตั้งแต่อายุ 7 ปี จนปัจจุบันบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร จ้างพี่เลี้ยงคอยดูแล ตั้งแต่ยังเล็กจนถึงปัจจุบัน ไว้คอยดูแล เรื่องส่วนตัวของบุตร

11) คุณชัย

เลี้ยงดูบุตรชาย 1 คน (ลูกคนเดียว) ตั้งแต่อายุ 4 ปี จนปัจจุบันบุตรชายอยู่ในวัยเด็กกำลังเข้าช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ไม่มี เพราะต้องการดูแลบุตรด้วยตนเองตั้งแต่ตอนขอหย่า กับภรรยา

12) คุณเกียรติ

เลี้ยงดูบุตรทั้งหมด 3 คน บุตรสาวคนโต ส่วนคนกลางและคนเล็กเป็นบุตรชาย ตั้งแต่บุตรคนโตอายุ 6 ปี คนกลางอายุ 4 ปี และคนเล็กอายุเพียง 11 เดือน จนปัจจุบันบุตรสาวอยู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น และบุตรชายคนกลางกำลังจะเข้าวัยรุ่น ส่วนคนเล็กยังอยู่ในวัยเด็ก

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ไม่มี เพราะเลี้ยงดูด้วยตนเองตั้งแต่ช่วงแรก จนถึงปัจจุบัน

13) คุณเพชร

เลี้ยงดูบุตรสาว 1 คน (ลูกคนเดียว) หลังจากภรรยาเสียชีวิต ตั้งแต่อายุ 6 ปี จนถึงปัจจุบัน อยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลช่วยเลี้ยงดูบุตร ช่วงแรกช่วงวัยเด็ก จนถึงปัจจุบัน มีคุณป้าช่วยดูแล

สรุป ส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง ตั้งแต่บุตรอายุประมาณ 2-6 ปี และรองลงมาคือช่วงอายุ 7-9 ปี จนกระทั่งปัจจุบันส่วนใหญ่บุตรกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลที่ช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ส่วนใหญ่คือ ปู่ ย่า ป้า และอา และรองลงมามีการจ้างพี่เลี้ยงมาเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็ก

2.2.2 วิธีการ อบรมขัดเกลาและรูปแบบในการปกครอง

1) คุณวัฒน์

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ค่อนข้างเผด็จการกับบุตร ต้องเชื่อฟัง คำสอนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเรื่องเรียนต้องไปตามแผนที่วางไว้เท่านั้น

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน คือให้รับผิดชอบทำความสะอาดห้องนอนของตัวเองให้เรียบร้อย ช่วยทำอาหาร ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่ค่อยได้ไปไหนด้วยกัน เพราะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันทุกวัน

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลส่วนใหญ่จะเป็นคำชื่นชม ยินดี แสดงความรัก กอด หอมแก้ม มีให้รางวัลบ้างโดยการพาไปทานข้าวนอกบ้าน ส่วนการทำโทษ มีวิธีการลงโทษ ในครั้งแรกจะว่ากล่าวตักเตือนด้วยวาจาและถ้ายังมีการทำผิดซ้ำจะลงโทษด้วยการตี และกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเรื่องเรียน ต้องการให้จบปริญญาตรี ไม่ต่ำกว่า 3 ใบ บังคับให้ต้องเรียนรักษาคินแดน (รค.) เพื่อให้ติดยศว่าที่ร้อยตรี ให้เรียนกฎหมายเพิ่มเติม โดยให้เหตุผลว่า เพราะเป็นผู้หญิง ต้องมีความรู้ติดตัวและต้องเป็นคนเก่งรอบด้าน แล้วทุกอย่างจะเข้ามาหาเราเอง

2) คุณเมธา

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลและความเผด็จการร่วมกัน เข้มงวดเรื่องกฎ ระเบียบการใช้ชีวิตเป็นหลัก วางกฎระเบียบในบ้านไว้ชัดเจน ส่วนในเรื่องการเรียน จะไม่บังคับ จะให้บุตร เลือกเรียนตามที่ชอบและความถนัด

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน สิ่งที่ต้องรับผิดชอบเขียนไว้เป็นตารางให้บุตรปฏิบัติ เช่น ทุกครั้งที่ดื่มน้ำหรือทานอาหาร ต้องเอาไปล้างภาชนะ ห้ามแช่หรือวางไว้ หลังจากทานข้าวเสร็จ ผู้หญิงมีหน้าที่ล้างจาน ผู้ชายมีหน้าที่เช็ดโต๊ะ ถ้าออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน กลับมาต้องล้างเท้า ทำความสะอาดร่างกายทันที ทุกวันพระ ต้องไหว้และบูชาพระ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ถ้ามีวันหยุดยาว หรือปิดเทอม จะขับรถไปเที่ยวต่างจังหวัด และไปเที่ยวทะเล

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลจะถามความต้องการของบุตรก่อนว่าอยากได้อะไร ต้องดูความสมเหตุสมผล และสมวัย ส่วนการทำโทษถ้าทำผิดใช้วิธีการตักเตือน พยายามถามและเก็บข้อมูล ไม่คาดคั้นหรือใช้ความรุนแรง เพราะคิดว่าจะไม่ได้ความจริง ถ้ายังไม่เชื่อฟังจะตัดค่าขนมและกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรรู้หน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบ เป็นคนดีเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อยากให้มีการศึกษาที่ดี ส่วนเรื่องอนาคตอยากให้บุตรเลือกเอง และเป็นคนดี

3) คุณกิตติ

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลเป็นหลัก ต้องเป็นแบบอย่าง และฝึกฝนตัวเองให้บุตรเห็นในทางที่ดีและสร้างสรรค์

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ให้ช่วยกวาดบ้านและกรอกน้ำดื่มใส่ตู้เย็น ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ ออกกำลังกาย ปั่นจักรยาน ว่ายน้ำ ด้วยกัน บางครั้งก็ลงแข่งขันร่วมกัน

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลคือชื่นชมให้กำลังใจ และโอบกอด ส่วนการทำโทษ เริ่มจากพยายามใจเย็นในการพูดคุย พูดดีๆ ถ้ายังไม่เชื่อฟัง ต้องรอจังหวะและเวลา แล้วค่อยหาเหตุผลมาคุยกันใหม่ จะไม่ตีบุตร

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้รู้จักเอาตัวรอด ดูแลตัวเองได้ ไม่ต้องมาเลี้ยงดู พ่อ และอยากให้บุตรประสบความสำเร็จในด้านกีฬา ที่ฝึกฝนมา จะได้ยึดเป็นอาชีพได้ในอนาคต

4) คุณม้อ

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลเป็นหลัก และไม่มีกฎระเบียบที่ซับซ้อน ใช้วิธีแนะนำว่าอะไรควรและอะไรไม่ควร ถ้าใช้วิธีเก่าไม่ได้ผลก็จะหาวิธีใหม่ๆมา

ลองใช้ ปรับไปเรื่อยๆ ตามยุคสมัย พุดคุยกันแบบเพื่อน พยายามใช้บรรยากาศในการพูดแบบสบายๆ เหมือนเป็นเรื่องปกติ เหมือนเพื่อนคุยกัน ปรึกษากัน เวลาสอนจะแทรกคติ แนวคิดด้วย

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ให้บุตร รับผิดชอบเรื่องงานบ้าน ทำความสะอาดบ้าน ทำกับข้าวบ้าง ส่วนการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำทุกอย่าง ถ้าบุตร ร่วมกิจกรรมด้วยได้

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ ให้การวัดโดยการชื่นชม พากินพาเที่ยว และตัวบุตรเองก็ไม่เคยเรียกร้องจะเอาอะไรเป็นพิเศษ ส่วนการทำโทษในช่วงวัยเด็กจะดี พอเข้าช่วงวัยรุ่นจะใช้วิธีการพูดคุย ปรับความเข้าใจกัน

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้เป็นคนดีของสังคม ไม่ทำสิ่งผิดกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น มีหน้าที่การทำงานที่ดีและไม่เบียดเบียนผู้อื่น และอยากให้บุตรเก่งด้านภาษาอังกฤษ เพราะหางานได้ง่าย

5) คุณภรณ์

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร มีเหตุมีผลซึ่งกันและกัน ไม่มีกฎระเบียบตายตัว พ่อต้องก็เป็นตัวอย่างที่ดี แนะนำสิ่งที่ดีให้บุตร ไม่อยากให้บุตรรู้สึกกดดัน มีใช้การตั้งเงื่อนไขเรื่องเวลา เช่น เรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ เล่นเกมส์ เรื่องทำการบ้าน

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ให้บุตร ทำความสะอาดและรับผิดชอบในห้องนอนของตนเองเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน คือพาไปเที่ยวทุกวันหยุดและวันเสาร์-อาทิตย์ มีความต้องการพาบุตรไปเที่ยวต่างประเทศ เพื่อเปิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ เปิดโลกทัศน์ในมุมมองที่ไม่เคยเห็น

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลเริ่มด้วยการพูดชื่นชมก่อน และซื้อของให้ถ้ามีการตกลงกันได้ ส่วนการทำโทษ ถ้าว่ากล่าวตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟังจะกักบริเวณและตัดค่าขนม

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรมีความสุข เป็นคนดี จะประกอบอาชีพอะไรก็ได้ แต่จะต้องกินประโยชน์และทำความดีให้แก่สังคมด้วย

6) คุณดำรง

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลพูดคุยกัน ไม่บังคับ ไม่มีกฎระเบียบที่ตายตัว ยืดหยุ่นได้ในทุกเรื่อง ทุกสถานการณ์ เลี่ยงการปะทะคารม เพราะกลัวว่าบุตรจะเกลียด มีการใช้วิธีการตั้งกฎเรื่องเวลา ต้องทำให้ได้ตามเวลาที่กำหนดกันไว้ในทุกๆ เรื่อง เช่น เรื่องกลับบ้าน ไปเที่ยวนอกบ้าน

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ให้รับผิดชอบเรื่องภายในบ้านทั้งหมด ทำความสะอาด และทำอาหารมื้อเย็นทุกวัน ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่อยากจะพาไปทะเลเพราะเคยรับปากว่าจะพาไป

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลใช้วิธีการถามว่าอยากได้อะไรเป็นพิเศษ และดูราคาที่เหมาะสมเหตุผล และสมวัย ส่วนการทำโทษ ไม่เคยทำโทษบุตรเลย ถ้าทำผิดจะใช้การว่ากล่าวตักเตือน

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้เรียนจบมีการศึกษาสูงกว่าพ่อ จบมาแล้วจะทำงานอะไร ไม่ได้คาดหวัง

7) คุณสิษฐ์

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลพูดคุยกัน ไม่เคยบังคับทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องดูเป็นกรณีไปแล้วค่อยปรับแก้ถ้ามีปัญหา

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่เคยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบภายในบ้านให้บุตร เพราะมีแม่บ้านทำให้อยู่แล้ว ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น เที่ยวห้างสรรพสินค้า ไปรับประทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวต่างจังหวัด ทะเล ภูเขา และวันตรุษจีนจะไปเที่ยวต่างประเทศทุกปี

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลถ้าบุตรอยากได้อะไรจะหาซื้อให้ทันที ไม่เคยขัดใจ เพราะอยากเติมเต็มในส่วนที่บุตรขาดความอบอุ่นจากผู้เป็นแม่ แต่มีข้อแลกเปลี่ยนโดยจะต้องตั้งใจเรียน ส่วนการทำโทษเมื่อบุตรทำผิดใช้วิธีการตักเตือน และโทษสูงสุดคือตัดค่าขนม

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้เป็นคนดี ตั้งใจเรียนให้จบ ไม่สร้างปัญหาให้ครอบครัว และอยากให้สืบต่อกิจการของครอบครัว

8) คุณอ้อย

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลในการอยู่ด้วยกันไม่เคยตั้งกฎ อยู่กันเหมือนเพื่อน พูดคุยกันแบบเพื่อน คุยกันได้ทุกเรื่อง บุตรรู้ว่าอะไรควรและไม่ควร ใช้วิธีการสั่งสอนโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบภายในบ้านเพราะมีแม่บ้านคอยดูแล หน้าที่คือตั้งใจเรียน ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกันถ้ามีเวลาว่างตรงกัน

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลช่วงวัยเด็กจะให้เมื่อมีข้อแลกเปลี่ยนที่สมเหตุผล เช่น สอบได้คะแนนดี ทำกิจกรรมดีเด่น ช่วงวัยรุ่น บุตรไม่เรียกร้องอยากได้อะไร เพราะคิดว่ามีครบทุกอย่างแล้ว ส่วนการทำโทษ ใช้การตักเตือนด้วยวาจา

ความคาดหวังในตัวบุตร ตอนที่บุตรมีครอบครัวเป็นของตัวเอง อยากให้มีครอบครัวที่สมบูรณ์และมีลูกครองที่ดี

9) คุณกอล์ฟ

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลก่อน ถ้าไม่เชื่อฟัง และก่อให้เกิดปัญหา ถึงจะมีการลงโทษแบบเผด็จการ

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่ได้กำหนดความรับผิดชอบเรื่องภายในบ้าน แต่จะมารับผิดชอบเรื่องส่วนตัว ส่วนการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำด้วยกันตลอด ไม่เคยแยกจากกัน จะไม่เจอกันเฉพาะเวลาไปเรียนเท่านั้น

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ ให้รางวัลโดยการพูดคุยชื่นชมในสิ่งที่ทำ ถ้ารับปากว่าจะให้รางวัลเป็นสิ่งที่ต้องตกลงกันก่อน และต้องเหมาะสมกับวัย ส่วนการทำโทษ ถ้าดักเตือนแล้วไม่เชื่อฟังจะทำโทษด้วยการตี หนักหรือเบาขึ้นอยู่กับเรื่องที่ก่อ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้เป็นคนดี ไม่เอาเปรียบใคร ต้องมีความเป็นสุภาพบุรุษเพราะเกิดมาเป็นลูกผู้ชาย ส่วนเรื่องการทำงานไม่ได้บังคับว่าจะต้องไปในทิศทางไหน ให้เลือกเอง

10) คุณอีด

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลเป็นหลัก ให้บุตรทั้งสองตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อเองดูแลกันเอง จะได้เรียนรู้ชีวิตได้ด้วยตัวเอง

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่ได้กำหนดหน้าที่ แต่ต้องรับผิดชอบเรื่องการเรียนให้เต็มที่ ส่วนกิจกรรมจะทำด้วยกันแทบทุกอย่าง

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้การวัด ถ้าอยากได้อะไรจะซื้อให้โดยมีเงื่อนไข ของที่มีราคาแพง ต้องทำในสิ่งที่มีค่าคู่ควร หรือสอบได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนการลงโทษ ถ้ารู้สึกว่าการกระทำของบุตรไม่เหมาะสม จะดักเตือน คุยกันแบบเพื่อน

ความคาดหวังในตัวบุตร ไม่คาดหวังอะไร ชีวิตของบุตรให้เขากำหนดเอง แค่อยากให้อยู่รอดปลอดภัย รู้เท่าทันสังคม

11) คุณชัย

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลและการบังคับร่วมกันแล้วแต่กรณี ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว จะพูดคุยกันตลอดเวลา สังเกตความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุตรเป็นหลัก

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ให้รับผิดชอบเรื่องส่วนตัวเรื่องความสะอาดเสื้อผ้า และห้องนอนของตัวเอง ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน หลังเลิกเรียนทุกวันจะไปเล่นกีฬาด้วยกัน

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ ให้รางวัลโดยการพูดชื่นชม ให้กำลังใจ พาไปทานอาหารนอกบ้าน หรือทำอาหารมื้อพิเศษทานกัน แต่ไม่ฟุ่มเฟือย ส่วนการทำโทษจะใช้การตักเตือนเป็นหลัก ไม่เคยตีบุตร

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรเป็นเป็นนักกีฬาอาชีพระดับโลก เพราะฝึกซ้อมอย่างหนักแทบทุกวัน และไม่อยากให้บุตรมีโรคภัยเบียดเบียนเหมือนตอนแรกเกิด

12) คุณเกียรติ

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ก่อนข้างเผด็จการ ต้องวางตัวให้บุตรเกรงใจ ตั้งแต่วัยเด็ก เข้มงวดเรื่องกฎ ระเบียบเรื่องนิสัย ความประพฤติ ถ้าไม่มีกฎ จะควบคุมยาก เข้มงวดเรื่องเวลา ทำทุกอย่างเป็นตาราง เพราะต้องดูแลบุตรถึง 3 คน

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่ได้กำหนดความรับผิดชอบภายในบ้าน แลให้บุตรตั้งใจเรียน ส่วนกิจกรรมนั้น มองว่าการใช้ชีวิตร่วมกัน ถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลจะเป็นการพูดชื่นชมบ้าง ให้เป็นสิ่งของบ้างแต่ราคาจะต้องไม่แพงเกินไป เหมาะสมกับวัย ราคาไม่เกินชิ้นละ 500 บาท ส่วนการทำโทษ ถ้าไม่เชื่อฟังจะลงโทษด้วยการตีและอบรมไปพร้อมกัน

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้รู้เท่าทันคนทุกประเภทในสังคม อยากให้เจอคู่ครองที่ดี จะได้ไม่ตกสภาพเดียวกับพ่อ

13) คุณเพชร

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ใช้เหตุผลและหลักธรรมะในการเลี้ยงดูเป็นหลัก ไม่เคยตีบุตร สอนเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตร

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ในช่วงวัยรุ่นให้รับผิดชอบเรื่องภายในบ้าน ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า ทำกับข้าวและรับผิดชอบเรื่องส่วนตัว ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันบ่อยคือไปทำบุญที่วัดเป็นประจำทุกๆ วันพระ

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ ให้รางวัลโดยการชื่นชมและยินดีกับความสำเร็จของบุตร ถ้าต้องการอะไรจะซื้อให้และราคาไม่แพงจนเกินไป ไม่ฟุ่มเฟือย ส่วนการทำโทษ ไม่เคยทำโทษบุตรรุนแรง ใช้การกล่าวตักเตือน

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้เป็นคนดีของสังคม เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จะได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขได้

สรุป การอบรมซัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ส่วนใหญ่ จะใช้เหตุผลเป็นหลัก ในการเลี้ยงดูและปกครอง ใช้วิธีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตามหลักคำสอนและหลักธรรมะ ของศาสนา รองลงมาจะใช้เหตุผลร่วมกับการบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ การอบรมตักเตือน สั่งสอนให้เห็นผิดชอบชั่วดี การตั้งกฎเรื่องเวลาในการควบคุมพฤติกรรม และส่วนน้อยสุดใช้อำนาจบังคับ (เผด็จการ) ตามที่พอวางแผนไว้ให้เท่านั้น

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่ให้ ทำความสะอาดบ้าน และกับข้าว ส่วนกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ในวันหยุด พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ต่างประเทศ ไปทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้จะทำกิจกรรมเฉพาะด้านที่พ่อและบุตร สนใจและทำร่วมกับบุตรได้ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย เข้าวัดทำบุญ

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ เป็นคำชมเชยและการแสดงออกทางกาย เช่น การกอด การหอม และให้รางวัลเป็นสิ่งของตามที่ตกลงกันไว้ในราคาที่เหมาะสมกับวัย และการหาโอกาส ไปทานอาหารนอกบ้านเป็นมือพิเศษ พาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ส่วนการทำโทษ ส่วนใหญ่ช่วงวัยเด็กใช้ วิธีการตีและอบรมไปพร้อมกัน รองลงมาคือพ่อแม่พูดคุยด้วย และช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการตักเตือน ตัด ค่าขนม และกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรเคารพเชื่อฟังเป็นคนดีของสังคม มีความ รับผิดชอบ ให้ตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังคาดหวังในเรื่องหน้าที่การงาน การรู้เท่าทันสังคมเมือง และการมีชีวิตคู่ที่ดี

2.2.3 การดูแลเกี่ยวกับการศึกษา

1) คุณวัฒน์

วางแผนการเรียนให้บุตร และต้องเรียนตามแผนที่วางไว้ โดยการให้เรียนใน สถาบันที่ติดอันดับต้นๆ ของประเทศ ว่ามีการเรียนการสอนที่ดี ต้องสอบเข้าวิศวกรรมศาสตร์ ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ของม.จุฬาฯ แล้วต้องลงเรียนนิติศาสตร์ ม.รามฯ และที่สำคัญต้องเรียน รักษาคนแดน(รต.) ควบคู่ไปด้วย และกำหนดไว้ว่าบุตรสาวทั้งสองคน ต้องจบระดับปริญญาตรีอย่างน้อย 2 ใบ ส่วนกิจกรรม สันทนาการต่างๆ ไม่สนับสนุนเพราะจะทำให้เสียเวลาในการเรียน

2) คุณเมธา

ไม่เคยบังคับเรื่องการเรียนของบุตร ถ้าอยากเรียนหรือถนัดแบบไหนก็จะให้ เรียน ถ้าไปบังคับจะยิ่งทำให้เขาไม่อยากเรียนหนังสือ เน้นเลือกสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงที่ดี แต่ไม่เน้น วิชาการ เพราะบุตร ชอบด้านศิลปะและสังคม

3) คุณกิตติ

วางแผนให้บุตรเรียนรู้เรื่องการใช้ชีวิตในสังคมและเกี่ยวกับการกีฬา ไม่เน้นด้านวิชาการ เพราะพ่อให้คำแนะนำได้ดีกว่า เลือกให้เรียนโรงเรียนประจำ และขอทุนการศึกษาด้านการกีฬาควบคู่กันไปด้วย เพราะบุตรมีความถนัดด้านกีฬามากกว่าด้านวิชาการ

4) คุณม้อ

ไม่เคยวางแผนหรือบังคับให้บุตรเรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้อิสระในการเลือกที่จะเรียน บุตรชอบศิลปะการแสดง ไม่ชอบด้านวิชาการ จึงส่งให้เรียนด้านศิลปะการแสดงโดยตรงในโรงเรียนประจำ จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตอนนี้อากำลังจะได้ทุนในการไปศึกษาต่อที่ประเทศอินเดีย

5) คุณภรณ์

ไม่ได้บังคับว่าจะต้องเรียนเก่งวิชาการ หรือต้องสอบเข้าเรียนในสถาบันชั้นนำเรียนที่ไหนก็ได้ที่บุตรอยากเรียน และอยากให้บุตรเรียนด้านการแสดง เพิ่มเติมจากการศึกษาในชั้นเรียน เพราะพ่อเป็นนักแสดงสามารถให้คำแนะนำได้ และบุตรชอบด้านนี้ด้วย

6) คุณดำรง

พ่อไม่สามารถจะแนะนำในเรื่องเรียนให้บุตรได้ เพราะพ่อเรียนจบในระดับการศึกษาที่ไม่สูง จึงให้บุตรเป็นผู้เลือกเรียนในสาขาที่ชอบ แต่ต้องเรียนให้จบในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย

7) คุณศิษฐ์

ด้านวิชาการคุณศิษฐ์ไม่เน้นมากนัก วางแผนให้บุตรชายคนโตและบุตรสาวคนโต เรียนด้านการตกแต่งภายในและออกแบบเฟอร์นิเจอร์ โดยส่งให้ไปเรียนต่างประเทศเพื่อกลับมาช่วยดูแลกิจการของครอบครัว

ส่วนบุตรสาวคนเล็กและบุตรชายคนเล็ก ไม่บังคับ ทั้งคู่ชอบด้านศิลปะ และมีพรสวรรค์ จึงส่งเสริมให้เรียนด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาความสามารถและความชอบที่มีอยู่

8) คุณอ้อย

ไม่เคยบังคับบุตรในเรื่องการศึกษา แต่จะเป็นการแนะนำมากกว่า ถ้าชอบด้านไหนก็จะสนับสนุน โดยมีแนวคิดส่งบุตรไปเรียนต่างประเทศ เพราะคิดว่าการศึกษาในประเทศที่พัฒนาแล้วจะทำให้เด็กมีความคิดที่ก้าวล้ำ เมื่อจบและกลับมาจะมีความสามารถและศักยภาพที่เก่งกว่าในระดับเดียวกัน ส่วนอยากเลือกเรียนด้านไหนไม่ได้บังคับ

9) คุณกอล์ฟ

ไม่ได้วางแผนว่าบุตรจะต้องเรียนอะไร ซึ่งต้องดูความสามารถและความชอบของบุตรเป็นหลัก ในด้านที่ถนัดดีกว่า และพร้อมจะสนับสนุนเต็มที่ ถ้าด้านวิชาการไม่เก่งไม่เป็นไร

10) คุณอีด

ให้บุตรทั้งสองคนเลือกที่จะเรียนเอง แล้วนำมาปรึกษาพ่ออีกที ไม่เคยบังคับ แต่เลือกสถาบันที่ดีไว้ให้

11) คุณชัย

วางแผนและจัดการให้เรียนและเน้นด้านการศึกษามากกว่าเพราะสืบเนื่องจากร่างกายของบุตรไม่แข็งแรงตั้งแต่แรกเกิด จึงสนับสนุนให้บุตรเล่นกีฬามากกว่าการเรียนด้านวิชาการ เพราะตอนนี้เป็นนักกีฬาเทควันโดเยาวชน อยากให้บุตรเป็นนักกีฬาอาชีพ

12) คุณเกียรติ

ให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรอย่างมาก วางแผนจัดการเรื่องเรียนเป็นอย่างดี โดยเลือกสถาบันที่ดี และให้บุตรมีหน้าที่เรียนหนังสือเท่านั้น พ่อจะเป็นคนสอนการบ้านด้วยตนเอง ให้เรียนพิเศษก่อนกลับบ้านทุกวัน และในช่วงปิดเทอม

13) คุณเพชร

ไม่ได้วางแผนว่าจะต้องเรียนอย่างไร ให้บุตรเลือกสิ่งที่ชอบด้วยตัวเอง แต่ต้องเรียนให้จบปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย และมีงานทำ เป้าหมายหลักอยากให้บุตรเป็นคนดีของสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่จำเป็นต้องเป็นเลิศด้านวิชาการ

สรุป ส่วนใหญ่ ช่วยสอนการบ้าน แนะนำและให้ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม จะไม่บังคับให้บุตรเรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนด้วยตนเอง วางแผนให้บุตรเรียนให้จบระดับปริญญาตรี รองลงมาอยากให้บุตรเรียนและทำกิจกรรมแบบที่พอถนัดและเข้าใจ ซึ่งพ่อสามารถให้คำแนะนำได้ เช่น ด้านการศึกษา ด้านศิลปะการแสดง หรือด้านธุรกิจที่ทำอยู่ เป็นต้น บางรายวางแผนการเรียนให้บุตรอย่างเคร่งครัด โดยไม่ให้เน้นกิจกรรมสันทนาการ

2.2.4 การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร

1) คุณวัฒน์

มีรายได้ทางเดียว รายได้ทั้งหมดพ่อเป็นผู้หารายได้และจัดสรรการใช้เงินด้วยตนเอง แบ่งการใช้จ่าย เป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นค่าใช้จ่ายของบุตรทั้งเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัว และส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านทั้งหมด และส่วนที่ 3 เป็นเงินเก็บออม

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตรจะให้ป็นรายวัน วันละ 100 บาท ต่อคน

2) คุณเมธา

มีรายได้ทางเดียว โดยพ่อเป็นผู้หารายได้คนเดียวทั้งหมด วางแผนการใช้เงินและจัดสรรทั้งหมด เน้นการประหยัดเป็นหลัก เช่น จะใช้จักรยานยนต์แทนรถยนต์ ซื้กับข้าวมาทำเองแทนซื้อสำเร็จ ซื้ของใช้ภายในบ้านมาเก็บตุนไว้ จะได้ราคาที่ถูกกว่า

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตรจะให้ป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 บาท
ต่อคน

3) คุณกิตติ

มีรายได้ 2 ทางและไม่คงที่ เนื่องจากว่างงาน แต่ได้รับเงินชดเชยจาก
ประกันสังคม และมีพี่สาว (ป้า) ช่วยเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านด้วย และไม่มีการจัดสรรที่แน่นอน ส่วนเรื่อง
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนของบุตรไม่ต้องจ่ายเพราะได้ทุนเรียนฟรี จนจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6
ฉะนั้นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จะเป็นค่าใช้จ่าย ในการซื้อข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ไม่แน่นอน ไม่คงที่ ขึ้นอยู่รับรายรับที่
ได้มา

4) คุณม้อ

มีรายได้ 2 ทาง รายได้ไม่แน่นอน ไม่คงที่ ผู้หารายได้คือพ่อ และคุณย่า ค่าใช้จ่าย
ในบ้าน จะช่วยกันออก ส่วนค่าเล่าเรียนของบุตร พ่อเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ให้ป็นรายเดือน เนื่องจากบุตรอยู่
โรงเรียนประจำ

5) คุณภรณ์

มีรายได้ทางเดียว พ่อเป็นผู้หารายได้ทั้งหมด โดยการวางแผนค่าใช้จ่ายอย่างเป็น
ระบบ ส่วนแรก เป็นค่าเล่าเรียนบุตร ส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และมีเงินฝากประจำไว้ให้บุตร

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตรจะให้ป็นรายวัน วันละ 60 บาท

6) คุณคำรงค์

มีรายได้ทางเดียว ซึ่งต้องมึงานเสริมนอกเหนือจากงานหลัก เพื่อหารายได้เพิ่ม
โดยการรับจ้างเก็บดอกจាំปีเพื่อหารายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งบุตรมีส่วนช่วยในการหารายได้นี้ ค่าเล่าเรียนของ
บุตรพ่อรับผิดชอบ รวมถึงค่าใช้จ่ายภายในบ้านทั้งหมด

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตรจะให้ป็นรายสัปดาห์ มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ
กับรายได้

7) คุณสิษฐ์

มีรายได้ทางเดียว ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในบ้านพ่อเป็นคนรับผิดชอบเพียงคนเดียว
รวมถึงค่าเล่าเรียนของบุตรทั้งสิ้น เรื่องการจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ให้แม่บ้าน(พี่เลี้ยง)และน้องสาว
(อา) เป็นคนดูแล ส่วนเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของบุตร พ่อจัดสรรดูแลเองทั้งหมด

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร สำหรับบุตรคนโตและคนรองเรียนอยู่ต่างประเทศ จะโอนค่าใช้จ่ายให้เป็นรายสัปดาห์และไม่อนุญาตให้ใช้บัตรเครดิต เพื่อป้องกันการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ส่วนคนเล็กสองคน จะให้เป็นรายวัน วันละ 60 บาทต่อคน

8) คุณอ้อย

มีรายได้ทางเดียว ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และค่าการศึกษาเล่าเรียน พ่อดูแลรับผิดชอบทั้งหมด โดยบุตรทั้งสองคนไปเรียนอยู่ต่างประเทศ ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร จะโอนเงินไว้ให้ในบัญชีเป็นก้อน และมีบัตรเครดิตให้ไว้ยามฉุกเฉิน

9) คุณกอล์ฟ

มีรายได้ทางเดียว ต้องดูแลค่าใช้จ่ายภายในบ้านทั้งหมด และต้องรับผิดชอบเรื่องค่าเล่าเรียนของบุตร แต่ค่าใช้จ่ายเรื่องค่าเล่าเรียนยังไม่สูงมากนัก เพราะบุตรยังเรียนในระดับประถมศึกษา

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ให้วันละ 50 บาท ไม่รวมค่าเดินทาง เพราะพ่อจะเป็นคนไปรับ-ส่งเอง

10) คุณอี๊ด

มีรายได้ทางเดียว ค่าใช้จ่ายภายในบ้านพ่อดูแลรับผิดชอบทั้งหมด และส่งเสียเรื่องเรียนของลูกทั้งสองคน

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตรทั้งสองคน ให้เป็นรายวัน วันละ 100 บาทต่อคน

11) คุณชัย

มีรายได้ทางเดียว พ่อเป็นคนหารายได้ และดูแลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้าน และให้บุตรช่วยหารายได้ภายในครอบครัวด้วยการให้ช่วยงานพ่อขายต้นไม้ เพื่อสอนให้บุตรเห็นค่าของเงิน ค่าเล่าเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพราะบุตรเป็นนักกีฬาของโรงเรียนและเป็นนักกีฬาเยาวชนด้วย

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ให้เป็นรายวัน วันละ 50 บาท

12) คุณเกียรติ

มีรายได้ทางเดียว เลี้ยงบุตร 3 คน ดูแลรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านทั้งหมด วางแผนการใช้เงินเป็นระบบ โดยซื้อของใช้เข้าบ้านสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ให้เป็นรายวัน คนโตวันละ 100 บาท คนกลางวันละ 50 บาท และคนเล็กวันละ 30 บาท มากน้อยตามความจำเป็นที่ต้องใช้

13) คุณเพชร

มีรายได้ 2 ทาง ส่วนหนึ่งมาจากพ่อ และอีกส่วนมาจากคนในครอบครัว ช่วยกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนของบุตร พ่อเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด

ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ให้เป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 บาท

สรุป ส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของบุตร โดยมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ รองลงมา มีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด นอกจากนี้ บางรายรับผิดชอบแค่ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ เนื่องจากบุตรได้รับทุนการศึกษาจากการเป็นนักกีฬาเยาวชน

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 50 - 100 บาท รองลงมา เป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 - 1,000 บาท และรายเดือนที่ไม่แน่นอน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความจำเป็นของบุตร

2.2.5 การปกป้องสวัสดิภาพบุตร

1) คุณวัฒน์

ทำประกันชีวิตให้กับบุตรทั้งสองคน วางแผนการศึกษาไว้เป็นระบบและต้องดำเนินตามแผนที่วางไว้ เพราะเชื่อว่าการศึกษาที่ดี จะทำให้สวัสดิภาพในชีวิตดีตามไปด้วย

2) คุณเมธา

ดูแลสุขภาพอนามัยของบุตรเป็นหลัก รวมถึงความสะอาดภายในบ้าน และอาหารการกินที่ถูกต้องลักษณะ ของใช้ส่วนตัวของบุตรจะคัดสรรเป็นอย่างดี

3) คุณกิตติ

คอยดูแลเรื่องการออกกำลังกายให้กับบุตรชาย เวลาที่มีการปั่นจักรยานแข่งขันในแต่ละรายการ เพื่อต้องการให้บุตรมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงจากการออกกำลังกาย และมีน้ำใจนักกีฬา

4) คุณม้อ

ทำประกันชีวิตไว้ให้แก่บุตรสาว เพราะมองว่าอาชีพค้าขายไม่มีความมั่นคงมากพอ เพื่อไว้รองรับเมื่อบุตรเจ็บป่วย ต้องเข้ารับรักษาตัวในสถานพยาบาล หรือถ้าพ่อเสียชีวิต บุตรจะได้มีค่าตอบแทนจากประกันชีวิตในส่วนของคุณพ่อด้วยเช่นกัน

5) คุณภรณ์

เลือกให้การศึกษาในสถาบันที่ดี และทำประกันชีวิตให้กับบุตร

6) คุณดำรง

ทำประกันชีวิตไว้ให้บุตรและส่งให้เรียนจนกว่าจะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี

7) คุณศิษฐ์

สถานบันการศึกษาที่ดีมีชื่อเสียง ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้บุตรทั้ง 4 คน มีการตรวจสุขภาพประจำปี และที่สำคัญได้ทำพินัยกรรมไว้ให้บุตรเรียบร้อยแล้ว เพราะมองว่าชีวิตไม่แน่นอน เกรงว่าถ้าไม่มีพ่อแล้วจะลำบาก

8) คุณอ้อย

เน้นเรื่องสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตใจเป็นหลัก และได้ทำประกันชีวิตให้กับบุตรทั้งสองคน

9) คุณกอล์ฟ

พาทบุตรไปตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ให้เล่นกีฬาเพื่อสุขภาพร่างกาย ทำประกันสุขภาพ และประกันชีวิตไว้ให้บุตร

10) คุณอีด

มีพี่เลี้ยงประจำตัวให้บุตร ทั้งสองคน พี่เลี้ยง 1 คน ต่อบุตร 1 คน ดูแลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงปัจจุบัน (ช่วงวัยรุ่น) พาทตรวจสุขภาพเป็นประจำ มีประกันสุขภาพและประกันชีวิตให้กับบุตรทั้งสอง

11) คุณชัย

การดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดด้วยตัวเอง และส่งเสริมให้บุตรเล่นกีฬาอย่างจริงจัง เพื่อสุขภาพที่ดี และเป็นสวัสดิภาพที่พ่อแม่ให้แก่บุตรได้ เพราะเนื่องจากตอนแรกเกิด บุตรเป็นโรคหัวใจ เกือบไม่รอด เห็นว่าสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ

12) คุณเกียรติ

ปกป้องสวัสดิภาพให้แก่บุตรทั้งสามคนตั้งแต่แรกเกิด จากการคุกคามของผู้เป็นแม่ของบุตร ภรรยาติดสุรา เทียวเตร่ เลี้ยงดูบุตรไม่ได้ โดยพ่อพยายามที่จะขอสิทธิขาดในการเลี้ยงดูบุตรเพียงผู้เดียว ใช้เวลาขอสิทธิประมาณ 5 ปี เพราะพ่อไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับภรรยา นอกจากนี้พ่อได้ทำประกันชีวิตไว้ให้บุตรทั้งสามคน

13) คุณเพชร

ไม่มีสวัสดิภาพที่เป็นสิ่งของหรือทรัพย์สิน แต่ให้ความรักความอบอุ่น ให้แนวคิด และการอบรมสั่งสอนที่ดีเป็นหลัก

สรุป ในการปกป้องสวัสดิภาพบุตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้แก่บุตร มีการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมให้เล่นกีฬาอย่างจริงจัง เล็งเห็นความแข็งแรงและสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาส่งเสริมให้การศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่งเสริมให้การศึกษาในระดับที่สูง การให้ความรักความอบอุ่น และการปกป้องภัยคุกคามจากผู้เป็นแม่

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

2.3.1 ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

1) คุณวัฒน์

ด้านสุขภาพกาย ช่วงบุตรก่อนวัยเรียน จะเหนื่อย พักผ่อนน้อย เพราะต้องดูแลบุตร 2 คนพร้อมกันพอบุตรเข้าโรงเรียน เหนื่อยน้อยลง

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกท้อ และเหนื่อยใจ เวลาบุตรคือ ไม่เชื่อฟัง

2) คุณเมธา

ด้านสุขภาพกาย เฉพาะช่วงบุตรก่อนวัยเรียน ก่อนข้างเหนื่อย เพราะไม่มีเวลาเป็นส่วนตัว ต้องดูแลบุตรตลอดทั้งสองคน เพราะอายุได้แก่กัน

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกน้อยใจ ท้อ เครียด เวลาบุตรทำอะไรไม่ยอมบอก ไม่ค่อยปรึกษา แอบคุยกันเองสองพี่น้อง รู้สึกกังวล เวลาโทรหาไม่ยอมรับสาย เด็กเรียนไม่บอกว่าไปไหน

3) คุณกิตติ

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา เพราะเป็นนักกีฬา(จักรยานสมัครเล่น)

ด้านสุขภาพจิต คิดมาก กังวล เพราะบุตรค่อนข้างคือ ไม่เชื่อฟัง และชอบโกหก

4) คุณม้อ

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา ไม่เหนื่อยมาก เพราะมีคุณแม่ (ย่า) ช่วยดูแลบุตร

ด้านสุขภาพจิต ช่วงบุตรวัยเด็กเล็ก ก่อนเข้าวัยรุ่น เหนื่อยใจ และ โกรธมากในบางครั้ง เพราะบุตรไม่ยอมพูด ถามอะไรไม่ตอบ เหมือนเก็บกด พอเข้าวัยรุ่น กังวลและเป็นห่วง เรื่องสุขภาพ เพราะอยู่โรงเรียนประจำ ไม่ได้ใกล้ชิดกันตลอด

5) คุณภรณ์

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา

ด้านสุขภาพจิต เหนื่อยใจ เวลาบุตรคือ ไม่เชื่อฟัง

6) คุณดำรง

ด้านสุขภาพกาย พ่อมีปัญหาเรื่องโรคประจำตัวเบาหวาน และความดัน แต่ไม่มีผลต่อการเลี้ยงดูบุตร เพียงแต่กังวลว่าจะอยู่กับบุตรได้ไม่นานเพราะโรคภัย

ด้านสุขภาพจิต เป็นห่วงและกังวล เรื่องสุขภาพ และเรื่องการคบเพื่อนช่วงวัยรุ่น

7) คุณศิษฐ์

ด้านสุขภาพกาย เหนื่อยมากช่วงบุตรยังเล็ก ต้องดูแลทั้ง 4 คน ไม่มีเวลาพักผ่อน
เพียงพอ และทำงานค่อนข้างหนัก

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกท้อ เหนื่อยและเครียด เวลาบุตร ทะเลาะกัน รู้สึกกังวล เรื่อง
การเอาใจใส่บุตร แต่ละคนไม่ทั่วถึง เนื่องจากทำงานเยอะเกินไป

8) คุณอ้อย

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกเป็นห่วงและกังวลใจ เรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ของ
บุตร เพราะไปเรียนอยู่ต่างประเทศ ทั้งสองคน

9) คุณกอล์ฟ

ด้านสุขภาพกาย เหนื่อยมาก ตอนบุตรยังเล็ก คือและชนมาก และต้องดูแลบุตร
ตลอดเวลา เพียงคนเดียว

ด้านสุขภาพจิต ไม่มีปัญหา แต่เครียดและกังวลมาก เฉพาะเวลาบุตรเจ็บป่วย

10) คุณอีด

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา

ด้านสุขภาพจิต เครียดมากและท้อมาก ตอนบุตร ยังเป็นเด็กเล็ก เวลาร้องไห้ไม่รู้
ว่าเจ็บปวดตรงไหน ต้องการอะไร โดยเฉพาะตอนไม่สบาย เพราะบุตรยังบอกไม่ได้ว่าเป็นอะไร แต่พอโต
ขึ้น รู้สึกกังวลเรื่องบุตรทะเลาะกันเอง กลัวว่าพี่น้องจะไม่รักกัน

11) คุณชัย

ด้านสุขภาพกาย ช่วงบุตรยังเล็ก ตั้งแต่ช่วง 11 เดือนจนถึงอายุ 4 ปี เหนื่อยมาก
ร่างกายผอมมาก ไม่มีเวลาพักผ่อนและทำงาน เพราะบุตรเป็นโรคหัวใจและต้องผ่าตัด พอบุตรโตขึ้นก็ไม่มี
ปัญหา

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกเครียดและทุกข์ใจอย่างมาก ตอนบุตรเป็นโรคหัวใจ

12) คุณเกียรติ

ด้านสุขภาพกาย เหนื่อยมากที่สุดที่ต้องฝ่าฟันเพื่อให้ได้เลี้ยงดูบุตรทั้ง 3 คน และ
บุตร ยังเล็กมาก และต้องเลี้ยงเพียงลำพัง ไม่มีใครช่วย พอบุตรเข้าโรงเรียนก็ดีขึ้น ไม่มีปัญหา

ด้านสุขภาพจิต รู้สึกเครียด และกังวลตลอดเวลา เพราะต้องคอยปกป้องบุตรให้
พ้นจากการถูกรังควานของภรรยา และรู้สึกทุกข์ใจมาก เวลาบุตรเจ็บป่วย

13) คุณเพชร

ด้านสุขภาพกาย ไม่มีปัญหา เพราะบุตรสาวเป็นเด็กเลี้ยงง่าย ไม่คือ
ด้านสุขภาพจิต ไม่มีปัญหา เพราะบุตรเป็นเด็กดีมาตลอด แต่จะรู้สึกกังวลเรื่อง
สุขภาพ ร่างกายของบุตรมากกว่า

สรุป ปัญหาด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีปัญหาทางกาย เหนื่อยง่ายเพราะมีเวลา
พักผ่อนน้อย

ปัญหาด้านสุขภาพจิต ส่วนใหญ่จะเครียดและกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายและการ
เจ็บป่วยของบุตร รองลงมา รู้สึกท้อ เครียดและโกรธ เรื่องที่บุตรไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน คือ และชอบ โทกทัก บาง
รายบุตรมีอาการเก็บกดไม่ยอมพูดในช่วงวัยเด็ก

2.3.2 ปัญหาด้านความสัมพันธ์ และการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร

1) คุณวัฒน์

ช่วงวัยเด็ก ไม่มีปัญหา เรื่องความผูกพันกัน สนิทกัน เพราะบุตรจะเชื่อฟัง และ
ดีดพ่อ

ช่วงวัยรุ่น ปัญหาที่พบเห็น จะติดเพื่อน ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ มีความลับ ไม่ยอม
พูดความจริง

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร ใช้ประสบการณ์ของช่วงชีวิตที่ผ่านมา
ของพ่อ ในการสร้างสัมพันธ์และการเข้าถึงความคิด ความรู้สึกและความต้องการ ของบุตร จะเข้าถึงได้
เฉพาะเรื่องวิชาการ เรื่องเรียน แต่เรื่องส่วนตัว เรื่องความสนใจในวัยรุ่น จะรู้ไม่เท่าทันบุตร

2) คุณเมธา

ช่วงวัยเด็ก ไม่มีปัญหา สนิทกับบุตรมาก อยู่ด้วยกันตลอดเวลา ยกเว้นตอนไป
โรงเรียน

ช่วงวัยรุ่น บุตรเริ่มมีความลับ ความลับของวัยรุ่น บุตรจะไม่ค่อยปรึกษาหารือ
ไม่ยอมพูดความจริง เป็นเพราะอายุห่างกันมากถึง 35-36 ปี

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร ศึกษาข้อมูลในทีวี จากการอ่านหนังสือ
ข่าวสารจากนักวิชาการที่รับรู้มา นำมาปรับใช้

3) คุณกิตติ

ช่วงวัยเด็ก บุตรจะติดพ่อมาก ไปไหนมาไปด้วยกันตลอด ไปทำกิจกรรมร่วมกัน
เล่นกีฬาด้วยกัน

ช่วงวัยรุ่น จะติดเพื่อนติดเกมส์บ่อยเบี่ยงเวลาชวนทำกิจกรรมร่วมกัน ชอบโทกทัก

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร จับเข้าคุยกัน พยายามสอนแบบตรงไปตรงมา พยายามสอบถามบุตรในเรื่องต่างๆ เช่นเรื่องเพื่อน เรื่องโรงเรียน เรื่องกีฬา เป็นต้น

4) คุณมือ

ช่วงวัยเด็ก บุตรเป็นเด็กเก็บตัว ไม่ยอมพูด บางครั้งถามก็ไม่พูด จนกังวล กลัวว่าบุตรจะเก็บกด บางครั้งถึงกับโกรธจนลงไม้ลงมือกับบุตร

ช่วงวัยรุ่น ไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ เข้าใจกันทุกอย่าง พูดคุยได้ทุกเรื่องสนิทกัน

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร ในช่วงวัยรุ่นพยายามทำตัวให้เป็นเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ ไม่ตำหนิเมื่อบุตรทำผิดแต่เปลี่ยนเป็นการพูดคุยแทน คุยกันแบบเพื่อน ด้วยอายุที่ห่างกันไม่มากเลยเข้าใจกันง่าย

5) คุณภรรยา

ช่วงวัยเด็ก บุตรจะติดพ่อ และสนิทกับพ่อ อยู่ด้วยกันตลอด

ช่วงวัยรุ่น เริ่มห่างเหิน เก็บตัว ติดคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร เลือกที่จะอยู่ด้วยกันให้มากขึ้น สังเกตให้มากขึ้น มีอะไรก็ถามตรงๆ พยายามคุยอย่างมีชีวิตช่วงวัยรุ่นของพ่อให้บุตรฟัง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในส่วนของบุตร

6) คุณตำรวจ

ช่วงวัยเด็ก ไม่ค่อยสนิท บุตรจะสนิทกับแม่มากกว่า มีอะไรบุตรจะคุยกับแม่และยายเป็นหลัก

ช่วงวัยรุ่น ติดเพื่อน ติดแฟนมากกว่าครอบครัว เริ่มปิดกั้นตัวเอง ไม่เคยเล่าปัญหาให้พ่อฟัง มารู้ภายหลังจากคนอื่นเสมอ

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร พยายามศึกษาพฤติกรรมและสังคมของบุตร โดยการบุตรและกลุ่มเพื่อน ไปกินไปเที่ยวด้วยกัน แล้วสังเกตกิริยา ท่าทาง การพูดจา การแต่งตัว เพราะถ้าถามตรงๆ บุตรจะไม่พูดความจริงทั้งหมด

7) คุณศิษย์

ช่วงวัยเด็ก ติดพ่อมาก แม้จะไม่ได้อยู่ด้วยกันตลอด เพราะต้องทำงาน แต่จะโทรคุยกันตลอด และจะต้องพาบุตรเข้านอนทุกคืน

ช่วงวัยรุ่น บุตรจะใช้เวลากับเพื่อนมากกว่ากับครอบครัว ติดคอมพิวเตอร์ ติดเกมส์ บุตรสาวเก็บตัวแต่ในห้องส่วนตัว ติดโทรศัพท์มือถือ

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร คุณกันได้ทุกเรื่อง พยายามคุยกันเหมือนเพื่อนมากกว่าพ่อ ไม่มีความลับต่อกัน ไม่มีการดูค่าแบบไร้เหตุผล

8) คุณอ้อย

ช่วงวัยเด็ก ไม่ค่อยคุยกันมากนัก ก่อนข้างเจียบ ดูเหมือนเก็บกด แต่ไม่คือ บุตรจะเป็นคนเรียบร้อย

ช่วงวัยรุ่น พุดคุยกันมากขึ้น และบ่อกว่าตอนเป็นเด็ก เพราะบุตรมีความเป็นผู้ใหญ่กว่าเด็กวัยเดียวกัน ไม่คือ ไม่เกร

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร พยายามชวนคุย สอบถามบุตรแบบตรงไปตรงมา ในทุกเรื่อง เช่น เรื่องแฟน เรื่องยาเสพติด การพนัน เป็นต้น และพยายามทำตัวให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อจะได้สื่อสารกับบุตรได้ง่ายขึ้น

9) คุณกอล์ฟ

ช่วงวัยเด็ก ช่วงนี้บุตรติดพ่อ ต้องทำกิจกรรมทุกอย่างร่วมกัน เล่นกีฬา เลี้ยงสุนัข เป็นต้น

ช่วงวัยรุ่น บุตรยังไม่เข้าช่วงวัยรุ่น ยังไม่มีปัญหา

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร สังกะตจากพฤติกรรมของเขา เลี้ยงมาตั้งแต่เด็ก แค่มองตาก็รู้แล้วว่าเขาคิดอย่างไร ตอนนี้อยู่ไม่มีความกังวล จะกังวลช่วงที่บุตรจะเข้าวัยรุ่นมากกว่า

10) คุณอีด

ช่วงวัยเด็ก เป็นช่วงที่ไม่มีช่องว่างระหว่างกันเลย สนทนกันมาก ไปไหนมาไหนด้วยกันตลอด

ช่วงวัยรุ่น ก่อนข้างคือ และมีความคิดเป็นของตัวเองสูง สนทนกันน้อยลง บุตรเริ่มสนใจสิ่งรอบข้างมากขึ้น เช่น เพื่อน แฟน เทคโนโลยี เป็นต้น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร แสดงความเป็นเพื่อนกับบุตรแบบจริงจัง ทั้งวาจา คำพูด บางครั้งเหมือนเพื่อนคุยกัน จนดูเหมือนไม่มีสัมมาคารวะ แต่พ่อไม่ถือสา

11) คุณชัย

ช่วงวัยเด็ก ช่วงนี้ใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมร่วมกันจนสนิทกัน และบุตรไม่คือ เชื่อฟังคำสั่งและพุดคุยกันทุกเรื่อง

ช่วงวัยรุ่น บุตรยังไม่เข้าช่วงวัยรุ่น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร ศึกษาข้อมูลรอบด้าน ทั้งจากหนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดคือศึกษาจากตัวบุตร

12) คุณเกียรติ

ช่วงวัยเด็ก บุตรใกล้ชิดและสนิทกับพ่อมาก เพราะเลี้ยงเองตั้งแต่แรกเกิด ดูแล
เองทุกอย่าง

ช่วงวัยรุ่น บุตรสาวเริ่มมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เลยไม่ค่อยกล้าจะคุยในบาง
เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพทางสรีระ กอรปกับพ่อไม่เข้าใจลึกซึ้งเรื่องความเป็น
ผู้หญิง ในช่วงวัยรุ่น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร ใช้การสังเกต ชวนคุย ศึกษาหาความรู้
จากหนังสือ ตำรา บ้าง ปรึกษาคุณครูที่โรงเรียน

13) คุณเพชร

ช่วงวัยเด็ก พ่อต้องทำงานต่างจังหวัด ไม่ค่อยได้คุยกัน แต่สนิทกัน บุตรจะ
ปรึกษาและสนิทกับคุณป้ามากกว่า

ช่วงวัยรุ่น คุยกันได้ทุกเรื่อง ไม่โกหก ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องความเข้าใจกัน

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร สังเกตจากพฤติกรรมของบุตรสาว ชวน
คุยเรื่องทั่วไปส่วนเรื่องเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง จะถามป้า บุตรจะไม่กล้าบอกพ่อ เพราะบุตรจะคุยกับป้าทุก
เรื่อง เช่น เรื่องประจำเดือน กายภาพ สรีระ เป็นต้น

สรุป ช่วงวัยเด็ก จะไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับบุตร เพราะพ่อจะ
ดูแลบุตรด้วยตัวเอง จึงสนิทสนมและผูกพันกัน มีบางรายบุตรจะมีอาการเก็บกด ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ไม่ร่าเริง
ซึ่งเป็นเพราะพ่อไม่มีเวลาอยู่กับบุตรตลอด และมีอาการคิดถึงแม่ในบางครั้ง

ช่วงวัยรุ่น ความสัมพันธ์ เริ่มห่างเหิน เก็บตัว มีความลับ คิดเพื่อน คิดแฟน และมี
ความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง สนใจเทคโนโลยี เกมส์ ความทันสมัย และแฟชั่น จาก
คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รองลงมา ความสัมพันธ์ ใกล้ชิด มีความเข้าใจและสนิทสนมกันมากขึ้น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร โดยมีการใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้
(1) พูดคุย สอบถามบุตรตรง ๆ ทุกเรื่อง ลักษณะแบบเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ เช่น เรื่องเพื่อนต่างเพศ เรื่องยา
เสพติด การพนัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) สังเกต เช่น สังเกตจากพฤติกรรมบุตรจากเพื่อนของบุตร (3) ใช้
ประสบการณ์ที่ผ่านมาของพ่อ เป็นแนวทางชี้แนะการดำเนินชีวิตของบุตร (4) ค้นหาข้อมูล จากโทรทัศน์
นิตยสาร หนังสือ ตำราจากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับบุตร

2.3.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบัน

1) คุณวัฒน์

ในอดีต ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีหนี้สินเยอะ ต้องหนีหนี้ เป็นช่วงภรรยาเสียชีวิต พร้อมกับต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตร 2 คน ไม่มีใครยื่นมือเข้ามาช่วย ได้รับเงินชดเชยจากประกันชีวิตของภรรยา

ปัจจุบัน สถานะทางการเงินอยู่ในระดับกลาง ไม่ร่ำรวย ต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด และมีแบบแผน มีรายได้คงที่ ไม่ขัดสน สามารถดูแลและส่งเสียบุตรให้เรียนได้ตามแบบแผนที่วางไว้

2) คุณเมธา

ในอดีต ก่อนข้างมั่นคง เพราะทำงานอยู่ในระดับบน ของบริษัทส่งออกแห่งหนึ่ง ก่อนจะถูกเชิญให้ออก เพราะต้องการลดปริมาณบุคลากรในฐานเงินเดือนสูง เกิดจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540

ปัจจุบัน รายได้ไม่ดีเหมือนเมื่อก่อน อยู่ในระดับกลาง ไม่ร่ำรวย ต้องประหยัด ต้องวางแผนการเงินเป็นอย่างดี เพราะมีรายได้ทางเดียว เปิดบริษัทเป็นของตนเอง สามารถเลี้ยงดูและรับผิดชอบค่าเล่าเรียนของบุตรได้ และต้องวางแผนการใช้เงินเป็นอย่างดี

3) คุณกิตติ

ในอดีต เป็นพนักงานบริษัท รายได้เงินเดือนประจำ ฐานะปานกลาง

ปัจจุบัน ตกงาน ไม่มีรายได้ประจำ อาศัยเงินสวัสดิการประกันสังคมที่จ่ายชดเชยให้วันละ 250บาท และมีรายได้จากพี่สาว(ป้า) ช่วยเรื่องค่าใช้จ่ายในบ้าน นอกจากนี้มีรับงานอิสระเป็นครั้งคราว เช่นช่วยงานมูลนิธิ ช่วยงานวิจัย ได้ค่าตอบแทนเป็นเบี้ยเลี้ยงรายวัน ยังพอมีเงินค่าขนมให้บุตรไปโรงเรียน แต่ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนให้บุตร เพราะเป็นนักเรียนทุนนักกีฬาเยาวชน

4) คุณม้อ

ในอดีต ค้าขาย รายได้ไม่คงที่ ไม่แน่นอน ค่าใช้จ่ายในครอบครัวช่วยกันรับผิดชอบ เพราะเป็นครอบครัวขยาย อยู่กันหลายคน

ปัจจุบัน ค้าขายดีขึ้น มีที่ทางเป็นหลักแหล่ง กำไรเยอะขึ้น และยังคงออกขายนอกสถานที่บ้าง อย่างเช่นตลาดนัด ไม่เคยขัดสน สามารถเลี้ยงดูและส่งบุตรให้เล่าเรียนได้

5) คุณภรณ์

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ฐานะทางการเงินของคุณภรณ์ค่อนข้างดี ไม่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูครอบครัว สามารถให้บุตรได้เต็มที่ เนื่องจากทำธุรกิจหลายด้าน และเป็นนักแสดง รายได้ค่อนข้างเยอะ

6) คุณดำรง

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีรายได้คงที่และดีขึ้นตามลำดับอายุของงานที่ทำ มีฐานะทางการเงินในระดับกลาง เป็นพนักงานประจำ สามารถส่งเสียให้บุตรเรียนตามกำลังฐานะ นอกจากนี้ ยังหารายได้เสริมจากการเก็บดอกจำปีขาย โดยให้บุตรสาวช่วยทำด้วย เพื่อเป็นเงินเก็บและค่าขนม

7) คุณสิขันธ์

ในอดีต เคยล้มละลายในการทำธุรกิจ ตอนแยกทางกับภรรยาคนแรก เพราะทรัพย์สินที่ทำธุรกิจเป็นชื่อของภรรยาและภรรยามีอำนาจในการลงนามทั้งหมด ต้องเริ่มต้นใหม่จากศูนย์อีกครั้ง ครอบครัว และพี่น้อง เข้ามาช่วยสะสางเรื่องนี้ และต้องเลี้ยงดูบุตร 2 คนในขณะนั้น

ปัจจุบัน สามารถก่อตั้งบริษัท ขึ้นมาใหม่ได้อีกครั้ง ฐานะร่ำรวยขึ้น มีธุรกิจหลายบริษัท สามารถส่งเสียและเลี้ยงดูบุตร ทั้ง 4 คน ได้เป็นอย่างดี สองคนแรก กำลังศึกษาอยู่ต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัวทั้งหมด เพราะเป็นครอบครัวใหญ่

8) คุณอ้อย

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทำธุรกิจทัวร์ท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ มีรายได้และมีผลกำไรดี สามารถส่งเสียบุตรทั้งสองคนให้ไปเรียนต่างประเทศได้

9) คุณกอล์ฟ

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีตระกูลที่ดี และร่ำรวยอยู่แล้ว และปัจจุบันเป็นผู้จัดการบริษัทแห่งหนึ่ง ทำให้มีรายได้มากพอ ไม่มีความขัดสนด้านการเงินและสามารถเลี้ยงดูบุตรได้เป็นอย่างดี

10) คุณอืด

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ฐานะมั่งคั่ง เคยรับราชการเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร และปัจจุบัน เป็นที่ปรึกษาในบริษัทเอกชนรายใหญ่แห่งหนึ่ง กอรปกับมีฐานะทางการเงินครอบครัวที่ดี ตั้งแต่ยุคคุณแม่ (ย่า) เพราะมีธุรกิจของครอบครัว ทำให้ไม่ขัดสนเรื่องค่าใช้จ่าย สามารถส่งเสียเลี้ยงดูบุตรได้อย่างดี

11) คุณชัย

ในอดีต เป็นพนักงานประจำ แบบมนุษย์เงินเดือน มีภาระหนี้สินมาก เนื่องจากต้องนำเงินมารักษาตัวบุตรที่ป่วยเป็นโรคหัวใจตั้งแต่กำเนิด และต้องออกจากงานมาดูแลบุตรอย่างใกล้ชิด ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินอย่างมาก มีหนี้มากมาย

ปัจจุบัน รายได้น้อย ทำอาชีพค้าขายต้นไม้ตามตลาดนัด ต้องประหยัด พยายามใช้ชีวิตอย่างพอเพียง สามารถส่งเสียให้บุตรได้เรียนหนังสือและสนับสนุนเรื่องกีฬาอย่างจริงจัง เพื่อต้องการให้บุตรได้รับทุนนักกีฬา ไปเรียนจากจบการศึกษา

12) คุณเกียรติ

ในอดีต ฐานะมั่งคั่ง เป็นพนักงานประจำ รายได้ดี แต่ต้องเกือบหมดตัวเพราะอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ที่เลิกจักรยานไป ต้องเอาเงินไปแลกกับการได้สิทธิในการเลี้ยงดูบุตรทั้งสามคน จากภรรยาเก่า 5 ปี เนื่องจากไม่ได้จดทะเบียนสมรส ขาดรถ นำเงินไปให้ภรรยา ซึ่งภรรยาเอาบุตรทั้งสามคนมาต่อรอง กอปรกับเจอวิกฤตเศรษฐกิจ ปีพ.ศ. 2540

ปัจจุบัน ทำธุรกิจปั้มน้ำมันเป็นของตนเอง มีรายได้คงที่ ไม่ร่ำรวยมาก สามารถเลี้ยงดูบุตร และ ส่งเสียให้ได้เล่าเรียนทุกคน

13) คุณเพชร

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อยู่ในครอบครัวระดับกลาง มีกินมีใช้ไม่ขาดสน เป็นมนุษย์เงินเดือน ยึดถือหลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ยึดหลักธรรมะในการดำเนินชีวิต เป็นครอบครัวใหญ่ ทุกคนในครอบครัวจะดำเนินชีวิตในแบบเดียวกัน ส่งเสียให้บุตรได้เรียนหนังสือได้ ค่าใช้จ่ายภายในบ้านทุกคนช่วยเหลือกัน

สรุป ในอดีตส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ช่วงปีพ.ศ. 2540 จึงมีภาระหนี้สิน ปัจจุบันมีปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาไม่มีปัญหาเพราะครอบครัวมีฐานะดี มีกิจการของครอบครัวที่ดี และเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

2.3.4 ปัญหาด้านนิสัยและความประพฤติของบุตร

1) คุณวัฒน์

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาวคนเล็ก ชอบโกหกบ่อย และชินชากับการถูกคว่ำ ค้าง ไล่ล่าคาราและแพชั่น

2) คุณเมธา

นิสัยและความประพฤติ เรื่องไม่ตั้งใจเรียนของบุตรสาว ไม่กระตือรือร้น เคยโดดเรียนไปกับเพื่อน มีความลับที่คุยกันระหว่างพี่ น้อง ไม่ยอมบอกพ่อ

3) คุณกิตติ

นิสัยและความประพฤติ บุตรชาย ชอบโกหก คือ และก้าวร้าว ชอบโวยวายเสียงดัง ใช้อารมณ์ ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ดิคเกมส์ พุดจาไม่ดีกับพ่อเวลาขัดใจ อารมณ์ไม่คงที่

4) คุณม้อ

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาว ไม่ค่อยพูด พุดน้อย เก็บตัว ไม่ค่อยร่าเริง

5) คุณภรณ์

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาวเป็นคนเงิบ ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ขี้อาย ดิคคอมพิวเตอร์ กังวลเรื่องสังคมออนไลน์

6) คุณดำรง

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาว เรื่องติดเพื่อน กลับบ้านดึก เรื่องมีแฟน

7) คุณสิทธิ์

นิสัยและความประพฤติ บุตรชายคนโต เรื่องคบเพื่อน ใช้เงินที่ฟุ่มเฟือย กลัวรู้ไม่เท่าทันเพื่อน และบุตรสาวคนที่สอง เรื่องการคบคน ไม่ค่อยรู้เท่าทันคน มองโลกในแง่ดีเกินไป ส่วนอีก 2 คน เจียบ ไม่ค่อยพูด มีโลกส่วนตัว

8) คุณอ้อย

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาว อยู่ต่างประเทศ ในวัฒนธรรมฝรั่ง เรื่องการคบเพื่อนต่างประเทศ กลัวจะถูกเอาเปรียบ

9) คุณกอล์ฟ

นิสัยและความประพฤติ บุตรชายไม่เชื่อฟัง คือ และชนแบบวัยเด็กแต่ไม่ต่อต้าน

10) คุณอีด

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาว เรื่องการพูดจา ความมั่นใจในตัวเองที่มีมากเกินไป เกรงว่าสังคมจะต่อต้าน ส่วนบุตรชาย เรื่องอารมณ์ร้อน ชอบโวยวายไม่ฟังเหตุผล การไม่มีสัมมาคารวะกับญาติผู้ใหญ่

11) คุณชัย

นิสัยและความประพฤติ บุตรชาย ไม่มีเรื่องกังวล เป็นเด็กดี ไม่มีปัญหาหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จะกังวลตอนช่วงเข้าวัยรุ่นมากกว่า

12) คุณเกียรติ

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาวคนโต กำลังเข้าช่วงวัยรุ่น เริ่มติดเพื่อน เริ่มโกหกและใช้เงินเก่ง

13) คุณเพชร

นิสัยและความประพฤติ บุตรสาวเป็นเด็กดี ไม่มีอะไรต้องกังวล เป็นห่วงแต่เรื่องการที่มองโลกในแง่ดีเกินไป กลัวว่าจะแพ้ยัยสังคม

สรุป ปัญหาส่วนใหญ่เรื่องนิสัยและความประพฤติของบุตร ในช่วงวัยรุ่น เช่น การโกหก คือ ติดเพื่อน ติดแฟน ติดเกมส์ ใช้เงินเก่ง ไม่ตั้งใจเรียน รongลงมา จะเป็นเรื่องการรู้ไม่เท่าทันสังคม การมองโลกในแง่ดีเกินไป การเก็บตัว กาลเทศะในการพูดกับผู้ใหญ่

2.3.5 ปัญหาด้านเวลาของพ่อ ที่มีให้แก่บุตร

1) คุณวัฒน์

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพราะทำงานที่บ้าน ไม่ได้อยู่กับบุตร เฉพาะช่วงที่ไปโรงเรียนเท่านั้น

2) คุณเมธา

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพราะมีการจัดสรรเวลาเป็นกิจวัตร ชัดเจน ส่วนใหญ่บุตรจะไม่มีเวลาให้พ่อกว่า

3) คุณกิตติ

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากไม่ได้ทำงานประจำ จึงมีเวลาอยู่กับบุตรตลอด จนกระทั่ง บุตรไปอยู่โรงเรียนประจำ จึงได้เจอกันเฉพาะช่วงวันเสาร์- อาทิตย์ วันหยุด และช่วงปิดภาคเรียน

4) คุณม้อ

ไม่ค่อยมีเวลาให้บุตรในตอนยังเล็ก เพราะต้องค้าขาย ทำมาหากิน ต้องฝากบุตรไว้กับคุณย่า เจอกันเฉพาะตอนเย็นหลังเลิกงาน พอบุตรโตขึ้นและไปอยู่โรงเรียนประจำ ไม่ค่อยได้เจอกันไปหาบุตรเดือนละ 2 ครั้ง แต่จะโทรคุยกันทุกวัน ปิดภาคเรียน จึงจะได้อยู่ด้วยกัน

5) คุณภรณ์

ไม่เคยมีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพราะมีการแบ่งเวลาอย่างชัดเจนในการอยู่ด้วยกัน จนเป็นกิจวัตร จะอยู่กับบุตรทุกวัน เจอกันทุกเช้าก่อนพ่อไปทำงาน และหลังเลิกงาน จนเข้านอน และวันเสาร์-อาทิตย์ เต็มวัน

6) คุณดำรง

ไม่ค่อยมีเวลาให้บุตร ต้องทำงานทุกวัน ได้เจอน้ำกันเฉพาะก่อนออกจากบ้านไปทำงานตอนเช้า กลับจากทำงานบุตรจะหลับแล้ว เพราะกลับบ้านดึกทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์ที่ได้อยู่ด้วยกัน

7) คุณสิษฐ์

ไม่ค่อยมีเวลาให้บุตร เพราะต้องทำงาน ได้เจอกันเฉพาะตอนเช้า ได้ไปส่งบุตรที่โรงเรียน กลับจากทำงานไม่ค่อยได้เจอ เพราะบุตรจะหลับแล้ว เนื่องจากกลับดึก ได้อยู่ด้วยกันเฉพาะวันหยุด วันเสาร์-อาทิตย์

8) คุณอ้อย

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูลูก ช่วงที่ลูกยังเด็ก เพราะอยู่ด้วยกัน ตลอดเวลาทำงานก็จะพาไปด้วยได้ เพราะเป็นธุรกิจส่วนตัว จนลูกเข้าช่วงวัยรุ่น ส่งไปเรียนต่อต่างประเทศ เป็นช่วงที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันเลย กลับมาเมืองไทย ปีละ 1 ครั้ง แต่จะคุยกันทาง สังคมออนไลน์ (social network) แทน

9) คุณกอล์ฟ

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพราะอยู่ด้วยกันตลอด ยกเว้นตอนไปโรงเรียนเท่านั้น ตอนเช้าและเย็น จะไปรับไปส่งที่โรงเรียนด้วยตัวเอง ส่วนเรื่องงานเป็นเรื่องรอง ต้องจัดการเกี่ยวกับเรื่องบุตรให้เรียบร้อยก่อนเรื่องอื่น

10) คุณอีด

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพียงแค่บุตรเอ่ยปากว่าต้องการพ่อ พ่อไปรับไปส่งที่โรงเรียนด้วยตัวเองทุกวัน

11) คุณชัย

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะตอนบุตรมีโรคประจำตัว ตอนเด็กเป็นโรคหัวใจ ต้องออกจากงาน เพื่อมาดูแลอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันพ่อไม่ได้ทำงานประจำ จึงมีเวลาให้บุตรอย่างเต็มที่

12) คุณเกียรติ

ไม่มีปัญหาเรื่องเวลาในการเลี้ยงดูบุตร เพราะทำกิจการของตนเอง ไปรับไปส่งบุตร โรงเรียนทุกวัน ตอนเย็นทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ทำการบ้าน ช่วยงานพ่อที่ปืมน้ำมัน ถ้าเป็นเสาร์-อาทิตย์ บุตรจะมาอยู่ มาเล่น ที่ทำงานของพ่อ

13) คุณเพชร

ไม่มีเวลาให้ตอนที่บุตรยังเด็ก ต้องไปทำงานต่างจังหวัด ได้เจอบุตรเดือนละ 2 ครั้ง ต้องฝากให้พี่สาว(เป่า) ช่วยเลี้ยง บุตรจึงสนิทกับคุณเป่ามาก พอลูกโตขึ้นเข้าช่วงวัยรุ่น พ่อไม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัด จึงได้อยู่ด้วยกันทุกวัน

สรุป ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะมีเวลาให้บุตรและมีการจัดสรรเวลาได้ดี

2.3.6 ปัญหาด้านการมีคู่ครองใหม่ของพ่อ และปฏิภรียาของบุตร

1) คุณวัฒน์

ความต้องการ ไม่คิดจะมีครอบครัวใหม่ มีแค่เพื่อนที่คุยและปรึกษากัน ไม่จริงจัง เพราะกลัวว่าจะมีปัญหากับบุตร และบุตรต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง

ปฏิภรียาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่เคยต่อต้านหรือมีอาการไม่พอใจ แล้วแต่พ่อตัดสินใจ

2) คุณเมธา

ความต้องการ คิดอยากมี เพราะรู้สึกเหงาบ้างบางเวลา แต่กังวล กลัวว่าจะเข้ากับบุตรไม่ได้

ปฏิภรียาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่ต่อต้าน อยากให้พ่อมีแฟน แต่มีข้อแม้ว่าต้องเข้ากับบุตรได้จึงจะอนุญาต ที่ผ่านมากเคยมีคบบ้าง แต่เข้ากับบุตรไม่ได้

3) คุณกิตติ

ความต้องการ คิดบ้างบางครั้ง อยากได้คนที่สามารถปรึกษาหารือกันได้ มองเรื่องนิสัยและทัศนคติ เป็นหลัก

ปฏิภรียาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ค่อนข้างต่อต้าน ไม่อยากให้พ่อมีแฟนใหม่ ถ้าพูดถึงเรื่องนี้จะแสดงออกชัดเจน หงุดหงิด และไววาย

4) คุณม้อ

ความต้องการ ตอนบุตรยังเด็ก คิดอยากมีแฟนอีก เพราะตอนนั้นพ่อยังอยู่ช่วงวัยรุ่น และเหงา แต่ปัจจุบันอยากมีเพื่อนมากกว่า ไม่คิดแต่งงานใหม่แน่นอน

ปฏิภรียาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่เคยต่อต้านเรื่องนี้ ตั้งแต่เด็กบุตรจะเงียบไม่ค่อยพูด ปัจจุบันบุตรเข้าช่วงวัยรุ่น และบุตรมีแฟน จึงเข้าใจเรื่องนี้ดี

5) คุณภรณ์

ความต้องการ มีคบหาคุยบ้าง แต่ยังไม่เจอที่ถูกใจจริงๆ และคิดว่าคงไม่มีความจริงใจกับบุตรได้มากพอ

ปฏิภรียาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่อยากให้พ่อมีแฟนใหม่ เพราะบุตรรักแม่มาก และปัจจุบันแม่กับลูกยังติดต๋อไปมาหาสู่กันอยู่

6) คุณดำรง

ความต้องการ ไม่คิดจะมีใครใหม่อีกแล้ว

ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่อยากให้พ่อมีแฟนใหม่ เพราะบุตรสาวรักแม่มาก ก่อนหน้านี้ พ่อเคยมีภรรยาใหม่ แล้วภรรยาใหม่เกิดมีปัญหาและทะเลาะกับบุตรรุนแรง เป็นเรื่องราวใหญ่โต จนต้องเลิกกันรากันไป

7) คุณสิษฐ์

ความต้องการ ไม่ปิดกั้นตัวเอง แต่ยังไม่เจอใครที่คิดว่าใช่ และอยากดูแลบุตรให้ช่วยเหลือตัวเองให้ได้ก่อน เพราะคนเล็กยังติดพ่อมาก

ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ คิดว่าไม่ต่อต้านเพราะเคยคุยกับบุตรบ้างและทุกคนรู้ว่าพ่อเหนื่อย และทำงานหนัก บุตรอยากให้พ่อมีความสุข

8) คุณอ้อย

ความต้องการ ไม่ต้องการมืออย่างเด็ดขาด มีคบกันแต่ไม่จริงจัง ไม่เคยเปิดตัวเป็นเรื่องเป็นราวกับครอบครัว

ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ คิดว่าบุตรคงไม่ชอบ และพ่อไม่ต้องการให้บุตรต้องมาหนักใจเรื่องนี้

9) คุณกอล์ฟ

ความต้องการ ช่วงแรก ๆ คิดจะมีแฟนใหม่ เพราะเหงา และเคืองคว้าง หากคิดถึงเหนื่อยยังไม่เจอ แต่ตอนนี้ไม่เคยคิดเรื่องนี้แล้ว เพราะห่วงบุตรและคิดว่าไม่มีใครมารักบุตรของเราจริง

ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่อยากให้พ่อมีใคร กลัวว่าพ่อจะไม่รัก

10) คุณอีด

ความต้องการ ไม่คิดจะมีครอบครัวใหม่เพราะมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ไม่อยากเอาปัญหามาเพิ่มให้ตัวเองและบุตร อยากดูแลเด็กๆ ให้ได้เต็มที่

ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ สนับสนุนให้พ่อมีแฟนใหม่ อยากให้พ่อมีความสุข แต่บุตรมีข้อแม้ว่าต้องเข้ากับพวกเขาได้และต้องไม่มาก้าวก่ายชีวิตส่วนตัว

11) คุณชัย

ความต้องการ ไม่คิดเรื่องคู่ครองใหม่แล้ว เพราะตอนนี้มีความสุขที่ได้อยู่กับบุตร ปฏิกริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่อยากให้พ่อมีแฟนใหม่ เวลาพูดเรื่องนี้จะมีอาการซึม และเศร้า

12) คุณเกียรติ

ความต้องการ ไม่ต้องการอีกแล้วไม่ใช่เรื่องง่ายกับการมีครอบครัวใหม่ และ
เหนื่อยกับเรื่องนี้มากจนไม่อยากมีอีกแล้ว

ปฏิภรกรรยของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ ไม่เคยถามเรื่องนี้กับบุตร จึงไม่รู้ว่
บุตรรู้สึกรอยงไร

13) คุณเพชร

ความต้องการ รักภรรยาและไม่วคิดที่จะหาใครมาแทน

ปฏิภรกรรยของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ บุตรสาวรักแม่มากไม่วอยากให้พ่อ
มีภรรยาใหม่

สรุป ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะเป็นห่วงเรื่องจิตใจของบุตร และเข็ดกับการมีชีวิตคู่
ส่วนรองลงมา คิดว่ยังไม่ถึงเวลาที่จะมี เพราะเป็นห่วงบุตร และยึดความรู้สึกรของบุตรเป็นสำคัญ

ปฏิภรกรรยของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ บุตรจะต่อต้าน ถ้าว่จะมีครอบครัว
ใหม่ และรับไม่วได้ โดยจะแสดงพฤติกรรมออกมาชัดเจน เช่น วยวาย ซึมเศร้า รองลงมาอนุญาตให้พ่อมีได้
แต่มีข้อแม้ว่จะต้องเข้ากันได้และไม่ก้าวถ่างเรื่องส่วนตัวกัน

2.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

มีจำนวน 14 ราย ซึ่งภายใต้การเลี้ยงดูของผู้เป็นพ่อเป็นหลัก และอาจจะได้รับการช่วยเหลือ
จากญาติพี่น้องร่วมด้วย

2.4.1 ด้านร่างกาย

1) น้องตุตุ (บุตรสาวคนโตคุณวัฒน์)

ช่วงวัยเด็ก การแต่งกาย เสื้อผ้าพ่อจะเลือกซื้อให้เป็นแนวเด็กผู้ชาย ไม่วค่อยมีชุด
กระโปรง

ช่วงวัยรุ่น การแต่งกาย เสื้อผ้าห้ามแต่งตัวโป๊โดยเด็ดขาด ไม่มีเสื้อผ้าแนวผู้หญิง
ส่วนใหญ่เป็นกางเกง ชุดกระโปรงมีเฉพาะงานพิธีสำคัญ และชุดนักเรียนเท่านั้น

ช่วงที่มีประจำเดือนครั้งแรก และการใช้ผ้าอนามัย ไม่มีคนให้คำปรึกษา เพราะ
คุณพ่อก็ไม่ค่อยเข้าใจ พ่อต้องถามคนข้างบ้านที่เป็นผู้หญิงและให้มาอธิบายวิธีการใช้ให้บุตรฟัง

2) น้องเมย์ (บุตรสาวคนโตคุณเมธา)

ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ

ช่วงวัยรุ่น การแต่งกาย และของใช้ส่วนตัว พ่อจะซื้อให้ จะไม่วสวยและทันสมัย
การให้คำปรึกษาเรื่องสรีระ ร่างกาย ไม่กล้าถามพ่อเพราะอาย

- 3) น้องมาร์ค (บุตรชายคนเล็กของคุณเมธา)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงวัยรุ่น ไม่มีผลกระทบ
- 4) น้องมด (บุตรชายคุณกิตติ)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงเข้าวัยรุ่น การแต่งกาย เรื่องความสะอาด เสื้อผ้าค่อนข้างเก่า
- 5) น้องแอน (บุตรสาวคุณม้อ)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงวัยรุ่น ไม่มีผลกระทบ
- 6) น้องจูนโน่ (บุตรสาวคนโตคุณภรณ์)
 ช่วงวัยเด็ก การแต่งกาย เหมือนเด็กผู้ชาย เช่น ใส่नाพิก้าแบบเด็กผู้ชาย ชอบนั่ง
 กางเกง ใส่เสื้อตัวใหญ่
- 7) น้องฝน (บุตรสาวคนเล็กคุณดำรง)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงวัยรุ่น เรื่องอาหารการกิน จะซื้อสำเร็จรูป อาหารถุงมาทานหรือไปทานนอก
 บ้าน ไม่มีใครทำกับข้าว เพราะพ่อต้องทำงาน
- 8) น้องเนย (บุตรสาวคนที่สองคุณสิษฐ์)
 ช่วงวัยเด็ก การแต่งกาย ถ้าพ่อเลือกซื้อเสื้อผ้าจะไม่ค่อยชอบ เพราะไม่สวย พ่อ
 ไม่รู้ว่าเด็กผู้หญิงจะชอบแบบไหน เรื่องการเข้าห้องน้ำในที่สาธารณะ เนื่องจากเป็นบุตรสาวค่อนข้างขี้ขลาด
 ในการพาเข้าห้องน้ำ เพราะพ่อต้องพาเข้าห้องน้ำชาย
 ช่วงวัยรุ่น เรื่องการแต่งกาย ให้อาและป้า เป็นคนเลือกซื้อให้ พ่อจะเลือกไม่เป็น
 เพราะไม่ถูกใจ เรื่องการทำกิจกรรม ไม่ค่อยกระฉับกระเฉง ทำอะไรจะช้า ไม่ค่อยทันคนอื่น
- 9) น้องอาร์ท (บุตรชายคนโตคุณอ้อย)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงวัยรุ่น เรื่องอาหารการกิน ไม่ค่อยได้ทานอาหารอร่อย เพราะพี่เลี้ยงทำให้
 ทาน ส่วนพ่อทำอาหารอร่อย แต่ไม่มีเวลาทำให้ทาน เพราะต้องทำงาน
- 10) น้องอุโน่ (บุตรชายคุณกอล์ฟ)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ

11) น้องครีม (บุตรสาวคนโตคุณอ๊อด)

ช่วงวัยเด็ก มีบุคลิกเหมือนเด็กผู้ชาย กล้าแสดงออกโดยเฉพาะเรื่องคำพูด และการแสดงความคิดเห็น จนในบางครั้งฟังดูไม่มีสัมมาคารวะ

ช่วงวัยรุ่น การแต่งกายออกแนวผู้ชาย ใส่นาฬิกาแบบผู้ชาย ชอบนุ่งกางเกง เรื่องส่วนตัวเกี่ยวกับผู้หญิง จะมีพี่เลี้ยงคอยดูแลและให้คำปรึกษา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสรีระเช่น เรื่องประจำเดือน เรื่องชุดชั้นใน เนื่องจากพ่อไม่ถนัดเรื่องนี้

12) น้องนิว (บุตรชายคุณชัย)

ช่วงวัยเด็ก เป็นโรคหัวใจตั้งแต่กำเนิด พ่อต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ จนหายขาด และได้รับการสนับสนุนจากพ่อจนได้เป็นนักกีฬาเทควันโดเยาวชนได้

เรื่องการแต่งกาย เรียบร้อยเหมือนพ่อ เพราะพ่อเป็นคนจัดการให้ทั้งหมด

เรื่องอาหารการกิน มีอาหารเสริมที่ใช้บำรุงร่างกายสำหรับนักกีฬา เป็นพิเศษ

13) น้องหลิน (บุตรสาวคนโตคุณเกียรติ)

ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ

ช่วงเข้าวัยรุ่น เรื่องการแต่งกาย ไม่ค่อยชอบเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้เพราะดูเชย ไม่ทันสมัย

14) น้องนุ่น (บุตรสาวคุณเพชร)

ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ

ช่วงวัยรุ่น เรื่องร่างกายและสรีระ คุณป้าจะเป็นคนให้คำแนะนำและดูแลจัดหาให้ พ่อไม่สามารถให้คำแนะนำได้ เช่น เรื่องประจำเดือน ชุดชั้นในของผู้หญิง ชุดชั้นใน เป็นต้น

สรุป ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงของพ่อโดยลำพัง ในด้านร่างกาย

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบในช่วงนี้ รองลงมาจะมีบ้างในเรื่องของการแต่งกาย ที่พ่อเป็นผู้ซื้อให้ เช่น แต่งตัวแบบเด็กผู้ชาย แต่งตัวเชยไม่ทันสมัย

- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่าย มีเพียงบางราย ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะป่วยเป็นโรคหัวใจ โดยเป็นตั้งแต่กำเนิด

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกาย จากเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้ เพราะดูไม่ทันสมัย พ่อบางคนชอบให้แต่งตัวแบบผู้ชาย นุ่งกางเกง ใส่นาฬิกาแบบผู้ชาย รองลงมาจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ รูปร่าง และการมีประจำเดือนครั้งแรก เพราะพ่อไม่สามารถให้

คำแนะนำได้ บางรายต้องให้ญาติหรือเพื่อนบ้านมาให้คำแนะนำแทน นอกจากนี้ มีผลกระทบเรื่องอาหาร เนื่องจากพ่อไม่มีเวลาทำอาหารต้องซื้ออาหารสำเร็จรูป เพราะพ่อต้องทำงานและทำกับข้าวไม่เป็น

- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่ายในด้านร่างกาย มีบางรายที่มีผลกระทบเรื่องรักษาความสะอาด การแต่งกาย และเรื่องรสชาติของอาหารที่พี่เลี้ยงทำให้ทาน ส่วนพ่อต้องทำงานไม่มีเวลาทำให้ทานด้วยตนเอง

2.4.2 ด้านสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึก

1) น้องตุตุ (บุตรสาวคนโตคุณวัฒน์)

ช่วงวัยเด็ก มีอาการเศร้าซึม เหงามากในช่วงที่แม่เสียชีวิต คิดถึงแม่ เพราะตอนนั้นสนิทกับแม่มากกว่าพ่อ ยังปรับตัวเข้ากับพ่อไม่ได้ทั้งหมด

ช่วงวัยรุ่น เสียใจ ทุกข์ใจ ทุกครั้งที่มีปัญหา ทะเลาะกับพ่อ จะคิดถึงแม่และร้องไห้ และคิดว่าถ้าแม่ยังคงอยู่ แม่คงมีเหตุผลมากกว่าพ่อ เพราะคิดว่าพ่อเป็นคนค่อนข้างเผด็จการ

2) น้องเมย์ (บุตรสาวคนโตคุณเมธา)

ช่วงวัยเด็ก มีอาการเศร้า ซึม คิดถึงแม่ โหยหาแม่

ช่วงวัยรุ่น เหงามาก เวลาพ่อเข้าใจความรู้สึก และความต้องการ เพราะอายุห่างกันมากไป

3) น้องมาร์ค (บุตรชายคนเล็กของคุณเมธา)

ช่วงวัยเด็ก มีอาการเศร้าซึม คิดถึงแม่

ช่วงวัยรุ่น ไม่มีผลกระทบ ความคุมอารมณ์ความรู้สึกได้ดี

4) น้องมด (บุตรชายคุณกิตติ)

ช่วงวัยเด็ก สมานธิสัน ชอบโวยวาย ก้าวร้าวกับบุคคลภายนอก แต่กับพ่อจะมีความอ่อนโยน แสดงออกว่ารักพ่ออย่างชัดเจน

ช่วงเข้าวัยรุ่น ชอบอยู่คนเดียว โกรธง่าย อารมณ์ร้อน ขุนเคี้ยว กระด้าง แสดงออกทางสีหน้าและท่าทาง

5) น้องแอน (บุตรสาวคุณม้อ)

ช่วงวัยเด็ก ไม่ชอบพูดคุยกับใคร นิ่ง แสดงอารมณ์ไม่เก่ง

ช่วงวัยรุ่น เก็บความรู้สึกเก่ง ไม่ค่อยพูด

6) น้องจูนุ (บุตรสาวคนโตคุณภรณ์)

ช่วงวัยเด็ก ขี้อาย พูดน้อย ชอบอยู่คนเดียว เวลาไม่พอใจจะนิ่ง และเก็บตัว

- 7) น้องฝน (บุตรสาวคนเล็กคุณดำรง)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ
 ช่วงวัยรุ่น ไม่ค่อยแสดงอารมณ์ออกมา คือเงียบเวลาไม่ค่อยเชื่อฟัง และไม่แสดงอาการให้เห็น
- 8) น้องเนย (บุตรสาวคนที่สองคุณศิษย์)
 ช่วงวัยเด็ก ขี้อาย ความคิดเชิงซ้ำ
 ช่วงวัยรุ่น แสดงอารมณ์ไม่เก่ง เรียบร้อย ค่อนข้างเก็บกด
- 9) น้องอาร์ท (บุตรชายคนโตคุณอ้อย)
 ช่วงวัยเด็ก ซึม เศร้า คิดถึงแม่ ไม่ยอมแสดงความรู้สึกจริงๆ ออกมาให้เห็น
 ช่วงวัยรุ่น นิ่ง ไม่ค่อยแสดงออก มีความคิดเป็นผู้ใหญ่เกินตัว
- 10) น้องอุโน่ (บุตรชายคุณกอล์ฟ)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่มีผลกระทบ ร่าเริง สนุกสนาน ชนและคือบ้างตามวัย
- 11) น้องครีม (บุตรสาวคนโตของคุณอีด)
 ช่วงวัยเด็ก เอาแต่ใจและความรู้สึกตนเองเป็นหลัก เพราะถูกตามใจ บางครั้ง
 กล้วยกราด
 ช่วงวัยรุ่น กล้าคิด กล้าแสดงออก ชอบหรือไม่ชอบแสดงออกทางสีหน้าและ
 ทำทางอย่างชัดเจน
- 12) น้องนิว (บุตรชายคุณชัย)
 ช่วงวัยเด็ก ขี้น้อยใจ แต่ไม่คือ ไม่ชน เป็นคนเงียบ เรียบร้อย เชื่อฟังคำสอนของ
 พ่อทุกอย่าง
- 13) น้องหลิน (บุตรสาวคนโตคุณเกียรติ)
 ช่วงวัยเด็ก ไม่ร่าเริง หวาดกลัวเรื่องแม่ตลอด เพราะแม่ไปสร้างปัญหาที่โรงเรียน
 เป็นประจำ
 ช่วงวัยรุ่น เงียบ ขี้อาย ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
- 14) น้องนุ่น (บุตรสาวคุณเพชร)
 ช่วงวัยเด็ก ซึม เศร้า คิดถึงแม่ที่เสียชีวิตไปแล้ว
 ช่วงวัยรุ่น ไม่มีผลกระทบ มีวิธีคิดแบบผู้ใหญ่ เพราะอยู่กับผู้ใหญ่เยอะ ควบคุม
 อารมณ์ได้ดี

สรุป ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงของพ่อโดยลำพัง ในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ความรู้สึก

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะไม่ แสดงอารมณ์ นิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด รองลงมาจะมีอาการซึมเศร้า คิดถึงแม่ และมีบ้างส่วนน้อย ที่มีอาการเกรี้ยวกราด เอาแต่ใจ หรือบางรายมีอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของแม่

- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ จะมีอาการซึมเศร้า นิ่งเงียบ เพราะคิดถึงแม่ รองลงมาจะมีการแสดงออกแบบรุนแรง เกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบโยนขว้าง และบางอารมณ์จะมีอาการขี้เนื้อใจ

ในช่วงวัยรุ่น

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะเก็บความรู้สึกเก่ง บางครั้งเหมือนเก็บกด คือเงียบไม่แสดงออกมา รองลงมาจะใจน้อย เหนง เวลามีปัญหาทะเลาะกับพ่อจะร้องไห้ เก็บตัว

- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ดี ไม่ค่อยแสดงท่าทางและความรู้สึกออกมา และมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว รองลงมา มีการแสดงอารมณ์ ใจร้อน ขุนเฉียวเวลาไม่พอใจ

2.4.3 ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์

1) น้องตุตุ (บุตรสาวคนโตคุณวัฒน์)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว พูดคุยหยอกล้อสนิทสนมกันระหว่างพ่อและบุตร ไปรับ – ไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน

- ภายนอกครอบครัว ไม่เคยได้ไปคลุกคลีกับญาติพี่น้องเลย โดยเฉพาะญาติฝั่งแม่

ช่วงวัยรุ่น

- ภายในครอบครัว ไม่ค่อยได้คุยกับพ่อหรือหยอกล้อกันเหมือนตอนเด็ก จะคุยเรื่องงาน และเรื่องเรียนเป็นส่วนใหญ่

- ภายนอกครอบครัว มีความสนิทสนมและพูดคุยกับเพื่อนๆ ในเรื่องต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ปรึกษาเรื่องส่วนตัว เรื่องชีวิต

2) น้องเมย์ (บุตรสาวคนโตคุณเมธา)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว ติดพ่อมาก ไปไหนไปด้วยกัน อยู่ด้วยกัน

- ภายนอกครอบครัว ไม่สนิทกับใคร โดยเฉพาะกับป้า (พี่สาวพ่อ) เพราะป้าชอบดุด่า

ช่วงวัยรุ่น

- ภายในครอบครัว ทำกิจกรรมภายในบ้านร่วมกันเยอะระหว่างพ่อและบุตร เช่น ดูแลบ้าน ทำความสะอาดบ้าน ทานข้าวด้วยกัน แต่ถ้าเรื่องส่วนตัว เรื่องชีวิตจะคุยกับน้องชายมากกว่ากับพ่อ

- ภายนอกครอบครัว ติดเพื่อน เลิกเรียนจะออกไปกับเพื่อน วันหยุดจะขอพ่อไปเที่ยวไปดูหนัง กินข้าวกับเพื่อน ไปดูคอนเสิร์ต

3) น้องมาร์ค (บุตรชายคนเล็กคุณเมธา)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว เกือบไม่ค่อยชอบสูงส่งกับใคร สนุกกับพ่อ

- ภายนอกครอบครัว ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน

ช่วงวัยรุ่น

- ภายในครอบครัว ทำกิจกรรมภายในบ้านร่วมกันเยอะระหว่างพ่อและบุตร เช่น ดูแลบ้าน ทำความสะอาดบ้าน ทานข้าว สนุกกับพี่สาวมาก

- ภายนอกครอบครัว ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์ และเพื่อนๆ ญาติผู้ใหญ่รักและเอ็นดู

4) น้องมด (บุตรชายคุณกิตติ)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว สนุกและติดพ่อมาก ไปไหนจะไปด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ไปร่วมแข่งขันกีฬากับพ่อ

- ภายนอกครอบครัว ชอบไปทำกิจกรรม โดยการออกกำลังกาย เล่นกีฬาและ ชอบแข่งขัน

ช่วงวัยรุ่น

- ภายในครอบครัว เริ่มปิดกั้นตัวเอง ไม่เชื่อฟังเริ่มโกหก ไม่ค่อยอยากร่วมกิจกรรมด้วยกันกับพ่อ

- ภายนอกครอบครัว ติดเพื่อน เพราะไปอยู่โรงเรียนประจำ เพื่อนเยอะ ติดเกมส์ กล้าแสดงออกทางความคิด

5) น้องแอน (บุตรสาวคุณม้อ)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว ใจาย ไม่กล้าแสดงออก ใครถามก็จะไม่พูดด้วย ถามคำตอบคำ จนพ่อโกรธถึงกับต้องตี

- ภายนอกครอบครัว เป็นเด็กขี้อาย ไม่ค่อยชอบคุยกับใคร
ช่วงวัยรุ่น
 - ภายในครอบครัว สนิทกับพ่อมาก พ่อให้ความสนิทสนมแบบเพื่อน คุยกันแบบเพื่อน ทำให้รู้สึกว่พ่อเป็นเหมือนเพื่อน
 - ภายนอกครอบครัว กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรม ในสายการแสดงละคร เวที สนิทกับเพื่อนๆ และพี่ๆ ที่คณะละคร เพราะอยู่โรงเรียนประจำด้วยกัน เข้าใจชีวิตกันและกัน
- 6) น้องจูน (บุตรสาวคนโตคุณกรีน)
- ช่วงวัยเด็ก
- ภายในครอบครัว คิดว่าพ่อขี้อาย และจริงจังในทุกเรื่อง ขี้อาย
 - ภายนอกครอบครัว เป็นเด็กขี้อาย ไม่ค่อยพูดคุยกับใคร ชอบอยู่กับคอมพิวเตอร์มากกว่าไปสูงส่งกับใคร
- 7) น้องฝน (บุตรสาวคนเล็กคุณดำรง)
- ช่วงวัยเด็ก
- ภายในครอบครัว ผูกพันและสนิทกับแม่มากกว่าพ่อ ส่วนใหญ่จะอยู่กับแม่ เพราะพ่อต้องไปทำงาน
 - ภายนอกครอบครัว ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน ชอบเต้นรำ
- ช่วงวัยรุ่น
- ภายในครอบครัว สนิทกับพ่อมาก เพราะแม่ไม่ได้อยู่ด้วย แต่อยากให้พ่อกับแม่ กลับมารักกันเหมือนเดิม และคิดว่ายังพอมีหวัง
 - ภายนอกครอบครัว ติดเพื่อน ติดแฟน กลับบ้านดึกบ่อยครั้ง
- 8) น้องเนย (บุตรสาวคนที่สองคุณสิทธิ์)
- ช่วงวัยเด็ก
- ภายในครอบครัว ตอบสนองช้าในเรื่องความคิด สนิทกับพ่อมาก ไปไหนไปด้วยกันตลอด พอเข้าโรงเรียนจะสนิทกับป้าและอา เพราะพ่อต้องทำงาน
 - ภายนอกครอบครัว เป็นเด็กที่ไม่ค่อยมั่นใจในตัวเอง ขี้กลัว ขี้อาย ไม่ค่อยรู้เท่าทันคำพูดของคนอื่นที่คุยด้วย
- ช่วงวัยรุ่น
- ภายในครอบครัว ภูมิใจในตัวคุณพ่อมาก พ่อเป็นเหมือนฮีโร่ ไม่ค่อยยกยารบกว่พ่อ เพราะรู้ว่าพ่อเหนื่อยและทำงานหนัก

- ภายนอกครอบครัว ไม่กล้าคิดหรือตัดสินใจทำอะไรด้วยตัวเอง ขาดความมั่นใจ มองโลกในแง่ดีจนเกินไป จนคุณพ่อค่อนข้างกังวลเรื่องจะโดนคนอื่นหลอกและเอาเปรียบ
 - 9) น้องอาร์ท (บุตรชายคนโตคุณอ้อย)
 - ช่วงวัยเด็ก
- ภายในครอบครัว คิดถึงแม่ สนุกกับแม่ อยากให้ความสัมพันธ์ของพ่อกับแม่กลับมาเป็นเหมือนเดิม โหยหาความรักจากแม่
 - ภายนอกครอบครัว ไม่ชอบสูงส่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว
 - ช่วงวัยรุ่น
 - ภายในครอบครัว ไม่สนิทกับพ่อมาก รู้ว่าพ่อจะคอยดูอยู่ห่างๆ ไม่ประทับใจประหม่อมแต่แบบให้แกร่งสมกับความเป็นลูกผู้ชาย ให้ช่วยเหลือตัวเองได้
 - ภายนอกครอบครัว ติดเพื่อนตามประสาผู้ชาย ไม่ค่อยใส่ใจสนใจญาติผู้ใหญ่
 - 10) น้องอูโน่ (บุตรชายคุณกอล์ฟ)
 - ช่วงวัยเด็ก
 - ภายในครอบครัว สนุกกับพ่อมาก คิดว่าพ่อเป็นคนใจดี แต่เวลาใจร้ายก็จะร้ายมากเหมือนกัน ทำกิจกรรมด้วยกันทุกอย่าง
 - ภายนอกครอบครัว มีเพื่อนเยอะ ชอบเล่นกีฬา มีความเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อน
 - 11) น้องครีม (บุตรสาวคนโตคุณอืด)
 - ช่วงวัยเด็ก
 - ภายในครอบครัว รักพ่อและสนิทกับพ่อมาก ทำกิจกรรมร่วมกันตลอด พ่อเป็นคนตลก อารมณ์ดี
 - ภายนอกครอบครัว มีเพื่อนเยอะ เป็นเด็กกิจกรรมของโรงเรียน และเรียนเก่งมาก
 - ช่วงวัยรุ่น
 - ภายในครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกับพ่อตลอด พ่อไปรับ ไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน เป็นห่วงเรื่องสุขภาพของพ่อ
 - ภายนอกครอบครัว มีความเป็นผู้นำสูง กล้าคิด กล้าแสดงออก จนบางครั้งผู้ใหญ่ไม่ชอบ เพราะดูเหมือนไม่มีกาลเทศะ กับญาติพี่น้องจะไม่ค่อยสัมมาคารวะ แต่จะสนิทกับคุณย่าเป็นพิเศษ เพราะเป็นหลานคนโปรด

12) น้องนิว (บุตรชายคุณชัย)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว สนิทกับคุณพ่อมาก คิดว่าพ่อเป็นคนใจดี มีเหตุผล พ่อจะไปรับ-ไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน พาไปซ้อมกีฬาทุกวัน ทำกิจกรรมด้วยกันตลอด
- ภายนอกครอบครัว เป็นที่รักของครูบาอาจารย์ และเพื่อนๆ เป็นเด็กเรียนเก่ง และเป็นนักกีฬาเยาวชนของโรงเรียน

13) น้องหลิน (บุตรสาวคนโตของคุณเกียรติ)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว รักพ่อและสนิทกับพ่อมาก แต่กลัวแม่มาก เพราะแม่ชอบตีมาแล้วเมาอาละวาด พ่อไปรับ ไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน
 - ภายนอกครอบครัว เก็บตัว ซื่อๆ ไม่กล้าแสดงออก
- ช่วงวัยรุ่น
- ภายในครอบครัว พ่อไปรับ ไปส่งที่โรงเรียนทุกวัน ทำกิจกรรมร่วมกับพ่อตลอด แต่ห้ามทำผิดกฎ เพราะพ่อเป็นคนมีระเบียบ ไม่ตามใจ

- ภายนอกครอบครัว ซื่อๆ ไม่กล้าแสดงออก ติดเพื่อน

14) น้องนุ่น (บุตรสาวคุณเพชร)

ช่วงวัยเด็ก

- ภายในครอบครัว สนิทกับพ่อมาก แต่ไม่ค่อยได้อยู่ด้วยกัน เพราะพ่อต้องไปทำงานต่างจังหวัด แต่เป็นที่รักของทุกคนในครอบครัว เพราะเป็นเด็กดี มีสัมมาคารวะ

- ภายนอกครอบครัว รู้จักแบ่งปัน และมองโลกในแง่ดีเสมอ มีเพื่อนเยอะ

ช่วงวัยรุ่น

- ภายในครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวตลอด ทำงานบ้าน ทำกับข้าว ไปวัดกับพ่อทุกวันพระ ไปทำบุญให้แม่ผู้ล่วงลับ

- ภายนอกครอบครัว มองโลกในแง่ดี เพื่อนเยอะ ชอบทำบุญ

สรุป ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงของพ่อโดยลำพังในด้านสังคมและการปฏิบัติสัมพันธ์

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะจี๋อาย เก็บตัว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับพ่อ แต่รักพ่อกันเช่นกัน

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร ไม่สนิทกับใครเป็นพิเศษ โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่ จี๋อาย ไม่กล้าแสดงออก รองลงมาจะเป็นเด็กกิจกรรม ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน มีเพื่อนเยอะ

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อกันมาก รองลงมาจะจี๋อาย เก็บตัว และบางรายโหยหาความรักจากผู้เป็นแม่

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา ออกกำลังกาย รองลงมาจะไม่ชอบสูงส่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ สนิทสนมกับพ่อ พูดคุยกันได้เหมือนเพื่อน มองว่าพ่อเป็นฮีโร่ รองลงมาจะรู้สึกห่างเหิน จะพูดคุยกันเฉพาะเรื่องเรียนและเรื่องงานมากกว่า

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ มีเพื่อนเยอะ กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรมและมีภาวะความเป็นผู้นำ รองลงมาจะไม่กล้าคิด ตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ เริ่มห่างเหินพ่อ บางครั้ง ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ ไม่อยากร่วมกิจกรรมด้วย

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนที่สนิท ติดเพื่อน ติดเกมส์ มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออก รองลงมา จะชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์

ตอนที่ 3 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ เกี่ยวกับ

- 1.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 1.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 1.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง
- 1.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง โดยมีข้อค้นพบ ดังนี้

3.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต จากการศึกษา พบว่า

3.1.1 สภาพปัญหา

สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง พบว่า
ชีวิตก่อนแต่งงาน พ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังส่วนใหญ่ชอบสังสรรค์ เที่ยว กิน ดื่ม ดิ
เพื่อน ในขณะเดียวกัน เป็นคนทำงานเก่ง เข้าสังคมเก่ง ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

สาเหตุปัญหาในการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกัน มี
วิธีคิดและมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน รองลงมาคือ การนอกใจของฝ่ายภรรยา (มีผู้) นอกจากนี้ มีปัญหา
เศรษฐกิจภายในครอบครัว และสาเหตุการเสียชีวิตของภรรยา

การรับรู้ของบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรจะรับรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงเรื่อง การหย่าร้าง แยก
ทางกับผู้เป็นแม่ เนื่องจากพ่อไม่ได้ปิดบัง โดยต้องพยายามอธิบายเหตุผลที่แท้จริงให้บุตร แต่มีบางกรณีที่ไม่
ต้องการให้บุตรทราบเพราะไม่อยากให้บุตรรู้สึกอกตอกับแม่ จากสาเหตุการนอกใจของฝ่ายภรรยา

การปรับตัว หลังการหย่าร้าง แยกทาง และการเสียชีวิตของภรรยา ส่วนใหญ่ใช้เวลา
ประมาณ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน เพราะต้องปรับตัวและฟื้นฟูจิตใจให้เร็วที่สุด เพื่อ
กลับมาดูแลบุตร

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ส่วน
ใหญ่รู้สึกเศร้าใจ ทุกข์ใจ อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายเคยคิดฆ่าตัวตาย รองลงมา มีความโกรธ
แค้น ชิงชัง และคิดทำร้ายภรรยา นอกจากนี้ มีความรู้สึกผิดหวังในการเลือกคู่ครอง มีปัญหาทางเศรษฐกิจ
และปัญหาสิทธิการปกครองดูแลบุตร

สภาพปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ส่วนใหญ่ขาดกำลังใจในการ
ดำเนินชีวิต และคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรสาว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของบุตรสาว
เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น รองลงมาปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้
เพิ่มขึ้น และมีเวลาให้บุตรน้อยลง

3.1.2 การดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง พบว่า
หลังจากหย่าร้าง แยกทางกับภรรยา ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร 1-2 คน โดย
บุตรมีอายุระหว่าง 2 - 15 ปี

กิจวัตรประจำวัน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะใช้ชีวิตร่วมกับบุตรเป็นหลัก

- วันจันทร์-ศุกร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะดูแลบุตรตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ ทาน
อาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน ทำการบ้าน รองลงมาจะมอบหน้าที่ดังกล่าวให้แม่บ้านหรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล

- วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด จะพาบุตรไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ส่วนใหญ่
เที่ยวห้างสรรพสินค้า ชมภาพยนตร์ รองลงมา พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปทะเล ไปออกกำลังกาย เช่น เทควัน
โด บาสเกตบอล ฟุตบอล เป็นต้น

เวลาส่วนตัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยว จะมีเวลาหลังจากบุตรเข้านอน และหลังจากไปส่งที่
โรงเรียน และใช้เวลาส่วนตัวส่วนใหญ่ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รองลงมา จะอยู่บ้านอ่านหนังสือ ดูทีวี สวด
มนต์ และนั่งสมาธิ

3.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

3.2.1 การดูแลบุตร

ส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง ตั้งแต่บุตรอายุประมาณ 2-6 ปี และ
รองลงมาคือช่วงอายุ 7-9 ปี จนกระทั่งปัจจุบันส่วนใหญ่บุตรกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลที่ช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ส่วนใหญ่คือ ปู่ ย่า ป้า และอา และรองลงมามีการจ้าง
พี่เลี้ยงมาเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็ก

3.2.2 วิธีการอบรมขัดเกลาและรูปแบบในการปกครอง

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ส่วนใหญ่ จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการ
เลี้ยงดูและปกครอง ใช้วิธีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตามหลักคำสอนและหลักธรรมะของ
ศาสนา รองลงมาจะใช้เหตุผลร่วมกับการบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ การอบรมตักเตือน สั่งสอนให้
เห็นผิดชอบชั่วดี การตั้งกฎเรื่องเวลาในการควบคุมพฤติกรรม และส่วนน้อยสุดใช้อำนาจบังคับ(เผด็จการ)
ตามที่พ่อวางแผนไว้ให้เท่านั้น

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่ให้
ทำความสะอาดบ้าน และทำกับข้าว ส่วนกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ในวันหยุด พาไปเที่ยวต่างจังหวัด
ต่างประเทศ ไปทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้จะทำกิจกรรมเฉพาะด้านที่พ่อ
และบุตรสนใจและทำร่วมกับบุตรได้ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย เข้าวัดทำบุญ

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ เป็นคำชมเชยและการแสดงออกทางกาย เช่น การกอด การหอม และให้รางวัลเป็นสิ่งของตามที่ตกลงกันได้ไว้ในราคาที่เหมาะสมกับวัย และการหาโอกาสไปทานอาหารนอกบ้านเป็นมือพิเศษ พาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ส่วนการทำโทษ ส่วนใหญ่ช่วงวัยเด็กใช้วิธีการตีและอบรมไปพร้อมกัน รองลงมาคือพ่อแม่พูดคุยด้วย และช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการดักเตือน ตัดคำขม และกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรเคารพเชื่อฟังเป็นคนดีของสังคม มีความรับผิดชอบ ให้ตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังคาดหวังในเรื่องหน้าที่การงาน การรู้เท่าทันสังคมเมือง และการมีชีวิตคู่ที่ดี

3.2.3 การดูแลเกี่ยวกับการศึกษา

ส่วนใหญ่ ช่วยสอนการบ้าน แนะนำและให้ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม จะไม่บังคับให้บุตรเรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนด้วยตนเอง วางแผนให้บุตรเรียนให้จบระดับปริญญาตรี รองลงมาอยากให้บุตรเรียนและทำกิจกรรมแบบที่พอถนัดและเข้าใจ ซึ่งพ่อสามารถให้คำแนะนำได้ เช่น ด้านการกีฬา ด้านศิลปะการแสดง หรือด้านธุรกิจที่ทำอยู่ เป็นต้น บางรายวางแผนการเรียนให้บุตรอย่างเคร่งครัด โดยไม่ให้เน้นกิจกรรมสันทนาการ

3.2.4 การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร

ส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของบุตร โดยมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ รองลงมามีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด นอกจากนี้ บางรายรับผิดชอบแค่ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนไม่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากบุตรได้รับทุนการศึกษาจากการเป็นนักกีฬาเยาวชน

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 50 - 100 บาท รองลงมาเป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 - 1,000 บาท และรายเดือนที่ไม่แน่นอน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความจำเป็นของบุตร

3.2.5 การปกป้องสวัสดิภาพบุตร

ในการปกป้องสวัสดิภาพบุตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้แก่บุตร มีการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมให้เล่นกีฬาอย่างจริงจัง เล็งเห็นความแข็งแรงและสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาส่งเสริมให้การศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่งเสริมให้การศึกษาในระดับที่สูง การให้ความรักความอบอุ่น และการปกป้องภัยคุกคามจากผู้เป็นแม่

3.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

3.3.1 ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ปัญหาด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีปัญหาทางกาย หนี้อย่างเพราะมีเวลาพักผ่อนน้อย

ปัญหาด้านสุขภาพจิต ส่วนใหญ่จะเครียดและกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายและการเจ็บป่วยของบุตร รองลงมารู้สึกท้อ เครียดและโกรธ เรื่องที่บุตรไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน คือ และชอบโกหก บางรายบุตรมีอาการเก็บกดไม่ยอมพูดในช่วงวัยเด็ก

3.3.2 ปัญหาด้านความสัมพันธ์ และการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร

ช่วงวัยเด็ก จะไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับบุตร เพราะพ่อจะดูแลบุตรด้วยตัวเอง จึงสนิทสนมและผูกพันกัน มีบางรายบุตรจะมีอาการเก็บกด ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ไม่ร่าเริง ซึ่งเป็นเพราะพ่อไม่มีเวลาอยู่กับบุตรตลอด และมีอาการคิดถึงแม่ในบางครั้ง

ช่วงวัยรุ่น ความสัมพันธ์ เริ่มห่างเหิน เก็บตัว มีความลับ คิดเพื่อน คิดแฟน และมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง สนใจเทคโนโลยี เกมส์ ความทันสมัย และแฟชั่น จากคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รองลงมา ความสัมพันธ์ ใกล้ชิด มีความเข้าใจและสนิทสนมกันมากขึ้น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร โดยมีการใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้ (1) พูดคุย สอบถามบุตรตรง ๆ ทุกเรื่อง ลักษณะแบบเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ เช่น เรื่องเพื่อนต่างเพศ เรื่องยาเสพติด การพนัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) สังเกต เช่น สังเกตจากพฤติกรรมบุตรจากเพื่อนของบุตร (3) ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาของพ่อ เป็นแนวทางชี้แนะการดำเนินชีวิตของบุตร (4) ค้นหาข้อมูล จากโทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือ ตำราจากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับบุตร

3.3.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจช่วงปี พ.ศ. 2540 จึงมีการหนี้สิน ปัจจุบันมีปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาไม่มีปัญหาเพราะครอบครัวมีฐานะดี มีกิจการของครอบครัวที่ดี และเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

3.3.4 ปัญหาด้านนิสัยและความประพฤติของบุตร

ปัญหาส่วนใหญ่เรื่องนิสัยและความประพฤติของบุตร ในช่วงวัยรุ่น เช่น การโกหก คือ คิดเพื่อน คิดแฟน คิดเกมส์ ใช้เงินเก่ง ไม่ตั้งใจเรียน รองลงมา จะเป็นเรื่องการรู้ไม่เท่าทันสังคม การมองโลกในแง่ดีเกินไป การเก็บตัว กาลเทศะในการพูดกับผู้ใหญ่

3.3.5 ปัญหาด้านเวลาของพ่อที่มีให้แก่บุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะมีเวลาให้บุตรและมีการจัดสรรเวลาได้ดี

3.3.6 ปัญหาด้านการมีคูครองใหม่ของพ่อ และปฏิกิริยาของบุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะเป็นห่วงเรื่องจิตใจของบุตร และเชื่อกับการมีชีวิตคู่ ส่วนรองลงมา คิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะมี เพราะเป็นห่วงบุตร และยึดความรู้สึกรักของบุตรเป็นสำคัญ

ปฏิกิริยาของบุตรกับเรื่องคูครองใหม่ของพ่อ บุตรจะต่อต้าน ถ้าพ่อจะมีครอบครัวใหม่ และรับไม่ได้ โดยจะแสดงพฤติกรรมออกมาชัดเจน เช่น โวยวาย ซึมเศร้า รองลงมาอนุญาตให้พ่อมีได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเข้ากันได้และไม่ก้าวก่ายเรื่องส่วนตัวกัน

3.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

มีจำนวน 14 ราย ซึ่งภายใต้การเลี้ยงดูของผู้เป็นพ่อเป็นหลัก และอาจจะได้รับการช่วยเหลือจากญาติพี่น้องร่วมด้วย

3.4.1 ด้านร่างกาย

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง ในด้านร่างกาย

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบในช่วงนี้ รองลงมาจะมีบ้างในเรื่องของการแต่งกาย ที่พ่อเป็นผู้ซื้อให้ เช่น แต่งตัวแบบเด็กผู้ชาย แต่งตัวเขยไม่ทันสมัย
- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่าย มีเพียงบางราย ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะป่วยเป็นโรคหัวใจโดยเป็นตั้งแต่กำเนิด

ในช่วงวัยรุ่น

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกาย จากเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้ เพราะคูไม่ทันสมัย พ่อบางคนชอบให้แต่งตัวแบบผู้ชาย นุ่งกางเกง ใส่นาฬิกาแบบผู้ชาย รองลงมาจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ รูปร่าง และการมีประจำเดือนครั้งแรก เพราะพ่อไม่สามารถให้คำแนะนำได้ บางรายต้องให้ญาติหรือเพื่อนบ้านมาให้คำแนะนำแทน นอกจากนี้ มีผลกระทบเรื่องอาหาร เนื่องจากพ่อไม่มีเวลาทำอาหารต้องซื้ออาหารสำเร็จรูป เพราะพ่อต้องทำงานและทำกับข้าวไม่เป็น
- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่ายในด้านร่างกาย มีบางรายที่มีผลกระทบเรื่องรักษาความสะอาด การแต่งกาย และเรื่องรสชาติของอาหารที่พี่เลี้ยงทำให้ทาน ส่วนพ่อต้องทำงานไม่มีเวลาทำให้ทานด้วยตนเอง

3.4.2 ด้านสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึก

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ความรู้สึก

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะไม่ แสดงอารมณ์ นิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด รองลงมาจะมีอาการ ซึมเศร้า คิดถึงแม่ และมีบ้างส่วนน้อย ที่มีอาการเกรี้ยวกราด เอาแต่ใจ หรือบางรายมีอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของแม่

- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ จะมีอาการซึมเศร้า นิ่งเงียบ เพราะคิดถึงแม่ รองลงมาจะมีการแสดงออกแบบรุนแรง เกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบโวยวาย และบางอารมณ์จะมีอาการจี้บ่อยใจ

ในช่วงวัยรุ่น

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะเก็บความรู้สึกเก่ง บางครั้งเหมือนเก็บกด คือเงียบไม่แสดงออกมา รองลงมาจะใจน้อย เหงา เวลามีปัญหาทะเลาะกับพ่อจะร้องไห้ เก็บตัว

- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ดี ไม่ค่อยแสดงท่าทางและ ความรู้สึกออกมา และมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว รองลงมา มีการแสดงอารมณ์ ใจร้อน ขุนเขี้ยวเวลาไม่พอใจ

3.4.3 ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพังในด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง**
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะจี้บ่อย เก็บตัว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับพ่อ แต่รักพ่อกันเช่นกัน

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร ไม่สนิทกับใครเป็นพิเศษ โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่ จี้บ่อย ไม่กล้าแสดงออก รองลงมาจะเป็นเด็กกิจกรรม ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน มีเพื่อนเยอะ

- **บุตรชาย**
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะจี้บ่อย เก็บตัว และบางรายโหยหาความรักจากผู้เป็นแม่

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา ออกกำลังกาย รองลงมาจะไม่ชอบสูงส่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง

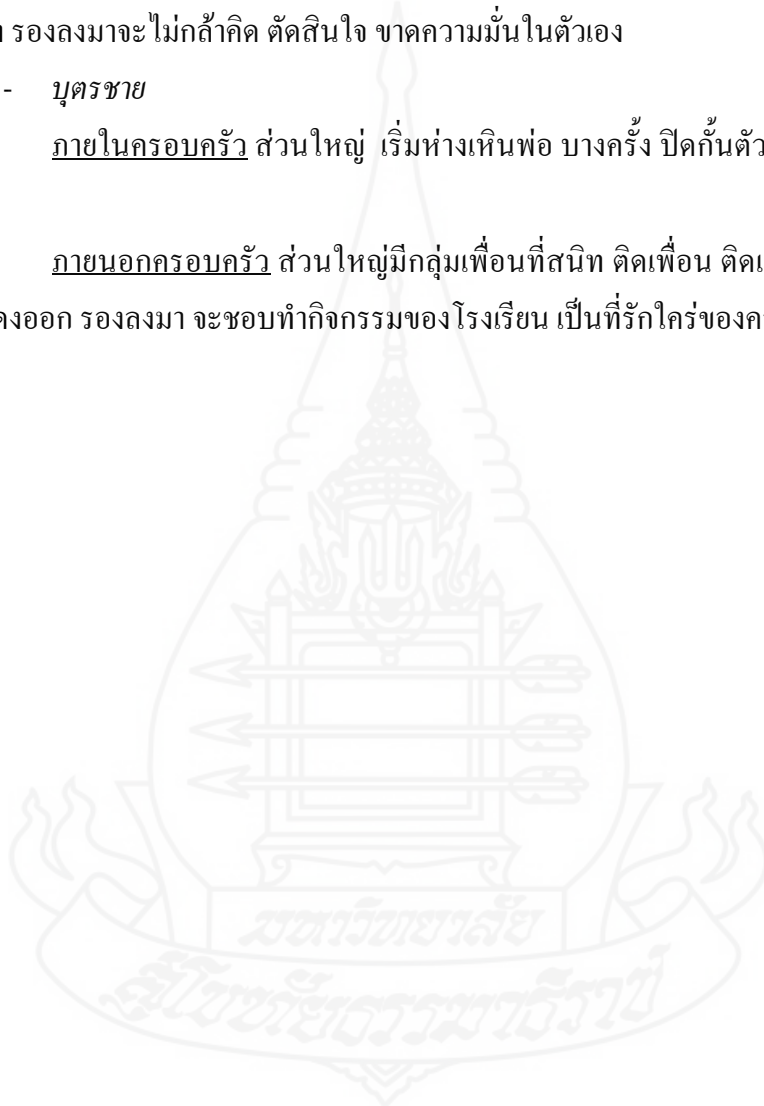
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ สนับสนุนกับพ่อ พุดคุยกันได้เหมือนเพื่อน มองว่าพ่อ เป็นฮีโร่ รองลงมาจะรู้สึกห่างเหิน จะพุดคุยกันเฉพาะเรื่องเรียนและเรื่องงานมากกว่า

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ มีเพื่อนเยอะ กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรมและมี ภาวะความเป็นผู้นำ รองลงมาจะไม่กล้าคิด ตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ เริ่มห่างเหินพ่อ บางครั้ง ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ ไม่อยาก ร่วมกิจกรรมด้วย

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนที่สนิท ติดเพื่อน ติดเกมส์ มีความคิดเป็น ของตัวเอง กล้าแสดงออก รองลงมา จะชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 1.1.2 เพื่อศึกษาวิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง
- 1.1.4 เพื่อศึกษาผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลและค้นคว้าจากเอกสาร วิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1.2.1 ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) พ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 ราย ซึ่งแต่ละรายอาจจะมีบุตรมากกว่า 1 คนก็ได้ ต้องเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง ในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อันมีสาเหตุมาจาก การหย่าร้าง การแยกทางกัน และการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยด้วยโรคภัยของภรรยาซึ่งต้องเป็นแม่ของบุตร โดยปัจจุบันผู้เป็นพ่อยังไม่ได้ผ่านการสมรสหรืออยู่กินกับครอบครัวใหม่ พักอาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างพ่อและบุตร หรืออาศัยอยู่ร่วมกันในรูปแบบครอบครัวขยาย โดยมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ด้วย
- 2) บุตร จำนวน 14 ราย ซึ่งอยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของผู้เป็นพ่อเป็นหลัก และอาจจะได้รับการช่วยเหลือจากญาติ พี่น้องร่วมด้วย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก
- 2) แบบสังเกต

- 1.2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกต ที่พัฒนาขึ้นไปหาความจริงเชิงเนื้อหา ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ จำนวน 5 ท่าน ประเมินตรวจสอบ ความถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์
- 1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดย นำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้ จากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยการจำแนก ประเภทข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อมูลสรุปแบบอุปนัย

1.3 ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

1.3.1 สถานภาพกลุ่มตัวอย่าง

- 1) พ่อที่เลี้ยงดูบุตรโดยลำพังในเขตกรุงเทพมหานคร

สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็น เพศชาย อายุระหว่าง 39-56 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 50,000-150,000 บาท รองลงมา 7,500-20,000 บาท อาชีพส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการหรือตำแหน่งระดับผู้บริหาร สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่ หย่าร้าง รองลงมาเป็น แยกกันอยู่ และหม้าย (ภรรยาเสียชีวิต) ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวเดี่ยว จำนวนบุตรที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู อยู่ระหว่าง 1-4 คน

- 2) บุตร

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 8-20 ปี กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมากำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี

1.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่

- 1) สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 2) วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 3) ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง
- 4) ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต

ก. สภาพปัญหา

สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง พบว่า

ชีวิตก่อนแต่งงาน พ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังส่วนใหญ่ชอบสังสรรค์ เที่ยว กิน ดื่ม ติดเพื่อน ในขณะเดียวกัน เป็นคนทำงานเก่ง เข้าสังคมเก่ง ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

สาเหตุปัญหาในการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกัน มีวิถีคิด และมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน รองลงมาคือ การนอกใจของฝ่ายภรรยา (มีชู้) นอกจากนี้ มีปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว และสาเหตุการเสียชีวิตของภรรยา

การรับรู้ของบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรจะรับรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงเรื่อง การหย่าร้าง แยกทาง กับผู้เป็นแม่ เนื่องจากพ่อไม่ได้ปิดบัง โดยต้องพยายามอธิบายเหตุผลที่แท้จริงให้บุตร แต่มีบางกรณีที่ไม่ต้องการให้บุตรทราบเพราะไม่อยากจะให้บุตรรู้สึกอคติกับแม่ จากสาเหตุการนอกใจของฝ่ายภรรยา

การปรับตัว หลังการหย่าร้าง แยกทาง และการเสียชีวิตของภรรยา ส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน เพราะต้องปรับตัวและฟื้นฟูจิตใจให้เร็วที่สุด เพื่อกลับมาดูแลบุตร

ปัญหาในระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ส่วนใหญ่รู้สึกเศร้าใจ ทุกข์ใจ อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายเคยคิดฆ่าตัวตาย รองลงมา มีความโกรธแค้น ชิงชัง และคิดทำร้ายภรรยา นอกจากนี้ มีความรู้สึกผิดหวังในการเลือกคู่ครอง มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสิทธิการปกครองดูแลบุตร

สภาพปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง ส่วนใหญ่ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรสาว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของบุตรสาว เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น รองลงมาปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเวลาให้บุตรน้อยลง

ข. การดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงบุตรโดยลำพัง พบว่า

หลังจากหย่าร้าง แยกทางกับภรรยา ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร 1-2 คน โดยบุตรมีอายุระหว่าง 2 - 15 ปี

กิจวัตรประจำวัน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะใช้ชีวิตร่วมกับบุตรเป็นหลัก

- วันจันทร์-ศุกร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะดูแลบุตรตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ ทานอาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน ทำการบ้าน รองลงมาจะมอบหน้าที่ดังกล่าวให้แม่บ้านหรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล

- วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด จะพาบุตรไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ส่วนใหญ่เที่ยวห้างสรรพสินค้า ชมภาพยนตร์ รองลงมา พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปทะเล ไปออกกำลังกาย เช่น เทควันโด บาสเกตบอล ฟุตบอล เป็นต้น

เวลาส่วนตัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยว จะมีเวลาหลังจากบุตรเข้านอน และหลังจากไปส่งที่โรงเรียน และใช้เวลาส่วนตัวส่วนใหญ่ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รองลงมา จะอยู่บ้านอ่านหนังสือ ดูทีวี สวดมนต์ และนั่งสมาธิ

2) วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

ก. การดูแลบุตร

ส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง ตั้งแต่บุตรอายุประมาณ 2-6 ปี และรองลงมาคือช่วงอายุ 7-9 ปี จนกระทั่งปัจจุบันส่วนใหญ่บุตรกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลที่ช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ส่วนใหญ่คือ ปู่ ย่า ป้า และอา และรองลงมามีการจ้างพี่เลี้ยงมาเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็ก

ข. วิธีการอบรมขัดเกลาและรูปแบบในการปกครอง

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ส่วนใหญ่ จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการเลี้ยงดูและปกครอง ใช้วิธีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตามหลักคำสอนและหลักธรรมะของศาสนา รองลงมาจะใช้เหตุผลร่วมกับการบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ การอบรมตักเตือน สั่งสอนให้เห็นผิดชอบชั่วดี การตั้งกฎเรื่องเวลาในการควบคุมพฤติกรรม และส่วนน้อยสุดใช้อำนาจบังคับ(เผด็จการ) ตามที่พ่อวางแผนไว้ให้เท่านั้น

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่ให้ทำความสะดวกสบาย และทำกับข้าว ส่วนกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ในวันหยุด พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ต่างประเทศ ไปทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้จะทำกิจกรรมเฉพาะด้านที่พ่อและบุตรสนใจและทำร่วมกับบุตรได้ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย เข้าวัดทำบุญ

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ เป็นคำชมเชยและการแสดงออกทางกาย เช่น การกอด การหอม และให้รางวัลเป็นสิ่งของตามที่ตกลงกันไว้ในราคาที่เหมาะสมกับวัย และการหาโอกาสไปทานอาหารนอกบ้านเป็นมือพิเศษ พาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ส่วนการทำโทษ ส่วนใหญ่ช่วงวัยเด็กใช้วิธีการตีและอบรมไปพร้อมกัน รองลงมาคือพ่อไม่พูดคุยด้วย และช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการตักเตือน ตัดคำขมน และกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรเคารพเชื่อฟังเป็นคนดีของสังคม มีความรับผิดชอบ ให้ตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังคาดหวังในเรื่องหน้าที่การงาน การรู้เท่าทัน สังคมเมือง และการมีชีวิตคู่ที่ดี

ค. การดูแลเกี่ยวกับการศึกษา

ส่วนใหญ่ ช่วยสอนการบ้าน แนะนำและให้ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม จะไม่บังคับให้บุตรเรียน ในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนด้วยตนเอง วางแผนให้บุตรเรียนให้จบระดับปริญญาตรี รองลงมาอยากให้บุตรเรียนและทำกิจกรรมแบบที่พอถนัดและเข้าใจ ซึ่งพอสามารถให้คำแนะนำได้ เช่น ด้านการกีฬา ด้านศิลปะการแสดง หรือด้านธุรกิจที่ทำอยู่ เป็นต้น บางรายวางแผนการเรียนให้บุตรอย่างเคร่งครัด โดยไม่ให้เน้นกิจกรรมสันทนาการ

ง. การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร

ส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของบุตร โดยมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ รองลงมามีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด นอกจากนี้ บางรายรับผิดชอบแค่ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนไม่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากบุตรได้รับทุนการศึกษาจากการเป็นนักกีฬาเยาวชน

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 50 - 100 บาท รองลงมาเป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 - 1,000 บาท และรายเดือนที่ไม่แน่นอน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความจำเป็นของบุตร

จ. การปกป้องสวัสดิภาพบุตร

ในการปกป้องสวัสดิภาพบุตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้แก่บุตร มีการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมให้เล่นกีฬาอย่างจริงจัง เล็งเห็นความแข็งแรงและสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาส่งเสริมให้การศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่งเสริมให้การศึกษาในระดับที่สูง การให้ความรักความอบอุ่น และการปกป้องภัยคุกคามจากผู้เป็นแม่

3) ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

ก. ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ปัญหาด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีปัญหาทางกาย เหนื่อยง่ายเพราะมีเวลาพักผ่อนน้อย

ปัญหาด้านสุขภาพจิต ส่วนใหญ่จะเครียดและกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายและการเจ็บป่วยของบุตร รองลงมารู้สึกท้อ เครียดและ โกรธ เรื่องที่บุตรไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน คือ และชอบโกหก บางรายบุตรมีอาการเก็บกดไม่ยอมพูดในช่วงวัยเด็ก

ข. ปัญหาด้านความสัมพันธ์ และการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร

ช่วงวัยเด็ก จะไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับบุตร เพราะพ่อจะดูแลบุตรด้วยตัวเอง จึงสนิทสนมและผูกพันกัน มีบางรายบุตรจะมีอาการเก็บกด ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ไม่ร่าเริง ซึ่งเป็นเพราะพ่อไม่มีเวลาอยู่กับบุตรตลอด หรือมีอาการคิดถึงแม่ในบางครั้ง

ช่วงวัยรุ่น ความสัมพันธ์ เริ่มห่างเหิน เก็บตัว มีความลับ คิดเพื่อน คิดแฟน และมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง สนใจเทคโนโลยี เกมส์ ความทันสมัยและแฟชั่น จาก คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รองลงมา ความสัมพันธ์ ใกล้ชิด มีความเข้าใจและสนิทสนมกันมากขึ้น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด มีการใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้ (1) พูดคุย สอบถามบุตรตรง ๆ ทุกเรื่อง ลักษณะแบบเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ เช่น เรื่องเพื่อนต่างเพศ เรื่องยาเสพติด การพนัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) สังเกต เช่น สังเกตจากพฤติกรรมบุตรจากเพื่อนของบุตร (3) ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาของพ่อ เป็นแนวทางชี้แนะการดำเนินชีวิตของบุตร (4) ค้นหาข้อมูล จากโทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือ ตำรา จากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับบุตร

ค. ปัญหาด้านเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจช่วงปีพ.ศ. 2540 จึงมีภาระหนี้สิน ปัจจุบันมีปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาไม่มีปัญหาเพราะครอบครัวมีฐานะดี มีกิจการของครอบครัวที่ดี และเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

ง. ปัญหาด้านนิสัยและความประพฤติของบุตร

ปัญหาส่วนใหญ่เรื่องนิสัยและความประพฤติของบุตร ในช่วงวัยรุ่น เช่น การโกหก คือ คิดเพื่อน คิดแฟน คิดเกมส์ ใช้เงินเก่ง ไม่ตั้งใจเรียน รองลงมา จะเป็นเรื่องการรู้ไม่เท่าทันสังคม การมองโลกในแง่ดีเกินไป การเก็บตัว กาลเทศะในการพูดกับผู้ใหญ่

จ. ปัญหาด้านเวลาของพ่อที่มีให้แก่บุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะมีเวลาให้บุตรและมีการจัดสรรเวลาได้ดี

ฉ. ปัญหาด้านการมีคู่ครองใหม่ของพ่อ และปฏิกิริยาของบุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะเป็นห่วงเรื่องจิตใจของบุตรและเชื่อกับการมีชีวิตคู่ ส่วนรองลงมาคิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะมี เพราะเป็นห่วงบุตร และยึดความรู้สึกของบุตรเป็นสำคัญ

ปฏิกิริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ บุตรจะต่อต้าน ถ้าพ่อจะมีครอบครัวใหม่ และรับไม่ได้ โดยจะแสดงพฤติกรรมออกมาชัดเจน เช่น โวยวาย ซึมเศร้า รองลงมาอนุญาตให้พ่อก็ได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเข้ากันได้และไม่ก้าวท้าวเรื่องส่วนตัวกัน

4) ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

ก. ด้านร่างกาย

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ในด้านร่างกาย

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบในช่วงนี้ รองลงมาจะมีบ้างในเรื่องของการแต่งกาย ที่พ่อเป็นผู้ซื้อให้ เช่น แต่งตัวแบบเด็กผู้ชาย แต่งตัวเขยไม่ทันสมัย
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่าย มีเพียงบางราย ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะป่วยเป็นโรคหัวใจ โดยเป็นตั้งแต่กำเนิด

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกาย จากเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้ เพราะดูไม่ทันสมัย พ่อบางคนชอบให้แต่งตัวแบบผู้ชาย นุ่งกางเกง ใส่नाฬิกาแบบผู้ชาย รองลงมาจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ รูปร่าง และการมีประจำเดือนครั้งแรก เพราะพ่อไม่สามารถให้คำแนะนำได้ บางรายต้องให้ญาติหรือเพื่อนบ้านมาให้คำแนะนำแทน นอกจากนี้ มีผลกระทบเรื่องอาหาร เนื่องจากพ่อไม่มีเวลาทำอาหารต้องซื้ออาหารสำเร็จรูป เพราะพ่อต้องทำงานและทำกับข้าวไม่เป็น
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่ายใน ด้านร่างกาย มีบางรายที่มีผลกระทบเรื่องรักษาความสะอาด การแต่งกาย และเรื่องรสชาติของอาหารที่พี่เลี้ยงทำให้ทาน ส่วนพ่อต้องทำงานไม่มีเวลาทำให้ทานด้วยตนเอง

ข. ด้านสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึก

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง ในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์

ความรู้สึก

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่จะไม่ แสดงอารมณ์ นิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด รองลงมาจะมีอาการซึมเศร้า คิดถึงแม่ และมีบ้างส่วนน้อย ที่มีอาการเกรี้ยวกราด เอาแต่ใจ หรือบางรายมีอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของแม่
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ จะมีอาการซึมเศร้า นิ่งเงียบ เพราะคิดถึงแม่ รองลงมาจะมีการแสดงออกแบบรุนแรง เกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบโวยวาย และบางอารมณ์จะมีอาการจี้้อยใจ

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่จะเก็บความรู้สึกเก่ง บางครั้งเหมือนเก็บกด คือเจิบไม่แสดงออกมา รongลงมาจะใจน้อย เหงา เวลามีปัญหาทะเลาะกับพ่อจะร้องไห้ เก็บตัว
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ดี ไม่ค่อยแสดงท่าทางและ ความรู้สึกออกมา และมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว รongลงมามีการแสดงอารมณ์ ใจ ร้อน ฉุนเฉียวเวลาไม่พอใจ

ค. ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ในด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รongลงมาจะขี้อาย เก็บตัว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับพ่อ แต่รักพ่อกันเหมือนกัน
ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร ไม่สนิทกับใครเป็นพิเศษ โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่ ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก รongลงมาจะเป็นเด็กกิจกรรม ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน มีเพื่อนเยอะ
- บุตรชาย
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รongลงมาจะขี้อาย เก็บตัว และบางรายโหยหาความรักจากผู้เป็นแม่
ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา ออกกำลังกาย รongลงมาจะไม่ชอบสูงส่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ สนิทสนมกับพ่อ พูดคุยกันได้เหมือนเพื่อน มองว่าพ่อ เป็นฮีโร่ รongลงมาจะรู้สึกห่างเหิน จะพูดคุยกันเฉพาะเรื่องเรียนและเรื่องงานมากกว่า
ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ มีเพื่อนเยอะ กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรมและมีภาวะความเป็นผู้นำ รongลงมาจะไม่กล้าคิด ตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง
- บุตรชาย
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ เริ่มห่างเหินพ่อ บางครั้ง ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ ไม่อยาก ร่วมกิจกรรมด้วย

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนที่สนิท ติดเพื่อน ติดเกมส์ มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออก รองลงมา จะชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์

2. อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการศึกษาครั้งนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ

- 2.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังและการดำเนินชีวิต
- 2.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของผู้เป็นพ่อ
- 2.3 ปัญหาของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง
- 2.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง

2.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต

ก. สภาพปัญหา

สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง พบว่า

ชีวิตก่อนแต่งงาน พ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพังส่วนใหญ่ชอบสังสรรค์ เที่ยว กิน ดื่ม ติดเพื่อน ในขณะเดียวกัน เป็นคนทำงานเก่ง เข้าสังคมเก่ง ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

สาเหตุปัญหาในการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกัน มีวิถีคิด และมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน รองลงมาคือ การนอกใจของฝ่ายภรรยา (มีผู้) นอกจากนี้ มีปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว และสาเหตุการเสียชีวิตของภรรยา

การรับรู้ของบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรจะรับรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงเรื่อง การหย่าร้าง แยกทางกับผู้เป็นแม่ เนื่องจากพ่อไม่ได้ปิดบัง โดยต้องพยายามอธิบายเหตุผลที่แท้จริงให้บุตร แต่มีบางกรณีที่ไม่ต้องการให้บุตรทราบเพราะไม่ยอมให้บุตรรู้สึกอกตากับแม่ จากสาเหตุการนอกใจของฝ่ายภรรยา

การปรับตัว หลังการหย่าร้าง แยกทาง และการเสียชีวิตของภรรยา ส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน เพราะต้องปรับตัวและฟื้นฟูจิตใจให้เร็วที่สุด เพื่อกลับมาดูแลบุตร

ปัญหาระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ส่วนใหญ่รู้สึกเศร้าใจ ทุกข์ใจ อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายเคยคิดฆ่าตัวตาย รองลงมา มีความโกรธแค้น ชิงชัง และคิดทำร้ายภรรยา นอกจากนี้ มีความรู้สึกผิดหวังในการเลือกคู่ครอง มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสิทธิการปกครองดูแลบุตร

สภาพปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง ส่วนใหญ่ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรสาว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของบุตรสาว เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น รองลงมาปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเวลาให้บุตรน้อยลง

ข. การดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง พบว่า

หลังจากหย่าร้าง แยกทางกับภรรยา ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร 1-2 คน โดยบุตรมีอายุระหว่าง 2 - 15 ปี

กิจวัตรประจำวัน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะใช้ชีวิตร่วมกับบุตรเป็นหลัก

- วันจันทร์-ศุกร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะดูแลบุตรตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ ทานอาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน ทำการบ้าน รองลงมาจะมอบหน้าที่ดังกล่าวให้แม่บ้านหรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล
- วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด จะพาบุตรไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ส่วนใหญ่เที่ยวห้างสรรพสินค้า ชมภาพยนตร์ รองลงมา พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปทะเล ไปออกกำลังกาย เช่น เทควันโด บาสเกตบอล ฟุตบอล เป็นต้น

เวลาส่วนตัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยว จะมีเวลาหลังจากบุตรเข้านอน และหลังจากไปส่งที่โรงเรียน และใช้เวลาส่วนตัวส่วนใหญ่ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รองลงมา จะอยู่บ้านอ่านหนังสือ ดูทีวี สวดมนต์ และนั่งสมาธิ

2.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ

ก. การดูแลบุตร

ส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง ตั้งแต่บุตรอายุประมาณ 2-6 ปี และรองลงมาคือช่วงอายุ 7-9 ปี จนกระทั่งปัจจุบันส่วนใหญ่บุตรกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น

บุคคลที่ช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ส่วนใหญ่คือ ปู่ ย่า ป้า และอา และรองลงมามีการจ้างพี่เลี้ยงมาเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็ก

ข. วิธีการอบรมขัดเกลาและรูปแบบในการปกครอง

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ส่วนใหญ่ จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการเลี้ยงดูและปกครอง ใช้วิธีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตามหลักคำสอนและหลักธรรมะของศาสนา รองลงมาจะใช้เหตุผลร่วมกับการบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ การอบรมตักเตือน สั่งสอนให้เห็นผิด

ชอบชั่วดี การตั้งกฎเรื่องเวลาในการควบคุมพฤติกรรม และส่วนน้อยสุดใช้อำนาจบังคับ(เผด็จการ) ตามที่พ่อแม่วางแผนไว้ให้เท่านั้น

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ส่วนใหญ่ให้ทำ ความสะอาดบ้าน และทำกับข้าว ส่วนกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ในวันหยุด พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ต่างประเทศ ไปทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้จะทำกิจกรรมเฉพาะด้านที่พ่อและบุตร สนใจและทำร่วมกับบุตรได้ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย เข้าวัดทำบุญ

การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ เป็นคำชมเชยและการแสดงออกทางกาย เช่น การ กอด การหอม และให้รางวัลเป็นสิ่งของตามที่ตกลงกันไว้ในราคาที่เหมาะสมกับวัย และการหาโอกาสไป ทานอาหารนอกบ้านเป็นมือพิเศษ พาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ส่วนการทำโทษ ส่วนใหญ่ช่วงวัยเด็กใช้วิธีการตี และอบรมไปพร้อมกัน รองลงมาคือพ่อแม่พูดคุยด้วย และช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการดักเตือน ตัดค่าขนม และกักบริเวณ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากรให้บุตรเคารพเชื่อฟังเป็นคนดีของสังคม มีความรับผิดชอบ ให้ตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังคาดหวังในเรื่องหน้าที่การงาน การรู้เท่าทัน สังคมเมือง และการมีชีวิตคู่ที่ดี

ค. การดูแลเกี่ยวกับการศึกษา

ส่วนใหญ่ ช่วยสอนการบ้าน แนะนำและให้ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม จะไม่บังคับให้บุตรเรียน ในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนด้วยตนเอง วางแผนให้บุตรเรียนให้จบระดับปริญญาตรี รองลงมาอยากให้บุตรเรียนและทำกิจกรรมแบบที่พ่อถนัดและเข้าใจ ซึ่งพ่อสามารถให้คำแนะนำได้ เช่น ด้านการกีฬา ด้านศิลปะการแสดง หรือด้านธุรกิจที่ทำอยู่ เป็นต้น บางรายวางแผนการเรียนให้บุตรอย่าง เคร่งครัด โดยไม่ให้เน้นกิจกรรมสันทนาการ

ง. การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร

ส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของบุตร โดยมีการวาง แผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ รองลงมามีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่า เรียนต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด นอกจากนี้ บางรายรับผิดชอบแค่ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนไม่ ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากบุตรได้รับทุนการศึกษาจากการเป็นนักกีฬาเยาวชน

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 50 - 100 บาท รองลงมาเป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 - 1,000 บาท และรายเดือนที่ไม่แน่นอน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความจำเป็นของบุตร

จ. การปกป้องสวัสดิภาพบุตร

ในการปกป้องสวัสดิภาพบุตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้แก่บุตร มีการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมให้เล่นกีฬาอย่างจริงจัง เล็งเห็นความแข็งแรงและสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาส่งเสริมให้การศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่งเสริมให้การศึกษาในระดับที่สูง การให้ความรักความอบอุ่น และการปกป้องภัยคุกคามจากผู้เป็นแม่

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงบุตรโดยลำพัง

ก. ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ปัญหาด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีปัญหาทางกาย เหนื่อยง่ายเพราะมีเวลาพักผ่อนน้อย

ปัญหาด้านสุขภาพจิต ส่วนใหญ่จะเครียดและกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายและการเจ็บป่วยของบุตร รองลงมารู้สึกท้อ เครียดและ โกรธ เรื่องที่บุตรไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน คือ และชอบโกหก บางรายบุตรมีอาการเก็บกดไม่ยอมพูดในช่วงวัยเด็ก

ข. ปัญหาด้านความสัมพันธ์ และการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร

ช่วงวัยเด็ก จะไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับบุตร เพราะพ่อจะดูแลบุตรด้วยตัวเอง จึงสนิทสนมและผูกพันกัน มีบางรายบุตรจะมีอาการเก็บกด ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ไม่ร่าเริง ซึ่งเป็นเพราะพ่อไม่มีเวลาอยู่กับบุตรตลอด หรือมีอาการคิดถึงแม่ในบางครั้ง

ช่วงวัยรุ่น ความสัมพันธ์ เริ่มห่างเหิน เก็บตัว มีความลับ คิดเพื่อน คิดแฟน และมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง สนใจเทคโนโลยี เกมส์ ความทันสมัยและแฟชั่น จาก คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รองลงมา ความสัมพันธ์ ใกล้ชิด มีความเข้าใจและสนิทสนมกันมากขึ้น

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด มีการใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้ (1) พูดคุย สอบถามบุตรตรง ๆ ทุกเรื่อง ลักษณะแบบเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ เช่น เรื่องเพื่อนต่างเพศ เรื่องยาเสพติด การพนัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) สังเกต เช่น สังเกตจากพฤติกรรมบุตรจากเพื่อนของบุตร (3) ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาจากพ่อ เป็นแนวทางชี้แนะการดำเนินชีวิตของบุตร (4) ค้นหาข้อมูล จากโทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือ ตำราจากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับบุตร

ค. ปัญหาด้านเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจช่วงปีพ.ศ. 2540 จึงมีภาระหนี้สิน ปัจจุบันมีปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาไม่มีปัญหาเพราะครอบครัวมีฐานะดี มีกิจการของครอบครัวที่ดี และเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

ง. ปัญหาด้านนิสัยและความประพฤติของบุตร

ปัญหาส่วนใหญ่เรื่องนิสัยและความประพฤติของบุตร ในช่วงวัยรุ่น เช่น การโกหก คือ ดิด เพื่อน ดิดแฟน ดิดเกมส์ ใช้เงินเก่ง ไม่ตั้งใจเรียน รองลงมา จะเป็นเรื่องการรู้ไม่เท่าทันสังคม การมองโลกในแง่ดีเกินไป การเก็บตัว กาลเทศะในการพูดกับผู้ใหญ่

จ. ปัญหาด้านเวลาของพ่อที่มีให้แก่บุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะมีเวลาให้บุตรและมีการจัดสรรเวลาได้ดี

ฉ. ปัญหาด้านการมีคู่ครองใหม่ของพ่อ และปฏิกิริยาของบุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะเป็นห่วงเรื่องจิตใจของบุตรและเข็ดกับการมีชีวิตคู่ ส่วนรองลงมาคิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะมี เพราะเป็นห่วงบุตร และยึดความรู้สึกลูกของบุตรเป็นสำคัญ

ปฏิกิริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ บุตรจะต่อต้าน ถ้าพ่อจะมีครอบครัวใหม่ และรับไม่ได้ โดยจะแสดงพฤติกรรมออกมาชัดเจน เช่น โวยวาย ซึมเศร้า รองลงมาอนุญาตให้พ่อก็ได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเข้ากันได้และไม่ก้าวก่ายเรื่องส่วนตัวกัน

2.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง

ก. ด้านร่างกาย

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง ในด้านร่างกาย

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบในช่วงนี้ รองลงมาจะมีบ้างในเรื่องของการแต่งกาย ที่พ่อเป็นผู้ซื้อให้ เช่น แต่งตัวแบบเด็กผู้ชาย แต่งตัวเขยไม่ทันสมัย
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่าย มีเพียงบางราย ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะป่วยเป็นโรคหัวใจโดยเป็นตั้งแต่กำเนิด

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกาย จากเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้ เพราะดูแลไม่ทันสมัย พ่อบางคนชอบให้แต่งตัวแบบผู้ชาย นุ่งกางเกง ใส่นาฬิกาแบบผู้ชาย รองลงมาจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ รูปร่าง และการมีประจำเดือนครั้งแรก เพราะพ่อไม่สามารถให้คำแนะนำได้ บางรายต้องให้ญาติหรือเพื่อนบ้านมาให้คำแนะนำแทน นอกจากนี้ มีผลกระทบเรื่องอาหาร เนื่องจากพ่อไม่มีเวลาทำอาหารต้องซื้ออาหารสำเร็จรูป เพราะพ่อต้องทำงานและทำกับข้าวไม่เป็น
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่ายใน ด้านร่างกาย มีบางรายที่มีผลกระทบเรื่องรักษาความสะอาด การแต่งกาย และเรื่อง

รสชาติของอาหารที่พี่เลี้ยงทำให้ทาน ส่วนพ่อต้องทำงาน ไม่มีเวลาทำให้ทานด้วยตนเอง

ข. ด้านสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึก

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง ในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ความรู้สึก

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่จะไม่ แสดงอารมณ์ นิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด รองลงมาจะมีอาการซึมเศร้า คิดถึงแม่ และมีบ้างส่วนน้อย ที่มีอาการเกรี้ยวกราด เอาแต่ใจ หรือบางรายมีอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของแม่
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ จะมีอาการซึมเศร้า นิ่งเงียบ เพราะคิดถึงแม่ รองลงมาจะมีการแสดงออกแบบรุนแรง เกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบโวยวาย และบางอารมณ์จะมีอาการขี้เนื้อใจ

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่จะเก็บความรู้สึกเก่ง บางครั้งเหมือนเก็บกด คือเงียบไม่แสดงออกมา รองลงมาจะใจน้อย เหงา เวลามีปัญหาทะเลาะกับพ่อจะร้องไห้ เก็บตัว
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ดี ไม่ค่อยแสดงท่าทางและความรู้สึกออกมา และมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว รองลงมา มีการแสดงอารมณ์ ใจร้อน ขุนเฉียวเวลาไม่พอใจ

ค. ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง ในด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะขี้อาย เก็บตัว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับพ่อ แต่รักพ่อมากเช่นกัน

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ชอบยุ่งสิ่งกับใคร ไม่สนิทกับใครเป็นพิเศษ โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่ ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก รองลงมาจะเป็นเด็กกิจกรรม ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน มีเพื่อนเยอะ

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะจี้อยู่กับตัว และบางรายโหยหาความรักจากผู้เป็นแม่

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา ออกกำลังกาย รองลงมาจะไม่ชอบยุ่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ สนิทสนมกับพ่อ พุดคุยกันได้เหมือนเพื่อน มองว่าพ่อเป็นฮีโร่ รองลงมาจะรู้สึกห่างเหิน จะพุดคุยกันเฉพาะเรื่องเรียนและเรื่องงานมากกว่า

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ มีเพื่อนเยอะ กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรมและมีภาวะความเป็นผู้นำ รองลงมาจะไม่กล้าคิด ตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ เริ่มห่างเหินพ่อ บางครั้ง ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ ไม่อยากร่วมกิจกรรมด้วย

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนที่สนิท ติดเพื่อน ติดเกมส์ มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออก รองลงมา จะชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์

โดยมีรายละเอียดของการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต กิติพัฒน์ นนทปัทมะดูล (2545: 101-102) ใน แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ กล่าวว่าไว้ในชีวิตการแต่งงานของคนสองคนเป็นเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน คู่สมรสหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องต่างปรับตัวเข้าหากัน เช่นเดียวกับการปรับตัวกับคนอื่นๆ อีกหลายคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกันในการดำเนินชีวิตใหม่ และต้องปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

ก. สภาพปัญหา

สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพัง พบว่า

ซึ่งชีวิตก่อนแต่งงาน พ่อเลี้ยงบุตรโดยลำพังส่วนใหญ่ชอบสังสรรค์ เที่ยว กินดื่ม ติดเพื่อน ในขณะเดียวกัน เป็นคนทำงานเก่ง เข้าสังคมเก่งประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใน <http://www.ismed.or.th> เกี่ยวกับวิฤ

จักรชีวิตครอบครัวในช่วงหนุ่มสาวโสดที่ ระบุว่า เป็นช่วงที่มีความคิดคำนึงของคนในช่วงนี้มักเน้นหนักในเรื่องแฟชั่น เสื้อผ้า กิจกรรมสันทนาการ การท่องเที่ยว งานสังคมต่างๆ

สาเหตุปัญหาในการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกัน มีวิถีคิดและมีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน รองลงมาคือ การนอกใจของฝ่ายภรรยา (มีชู) นอกจากนี้ มีปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว และสาเหตุการเสียชีวิตของภรรยา ซึ่งสอดคล้องกับ **ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์** โดย Mangus 1957: 206-208 อ้างถึงใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์ (2541: 28-29) ที่กล่าวว่าคุณภาพของความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของสามีภรรยา เป็นผลจากระดับความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันระหว่างคู่สมรส และเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อคู่สมรส เช่น พ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น คู่สมรสหรือสามีภรรยา ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความแตกต่างในความคิดของบุคคล และความคาดหวังต่อบทบาทของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งถ้าแต่ละฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตสมรสและสามารถปรับตัวเข้ากันได้ดี ในทางตรงกันข้าม ถ้าสามีภรรยาไม่มีการรับรู้ มีความคาดหวังในบทบาทที่เบี่ยงเบนไปจากกันและกันมาก การแสดงบทบาทระหว่างกันก็จะบกพร่อง เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมของสามีภรรยาไม่ปรองดองกัน และสอดคล้องกับ **ทฤษฎีความขัดแย้ง** อ้างใน บุญเสริม หุตะแพทย์ (2544: 9-11) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างคู่สมรสเป็นความขัดแย้งในครอบครัวอย่างหนึ่งที่เป็นทั้งสาเหตุและผลกระทบทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักเกิดจากการมีความต้องการ เป้าหมาย และความคาดหวังที่แตกต่างกันของคู่สมรส ซึ่งในที่นี้จะอธิบายรวมถึงความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวด้วย และสอดคล้องกับการศึกษาของ Rowlingson and McKay 2002 อ้างใน นิศา ชูโตและคณะ(2545) ที่ระบุว่า การเกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีที่มาจากหลายสาเหตุ กล่าวคือ คู่สมรสเสียชีวิต หย่าร้าง แยกทางกัน สูญหาย หรือการรับเด็กอื่นมาเลี้ยง การเลี้ยงบุตรที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้กำเนิด การเลี้ยงบุตรของมารดานอกสมรสหรือจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และสาเหตุอื่นๆ เช่น หนีจากคู่สมรสเนื่องจากความรุนแรงในครอบครัว แม่เป็นภรรยาบ่อย เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคสมบัติ (2545: 177-266) ที่ระบุว่า ปัญหาและปัจจัยการหย่าร้างเกิดจากภายในครอบครัวของคู่สมรสและจากสภาพแวดล้อม ได้แก่ 1) **ปัญหาการสื่อสารระหว่างคู่สมรส** ไม่ได้อยู่ที่การขาดทักษะ แต่อยู่ที่การไม่ยอมสื่อสารอย่างเหมาะสม หรือมักมีการสื่อสารแบบไม่สร้างสรรค์ เช่น พูดกำกวมไม่ชัดเจน พูดเหยียดหยัน ถากถาง ไม่ตอบสนองการสนทนา แปลความหมายคำพูดของอีกฝ่ายในเชิงลบ เป็นต้น 2) **การใช้เวลาร่วมกัน** ปัญหาที่พบบ่อยในปัจจุบัน คือ คู่สมรสมีภารกิจมากมายทั้งในด้านอาชีพการงานและการดูแลลูก จนทำให้ไม่มีเวลาสำหรับกัน และกันเหมือนในช่วงก่อนแต่งงานหรือแต่งงานใหม่ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ การศึกษาของ กรมการปกครอง (2551-2553) ในการรายงานข่าวผ่าน [http:// news.ch7.com](http://news.ch7.com) เรื่องสาเหตุที่ทำให้สถิติการหย่าร้างพุ่ง ระบุว่า เหตุผล

ที่สำคัญ คือ การมีมือที่สามของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบัน ทั้งชายหรือหญิง เพราะเคยมีงานวิจัย ที่เคยนำเสนอไปแล้วว่า ทั้งชายและหญิงไทย เป็นชาติที่นอกใจคนรัก ติดอันดับต้นๆ ของโลก

การรับรู้ของบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรจะรับรู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงเรื่อง การหย่าร้าง แยกทาง กับผู้เป็นแม่ เนื่องจากพ่อไม่ได้ปิดบัง โดยต้องพยายามอธิบายเหตุผลที่แท้จริงให้บุตร แต่มีบางกรณีที่ไม่ต้องการให้บุตรทราบเพราะไม่อยากจะให้บุตรรู้สึกอึดอัดกับแม่ จากสาเหตุการนอกใจของฝ่ายภรรยา ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของนิตา ชูโต และคณะ อ้างถึงใน จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ (2550: 14-15) ที่ระบุว่า ช่วงอายุบุตรในขณะที่ประสบปัญหา ครอบครัวที่มีบุตรในวัยเด็กและวัยรุ่นอาจพบปัญหาที่คล้ายกัน หรือแตกต่างกันได้ สำหรับบุตรที่เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว จะได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจ เมื่อพ่อแม่ใช้คำพูดรุนแรงต่อกัน การทะเลาะกัน หรือทำร้ายร่างกายกัน เด็กเล็กอาจไม่เข้าใจปัญหาแต่รู้สึกได้ถึงบรรยากาศที่ผิดปกติ ส่วนบุตรวัยรุ่นเข้าใจได้บ้างแต่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือช่วยเหลืออะไรได้ และสอดคล้องกับการรวบรวมข้อมูลของกระปุกดอทคอม ใน <http://baby.kapook.com/view43494.html> ในบทความ **ควรทำอย่างไรให้ลูกเข้าใจ เมื่อคุณต้องเลิกกัน** ระบุว่า “สิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำให้ลูกเข้าใจ คือ การบอกให้เขารู้ว่าพ่อแม่จะแยกกันแบบไหน ตลอดไปหรือชั่วคราว และเขาจะอยู่กับพ่อหรือแม่กันแน่ รวมไปถึงโอกาสที่จะได้เจอกับอีกฝ่ายบ่อยแค่ไหนด้วย ซึ่งถึงแม้ลูกๆ จะไม่ได้ถามคุณก็ควรบอกให้เขารู้ไม่อย่างนั้นคำถามนี้ก็จะติดอยู่ในใจของพวกเขาตลอดไป นอกจากนี้ คุณควรถามเขาด้วยว่ามีอะไรจะถามเพิ่มอีกหรือเปล่า เพราะเขาอาจมีเรื่องที่ยากรู้แต่ไม่กล้าถามออกมาก็ได้”

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2550: 75) กล่าวว่า การหย่าร้างนั้น เป็นสิ่งที่คู่สมรสทุกคนต้องการหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเกิดขึ้น ก็จะต้องปรับตัวทำใจให้รับสภาพการหย่าร้างได้อย่างดีที่สุด การปรับตัวการหย่าร้างที่ดีนั้น ต้องไม่พยายามหาผู้ผิด เพราะจะไม่มีใครยอมรับเป็นคนผิด การหาคนผิดจะสร้างปัญหาให้เพิ่มพูนขึ้น ทำตัวเป็นทั้งพ่อและแม่ของลูกให้ดีที่สุด ให้เกิดผลกระทบกับลูกน้อยที่สุด และอย่ากีดกันความสัมพันธ์ของลูกกับอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะลูกมิใช่สมบัติของเรา แต่เขาเป็นสิ่งมีชีวิต มีความรู้สึก และเด็กรักทั้งพ่อและแม่ของตน ในการศึกษาการปรับตัว หลังการหย่าร้าง แยกทาง และการเสียชีวิตของภรรยา ส่วนใหญ่ใช้เวลา ประมาณ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน เพราะต้องปรับตัวและฟื้นฟูจิตใจให้เร็วที่สุด เพื่อกลับมาดูแลบุตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **Clapp (2002)** เกี่ยวกับ การหย่าร้างและการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของผู้ที่หย่าร้าง ที่พบว่า การปรับตัวภายหลังการหย่าร้าง ไม่ได้เกิดขึ้นรวดเร็วและทันทีทันใด และไม่ใช่ง่าย โดยเฉลี่ยแล้วผู้ที่หย่าร้างจะใช้เวลาไม่เกิน 2 ปี ภายหลังการหย่าร้างในการปรับตัว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้การทำงานเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ **ลักขณา ศรีวัชต์ (2545: 49-51)** ที่อธิบายถึง กลวิธีในการปรับตัวหรือกลไกป้องกันทางจิตซึ่งเป็นกลไกที่บุคคลนำมาใช้เพื่อคลายความเครียด ความกังวลใจ ความซับซ้อนใจ หรือความขัดแย้งในใจ โดยจะช่วยรักษาไว้ซึ่งความภาคภูมิใจของบุคคล โดยเฉพาะวิธีการชดเชย เช่น การทำงานอย่างหนักเพื่อลบล้างความเครียดหรือความกังวลใจ

เกี่ยวกับการหย่าร้าง และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฐิติกาญจน์ อินทาบัจ (2553)** ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤติการณ์ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยระบุว่าเมื่อเกิดปัญหาระหว่างกันในฐานะสามีและภรรยาจนนำไปสู่ความแตกต่างเรื่องชีวิตคู่ นำไปสู่การหย่าร้างและแยกทาง หรือการเสียชีวิตของคู่ชีวิต ทำให้ไม่สามารถอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวพร้อมหน้าอย่างถาวร พ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัว การวิเคราะห์การปรับตัวและการก้าวผ่านวิกฤติการณ์การของพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวนี้ ต้องประเมินให้เห็นว่า มีการปรับตัวด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) การปรับตัวของพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านการเลี้ยงดูบุตร 2) การปรับตัวของพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านเศรษฐกิจ 3) การปรับตัวของพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านสังคม 4) การปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้านการมีคู่ชีวิตใหม่

ปัญหาในระยะแรกในการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง มีปัญหาด้านสภาพจิตใจ ส่วนใหญ่รู้สึกเศร้าใจ ทุกข์ใจ อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ บางรายเคยคิดฆ่าตัวตาย รongลงมา มีความโกรธแค้น ชิงชัง และคิดทำร้ายภรรยา นอกจากนี้ มีความรู้สึกผิดหวังในการเลือกคู่ครอง มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสิทธิการปกครองดูแลบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **นิตา ชูโตและคณะ อ้างถึงใน จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ (2550: 14-15)** ที่กล่าวไว้ว่า *ปัญหาด้านจิตใจโดยทั่วไป* ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมักได้รับผลกระทบด้านจิตใจทั้งสิ้น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เกิดจากสาเหตุของหย่าร้างหรือถูกทอดทิ้งมักมีสภาพจิตใจที่บอบช้ำจากการกระทำของกลุ่มสมรส เนื่องจากความขัดแย้ง ความคับข้องใจ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตนเองอาจรู้สึกเสียใจ อับอายต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว *และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ* เนื่องจากรายได้ของครอบครัวลดลง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะไม่ค่อยดีนัก ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี แม้จะไม่มีปัญหาเท่ากับครอบครัวฐานะปานกลางหรือยากจน แต่ก็ต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กับบุตรในอนาคต และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ **ดร.มาลี จิรวัดนานนท์ (2553)** ระบุว่า ปัญหาครอบครัวในสังคมเมืองแบ่งออกเป็น 2 ปัญหาหลัก คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ การนอกใจ และปัญหาการจัดสรรเวลาระหว่างครอบครัวและงาน 2) ปัญหาที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ “ปัจจัยที่เกิดจากในครอบครัวสังคมเมืองจะมีกราฟที่เพิ่มขึ้นในกรณีของการหย่าร้างและการจดทะเบียนสมรสกันน้อยลง ปัญหาการนอกใจ และหลายๆเรื่องเป็นเรื่องการเชื่อมโยงการมีศีลธรรมที่ลดลงของคนในสังคมด้วย การมีเวลาให้ลูกน้อยแต่ให้งานมากขึ้น”

สภาพปัญหาต่อมาของการเป็นพ่อเลี้ยงบุตร โดยลำพัง ส่วนใหญ่ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรสาว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของบุตรสาว เรื่องเพื่อนต่างเพศ และความรักในวัยรุ่น รongลงมาปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ ต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเวลาให้บุตรน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **Weiss 1974 อ้างถึงใน สุรางค์ ดีเหลือ (2544)** ที่ระบุว่า การได้รับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษา กำลังใจ คำแนะนำ คำชี้แนะหรือการได้รับกำลังใจเพื่อ

ผ่อนคลายภาวะตึงเครียดที่เผชิญอยู่ ถ้าขาดการสนับสนุนสังคมด้านนี้จะทำให้รู้สึกสิ้นหวัง หมดกำลังใจ ในทางจิตวิทยาสังคมถือว่าการสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ การสนับสนุนทางสังคมที่เพียงพอจากแหล่งการสนับสนุนที่บุคคลนั้นมีอยู่ จะช่วยบรรเทาความรุนแรงหรือ ป้องกันไม่ให้ความเครียดนั้นมากระทบจิตใจจนเกิดความผิดปกติ และยังสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดร. มาลี จิรวัดนานนท์ (2553) ระบุว่า ปัญหาของพ่อที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียว ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการจัดสรร เวลาในการทำงานและการดูแลครอบครัว (2) ภาวะการณ์ซึมเศร้า

กล่าวคือ “ปัญหาพ่อเลี้ยงเดี่ยวขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆทางสังคม เช่น ภาวะเศรษฐกิจที่พ่อหลายๆ คนต้อง จัดสรรเวลาในการทำงานพ่อหลายๆ คนก็ไม่สามารถจัดการได้เพราะว่าต้องทำงานประจำเพื่อความมั่นคง ของรายได้ในการเลี้ยงลูกในอนาคต ซึ่งตรงนี้ก็จะเป็นปัญหาเช่นที่พบเจอก็เป็นเรื่องของภาวะซึมเศร้าในตัวผู้ชายเพราะว่าเราจะถูกสังคมหล่อหลอมมาว่าเป็นผู้ชายต้องเข้มแข็งห้ามร้องไห้ แต่ผู้หญิงร้องไห้ได้พ่อผู้ชายร้องไห้ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่เขาทำสิ่งที่เขาเจอเขาอาจจะอยากร้องไห้ก็ได้ แต่ไม่สามารถทำได้นั้นจึงเกิดภาวะเก็บกดทำให้เกิดภาวะการณ์ซึมเศร้า”

ข. การดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของพ่อที่เลี้ยงบุตร โดยลำพัง พบว่า

หลังจากหย่าร้าง แยกทางกับภรรยา ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเลี้ยงบุตร 1 -2 คน โดยบุตรมีอายุระหว่าง 2 - 15 ปี

กิจวัตรประจำวัน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะใช้ชีวิตร่วมกับบุตรเป็นหลัก

- วันจันทร์-ศุกร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะดูแลบุตรตั้งแต่ตื่นนอน อาบน้ำ ทานอาหาร ไปรับ ไปส่งที่โรงเรียน ทำการบ้าน รองลงมาจะมอบหน้าที่ดังกล่าวให้แม่บ้านหรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล
- วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด จะพาบุตรไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ส่วนใหญ่เที่ยวห้างสรรพสินค้า ชมภาพยนตร์ รองลงมา พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปทะเล ไปออกกำลังกาย เช่น เทควันโด บาสเกตบอล ฟุตบอล เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Eversoll (1979: 503) กล่าวถึง “บทบาทการเป็นบิดา” นั้นประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร บทบาทด้านการแก้ปัญหา บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างทางสังคม และบทบาทด้านนันทนาการ เช่นเดียวกับ Lamb (1986: 6) ได้กล่าวถึง บทบาทการเป็นบิดา ว่าเป็นบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ การหาเลี้ยงบุตร การดูแลบุตร การอบรมสั่งสอนบุตร การเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร และการเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบบทบาททางเพศให้แก่บุตร

เวลาส่วนตัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยว จะมีเวลาหลังจากบุตรเข้านอน และหลังจากไปส่งที่โรงเรียน และใช้เวลาส่วนตัวส่วนใหญ่ไปสังสรรค์กับเพื่อนฝูง รองลงมา จะอยู่บ้านอ่านหนังสือ ดูทีวี สวดมนต์ และนั่งสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับการรวบรวมข้อมูลของ **เนสต์เล่ ประเทศไทย** ในหัวข้อ “เกร็ดน่ารู้พ่อแม่มีใหม่ เพื่อช่วยในการเลี้ยงลูกน้อยให้เติบโต” อ้างถึงใน http://www.nestlebaby.com/th/parenting/family_life/me_time/ ระบุว่า หลังจากทุ่มเทเวลาในการดูแลลูกน้อยมานานคุณควรจะมีเวลาเป็นของตัวเองบ้างสัก 2 – 3 ชั่วโมง โดยคุณอาจจะใช้เวลานั้นไปออกกำลังกาย ให้ความสำคัญกับเพื่อนๆ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่า คุณละเลยลูก

2.2 วิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของผู้เป็นพ่อ ในการดูแลบุตรนั้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและสามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้ พูนพร ศรีสะอาด (2534: 44) เกี่ยวกับ **ทฤษฎีความผูกพันระหว่างบุคคลและการสื่อสารระหว่างบุคคล**

ก. การดูแลบุตร

ส่วนใหญ่พ่อต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง ตั้งแต่บุตรอายุประมาณ 2-6 ปี และรองลงมาคือช่วงอายุ 7-9 ปี จนกระทั่งปัจจุบันส่วนใหญ่บุตรกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น และบุคคลที่ช่วยในการเลี้ยงดูบุตร ส่วนใหญ่คือ ปู่ ย่า ป้า และอา และรองลงมา มีการจ้างพี่เลี้ยงมาเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **Kaplan Cassel & Goree (1977)** ที่ระบุว่า แหล่งสนับสนุนที่เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันตามธรรมชาติ ประกอบด้วย บุคคลที่อยู่ในครอบครัวสายตรง ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ลูกหลาน และบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือคนรู้จักคุ้นเคย

ข. วิธีการอบรมขัดเกลาและรูปแบบในการปกครอง

การอบรมขัดเกลาและวิธีการปกครองบุตร ส่วนใหญ่ จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการเลี้ยงดูและปกครอง ใช้วิธีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตามหลักคำสอนและหลักธรรมะของศาสนา รองลงมาจะใช้เหตุผลร่วมกับการบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ การอบรมตักเตือน สั่งสอนให้เห็นผิดชอบชั่วดี การตั้งกฎเรื่องเวลาในการควบคุมพฤติกรรม และส่วนน้อยสุดใช้อำนาจบังคับ(เผด็จการ) ตามที่พ่อวางแผนไว้ให้เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับและสอดคล้องกับ **กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุสัย (2545: 89-90)** เกี่ยวกับ **แนวคิดสถาบัน** ระบุว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีหน้าที่หลากหลายประการ เช่น ครอบครัวได้รับการมองไปที่การผลิตซ้ำ (reproduction) การให้ความรักใคร่ การปกป้อง การขัดเกลาทางสังคม การศาสนา การนันทนาการ และการให้สถานภาพอื่นๆ และสอดคล้องกับ **จรจจา สุวรรณทัต (2553: 3-7)** เกี่ยวกับ **แนวคิดความเป็นหญิงชายและสตรีนิยม** ในการจำแนกแนวคิดแบบสมัยใหม่ ที่เห็นว่า พ่อมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก 3 ประการ คือ พัฒนาเด็กให้มีเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม พัฒนาด้านการเรียนของเด็ก และ

พัฒนาจริยธรรมของเด็ก และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของ **Hurlock (1973: 90)** ที่ระบุว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในแบบประชาธิปไตย (*Democratic Method*) คือ วิธีที่บิดามารดาให้ความสำคัญกับการอธิบายและให้เหตุผลเพื่อให้บุตรเข้าใจว่าทำไมจึงถูกคาดหวังให้ทำพฤติกรรมหนึ่งมากกว่าอีกพฤติกรรมหนึ่งและเมื่อบุตรสามารถทำพฤติกรรมที่ต้องการหรือแสดงว่าพยายามทำ บิดามารดาจะให้รางวัลด้วยการให้การยอมรับ การลงโทษจะใช้ต่อเมื่อบุตรตั้งใจที่จะปฏิเสธพฤติกรรมที่พึงประสงค์และจะใช้การลงโทษที่ไม่รุนแรง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ **บอมรินด์, 1991 อ้างถึงใน ใจทิพย์ พวงทอง (2540: 21-22)** กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (*Authoritative*) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ตั้งกฎเกณฑ์ให้บุตรปฏิบัติตามเช่นเดียวกัน แต่บิดามารดาจะอธิบายเหตุผลในการให้บุตรปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติสิ่งใด บิดามารดาฟังความคิดเห็นของบุตร แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับบิดามารดา และแบบเผด็จการ (*Authoritarian*) เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบสมัยเก่าที่บิดามารดาเข้มงวดกวดขัน บุตรจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งที่บิดามารดาต้องการ โดยไม่มีข้อโต้แย้ง

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุตร และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน การกำหนดหน้าที่ส่วนใหญ่ให้บุตรทำความสะอาดบ้าน และทำกับข้าว ซึ่งสอดคล้องกับงานของ **กิติพัฒน์ นนทปัทมกุลย์ (2545: 89)** เกี่ยวกับแนวคิดโครงสร้างการหน้าที่ ระบุว่า การหน้าที่ของระบบย่อยภายในครอบครัวต่อครอบครัวหรือต่อระบบย่อยๆ แต่ระบบด้วยกัน หมายถึง การศึกษาสัมพันธ์ภายในครอบครัวเกี่ยวกับการแบ่งแรงงานระหว่างเพศและการหน้าที่ ต่อการดำรงสภาพครอบครัวเอาไว้ การหน้าที่ของการแบ่งแรงงานต่อระบบอื่นๆ เช่น ระบบการงานอาชีพนั้น ได้มีการถกเถียงว่าเป็นการหน้าที่ของบทบาทความเป็นชายหญิงที่แตกต่างกันในครอบครัว นอกจากนั้นข้อห้ามทางเพศ (incest taboo) ก็เป็นจุดรวมในการวิเคราะห์บทบาททางเพศในครอบครัวเช่นกัน ข้อห้ามทางเพศนี้รวมไปถึงการหน้าที่ที่มีต่อการถ่วงดุลอำนาจภายในครอบครัวเดี่ยว และการหน้าที่ของข้อห้ามทางเพศที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัว และสอดคล้องกับแนวคิดแบบ Mc Master Model ของ **Epstein อ้างถึงในกรมสุขภาพจิต (2542: 19)** ในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว เรื่องบทบาท (Role) ระบุว่า การดูแลให้สมาชิกรับผิดชอบในบทบาท คือ ครอบครัวต้องมีวิธีตรวจสอบว่าสมาชิกแต่ละคนทำหน้าที่ครบถ้วนหรือไม่ เช่น พ่อตรวจสอบว่าลูกทำงานตามที่มอบหมายหรือไม่และถ้าไม่ทำจะมีบทลงโทษอย่างไร บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกคนหนึ่ง จะต้องสอดคล้องกับของผู้อื่นด้วย ภารกิจในครอบครัวจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อมีการมอบหมายหน้าที่อย่างเหมาะสม และมีระบบควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทความของ **กิตติคุณ รุ่งเรือง** เรื่อง “ทำเวร ช่วยฝึกความรับผิดชอบและบริหารเวลาชีวิต” ใน <http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/article/32281> ระบุว่า การอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีนั้น ผู้ปกครองจะฝากความหวังไว้ที่โรงเรียนอย่างเดียวไม่ได้ ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นงานบ้าน งานต่าง ๆ ของผู้ปกครอง ควรให้เด็กได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบบ้าง โดยอาจมองในเชิงบวกกว่าเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน

ระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก คือเราก็เข้าใจว่าคุณพ่อคุณแม่สมัยนี้อาจไม่มีเวลามากนัก แต่ถ้าเราลองเจียดเวลาสักนิด มาทำกิจกรรมเหล่านี้กับลูก เราก็จะสร้างลูกเราเป็นเยาวชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถยืนหยัดในสังคมได้ทุกสถานการณ์ เพราะมันทำให้เด็กได้เห็นคุณค่าของทุกอาชีพ และสร้างให้เด็กมีความรู้สึกดีกับผู้ปกครองด้วย ส่วนกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ในวันหยุด พาไปเที่ยวต่างจังหวัด ต่างประเทศ ไปทานอาหารนอกบ้าน เที่ยวห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้จะทำกิจกรรมเฉพาะด้านที่พ่อและบุตรสนใจและทำร่วมกับบุตรได้ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย เข้าวัดทำบุญ ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ **พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุญย์ (2550: 30)** ระบุว่า หน้าที่ในการสนับสนุนการ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล ภาพยนตร์ การใช้เวลาสนับสนุนการร่วมกันนั้น จะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ **วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ, 2528** อ้างถึงในการศึกษาของ **อัจฉรา สุขารมร์ (2544)** ที่ระบุว่า พ่อมีบทบาทมากกว่าแม่ในการจัดกิจกรรมให้แก่ลูก พบว่า พ่อเป็นผู้พาลูกไปรู้จักสังคมภายนอกโดยพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ชนบท เป็นต้น

*การให้รางวัลแก่บุตรและการทำโทษ การให้รางวัลส่วนใหญ่เป็นคำชมเชยและการแสดงออกทางกาย เช่น การกอด การหอม และให้รางวัลเป็นสิ่งของตามที่ตกลงกันไว้ในราคาที่เหมาะสมกับวัย และการหาโอกาสไปทานอาหารนอกบ้านเป็นมือพิเศษ พาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ **กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2555)** ในเรื่องทักษะการให้รางวัล โดยระบุว่าทักษะการให้รางวัล พ่อแม่ควรให้รางวัลชมเชยในพฤติกรรมที่เด่นชัดและเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ เช่น การที่ลูกช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การแบ่งของเล่นให้เพื่อน การแสดงพฤติกรรมทางบวกใดก็ตามที่ตรงข้ามกับพฤติกรรมทางลบที่พ่อแม่ไม่ชอบ และสิ่งที่พ่อกับแม่ควรให้บ่อยๆ คือ คำยกย่อง ชมเชยลูก ซึ่งความดีงามนั้นถ้าเด็กยังรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่พ่อแม่มองเห็น เขาจะยิ่งปฏิบัติบ่อยขึ้น และยังสอดคล้องกับบทความของนางพาง **ลิมสุวรรณ เรื่องจิตวิทยาการเลี้ยงดูและอบรมเด็กใน http://www.thailearning.org/PDF2007/child_phycho.pdf** ระบุว่า การให้รางวัล(Positive reinforcement) เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว เพื่อให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นอีกไม่หายไป ผู้ใหญ่ควรให้รางวัลสำหรับพฤติกรรมนั้น อาจเป็นการกล่าวชมด้วยวาจา แสดงกิริยาชื่นชมพอใจในพฤติกรรมนั้น เช่น โอบกอด ลูบหัว ปัญหาคือผู้ใหญ่มักจะละเลยไม่กล่าวคำชมเด็ก เพราะเห็นเป็นพฤติกรรมธรรมดา การให้รางวัลเด็กอาจให้ได้อีกแบบคือ ให้เมื่อเด็กหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Omission training) *ส่วนการทำโทษ ส่วนใหญ่ช่วงวัยเด็กใช้วิธีการตีและอบรมไปพร้อมกัน รองลงมาคือ พ่อไม่พูดคุยด้วย และช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการดักเตือน ตัดคำขณม และกักบริเวณ* สอดคล้องกับบทความ นางพาง **ลิมสุวรรณ เรื่องจิตวิทยาการเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ใน http://www.thailearning.org/PDF2007/child_phycho.pdf** ระบุว่า การลงโทษ (Punishment) มีตั้งแต่ระดับเบาจนไปถึงระดับที่รุนแรงขึ้น ได้แก่ 1)การคว่ำหน้าด้วยวาจาในเด็กบางคนก็ได้ผลดีสามารถหยุดการกระทำอันไม่สมควรของเด็ก ควรใช้เมื่อการบอกห้าม และการใช้เหตุผลไม่ได้ผลแล้ว 2)แยกเด็กออกไปอยู่ตามลำพัง เช่น แยกเด็กไปนั่งคนเดียว*

หันหน้าเข้ามุมห้อง ทำให้เด็กไม่สนุก เมื่อที่เด็กทั่วไปจะไม่ชอบอย่างมาก 3) การปรับ ให้เด็กรับผิดชอบกับของเสียหายที่เด็กทำไป จึงให้แม่หักเงินค่าขนม 4) การตี อาจทำให้เด็กหยุดประพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้บางครั้งแต่การใช้กำลังกับเด็กมีข้อเสียด้วย คือ ถ้าใช้บ่อยๆ จะทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่และเด็กจะใช้วิธีรุนแรงและใช้กำลังบ้างเพราะเอาอย่างผู้ใหญ่และรู้สึกคับข้องใจที่ผู้ใหญ่ใช้วิธีรุนแรงกับตนเช่นอาจไปชกต่อยเพื่อนที่โรงเรียนบ่อยๆ จนเป็นปัญหาเกิดขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ **Bryan & Freed** อ้างถึงใน **สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2553 : 218-219)** ระบุว่า การลงโทษด้วยการเขี่ยดินเป็นลักษณะของชีวิตประจำวันของแทบทุกคนรอบตัวที่จะใช้การลงโทษโดยการเขี่ยดิน เมื่อลูกหลานของเรามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม การเขี่ยดินอาจทำได้โดยการใช้ไม้เรียว หรือมือก็ได้ โดยอาจจะตีที่ขา มือ หรือก้นของเด็กที่กระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามการลงโทษเด็กโดยใช้ความรุนแรงอาจกระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าวได้ และการศึกษาของ **Azrin & Holz** อ้างถึงใน **สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2553 : 232)** ระบุว่า การลงโทษนั้นกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวแก่ผู้ที่ถูกลงโทษ โดยอาจจะแสดงความก้าวร้าวทั้งในแง่ของภาษาหรือทางร่างกาย เช่น การด่า การใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ การข่มขู่ การกระแทกเท้า การทุบโต๊ะ หรือแม้แต่กระทั่งการทำร้ายร่างกายของผู้อื่น และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ การรวบรวมข้อมูลของ **กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2555)** ระบุว่า การลงโทษลูกในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยลดเวลาให้ลูกมีพฤติกรรมดีการทำโทษควรให้ลูกเข้าใจว่า ลูกถูกลงโทษมิใช่เพราะพ่อแม่ไม่รักลูก หรือเกลียดลูก แต่อยากให้ลูกเป็นคนดี ดังนั้น เมื่อทำโทษต้องอธิบายเหตุผลเสมอ หากพ่อแม่ตีลูกโดยไม่มีเหตุผลจะทำให้เด็กเจ็บช้ำน้ำใจ และต้องให้ความสำคัญกับการขอโทษ ถ้าเด็กขอโทษแบบขอไปทีหรือไม่รู้สึกผิดจริงๆ ก็ไม่ควรยุติการขอโทษลงง่ายๆ ต้องให้เขายอมรับว่ารู้สึกผิดจริงๆ

ความคาดหวังในตัวบุตร อยากให้บุตรเคารพเชื่อฟังเป็นคนดีของสังคม มีความรับผิดชอบให้ตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังคาดหวังในเรื่องหน้าที่การงาน การรู้เท่าทันสังคมเมือง และการมีชีวิตคู่ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการสำรวจของนิตยสาร **Real Parenting** อ้างถึงใน **กรมส่งเสริมสุขภาพจิต (2552)** โดยได้สอบถามถึงประเด็นที่พ่อแม่คาดหวังกับลูกมากที่สุด โดยพบว่า พ่อแม่อยากเห็นลูกมีลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่ดี สูงถึงร้อยละ 86.1 รองลงมาคือเรื่องวิถีคิดของลูก ร้อยละ 69.8 คาดหวังเรื่องการเรียนรู้ ร้อยละ 68.2 โดยคาดหวังเกี่ยวกับอาชีพเพียงร้อยละ 26.9 เนื่องจากยังเป็นเรื่องที่ไกลตัวลูก และยังสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ **ฐาณิชชา ลิ้มพานิช (2553)** กล่าวไว้ว่า “พ่อแม่เลี้ยงเด็ขมีความคาดหวังทั้งกับตัวเองและลูก อยากให้ลูกเป็นอย่างที่ตนเองต้องการ อย่างมีอำนาจที่สามารถคุมสถานการณ์ได้

ค. การดูแลเกี่ยวกับการศึกษา

ส่วนใหญ่ ช่วยสอนการบ้าน แนะนำและให้ไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม จะไม่บังคับให้บุตรเรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ ให้เลือกและตัดสินใจในการเรียนด้วยตนเอง วางแผนให้บุตรเรียนให้จบระดับปริญญาตรี รองลงมาอยากให้บุตรเรียนและทำกิจกรรมแบบที่พอถนัดและเข้าใจ ซึ่งพอสามารถให้คำแนะนำได้ เช่น ด้านการกีฬา ด้านศิลปะการแสดง หรือด้านธุรกิจที่ทำอยู่ เป็นต้น บางรายวางแผนการเรียนให้บุตรอย่างเคร่งครัด โดยไม่ให้เน้นกิจกรรมสันทนาการ ซึ่งสอดคล้องกับการรวบรวมข้อมูลของ **Heart and Hug (2555)** อ้างถึงใน <http://www.heartandhug.com/Smart-Tip/เคล็ดลับการเลี้ยงลูกให้เรียนเก่ง.html> ที่ระบุว่า แนวทางการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในการเลี้ยงลูกให้เรียนเก่ง คือสนับสนุนให้เด็กค้นหาสิ่งที่คุณเองชอบ เด็กที่เรียนได้ดีส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเด็กที่มีสติปัญญาแตกต่างจากเด็กทั่วไป แต่ที่แตกต่างและทำให้เรียนได้ดีกว่าเด็กอื่น คือการที่เขาได้ทำในสิ่งที่ชอบ ไม่ได้ทำในสิ่งที่ถูกบังคับ ดังนั้น พ่อแม่จึงควรเป็นผู้สนับสนุนให้ลูกค้นหาสิ่งที่คุณเองชอบ ไม่ควรบังคับความคิดลูกว่า “ต้อง” ทำสิ่งนั้น “ห้าม” ทำสิ่งนั้น ไม่ควรปิดกั้นความคิดและโอกาสในการเลือกของลูก เพราะจะทำให้เด็กเบื่อหน่ายในการเรียน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของนภนเรศ ธรรมบวร 2541 :28-29 อ้างถึงใน [http:// www.seal2thai.org/sara/sara057.htm](http://www.seal2thai.org/sara/sara057.htm) ที่ระบุว่า การดูแลให้การศึกษาต้องจัดให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนซึ่งมีงานวิจัยหลายเล่ม ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการศึกษาของลูก มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสำเร็จของลูกมากกว่าคุณภาพของโรงเรียน ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญมากในการเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กถ้าครอบครัวประสบความสำเร็จแล้ว โรงเรียนก็ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลจากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ด้านการศึกษา ไม่ได้ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อความสำเร็จในชีวิตของเด็กด้วย ครอบครัวที่เห็นความสำคัญของการศึกษาและมีการเตรียมเด็กสำหรับประสบการณ์ทางสังคม มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องนี้

ง. การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร

ส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของบุตร โดยมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ รองลงมามีญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด นอกจากนี้ บางรายรับผิดชอบแค่ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนค่าเล่าเรียนไม่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากบุตรได้รับทุนการศึกษาจากการเป็นนักกีฬาเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัจฉรา สุขารมณ (2544: 35-40) ที่กล่าวว่า พ่อเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดและเป็นบุคคลแรกที่จะช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่พ่อเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว พ่อเป็นผู้สนองความต้องการของแม่และลูกในด้านวัตถุสิ่งของกำลังทรัพย์ พ่อจะมีความคับข้องใจมากเพื่อพบว่ารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับลูก

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าขนมของบุตร ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 50 - 100 บาท รองลงมาเป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 500 - 1,000 บาท และรายเดือนที่ไม่แน่นอน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความจำเป็นของบุตร ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ **วิวรรณ ชาราหิรัญโชติ (2556)** เรื่อง สอนให้เด็กรู้ค่าของเงิน ใน <http://www.bangkokbiznews.com/> ระบุว่า ค่าขนมควรจะให้ในอัตราเท่าไรขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ต้องให้เพิ่มขึ้นตามอายุ ให้เงินจ่ายค่าอะไรบ้าง หากจ่ายค่าขนมอย่างเดียวทางโรงเรียนมีอาหารกลางวันให้ก็ให้น้อย หากเป็นวัยรุ่น ต้องการให้ดูแลเรื่องอาหาร ค่าเสื้อผ้า ค่าเดินทาง ค่ากิจกรรม ต้องให้มากกว่าวัยเด็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะครอบครัว

จ. การปกป้องสวัสดิภาพให้กับบุตร

ในการปกป้องสวัสดิภาพบุตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ทำประกันชีวิตและประกันสุขภาพให้แก่บุตร มีการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมให้เล่นกีฬาอย่างจริงจัง เล็งเห็นความแข็งแรงและสุขภาพเป็นหลัก รองลงมาส่งเสริมให้การศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่งเสริมให้การศึกษาในระดับที่สูง การให้ความรัก ความอบอุ่น และการปกป้องภัยคุกคามจากผู้เป็นแม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **พรรณทิพย์ ศิริวรรณ บุศย์ (2550: 29-30)** เกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัวสมัยใหม่ ระบุว่า หน้าที่ในการปกป้องสวัสดิภาพ เป็นหน้าที่อีกประการที่ไม่ควรละเลยของครอบครัวคือ ครอบครัวต้องปกป้องสวัสดิภาพของสมาชิก อาจอาศัย ตำรวจหรือหน่วยงานอื่นๆ เช่น ประกันชีวิต ประกันรถ ประกันทรัพย์สินสมบัติ การฉ้อโกง การปลุกผี เป็นต้น

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง วันทนี วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วนิ นารมณ, กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล (2537: 105-106) ใน **ทฤษฎีการเผชิญหน้ากับปัญหา** กล่าวว่า พฤติกรรมการเผชิญหน้าถูกกำหนดโดยสัมพันธภาพของบุคคลกับสภาพแวดล้อม ทฤษฎีการเผชิญหน้าเห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการควบคุมสภาวะตึงเครียดของบุคคล การสนับสนุนทางสังคมเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ปัญหาได้ และการที่บุคคลจะเลือกใช้ชีวิตในการเผชิญความเครียดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น ความรู้สึกไม่แน่ใจ ความคลุมเครือ ความรุนแรงของความรู้สึกเดือร้อน การมีข้อขัดแย้ง ความรู้สึกหมดหนทางช่วยเหลือ ภาวะทางสุขภาพอนามัย ความเชื่อในทางที่ดี ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะทางสังคม แรงสนับสนุนทางสังคม และแหล่งทรัพยากรการช่วยเหลือทางวัตถุ เป็นต้น (ดวงกมล วัตราคูล 2536: 90)

ก. ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ปัญหาด้านสุขภาพกาย ส่วนใหญ่มีปัญหาทางกาย เหนื่อยง่ายเพราะมีเวลาพักผ่อนน้อย **ปัญหาด้านสุขภาพจิต** ส่วนใหญ่จะเครียดและกังวลเรื่องสุขภาพร่างกายและการเจ็บป่วยของบุตร รองลงมา รู้สึกท้อ เครียดและโกรธ เรื่องที่บุตรไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน คือ และชอบโกหก บางรายบุตรมีอาการเก็บกดไม่ยอมพูดในช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารุณ, 2549** อ้างถึงใน **สุรีย์พร พันพิง**

, **กมลพรรณ พันพิ่ง (2552: 141)** ที่ระบุว่า ปัญหาสุขภาพ ของผู้เป็นบิดาหรือมารดาในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่ มักพบ คือ ภาวะสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ไม่ดี อันเนื่องมาจากภาวะความเครียดจากวิกฤตที่เผชิญ ปัญหา ด้านอารมณ์จิตใจบางอย่างคงค้างอยู่ในระยะยาม เช่น ความกังวลว่าลูกจะมีปัญหา ปมด้อยและถูกล้อเลียนว่า เป็นลูกไม่มีพ่อ ปัญหาความเหงาและต้องการคู่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ **นิตา ซูโต และคณะ 2545** อ้างถึงใน **จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ (2550: 14-15)** เรื่องผลกระทบต่อครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว โดย ระบุว่า ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือช่วงอายุของบุตร ในขณะที่ครอบครัวประสบปัญหา และวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ คือ ครอบครัวที่มีบุตรในวัยเด็กและวัยรุ่นน่าจะพบปัญหาที่คล้ายกันหรือ แตกต่างกันได้ สำหรับพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรวัยเด็กจะรับรู้ถึงภาระที่มีมากขึ้น เพราะบุตรยังเล็กอยู่และ ไม่สามารถดูแลตัวเองไม่ได้ ถ้าบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่สามารถดูแลตัวเองได้แล้ว พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวก็มีความ คล่องตัวขึ้น

ข. ปัญหาด้านความสัมพันธ์ และการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของบุตร

ช่วงวัยเด็ก จะไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับบุตร เพราะพ่อจะดูแลบุตรด้วย ตัวเอง จึงสนิทสนมและผูกพันกัน มีบางรายบุตรจะมีอาการเก็บกด ไม่ค่อยพูด เก็บตัว ไม่ร่าเริง ซึ่งเป็นเพราะ พ่อไม่มีเวลาอยู่กับบุตรตลอด หรือมีอาการคิดถึงแม่ในบางครั้งซึ่งสอดคล้องกับ **ทฤษฎีความผูกพัน** ของ **John Bowlby** และ **Mary Ainsworth** อ้างถึงใน **กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2548: 7-8)** ที่ระบุว่า ความผูกพันแตกต่างจากการพึ่งพา เนื่องจากผู้ที่มีความผูกพันยังคงความเป็นตัวของตัวเอง หัวใจสำคัญของ ทฤษฎีความผูกพันคือการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอด ไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนอื่นๆ ในสังคมต่อไป ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพัน ระหว่างแม่กับลูกเช่น การคลอเคลียอยู่ใกล้แม่ ร้องไห้หรือแข็งขันเมื่อต้องจากแม่ วิ่งไปหาแม่ เป็นต้น เด็ก ทุกคนสามารถจะสร้างความผูกพันได้ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กมีกลไกด้านประสาทวิทยาและชีววิทยา มี โปรแกรมในสมองสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ และสื่อสารความรู้สึก ความต้องการภายในได้ ปัจจัย สำคัญที่มีผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูกคือ Sensitivity เป็นความสามารถที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู จะเข้าใจสัญญาณหรือการแสดงออก ท่าทีของเด็กอย่างถูกต้องและตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสม ซึ่งเด็กจะแสดงออกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ช่วงวัยรุ่น ความสัมพันธ์ เริ่มห่างเหิน เก็บตัว มีความลับ คิดเพื่อน คิดแฟน และมีความคิด เป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง สนใจเทคโนโลยี เกมส์ ความทันสมัยและแฟชั่น จาก คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รองลงมา ความสัมพันธ์ ใกล้ชิด มีความเข้าใจและสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ **Coon, 1992: 427; ศรีเรือน แก้วกังวาน 2540: 343-346; จตุรพร ลิ้มมันจรี 2544: 329-331** อ้างถึงใน **อัจฉรา ภูระธีระ (2546)** ที่ระบุว่า ความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับบิดามักเกิดจากความแตกต่าง ระหว่างทัศนคติ เช่น วัยรุ่นต้องการอิสรภาพ ต้องการแสดงพฤติกรรมอย่างผู้ใหญ่ ต้องการเป็นที่ชื่นชอบ

ของผู้อื่น มีวีรบุรุษประจำใจ อยากมีและอยากกระทำตามอย่างเพื่อน ตรงกันข้ามกับบิดาที่ยังคิดว่าบุตรยังเป็นเด็ก บิดาไม่เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของบุตร ไม่ปรับตัว ยังต้องการให้บุตรเชื่อฟังตนเหมือนเดิม ต้องการใช้อำนาจควบคุมให้กระทำตามความคิดของตน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และนำไปสู่การเกิดช่องว่างระหว่างวัย

วิธีการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด มีการใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้ (1)พูดคุย สอบถามบุตรตรง ๆ ทุกเรื่อง ลักษณะแบบเพื่อนมากกว่าเป็นพ่อ เช่น เรื่องเพื่อนต่างเพศ เรื่องยาเสพติด การพนัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ (2)สังเกต เช่น สังเกตจากพฤติกรรมบุตรจากเพื่อนของบุตร (3)ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาของพ่อ เป็นแนวทางชี้แนะการดำเนินชีวิตของบุตร (4)ค้นหาข้อมูล จากโทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือ ตำรา จากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับบุตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุวัฒนา ศรีพื้นผล ของสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ เรื่อง ประตุใจใช้บุญแจดอกไหนเปิดดี จาก <http://www.wattanasatitschool.com> ระบุว่า วิธีการที่ผู้เชี่ยวชาญการสื่อสาร ให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่เป็น "บุญแจ" ที่ช่วยให้เด็ก "เปิดใจ" และขอมเล่าความรู้สึกนึกคิดที่เขาเก็บอยู่ ภายในกับผู้ใหญ่ได้ คุณพ่อคุณแม่อาจลองฝึกเรียนรู้ที่จะใช้คำพูดบางคำ หรือบางประโยคที่เหมาะสม ที่จะใช้สื่อกับลูกของตนเองซึ่งจะช่วยให้ลูกแบ่งปันความรู้สึกของเขาให้คุณรับรู้ได้ นั่นเป็น "บุญแจดอกสำคัญ" ของการสื่อสารในครอบครัว ได้แก่ 1)เรียนรู้ที่จะเป็นผู้ฟังที่ดี 2)แสดงออกให้ลูกรู้ว่าคุณกำลังฟังเขา 3)หาวังหะดี ๆ เวลาคุย 4)ใส่ใจกับสีหน้า ท่าทางที่ลูกแสดงออก 5)เข้าใจให้กระจ่างชัด 6)เลี่ยงการเทศนา และประโยคหรือคำพูดที่ช่วยเปิดใจ ได้แก่ "เป็นยังไงละ วันนี้", "มีอะไรหรือเปล่า", "ถ้าแม่(พ่อ)เป็นลูกนะ...", แม่(พ่อ)คิดว่าลูกควรจะทำ...", "เมื่อแม่(พ่อ)อายุเท่าแคะนะ..." เป็นต้น

ค. ปัญหาด้านเศรษฐกิจในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจช่วงปีพ.ศ. 2540 จึงมีภาระหนี้สิน ปัจจุบันมีปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาไม่มีปัญหาเพราะครอบครัวมีฐานะดี มีกิจการของครอบครัวที่ดี และเลือกที่จะดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ งานของ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ (2545: 107-109) เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจ ที่ระบุว่า สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ เป็นการตรวจสอบตัวบ่งชี้ เรื่องการจัดลำดับเรื่องของอาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ การศึกษา การเคหะ สิ้นค้า และการบริการทางวัตถุ และแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้ชี้ความแตกต่างระหว่างครอบครัวหนึ่ง จากครอบครัวอื่นๆ ได้อย่างไร และสอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติวุฒิ เจริญศิริวัฒน์ เรื่องเศรษฐกิจไทยปี 2535-2542 อ้างถึงในบทความ เรื่องวิกฤตเศรษฐกิจไทย ปี 2540 ใน <http://www.learners.in.th/blogs/posts/397601> ระบุว่า ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีผลกระทบโดยรวม คือ 1) เศรษฐกิจประเทศแย่มาก มีคนว่างงานเพิ่ม (ปี 2541 มี 1.13 ล้านคน) และรายได้ต่อหัวลดลง 2)การพัฒนาประเทศช้ากว่าที่เคยคาดไว้ 3) สวัสดิการทางสังคมน้อยลง และปัญหาในด้านสังคม เป็นที่ทราบกันดีว่าหลังจากเกิดปัญหาวิกฤต 2540 คน

ไทยโดยเฉพาะระดับกลางและระดับล่างมีคุณภาพชีวิตที่ลดลงเป็นอย่างมาก เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง จำนวนคนจนมีสูงขึ้น ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้มีมากขึ้น ตลอดจนปัญหาด้านการศึกษา และปัญหาด้านสาธารณสุขก็ได้มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ง. ปัญหาด้านนิสัยและความประพฤติของบุตร

ปัญหาส่วนใหญ่เรื่องนิสัยและความประพฤติของบุตร ในช่วงวัยรุ่น เช่น การโกหก คือ ดิด เพื่อน ดิดแฟน ดิดเกมส์ ใช้เงินเก่ง ไม่ตั้งใจเรียน รองลงมา จะเป็นเรื่องการรู้ไม่เท่าทันสังคม การมองโลกในแง่ดีเกินไป การเก็บตัว กาลเทศะในการพูดกับผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิติญาณ์ ปัทมสิริวัฒน์ (2548) ที่ระบุว่า ปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก เนื่องจากสภาพปัญหาภายในครอบครัวส่งผลกระทบต่อตัวเด็กทั้งทางจิตใจ ร่างกายและสังคม จึงอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การเก็บตัว เนื่องจากความรู้สึกอายที่ไม่มีพ่อแม่เหมือนเพื่อนๆ เกร โกหกเพื่อดึงดูความสนใจ ต้องการความรักความเอาใจใส่

จ. ปัญหาด้านเวลาของพ่อที่มีให้แก่บุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะมีเวลาให้บุตรและมีการจัดสรรเวลาได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wurzel, 1995 อ้างถึงใน ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต(2549) ที่ระบุว่า การเป็นครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยวทำให้พ่อมีโอกาสในการดูแลและใกล้ชิดลูกมากขึ้น รวมทั้งมีโอกาสในการบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกิน การดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านที่อยู่อาศัย ทำให้พ่อที่อยู่ในครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยวมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากขึ้น

ฉ. ปัญหาด้านการมีคู่ครองใหม่ของพ่อ และปฏิกิริยาของบุตร

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เพราะเป็นห่วงเรื่องจิตใจของบุตรและเชื่อกับการมีชีวิตคู่ ส่วนรองลงมาคิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะมี เพราะเป็นห่วงบุตร และยึดความรู้สึกของบุตรเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการ สำนะโนประชากรและเคหะ (2543) อ้างถึงใน <http://popcensus.nso.go.th/topic.php?cid=7> ที่พบว่า อัตราการเป็นหม้ายของหญิงจะสูงกว่าชายถึงกว่า 3 เท่า มาอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ทศวรรษ แม้จะมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 12.97 ในปี 2513 เหลือร้อยละ 12.47 ในปี 2543 ขณะที่ชายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.60 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 4.14 ในปี 2543 ซึ่งการที่อัตราของหญิงเป็นหม้ายมากกว่าชายนั้น นอกจากเป็นเพราะชายมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตายมากกว่าหญิง ทำให้หญิงต้องเปลี่ยนสถานะเป็นหม้ายแล้ว ส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่หญิงที่ผ่านการหย่าหรือแยกกันอยู่มาแล้ว โดยมากมักเชื่อกับชีวิตคู่จนไม่ยอมมีคู่อีก ในทางกลับกันผู้ชายส่วนใหญ่เมื่อหย่าหรือแยกกันอยู่แล้ว มักหาคู่ครองใหม่มากกว่าที่จะอยู่คนเดียวอย่างไร้คู่

ปฏิกิริยาของบุตรกับเรื่องคู่ครองใหม่ของพ่อ บุตรจะต่อต้าน ถ้าพ่อจะมีครอบครัวใหม่ และรับไม่ได้ โดยจะแสดงพฤติกรรมออกมาชัดเจน เช่น โวยวาย ซึมเศร้า รองลงมาอนุญาตให้พ่อมีได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเข้ากันได้และไม่ก้าวท้าวเรื่องส่วนตัวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2552) ระบุว่า ปัญหาการแต่งงานใหม่ของพ่อหรือแม่ เป็นปัญหาของลูกทุกคน ต่อให้ทำความเข้าใจกับ

ลูกมากแค่ไหน ลึกๆ แล้ว ลูกที่มีพ่อแม่ใหม่ทุกคนก็จะมีความคิดในทำนองว่า “พ่อ(แม่)ตนเองจะไม่รักเราเท่าแม่(พ่อ)ใหม่แล้วละ” อยู่ในใจเสมอ แล้วถ้ายิ่งมาแต่งงานใหม่หรือยอมรับอยู่กินกันใหม่ในตอนลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่น ลูกวัยนี้จะมีปัญหา เพราะลูกจะกลัวการแบ่งความรัก ต่อให้วัยรุ่นเข้าใจว่าพ่อหรือแม่ใหม่เป็นคนน่ารัก และเข้ากับตัวเอง ได้ก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถยอมรับมาเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวได้ง่ายๆ เพราะจะรู้สึก “กำลังทรยศ” ต่อพ่อหรือแม่ที่แท้จริงของตัวเอง

2.4 ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อโดยลำพัง พ่อและแม่จำเป็นต้องช่วยกันเลี้ยงดู ไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่งถ้าครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ไม่สนใจลูกเท่าที่ควร จะทำให้ลูกขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่น ในตนเองกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมผิดปกติและเป็นปัญหาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกที่เป็นปัญหา พ่อต้องตระหนักในบทบาทของตน เด็กควรได้รับการส่งเสริมทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ ให้ความสนใจรับฟังความคิดเห็นของลูกและยอมรับสภาพอารมณ์และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของลูก บิดานั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อครอบครัว โดยเฉพาะในการอบรมเลี้ยงดู Cating Oversoll อ้างถึงใน **อัจฉรา สุขารมณ์ (2544:35-40)**

ก. ด้านร่างกาย

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูของพ่อ โดยลำพัง ในด้านร่างกาย

ในช่วงวัยเด็ก

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบในช่วงนี้ รองลงมาจะมีบ้างในเรื่องของการแต่งกาย ที่พ่อเป็นผู้ซื้อให้ เช่น แต่งตัวแบบเด็กผู้ชาย แต่งตัวเซ็กซี่ไม่ทันสมัย
- บุตรชาย ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่าย มีเพียงบางราย ที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะป่วยเป็นโรคหัวใจโดยเป็นตั้งแต่กำเนิด

ซึ่งสอดคล้องกับ **บทความคู่มือการเลี้ยงดู** ของ **ชมรมจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นแห่งประเทศไทย** ใน [http:// www.rcpsycht.org/cap/book02_2.php](http://www.rcpsycht.org/cap/book02_2.php) ที่ระบุว่า เด็กวัยนี้ เป็นวัยที่ยังต้องพึ่งและอยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ พ่อแม่จึงเป็นแบบอย่างที่สำคัญให้เด็กเลียนแบบ เด็กจะเรียนรู้จากพ่อแม่ได้ทั้งจากที่พ่อแม่ตั้งใจสอน และไม่ได้ตั้งใจสอน เพราะเด็กสามารถสังเกตและดูดซับพฤติกรรมในกิจวัตร ทำที่ที่ได้พบเห็นอยู่ทุกวันได้ เด็กเป็นผู้สังเกตการณ์ที่ขอดเยี่ยม และเลียนแบบไปโดยผู้ใหญ่ไม่รู้ตัว สิ่งที่พ่อแม่ปฏิบัติทุกๆ วัน จึงมีคุณค่ายิ่งกว่าคำพูดสั่งสอน

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง ส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกาย จากเสื้อผ้าที่พ่อเลือกซื้อให้ เพราะดูไม่ทันสมัย พ่อบางคนชอบให้แต่งตัวแบบผู้ชาย นุ่งกางเกง ใส่नाฬิกาแบบผู้ชาย รองลงมาจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ รูปร่าง และการมี

ประจำเดือนครั้งแรก เพราะพ่อไม่สามารถให้คำแนะนำได้ บางรายต้องให้ญาติหรือเพื่อนบ้านมาให้คำแนะนำแทน นอกจากนี้ มีผลกระทบเรื่องอาหาร เนื่องจากพ่อไม่มีเวลาทำอาหารต้องซื้ออาหารสำเร็จรูป เพราะพ่อต้องทำงานและทำกับข้าวไม่เป็น

- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากเป็นผู้ชาย พ่อสามารถดูแลได้ง่ายในด้านร่างกาย มีบางรายที่มีผลกระทบเรื่องรักษาความสะอาด การแต่งกาย และเรื่องรสชาติของอาหารที่พี่เลี้ยงทำให้ทาน ส่วนพ่อต้องทำงาน ไม่มีเวลาทำให้ทานด้วยตนเอง

ซึ่งสอดคล้องกับ **Seifert and Hoffnung (1994: 485-486)** ระบุว่า วัยรุ่นชายและหญิงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย 1-2 ปี โดยการเปลี่ยนแปลงลักษณะพัฒนาการทางด้านร่างกาย แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วน การเปลี่ยนแปลงที่อวัยวะเพศ และการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับลักษณะที่บ่งบอกเพศ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่มีปัญหาในการปรับตัว

ข. ด้านสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึก

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงของพ่อ โดยลำพัง ในด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ความรู้สึก

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะไม่ แสดงอารมณ์ นิ่งเงียบ ไม่ค่อยพูด รองลงมาจะมีอาการซึมเศร้า คิดถึงแม่ และมีบ้างส่วนน้อย ที่มีอาการเกรี้ยวกราด เอาแต่ใจ หรือบางรายมีอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของแม่
- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ จะมีอาการซึมเศร้า นิ่งเงียบ เพราะคิดถึงแม่ รองลงมาจะมีการแสดงออกแบบรุนแรง เกรี้ยวกราด อารมณ์ร้อน ชอบโวยวาย และบางอารมณ์จะมีอาการจู้จี้ใจ

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **A.S. Niell แพลโดย เตือนตา สุวรรณจินดา : 2522** อ้างถึงใน จิตรา วสุวานิช (2538 : 355-356) เกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวแตกแยกต่อการพัฒนาพฤติกรรมเด็กในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ระบุว่า การหย่าร้างกันเป็นผลร้ายต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจของเด็กมาก เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าเหว ไม่มั่นใจในตนเอง ไม่อยากอยู่บ้านชอบไปเล่นกับเพื่อนมากกว่า บางคนก็อาจจะเก็บตัว ซึมเศร้า บางรายก็อาจกลายเป็นเด็กก้าวร้าว ชอบรุกรานผู้อื่น นอกจากนี้แล้ว เด็กจะเป็นคนไม่มั่นคง ไม่รักใคร่จริง และไม่คิดว่าใครจะรักเขาจริงเช่นกัน ทั้งนี้เพราะเด็กไม่เคยเห็นใครเป็นแบบอย่างที่ดีมาตั้งแต่เด็กนั่นเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ อ้างถึงในปรางสุทิพย์ ทรงวุฒิสีล

(2544: 108) โดยกล่าวว่า การที่เด็กถอดแบบบิดามารดานั้นเกิดจากสาเหตุร่วมกันระหว่างความรักความกลัว เมื่อเด็กอายุ 3 – 5 ปี ซึ่งเป็นระยะออedิปัส (Oedipal compiler) เด็กจะเริ่มสนใจบทบาทของตนเอง และบทบาทของบิดามารดาที่มีต่อกัน เปรียบเทียบบทบาทของตนกับบิดาและมารดา ดังนั้น บทบาทการเป็นบิดาจึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการของบุตรเป็นอย่างมาก

ในช่วงวัยรุ่น

- **บุตรหญิง** ส่วนใหญ่จะเก็บความรู้สึกเก่ง บางครั้งเหมือนเก็บกด คือเงียบไม่แสดงออกมา รongลงมาจะใจน้อย เหงา เวลามีปัญหาทะเลาะกับพ่อจะร้องไห้ เก็บตัว
- **บุตรชาย** ส่วนใหญ่ ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ดี ไม่ค่อยแสดงท่าทางและความรู้สึกออกมา และมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว รongลงมา มีการแสดงอารมณ์ ใจร้อน ขุนเฉียวเวลาไม่พอใจ

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **Alexander, Roodin and Gorman, 1980:359** อ้างถึงใน **อัจฉรา ภูระธีระ (2546: 21)** ที่ระบุว่า พัฒนาการด้านอารมณ์ของวัยรุ่น ระยะที่เรียกว่า Storm and Stress ระยะนี้อารมณ์ของวัยรุ่นจะรุนแรง โดยมักแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย ตัดสินใจรวดเร็ว เคียดแค้นและขุ่นใจง่าย อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีทั้งอารมณ์ที่สงบเยือกเย็น บางครั้งมีความสุขสนุกสนาน บางครั้งเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง จึงมักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ วัยรุ่นไม่ชอบการบังคับหรือใช้อำนาจออกคำสั่ง แต่ขณะเดียวกันก็มีความขัดแย้งในใจ คืออยากกลับไปเป็นเด็กที่ต้องการบิดามารดาเป็นที่พึ่งพิงอย่างอบอุ่น และอำนวยความสะดวก ต้องการคำแนะนำและการช่วยเหลือที่ไม่พร่ำเพ้อจนเกินไป

ค. ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์

ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงของพ่อโดยลำพัง ในด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์

ในช่วงวัยเด็ก

- **บุตรหญิง**
ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รongลงมาจะขี้อาย เก็บตัว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่ค่อยพูดกับพ่อ แต่รักพ่อมากเช่นกัน
ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร ไม่สนิทกับใครเป็นพิเศษ โดยเฉพาะญาติฝ่ายแม่ ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก รongลงมาจะเป็นเด็กกิจกรรม ชอบทำกิจกรรมที่โรงเรียน มีเพื่อนเยอะ

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ รักพ่อและสนิทสนมกับพ่อมาก รองลงมาจะจี๋อ้าย เก็บตัว และบางรายโหยหาความรักจากผู้เป็นแม่

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา ออกกำลังกาย รองลงมาจะไม่ชอบยุ่งกับใคร ชอบอยู่คนเดียว

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุไรวรรณ คะนิงสุขเกษม, กุศล สุนทรธาดา และศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต (2541: 5-8) ที่ระบุว่า “แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทบิดาแบบใหม่” (modern perspective) จะมองภาพบิดาว่า มีบทบาทอย่างมากต่อความสำเร็จในการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย 3 ด้านคือ การพัฒนาเด็กให้มีเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม ให้มีความสำเร็จในการเรียน และให้มีการพัฒนาด้านจริยธรรม ผลสำเร็จทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปรับตัวในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสำเร็จในการดำรงชีวิต

ในช่วงวัยรุ่น

- บุตรหญิง

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ สนิทสนมกับพ่อ พุดคุยกันได้เหมือนเพื่อน มองว่าพ่อเป็นฮีโร่ รองลงมาจะรู้สึกห่างเหิน จะพุดคุยกันเฉพาะเรื่องเรียนและเรื่องงานมากกว่า

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่ มีเพื่อนเยอะ กล้าแสดงออก เป็นเด็กกิจกรรมและมีภาวะความเป็นผู้นำ รองลงมาจะไม่กล้าคิด ตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง

- บุตรชาย

ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ เริ่มห่างเหินพ่อ บางครั้ง ปิดกั้นตัวเองจากพ่อ ไม่อยากร่วมกิจกรรมด้วย

ภายนอกครอบครัว ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนที่สนิท ติดเพื่อน ติดเกมส์ มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออก รองลงมา จะชอบทำกิจกรรมของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 103-104) ที่ระบุว่า ความต้องการในวัยรุ่น มี 5 ประการ คือ 1)ความเป็นอิสระ 2)ความอยากเด่น อยากดัง 3)การได้มีเงินใช้สอย 4)เรื่องเพศ และ5)มีแนวปรัชญาชีวิตส่วนตัว และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศักดิ์พิสุทธิ์ อัครสิริธีรกุล (2544: 17) ที่ระบุว่า ความต้องการของวัยรุ่นขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือหรือปฏิบัติ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ค่านิยมของกลุ่มเพื่อนและจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอน จากครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ อัจฉรา ภูระธีระ (2546: 23) ที่ระบุว่า ความสัมพันธ์กับเพื่อน ลักษณะที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของเด็กวัยรุ่น คือ การมีพฤติกรรมทาง

สังคมมากขึ้นและกว้างขึ้นกว่าในวัยเด็ก อันเป็นช่วงที่เด็กค่อนข้างจะใกล้ชิดกับครอบครัวมากกว่า เด็กในวัยรุ่นจะเริ่มแยกตัวเป็นอิสระจากครอบครัวและให้ความสำคัญกับเพื่อนมากขึ้น มีการคบเพื่อนเป็นหมู่คณะ เป็นเพื่อนสนิท หรือเพื่อนคู่หู ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความต้องการเรียนรู้และมีบทบาทในสังคมและความต้องการยอมรับจากเพื่อน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและสังคม และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วันทนีย์ วาติกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, กิติพัฒน์ นนทปัทมะดูล (2537: 107-108) เกี่ยวกับ ทฤษฎีว่าด้วยความเหงา ซึ่งย้ำความสำคัญของสัมพันธภาพทางสังคม ที่บุคคลจะมีต่อเครือข่าย และเน้นความสำคัญของการสนับสนุนทางอารมณ์ ไวสส์ (1973) ได้จำแนกความแตกต่างชัดเจนระหว่างความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางอารมณ์ (emotional isolation) และ ความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางสังคม (social isolation) โดยความเหงาที่เกิดจากความโดดเดี่ยวทางอารมณ์เป็นการบดบังหรือขาดหายไปของความผูกพันทางอารมณ์ ขณะที่ความเหงาจากความโดดเดี่ยวทางสังคมเป็นการไม่สามารถเข้าร่วมในเครือข่ายสังคม และสัมพันธเชิงบูรณาการกับสังคม หรือขาดความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตร โดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้

3.1.1 ผลจากการศึกษาพบว่า สาเหตุจากการหย่าร้าง แยกทางกัน ส่วนใหญ่เกิดจากการนอกใจ และความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ควรให้ความรู้ผ่านทางสื่อต่างๆ ทั้งสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์ให้มากเพียงพอกับการรับรู้ในเยาวชนและประชาชนในวัยทำงาน เพื่อเป็นการปลูกฝังและเตือนสติในการใช้ชีวิตคู่กับคนรุ่นใหม่ และป้องกันการหย่าร้างสำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตคู่อยู่แล้ว ให้ระดับประครองสภาพของครอบครัวให้ดีที่สุด

3.1.2 จากผลการศึกษา พ่อเลี้ยงเดี่ยวได้รับการช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตรจากพ่อแม่และญาติพี่น้อง พบว่า สิทธิในการปกครองบุตรไม่เท่าเทียมกันของพ่อและแม่ที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ดังนั้น ควรมีหน่วยงานที่คอยให้คำปรึกษาทางกฎหมาย เรื่องสิทธิการเลี้ยงดูบุตรอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ความรู้และเป็นประโยชน์ต่อพ่อเลี้ยงเดี่ยว และญาติพี่น้องในการดูแลบุตรหลาน

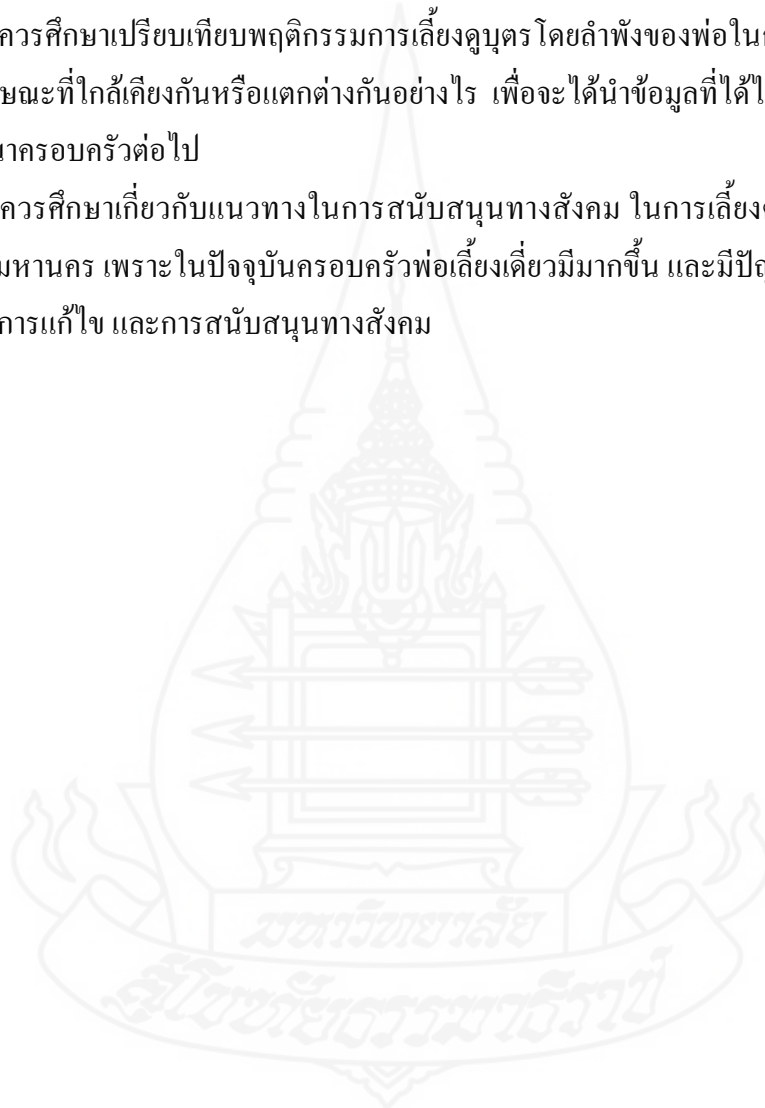
3.1.3 โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรมีบทบาทในการสนับสนุนทางสังคมให้กับนักเรียนที่มีพ่อเลี้ยงเดี่ยว หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว รวมทั้งการสร้างทัศนคติทางบวกให้กับนักเรียนที่มีพ่อคนเดียว หรือมีแม่คนเดียว เพื่อให้ นักเรียนเหล่านี้สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ และมีความภาคภูมิใจในตัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว

3.1.4 รัฐบาลควรจัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับการให้คำปรึกษาแก่พ่อเลี้ยงเดี่ยวที่ประสบปัญหาทางจิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อสร้างกำลังใจและให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้พ่อมีความพร้อม เข้มแข็งต่อการเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว

3.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัยที่ควรทำในอนาคต มีดังนี้

3.2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในกรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด ว่ามีลักษณะที่ใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบในการแก้ปัญหาและพัฒนาครอบครัวต่อไป

3.2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการสนับสนุนทางสังคม ในการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะในปัจจุบันครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยวมีมากขึ้น และมีปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งควรหาแนวทางในการแก้ไข และการสนับสนุนทางสังคม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (25450) “แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุตวิชา สวัสดิการครอบครัวและสังคม* (หน่วยที่ 2) นนทบุรี สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กมลพรรณ พันพิ่ง สายฤดี วรกิจ โภคาทร และมาลี จิรพัฒนานนท์ (2550) *การทบทวนความรู้ สภาพการณ์ และการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิเครือข่าย ครอบครัว
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2542) *คู่มือการฝึกอบรมหลักสูตรพื้นฐานการให้การปรึกษา ครอบครัว* กรุงเทพมหานคร
- _____. (2548) *ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู* นนทบุรี บิยอน พับลิสซิ่ง
- กาญจนา แก้วเทพ (2530) (เรียบเรียง) *มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา : พลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท กรุงเทพมหานคร สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา*
- คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กศส.) (2541) *นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี*
- งามตา วนินทานนท์ นพวรรณ โชติบัณฑิต วัลภา สบายยิ่ง (2544) “การอบรมขัดเกลาทางสังคมของ ครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุตวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* (หน่วยที่ 6) นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จตุรพร ลิมมันจริง (2544) *จิตวิทยาวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ (2544) “แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา” ใน *ประมวลสาระชุตวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* (หน่วยที่ 1) นนทบุรี สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ และคณะ (2550) *การวิเคราะห์สถานการณ์และการศึกษานโยบายและมาตรการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียวครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น และครอบครัวเร่ร่อน ระยะที่ 2* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิตรา วสุวานิช (2538) “ครอบครัวกับการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์* (หน่วยที่ 6) พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- จุมพล หนิมพานิช (2548) “ครอบครัวในสังคมไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์* (หน่วยที่ 3) นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- จิราภรณ์ เมณะพันธ์ (2538) “การศึกษาสาเหตุกระบวนการและผลกระทบการเป็นมารดาวัยรุ่นกรณีศึกษามารดานอกสมรสในสถานสงเคราะห์เอกชน” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ใจทิพย์ พวงทอง (2540) “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูตามการรับของบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยา พัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2526) *พ่อในสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ชาย โพธิ์สิตา (2554) “การเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือนไทย: เรา (ไม่) รู้อะไร?” ใน *ประชากรและสังคม 2554* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม
- ชาลินี สุริยนเปล่งแสง (2547) “ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและลักษณะการเป็นพ่อแม่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2544) “วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *เอกสารประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- _____ (2545) “ความสำคัญของครอบครัว” ใน *เอกสารประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 4 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- จิตติกาญจน์ อินทาปัจ (2553) “การสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ณัฐฐา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2550) “ปัจจัยเกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย” มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติและเครือข่ายพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
- ดวงเดือน พันธมนาวิน (2523) “ความสำเร็จในชีวิตเริ่มที่วัยก่อนเรียน” *วารสารแนะแนว* (เมษายน-พฤษภาคม) : 3
- ดวงเดือน พันธมนาวิน อรพินทร์ ชุขม และงามตา วนินทานนท์ (2528) “ปัจจัยทางจิตวิทยาในวัยเด็กเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย” กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน งามตา วรินทร์านนท์ และคนอื่นๆ (2536) “ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน” กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- คุษฎี โยเหลา (2535) “การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยโดยใช้การวิเคราะห์เมตต้า” กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538) *จิตวิทยาทั่วไป* นนทบุรี เอสอาร์พรีนติ้ง
- เทียนทิพย์ โชนัฏรเชาวกุล (2544) “บทบาทของบิดาในทัศนคติของบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2552) *จิตวิทยาชีวิตครอบครัว* กรุงเทพมหานคร บี มีเดีย
- นันทิกา ทวิชาชาติ (2548) *ระบาดวิทยาทางสุขภาพจิตและจิตเวช* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นัยพรธ วรรณศิริ (2540) *มนุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นิติญาณ ปัทมสิริวัฒน์ (2548) “ปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้างในจังหวัดพิษณุโลก” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- นิตา ชูโตและคณะ (2545) “การศึกษาเพื่อหามาตรการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหา เนื่องจากการมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว” *รายงานการวิจัย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- นิลล์, เอ.เอส. *ชีวิต เสรีภาพ ชัมเมอร์ฮิล (ฉบับแปล)* แปลโดย เตือนตา สุวรรณจินดา สมบูรณ์ สุกศิลป์ (2522) กรุงเทพมหานคร แสงรุ่งการพิมพ์
- บุญเสริม หุตะแพทย์ (2544) “ปัญหาครอบครัวและแนวทางการจัดการ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* (หน่วยที่ 9) นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา (2537) *สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ปรางสุทิพย์ ทรงวุฒิศิลป์ (2544) *จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์รามคำแหง
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2550) *จิตวิทยาครอบครัว* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารชุน (2549) “แนวทางการสร้างเสริมศักยภาพของแม่คนเดียวที่เลี้ยงลูก” ปรินญา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิชาสตรีศึกษา สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ภัตสร ลิมานนท์ เกื้อ วงศ์บุญสิน สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโโล (2538) *สรุป
 ผลการวิจัยเบื้องต้น โครงการศึกษาครอบครัวไทย สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย*
- เมธินีภัทร ภิณญชน (2539) *การให้คำปรึกษาครอบครัวเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร ม.ป.พ.
- รมยาณี บุญภักดี (2550) “บทบาทของบิดามารดาตามความคาดหวังและการปฏิบัติจริงในมุมมองของ
 นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดอุดรธานี”
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมนุษยนิเวศศาสตร์ สาขาการพัฒนารอบครัวและสังคม
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ราชบัณฑิตยสถาน (2524) *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย* กรุงเทพมหานคร ราชบัณฑิตยสถาน
- วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล (2554) “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวกับระยะ
 วิฤตหลังการหย่าร้างที่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและของลูกวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์ วิทยาลัย
 เซนต์หลุยส์
- วันทีย์ วาสิกะสิน และคณะ (2540) *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพศศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วันทีย์ วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมณ กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล (2537) *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการ
 สังคมและสังคมและสังคมสงเคราะห์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศรีภัทรา จาริวงค์ (2539) “ปัจจัยบางประการที่ผลต่อพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนที่ทำงานในโรงงาน
 อุตสาหกรรม จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอก
 อนามัยครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศรีเรือน แก้วกังวาน (2540) *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย พิมพ์ครั้งที่ 7* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์(2540) “ครอบครัวไทยในปัจจุบันและความช่วยเหลือและการแทรกแซง” ใน *สถาบัน
 ครอบครัวของนักสวัสดิการสังคม* กรุงเทพมหานคร สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
 ไทย
- ศุภาศิริ การิกาญจน์ (2541) “บทบาทของพ่อแม่ในการสอนเพศศึกษาแก่ลูกสาววัยรุ่นในเขต
 กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุชา จันทร์เอม(2538) *จิตวิทยาเด็ก พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

- สุเทพ สุนทรเกสัช (2540) *ทฤษฎีสังคมวิทยาาร่วมสมัย: พื้นฐานแนวคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม*
เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุทธิดา ทีจิธรรมเจริญ (2546) “บทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญา คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาคอครอบครัวและสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุพัตรา สุภาพ (2518) *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- _____. (2538) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- _____. (2545) *ปัญหาสังคม* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สุมาลา แก้วขำ (2546) “บทบาทของบิดาที่เป็นข้าราชการตำรวจในทัศนะของบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญา คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาคอครอบครัวและสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุรพล พยอมแย้ม (2548) *จิตวิทยาสัมพันธ์ภาพ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์บางกอกคอมพิวเตอร์เทค
สุริย์พร พันพิ่ง กมลวรรณ พันพิ่ง (2552) “การจัดการของรัฐต่อตามต้องการของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” ใน
ประชากรและสังคม 2552 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม
- โสภา ขิปลมณันน์ สมบัติ สุพัตชัย และประกายรัตน์ สุขุมลชาติ (2534) *รูปแบบครอบครัวไทยที่พึงประสงค์*
ในสังคมเมืองในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระ
บรมราชูปถัมภ์
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2546) *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว*
พ.ศ. 2547-2556 กรุงเทพมหานคร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- อรวรรณ กองทุ่งมน (2552) “ผลของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทาง
สังคมต่อสมรรถภาพทางกายและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้ติดเชื้อ HIV ที่ใช้ยาต้าน
ไวรัส โรงพยาบาลมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
ส่งเสริมสุขภาพและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อัญญา ภูระธีระ (2546) “ความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นตอนต้นและการปฏิบัติจริงในการอบรมเลี้ยงดูบุตร
วัยรุ่นของบิดา ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์ปริญญา คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการพัฒนาคอครอบครัวและสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อัญญา สุขารมณ (2544) “บทบาทของพ่อต่อการเลี้ยงดูลูก” *วารสารพฤติกรรมศาสตร์* 7, 1 (พฤษภาคม) 35-
41
- อุมาพร ตรังคสมบัติ (2545) *จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส* กรุงเทพมหานคร ศูนย์วิจัยและพัฒนา
ครอบครัว

อุไรวรรณ คะนิงสุขเกษม กุศล สุนทรธาดา และสิรินันท์ กิตติสุขสถิต (2541) “แบบแผนการเลี้ยงดูลูกของ พ่อที่เป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Anderson, S.L.H. (1982). *Attitude of Oklahoma Jaycees toward the Father Role*. Oklahoma state University.

Duvall, E.M. (1977). *Marriage and Family Development*. 4th ed. Philadelphia: Lippincott company.

Hurlock, E.B. (1973) *Adolescent Development*. New York : Mc Graw-Hill Book.

Kaplan, B.H., Cassel, L.C. & Goree, S. (1977). Social support and health. *Medical Care*, 15 :47-58.

Leslie, Gerald R. and Korman, Sheila K. (1989). *The Family in Social Context*. 7th ed. New York : Oxford University.

Seifert, K.L. and Hoffnung, R.J. (1994) *Child and Adolescent Development*. Boston: Houghton Mifflin.

(<http://baby.kapook.com/view43494.html>) 18/04/56

(<http://nctc.oncb.go.th>) 08/08/55

(http://news.ch7.com/detail/8226/สาเหตุที่ทำให้เกิดสถิติการหย่าร้าง_พุ่ง_ขยายความขยายข่าว.html)
15/04/56

(<http://popcensus.nso.go.th/topic.php?cid=7>) 18/04/56

(http://service.nso.go.th/sasweb/sdyweb/sdy_f03.html) 2553

(<http://suwiddatham.exteen.com/20110328/entry-2>) 02/05/54

(<http://www.bangkokbiznews.com>) 26/04/56

(<http://www.familynetwork.or.th/>)2555

(<http://www.heartandhug.com/Smart-Tip/เคล็ดลับการเลี้ยงลูกให้เรียนเก่ง.html>) 17/04/56

(<http://www.ismed.or.th/sme/src/bin/controller.php?view=knowledgeinsite>) 15/04/56

(<http://www.jarataccountingandlaw.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=502809&Ntype=4>) 2553

(<http://www.learners.in.th/blogs/post/397601>) 26/04/56

(<http://www.m-society.go.th/aboutmso.php?pageid=32>) 2555

(http://www.nestlebaby.com/th/parenting/family_life/me_time/) 15/04/56

(<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/>) 01/08/51

(<http://www.sahavicha.com/?name=article&file=readarticle&id=626>) 2552

(<http://www.school.net.th/library/create-web/10000/generality/10000-4322.html>) 2553

(<http://www.seal2thai.org/sara/sara057.htm>) 17/04/56

(http://www.thailearning.org/PDF2007/child_phycho.pdf) 26/04/56

(<http://www.thairath.co.th/content/edu/18013>) 08/07/52

(<http://www.wattanasatitschool.com>) 18/04/56

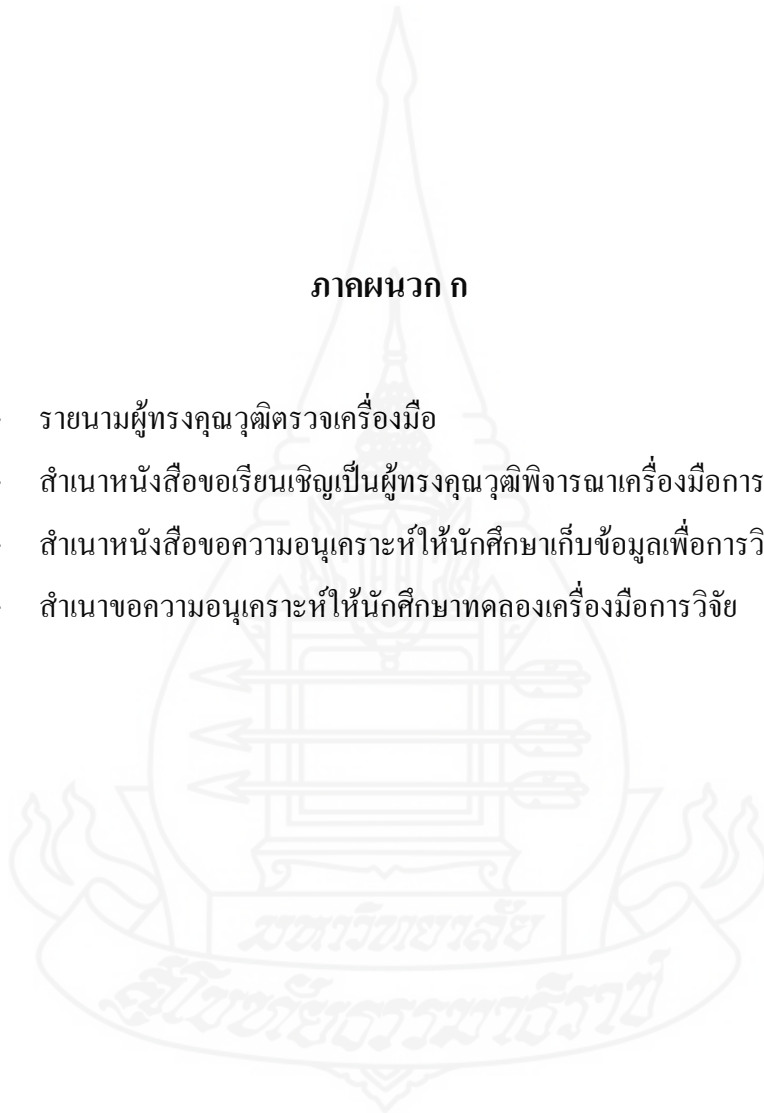
ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก

- รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ
- สำเนาหนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
- สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
- สำเนาขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

1. ศาสตราจารย์พิเศษประชิด วามานนท์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุศล
3. อาจารย์ นวาทิ คร. อนุชา ม่วงใหญ่

ที่ ศธ 0522.15 (1)/๘4๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๑๑ พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
เรียน ศาสตราจารย์พิเศษประจิด วามานนท์
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวงกิตพิงค์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504 -8515-7

โทรสาร 0-2503 -3564

ที่ ศธ 0522.15 (1)/ ๘๔๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี 11120

1๑ พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. ไพโรชญ์ มีกุล
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สูดจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวงกิตพิงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504 -8515-7

โทรสาร 0-2503 -3564

ที่ ศธ 0522.15 (1)/ ๘๔๖

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๑๑ พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
เรียน อาจารย์นาวาโท ดร. อนุชา ม่วงใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. ทรายุทธ ชะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เชาวศิริตพงษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504-8515-7

โทรสาร 0-2503-3564

ที่ ศธ 0522.15 (1)/ ๔๑

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๑ กรกฎาคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ทบตติ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตต์ เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ อาจารย์ ดร. มาลี จิรวฒนานนท์ ในเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 16 และ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความสะดวกจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้า มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนานู เชาว์กิตติพงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504 -8515-7

โทรสาร 0-2503 -3564

ที่ ศธ 0522.15 (1)/ 4๒

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

14 พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. สราวุธ ชะเกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ คุณพ่อที่เลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง(Single Fathers) จำนวน 13 ครอบครัว ผ่านมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เลขที่ 192 ซอย 8 ถนนเทศบาลนิมิตเหนือ ประชาานิเวศน์ 1 จตุจักร กรุงเทพมหานคร ในเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงระยะเวลาวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2553 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความสะดวกจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้า มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวีร์ติพงศ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504-8515-7

โทรสาร 0-2503-3564

ที่ ศธ 0522.15 (1)/47

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

19 พฤษภาคม 2553

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือการวิจัย
เรียน ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

เนื่องด้วยนางสาววรรณนิภา ชูชีพ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร “A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis” โดยมี อาจารย์ ดร. สรายุทธ ยะหะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้นักศึกษาจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย โดยการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ ผู้รู้ในมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เลขที่ 192 ซอย 8 ถนนเทศบาลนิตินิคมเหิน ประชานิเวศน์ 1 จตุจักร กรุงเทพมหานคร ในเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงระยะเวลาวันที่ 1-7 มิถุนายน พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ จะหลีกเลี่ยงมิให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานตามปกติของท่าน อันเป็นการรบกวนเวลามากเกินไป โดยผลการวิจัยที่ได้จะยังประโยชน์แก่งานวิชาการสืบไป สาขาวิชา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษา ได้ทดลองเครื่องมือตามวัน เวลาและรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความกรุณาจากท่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวีร์ติพงษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504 -8515-7

โทรสาร 0-2503 -3564

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

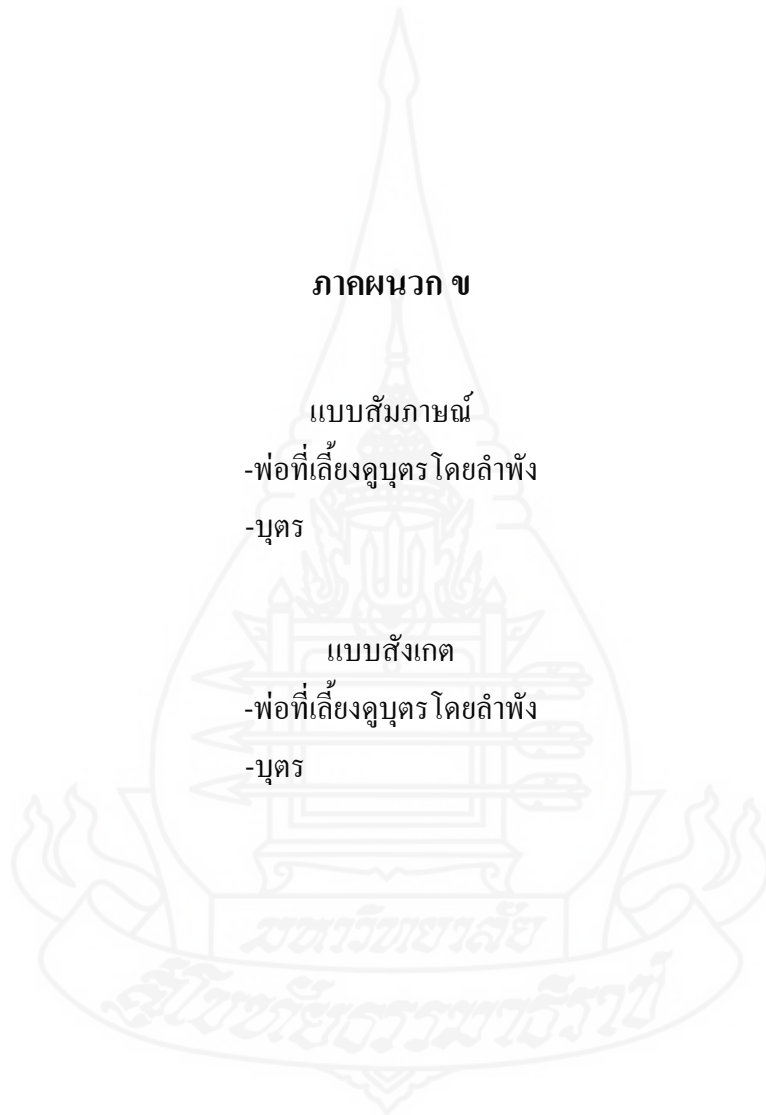
-พ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง

-บุตร

แบบสังเกต

-พ่อที่เลี้ยงดูบุตร โดยลำพัง

-บุตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

แบบสัมภาษณ์

ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร

A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis

.....

สำหรับนักวิจัยกรอก

ชื่อนักวิจัย.....

วันที่.....

สัมภาษณ์.....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....

สัมภาษณ์แล้วเสร็จเวลา.....

ส่วนที่ 1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ (พ่อและบุตร)**ก. พ่อผู้ให้สัมภาษณ์**

ชื่อพ่อ..... สกุด..... ชื่อเล่น/นามสมมติ.....

ที่อยู่.....

อายุ.....ปี ศาสนา..... จบการศึกษาระดับ.....

สถานภาพการสมรส () หย่าร้างตามกฎหมาย () หม้าย () แยกกันอยู่ () อื่นๆ ระบุ.....

อาชีพหลัก..... อาชีพรอง.....

ลักษณะครอบครัว () ครอบครัวเดี่ยว () ครอบครัวขยาย

รายได้ในครอบครัวต่อเดือน.....บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

จำนวนบุตร.....คน ชื่อบุตร 1) อายุ.....ปี เพศ.....

2) อายุ.....ปี เพศ.....

3) อายุ.....ปี เพศ.....

4) อายุ.....ปี เพศ.....

จำนวนบุตรที่ต้องดูแล.....คน

ข. บุตรผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อบุตร..... สกุด..... ชื่อเล่น/นามสมมติ.....อายุ.....

ปี

เพศ () ชาย () หญิง ศึกษาอยู่ในระดับ..... ผลการเรียน.....

ส่วนที่ 2. สัมภาษณ์พ่อและบุตร**ตอนที่ 1. สภาพปัญหาการเป็นพ่อเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังและการดำเนินชีวิต****ก. สภาพปัญหา**

1. ชีวิตก่อนแต่งงานกันเป็นอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

2. สภาพปัญหาหลังแต่งงานกันเป็นอย่างไร เหนื่อย ท้อ ไหม?

.....

.....

.....

3. การหย่าร้าง แยกทางกัน สิ้นสุดชีวิตคู่ มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

4. อธิบายสาเหตุการหย่าร้างให้บุตรทราบหรือไม่?

.....

5. ความรู้สึกของบุตรเมื่อทราบสาเหตุ มีปฏิกิริยาอย่างไร?

.....

6. ญาติพี่น้อง (ของผู้เป็นพ่อ) มีความรู้สึกอย่างไรกับการหย่าร้าง แยกทางกัน?

.....

7. หลังจากหย่าร้าง แยกทาง และต้องอยู่ลำพังมีสภาพจิตใจเป็นอย่างไรบ้าง?

.....

8. ใช้เวลาในการปรับตัวนานเท่าไร ใช้วิธีการเยียวยาจิตใจอย่างไร?

.....

ข. การดำเนินชีวิต

1. การดำเนินชีวิตหลังการหย่าร้างเป็นอย่างไร?

.....

2. พักอาศัยอยู่กับใคร ที่ไหน?

.....

3. ลักษณะงานที่ทำ การหารายได้เป็นแบบไหน?

.....

4. แบ่งเวลาความเป็นส่วนตัวอย่างไร?

.....

5. แบ่งเวลาให้ลูกอย่างไร?

5.1 ลูกชาย

- 5.1.1 ช่วงแรกเกิด.....
 5.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....
 5.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....
 5.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

5.2 ลูกหญิง

- 5.2.1 ช่วงแรกเกิด.....
 5.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....
 5.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....
 5.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

6. กิจกรรมประจำวัน ช่วงเวลาในแต่ละวัน ทำอะไรบ้าง?

6.1 วันจันทร์-ศุกร์

- 6.1.1 ในบ้าน.....
 6.1.2 นอกบ้าน.....

6.2 วันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดต่างๆ

- 6.2.1 ในบ้าน.....
 6.2.2 นอกบ้าน.....

ตอนที่ 2. วิธีการเลี้ยงดูบุตร

1. การเลี้ยงดูบุตรเริ่มต้นในช่วงใด?

1.1 ลูกชาย

1.1.1 ช่วงแรกเกิด.....

1.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....

1.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....

1.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

1.2 ลูกหญิง

1.2.1 ช่วงแรกเกิด.....

1.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....

1.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....

1.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

1.3 มีบุคคลอื่นช่วยเลี้ยงดูบุตรด้วยหรือไม่ ในแต่ละช่วงวัย?

1.3.1 ช่วงแรกเกิด.....

1.3.2 ช่วงวัยเด็ก.....

1.3.3 ช่วงวัยรุ่น.....

1.3.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

2. การปกครองและการเลี้ยงดูบุตร มีวิธีการและรูปแบบอย่างไรบ้าง?

2.1 เรื่องคุณธรรม จริยธรรม

.....

.....

2.2 การเข้าสังคม รู้เรื่องระเบียบสังคม

.....

.....

2.3 ระเบียบวินัยภายในบ้าน

.....

.....

2.4 ให้ความรู้ เรื่องกิจวัตรประจำวันส่วนตัวของลูกชายและลูกหญิง

.....

.....

2.5 กิจกรรมประจำวัน การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์

.....
.....

2.6 นิสัย ความประพฤติ

.....
.....

2.7 การอบรม สั่งสอน

.....
.....

2.8 วิธีการแก้ปัญหาให้บุตร

.....
.....

2.9 การให้รางวัล เมื่อทำความดี/การลงโทษ เมื่อทำความผิด ใช้เหตุผล หรือเผด็จการ มากกว่า
กัน

.....
.....

2.10 มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน การพักผ่อน

.....
.....

2.11 ความคาดหวังในตัวองบุตรในอนาคต

.....
.....

3. วิธีการเลี้ยงดู เกี่ยวกับการให้การศึกษาของบุตร?

3.1 วางแผนการศึกษาของบุตร

.....
.....

3.2 การเข้าเรียนพิเศษ จ้างให้มาสอนพิเศษบุตร หรือมีการสอนการบ้านบุตร

.....
.....

3.3 กิจกรรมเสริม อย่างเช่น เล่นดนตรี เต้นรำ ร้องเพลง วาดภาพ เป็นต้น ในแต่ละช่วงวัย

.....
.....

4. วิธีการดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย ภายในบ้านและค่าใช้จ่ายของบุตร?

4.1 รายจ่าย/ค่าขนมให้กับบุตร

.....
.....

4.2 ชื่อข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน

.....
.....

4.3 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

.....
.....

5. การปกป้องสวัสดิภาพให้กับบุตร?

5.1 การดูแลสุขภาพอนามัย เกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง

.....
.....

5.2 การป้องกันโรคภัย และการรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย

.....
.....

5.3 ประกันภัย ประกันชีวิต หลักประกันการศึกษา

.....
.....

ตอนที่ 3. ปัญหาที่เกิดขึ้นของพ่อจากการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

1. ด้านปัญหาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต จาก?

1.1 ลูกชาย

1.1.1 ช่วงแรกเกิด.....

1.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....

1.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....

1.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

1.2 ลูกหญิง

1.2.1 ช่วงแรกเกิด.....

1.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....

1.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....

1.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

2. ด้านปัญหาความสัมพันธ์และวิธีการเข้าถึงความรู้สึกและจิตใจของบุตร จาก?

2.1 ลูกชาย

2.1.1 ช่วงแรกเกิด.....

2.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....

2.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....

2.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

2.2 ลูกหญิง

2.2.1 ช่วงแรกเกิด.....

2.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....

2.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....

2.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

3. ด้านเศรษฐกิจ จาก?

3.1 ลูกชาย

3.1.1 ช่วงแรกเกิด.....

3.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....

3.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....

3.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

- 3.2 ลูกหญิง
- 3.2.1 ช่วงแรกเกิด.....
- 3.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....
- 3.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....
- 3.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....
4. ด้านนิสัยและความประพฤติของบุตรที่ทำให้หนักใจและเป็นกังวล การปกครอง อบรมสั่งสอน และการเลี้ยงดู จาก?
- 4.1 ลูกชาย
- 4.1.1 ช่วงแรกเกิด.....
- 4.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....
- 4.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....
- 4.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....
- 4.2 ลูกหญิง
- 4.2.1 ช่วงแรกเกิด.....
- 4.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....
- 4.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....
- 4.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....
5. ด้านเวลาของพ่อ จาก?
- 5.1 ลูกชาย
- 5.1.1 ช่วงแรกเกิด.....
- 5.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....
- 5.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....
- 5.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....
- 5.2 ลูกหญิง
- 5.2.1 ช่วงแรกเกิด.....
- 5.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....
- 5.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....
- 5.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

6. ด้านการมีคู่ครองใหม่ของพ่อ จาก?

6.1 ลูกชาย

6.1.1 ช่วงแรกเกิด.....

6.1.2 ช่วงวัยเด็ก.....

6.1.3 ช่วงวัยรุ่น.....

6.1.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

6.2 ลูกหญิง

6.2.1 ช่วงแรกเกิด.....

6.2.2 ช่วงวัยเด็ก.....

6.2.3 ช่วงวัยรุ่น.....

6.2.4 ช่วงก่อนวัยทำงาน.....

ตอนที่ 4. ผลกระทบที่บุตรได้รับจากการเลี้ยงดูโดยคำพังของพ่อ (สัมภาษณ์บุตร)

1. สภาพร่างกาย?

- อาหารการกิน
.....- ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว
.....- การแต่งกาย
.....- สุขอนามัย ความสมบูรณ์แข็งแรง และความเจ็บป่วย
.....- การเปลี่ยนแปลงทางสรีระ
.....- สถิติปัญญา (IQ)
.....

2. ด้านสภาพจิตใจ อารมณ์ ระหว่างพ่อและบุตร?

- การถูกบังคับจิตใจ

.....

- ความอบอุ่นที่ได้รับจากพ่อ การทะเลาะกันระหว่างพ่อกับบุตร

.....

- ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

.....

3. ด้านสังคม?

- การโดนล้อเรื่องครอบครัว

.....

- บทบาทของพ่อและแม่

.....

- บุคคลในดวงใจ (Idol) คือใคร

.....

- การคบเพื่อนสนิท หรือแฟน

.....

- ใครเป็นผู้ให้คำปรึกษายามที่มีปัญหา

.....

- อยากใช้ชีวิตอยู่กับใครมากที่สุด เพราะอะไร

.....

- ช่วงเวลาที่พ่อลูกได้อยู่ด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน อะไรบ้าง

.....

- มนุษย์สัมพันธ์กับคนรอบข้าง กิจกรรมที่เลือกทำ

.....

4. ด้านอื่นๆ

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสังเกต

ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาการเลี้ยงดูบุตรโดยลำพังของพ่อในเขตกรุงเทพมหานคร
A Study of Child Care by Single Fathers in Bangkok Metropolis

แบบบันทึกการสังเกตสภาพแวดล้อมในครอบครัวพ่อที่เลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง

วันที่บันทึกการสังเกต.....

เริ่มสังเกตเวลา.....

สังเกตแล้วเสร็จเวลา.....

สถานที่สังเกต.....

ผู้สังเกต/จดบันทึก.....

ผู้ถูกสังเกต/ผู้เกี่ยวข้อง 1. พ่อ.....อายุ.....ปี

2. บุตร.....อายุ.....ปี เพศ.....

3. บุคคลอื่น (ถ้ามี) ที่เกี่ยวข้องเป็น.....อายุ.....ปี เพศ.....

เหตุการณ์/กิจกรรมที่สังเกต

1. สถานที่ ที่พักอาศัย บรรยากาศในครอบครัว

.....

.....

.....

2. ความสัมพันธ์/ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว

.....

.....

.....

3. สิ่งแวดล้อมของครอบครัว

.....

.....

.....

4. ความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาววรรณนิภา ชูชีพ
วัน เดือน ปีเกิด	27 เมษายน 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการโฆษณา (เกียรตินิยมอันดับสอง) โปรแกรม Outstanding Student Program มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พ.ศ. 2549
สถานที่ทำงาน	บริษัท ปฐมอินทีเรีย คอนแทค จำกัด
ตำแหน่ง	ฝ่ายประเมินราคา และผู้จัดการฝ่ายการเงิน

